

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ (SUMMARY IMPLICATION AND RECOMMENDATIONS)

สรุปผลการวิจัย (Summary)

การวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน ในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่งอนภายใต้เครือข่ายความร่วมมือ มีวัตถุประสงค์หลักคือ การสร้างแผนกลยุทธ์เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวโดยใช้วัฒนธรรมเป็นฐานของทรัพยากรด้านการท่องเที่ยว รวมทั้งการพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนลุ่มน้ำแม่งอน อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ โดยการวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (action research) ด้วยการมุ่งเน้นให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่งอน ซึ่งประกอบด้วยองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ที่รับผิดชอบจำนวน 3 อบต. คือ 1) องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ข่า 2) องค์การบริหารส่วนตำบลแม่สุน และ 3) องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ฮอน โดยเปิดโอกาสให้ผู้บริหาร ผู้นำ ผู้อาวุโสตลอดจนสมาชิกของ อบต.แต่ละแห่งได้คัดเลือกชุมชนในพื้นที่ของตนเองที่มีศักยภาพในการที่จะพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีคุณภาพในอนาคตซึ่งจากการประเมินศักยภาพและการคัดเลือกสามารถได้มาซึ่งชุมชนเป้าหมายจำนวน 4 ชุมชน (5 ชาติพันธุ์) คือ 1) ชุมชนบ้านห้วยเตือ (ชนเผ่าลาหู่แดง) ในเขตพื้นที่ อบต.แม่ข่า 2) ชุมชนบ้านต้นสำน (ชนเผ่าปกากะญอ) ในเขตพื้นที่ อบต.แม่สุน 3) ชุมชนบ้านแม่สุนน้อย (คนไทยพื้นราบ) ในเขตพื้นที่ อบต.แม่สุน และ 4) ชุมชนบ้านปางควาย (ชนเผ่า อีวเมี่ยน และชนเผ่าไทใหญ่) ในเขตพื้นที่ อบต.แม่ฮอน

สำหรับประชากรและการสุ่มตัวอย่างนั้นได้อาศัยเทคนิคการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนในการให้ข้อมูลหลากหลายวิธีการ ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริงหรือใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากที่สุดทั้งประชากรที่อยู่ภายในชุมชน (insiders) และบุคคลจากภายนอกชุมชน (outsiders) ด้วยการใช้เทคนิคการรวบรวมข้อมูลที่หลากหลายวิธีการเช่นกัน โดยเฉพาะการประชุมเวทีชาวบ้าน การประชุมกลุ่มย่อย การระดมความคิดเห็น การสอบถาม การสัมภาษณ์ การสังเกต ตลอดจนการปฏิบัติจริงซึ่งนับเป็นการสร้างโครงการนำร่อง (pilot project) เพื่อให้เกิดการเตรียมความพร้อมของชุมชนในการรองรับนักท่องเที่ยวในอนาคตต่อไป ผลการวิจัยสามารถสรุปเป็นประเด็นตามวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

ข้อมูลเบื้องต้นด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวภายในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่งอน อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่

ทรัพยากรการท่องเที่ยวภายในพื้นที่ อบต.แม่ข่า ผลการสำรวจในพื้นที่ อบต.แม่ข่า พบว่ามีทรัพยากรการท่องเที่ยวด้านธรรมชาติ คือ ทรัพยากรป่าไม้ ซึ่งเป็นป่าเบญจพรรณโดยที่ชุมชนหมู่ที่ 8 บ้านเด่นเวียงไชยได้ร่วมกันอนุรักษ์เพื่อเป็นป่าใช้สอยประจำหมู่บ้านและอ่างเก็บน้ำ

บ้านห้วยเตือหมู่ที่ 8 ซึ่งเป็นแหล่งน้ำที่สำคัญสำหรับการอุปโภคและยังเป็นแหล่งผลิตปลาในกระชัง สำหรับการสร้างอาชีพและรายได้ให้กับประชาชนในพื้นที่ตำบลแม่ข้าได้เป็นอย่างดี ส่วนทรัพยากรการท่องเที่ยวทางด้านวัฒนธรรมนั้น ชุมชนบ้านห้วยเตือ ซึ่งเป็นชนเผ่าลาหู่แดง ที่มีประเพณีและวัฒนธรรมที่สืบทอดจากบรรพบุรุษมาอย่างยาวนานและเป็นอัตลักษณ์หรือเอกลักษณ์ที่มีแห่งเดียวในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่มอง

ทรัพยากรการท่องเที่ยวในพื้นที่ อบต. แม่สูน พื้นที่ อบต.แม่สูนมีทรัพยากรที่สามารถพัฒนาให้เป็นจุดขายทางการท่องเที่ยวที่หลากหลาย โดยเฉพาะทรัพยากรทางธรรมชาติ ดังเช่น 1) น้ำตกโป่งน้ำดัง 2) หนองสามแจ่ง 3) เครื่องชุดเจาะน้ำมันจำนวนมากกว่า 35 เครื่องชุดเจาะ ซึ่งมีแห่งเดียวในภาคเหนือส่วนในด้านวัฒนธรรมนั้น พื้นที่ อบต.แม่สูนมีจุดเด่นหรือเอกลักษณ์มากมายที่สามารถเป็นจุดดึงดูดใจนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะพระพุทธรูปที่แกะสลักด้วยไม้สักทองที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย วิถีชีวิตและการดำรงอาชีพแบบเกษตรพอเพียงของชนเผ่าปกาเกอะญอ ตลอดจนวัดสันธาตุ ซึ่งเป็นวัดที่มีสถาปัตยกรรมเก่าแก่ไม่สามารถทราบอายุได้ เป็นต้น

ทรัพยากรการท่องเที่ยวภายในพื้นที่ อบต.แม่มอง พื้นที่ อบต.แม่มอง มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่หลากหลายไม่ว่าจะเป็นน้ำตกบ้านยาง ป่าธรรมชาติที่ชุมชนชาวจิ้นร่วมกันอนุรักษ์ไว้เพื่อเป็นป่าต้นน้ำ และความชุ่มชื้น หล่อเลี้ยงทุกชีวิตในชุมชน นอกจากนี้พื้นที่ อบต.แม่มอง ยังเป็นสถานที่ตั้งพิพิธภัณฑสถานหลวงที่ 1 (ฝาง) ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้ทรงมีพระราชกระแสให้สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ดำเนินการฟื้นฟูและพัฒนาโรงงานหลวงแห่งแรกที่ถูกอุทกภัยในปี 2549 ให้เป็น “พิพิธภัณฑสถานหลวงที่ 1 (ฝาง)” ซึ่งในปัจจุบันนับว่าเป็นสถานที่ศึกษาดูงานและเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของจังหวัดเชียงใหม่และประเทศไทยนั่นเอง นอกจากนี้ในพื้นที่ อบต.แม่มอง ยังมีวัฒนธรรมของชนเผ่าจิ้นยูนาน อีวเมียน และไทใหญ่ ที่ยังคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนเอง เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจได้เรียนรู้วัฒนธรรมชนเผ่าเป็นอย่างดี

ศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่มอง

ผลการประเมินศักยภาพการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนซึ่งได้ผ่านการคัดเลือกด้วยวิธีประชาคมในแต่ละ อบต. ทั้ง 4 ชุมชน (5 ชาติพันธุ์) โดยมีการประเมินศักยภาพในองค์ประกอบ 3 ด้าน คือ 1) ด้านการดึงดูดใจนักท่องเที่ยว 2) ด้านการรองรับการท่องเที่ยว และ 3) ด้านการบริหารจัดการ พบว่าชุมชนบ้านห้วยเตือ (ชนเผ่าลาหู่แดง) และชุมชนบ้านปางควาย (ชนเผ่าไทใหญ่) มีศักยภาพตามมาตรฐานระดับต่ำ ส่วนชุมชนบ้านต้นสำน (ชนเผ่า ปกาเกอะญอ) และชุมชนบ้านปางควาย(ชนเผ่าอีวเมียน) มีศักยภาพตามมาตรฐานระดับปานกลาง สำหรับชุมชนบ้านแม่สูนน้อย (คนไทยพื้นราบ) นั้นมีศักยภาพตามมาตรฐานระดับดี ซึ่งอย่างไรก็ตาม ชุมชนทั้ง 4 ชุมชนนั้นยังมีอัตลักษณ์หรือจุดเด่นที่อาจพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีคุณภาพได้ แต่ขาดศักยภาพในด้านการบริหารจัดการ เนื่องจากประชาชนในพื้นที่ไม่มีความรู้ในด้านดังกล่าวนั่นเอง

การกำหนดตำแหน่งกลยุทธ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ฮอน

ผลจากการประเมินศักยภาพ โดยคณะผู้วิจัยได้เข้าร่วมกับประชาชนภายในชุมชนพื้นที่เป้าหมายเพื่อร่วมกันวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอก (SWOT Analysis) ซึ่งมุ่งเน้นการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในองค์ประกอบ 4 ด้าน คือ 1) ด้านวัฒนธรรมทางแนวคิด (ความเชื่อและค่านิยม) 2) ด้านวัฒนธรรมบรรทัดฐาน (อาชีพและวิถีชีวิตประจำวัน) 3) ด้านวัฒนธรรมบรรทัดฐาน (อาหารและพืชสมุนไพร) และ 4) ด้านวัฒนธรรมทางวัตถุ (ศิลปะและหัตถกรรม) จากนั้นนำค่าคะแนนเฉลี่ยที่ได้มากำหนดตำแหน่งกลยุทธ์การพัฒนาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมด้วยการใช้ SPACE Matrix โดยการเปรียบเทียบค่าคะแนนเฉลี่ยระหว่างปัจจัยที่เป็นสภาพแวดล้อมภายในและปัจจัยที่เป็นสภาพแวดล้อมภายนอก ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ชุมชนบ้านห้วยเตือ (ชนเผ่าลาหู่แดง) มีจุดอ่อนหรือจุดด้อยอยู่สูงโดยเฉพาะในด้านอาชีพและวิถีชีวิตประจำวันรวมทั้งด้านอาหารและพืชสมุนไพร แต่อย่างไรก็ตามทั้งสองด้านนี้ยังมีโอกาสที่จะพัฒนาให้เป็นจุดสนใจหรือดึงดูดใจนักท่องเที่ยวได้สูงเช่นกัน ดังนั้นจึงควรใช้กลยุทธ์แบบการแข่งขัน (competitive strategies) ด้วยการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทั้งทางด้านอาชีพและวิถีชีวิตประจำวันรวมทั้งอาหารและพืชสมุนไพรให้เป็นจุดขายโดยเจาะตลาดนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจเฉพาะ (niche market) ให้มากยิ่งขึ้น ส่วนชุมชนบ้านต้นสำนซึ่งเป็นชนเผ่าปากเกอะญอ นั้น ในภาพรวมแล้วมีจุดแข็งหรือจุดเด่นตลอดจนโอกาสจากปัจจัยภายนอกที่เสริมให้ชุมชนนี้สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้โดยเฉพาะด้านศิลปะและหัตถกรรมรวมทั้งด้านอาชีพและวิถีชีวิตประจำวันด้วยการกำหนดกลยุทธ์แบบเร่รุกบุกเร็ว (aggressive strategies) โดยเฉพาะการนำจุดแข็งด้านการทอผ้าด้วยมือทั้งการทำเสื้อหรือกระเป๋าลูกเต๋าของชาวปากเกอะญอให้เป็นของฝากหรือของที่ระลึกตลอดจนการพัฒนาอาชีพการเกษตรและวิถีชีวิตประจำวันตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงและคุณภาพด้านวัฒนธรรมชุมชนต่อไป

สำหรับชุมชนบ้านแม่ฮอนน้อย (คนไทยพื้นราบ) นั้นผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่ามีจุดแข็งหรือจุดเด่นและมีโอกาสในระดับสูง (SO) ที่จะสามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมดังนั้นจึงควรกำหนดตำแหน่งกลยุทธ์ในลักษณะของการเร่รุกบุกเร็วหรือแบบก้าวหน้า (aggressive strategies) โดยเฉพาะด้านความเชื่อ ค่านิยม หรือพิธีกรรมต่าง ๆ นั้นเป็นสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี ส่วนด้านอาหารและพืชสมุนไพรก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวที่ได้รับประทานอาหารพื้นเมืองแล้วเกิดความประทับใจในรสชาติ อีกทั้งยังช่วยให้มีสุขภาพที่ดีอีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับอาชีพและวิถีชีวิตประจำวัน เนื่องจากมีการนำเอาผลผลิตจากการประกอบอาชีพทางการเกษตรมาประกอบอาหารให้กับนักท่องเที่ยวนั่นเอง ในทำนองเดียวกันการกำหนดกลยุทธ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนบ้านปางควาย (ชนเผ่าอ้าวเมี่ยน) ควรเป็นกลยุทธ์แบบเร่รุกบุกเร็วหรือก้าวหน้า (aggressive strategies) เนื่องจากมีจุดแข็งหรือจุดเด่นด้านศิลปะและหัตถกรรมด้านความเชื่อและค่านิยมตลอดจนด้านอาหารและพืชสมุนไพรซึ่งในปัจจุบันได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนจากองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนที่ต้องการให้ชนเผ่าอ้าวเมี่ยน ซึ่งมีเพียงแห่งเดียวของจังหวัดเชียงใหม่ในชุมชนบ้านปางควายนี้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงในระดับจังหวัดหรือระดับประเทศในที่สุด สอดคล้องกับผลการประเมินการปฏิบัติ (SPACE Matrix) ของชุมชนบ้านปางควาย(ชนเผ่าไท

ใหญ่) ที่มีจุดแข็งและโอกาส (SO) สูง ในด้านอาชีพและวิถีชีวิตประจำวัน ด้านศิลปะและหัตถกรรม รวมทั้งด้านอาหารและพืชสมุนไพร จึงควรกำหนดตำแหน่งกลยุทธ์แบบเร่รุกบุกเร็วหรือแบบก้าวหน้า (aggressive strategies) ด้วยการใช้จุดเด่นหรือจุดแข็งด้านวัฒนธรรมทั้ง 3 ด้าน ผสมกับโอกาสที่บุคคลหรือหน่วยงานทั่วไปจากภายนอกให้ความสนใจและสนับสนุนโดยการเปิดตลาดการท่องเที่ยวของชุมชนชนเผ่าไทใหญ่ ให้กับผู้ประกอบการและนักท่องเที่ยวทั่วไปได้เข้ามาเยี่ยมชมและศึกษาเรียนรู้ต่อไป

แผนกลยุทธ์เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวโดยใช้วัฒนธรรมเป็นฐานของทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวบนพื้นฐานแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ตามที่ได้มีการกำหนดตำแหน่งกลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชนพื้นที่เป้าหมาย จากนั้นนำเอาตำแหน่งกลยุทธ์นั้นมาสร้างแผนกลยุทธ์เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวโดยใช้วัฒนธรรมเป็นฐานของทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวด้วยการมีส่วนร่วมของสมาชิก ชุมชนหรือกลุ่ม ตลอดจนประชาชนที่ให้ความสนใจ โดยการกำหนดกลยุทธ์ดังกล่าวนี้ ได้คำนึงถึงการนำเอาแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงตามกระแสพระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนั้นมาเป็นแนวทางในการกำหนดกลยุทธ์ แผนงานและโครงการด้านการท่องเที่ยวของชุมชน โดยให้ความสำคัญกับทุนทั้ง 3 ด้าน คือ ทุนทางสังคมด้วยการเน้นที่ครอบครัวและชุมชนเป็นหลัก ทุนทางเศรษฐกิจหรือคนในชุมชนด้วยการสร้างคนและพัฒนาอาชีพของตนเองในท้องถิ่นเพื่อเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นผนวกกับการให้บริการที่มีคุณภาพนั่นเอง และทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมซึ่งต้องคำนึงถึงการใช้อย่างประหยัดอย่างคุ้มค่า ประหยัดเพื่ออนุชนรุ่นหลังต่อไป นอกจากนี้ผู้เข้าร่วมกำหนดกลยุทธ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมยังใช้องค์ประกอบ 3 คุณลักษณะของแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประกอบการพิจารณาแผนงานและโครงการ คือ ความพอประมาณได้แก่ความพอดีพองามและมีความเรียบง่ายเป็นไปตามธรรมชาติ สังคมของชุมชนในแต่ละชาติพันธุ์ ความมีเหตุผลด้วยการกำหนดกฎ กติกาหรือข้อระเบียบของชุมชน กลุ่มและชุมชนให้ชัดเจนเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับวัฒนธรรม ความเชื่อหรือขนบธรรมเนียมประเพณี และการมีภูมิคุ้มกันด้วยการมีระบบการบริหารจัดการที่ดี และจัดตั้งเป็นชมรมหรือกลุ่ม ซึ่งอาศัยคนภายในชุมชนเป็นแรงขับเคลื่อนแบบมีส่วนร่วม รวมทั้งประชาชนและคณะผู้วิจัยยังอาศัยองค์ประกอบอีก 2 เงื่อนไขในการกำหนดแผนงานและโครงการการท่องเที่ยว ก็คือ ความรู้ด้วยการฝึกอบรม ศึกษาดูงานและการฝึกปฏิบัติจริงเพื่อให้เกิดทักษะรวมทั้งประสบการณ์และคุณธรรมด้วยการสร้างจิตสำนึกว่าการท่องเที่ยวเป็นเพียงรายได้เสริม ไม่ใช่รายได้หลัก ดังนั้นประชาชนจะไม่มุ่งหวังแต่กำไรจากนักท่องเที่ยวเท่านั้น ต้องคำนึงถึงคุณภาพของการให้บริการที่ประทับใจไม่คดโกงโปรงใสและมุ่งผลประโยชน์ต่อการประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ วัฒนธรรมของชุมชนเป็นที่ตั้งร่วมกันนั่นเอง ซึ่งจากการร่วมกันกำหนดกลยุทธ์ แผนงานและโครงการในแต่ละชุมชนแล้วสามารถสรุปได้ดังนี้คือ

ชมรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชนเผ่าลาหู่บ้านห้วยเตี๋ ได้จำแนกออกเป็น 4 กลยุทธ์ เรียงตามลำดับ คือ

กลยุทธ์ที่ 1 การส่งเสริมความเชื่อและค่านิยมของชนเผ่าลาหู่แดง เพื่อสร้างความประทับใจให้แก่นักท่องเที่ยว จำนวน 2 แผนงาน 6 โครงการ

กลยุทธ์ที่ 2 การส่งเสริมและพัฒนาอาหารและพืชสมุนไพรเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จำนวน 2 แผนงาน 6 โครงการ

กลยุทธ์ที่ 3 การพัฒนาอาชีพและวิถีชีวิตประจำวันชนเผ่าลาหู่แดงสู่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จำนวน 2 แผนงาน 5 โครงการ

กลยุทธ์ที่ 4 การสร้างพันธมิตรและเครือข่ายด้านการท่องเที่ยวเชิงศิลปะและหัตถกรรม จำนวน 1 แผนงาน 6 โครงการ

ชมรมการท่องเที่ยวปกากะญอบ้านต้นสำน ได้จำแนกออกเป็น 4 กลยุทธ์ เรียงตามลำดับ คือ

กลยุทธ์ที่ 1 การส่งเสริมศิลปะและหัตถกรรมของชนเผ่าปกากะญอเชิงรุกเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จำนวน 2 แผนงาน 5 โครงการ

กลยุทธ์ที่ 2 การผลักดันอาชีพและวิถีชีวิตประจำวันชนเผ่าปกากะญอเพื่อการท่องเที่ยวเชิงรุก จำนวน 2 แผนงาน 4 โครงการ

กลยุทธ์ที่ 3 ปรับปรุงและพัฒนาวิธีการนำเสนอความเชื่อและค่านิยมเพื่อการท่องเที่ยวชนเผ่าปกากะญอ จำนวน 2 แผนงาน 4 โครงการ

กลยุทธ์ที่ 4 การส่งเสริมอาหารและพืชสมุนไพรบนพื้นฐานภูมิปัญญาชนเผ่าปกากะญอเพื่อการท่องเที่ยว จำนวน 2 แผนงาน 4 โครงการ

กลุ่มอาชีพวิสาหกิจโฮมสเตย์บ้านแม่สุนน้อย ได้จำแนกออกเป็น 4 กลยุทธ์ เรียงตามลำดับ คือ

กลยุทธ์ที่ 1 การส่งเสริมความเชื่อและค่านิยมของชุมชนบ้านแม่สุนน้อยเชิงรุกเพื่อการท่องเที่ยว จำนวน 2 แผนงาน 6 โครงการ

กลยุทธ์ที่ 2 การส่งเสริมด้านอาหารและพืชสมุนไพรเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จำนวน 2 แผนงาน 6 โครงการ

กลยุทธ์ที่ 3 การส่งเสริมอาชีพและวิถีชีวิตประจำวันของชุมชนบ้านแม่สุนน้อยเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จำนวน 2 แผนงาน 4 โครงการ

กลยุทธ์ที่ 4 ผลักดันศิลปะและหัตถกรรมของชุมชนบ้านแม่สุนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จำนวน 2 แผนงาน 5 โครงการ

ชมรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชนเผ่าอ้าวเมี่ยนอ่างขาง (ชนเผ่าอ้าวเมี่ยน) ได้จำแนกออกเป็น 4 กลยุทธ์ เรียงตามลำดับ คือ

กลยุทธ์ที่ 1 ส่งเสริมศิลปะและหัตถกรรมชนเผ่าอ้าวเมี่ยนให้เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ จำนวน 2 แผนงาน 6 โครงการ

กลยุทธ์ที่ 2 การส่งเสริมด้านความเชื่อและค่านิยมชนเผ่าอ้าวเมี่ยนให้เป็นจุดขายด้านการท่องเที่ยว จำนวน 2 แผนงาน 6 โครงการ

กลยุทธ์ที่ 3 การสนับสนุนอาหารและพืชสมุนไพรเป็นผลิตภัณฑ์หลักของการท่องเที่ยวชนเผ่าอ้าวเมี่ยน จำนวน 2 แผนงาน 7 โครงการ

กลยุทธ์ที่ 4 ผลักดันวัฒนธรรมด้านอาชีพและวิถีชีวิตประจำวันให้เป็นจุดขายด้านการท่องเที่ยว จำนวน 2 แผนงาน 5 โครงการ

ชมรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชนเผ่าอ้าวเมี่ยนอ่างขาง (ชนเผ่าไทใหญ่) ได้จำแนกออกเป็น 4 กลยุทธ์ เรียงตามลำดับ คือ

กลยุทธ์ที่ 1 พัฒนาอาชีพและวิถีชีวิตประจำวันของชนเผ่าไทใหญ่ให้เป็นผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว จำนวน 2 แผนงาน 5 โครงการ

กลยุทธ์ที่ 2 ส่งเสริมศิลปะและหัตถกรรมชนเผ่าไทใหญ่เชิงรุกเพื่อการท่องเที่ยว จำนวน 2 แผนงาน 4 โครงการ

กลยุทธ์ที่ 3 ส่งเสริมอาหารและพืชสมุนไพรเพื่อการท่องเที่ยวชนเผ่าไทใหญ่ จำนวน 2 แผนงาน 5 โครงการ

กลยุทธ์ที่ 4 ส่งเสริมและพัฒนาความเชื่อและค่านิยมชนเผ่าไทใหญ่เพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จำนวน 2 แผนงาน 5 โครงการ

ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชน

หลังจากที่มีการกำหนดกลยุทธ์ แผนงาน และโครงการ ตลอดจนโปรแกรมการท่องเที่ยวของชุมชนแล้ว คณะผู้วิจัยได้จัดทำโครงการนำร่อง (pilot project) ด้วยการขายโปรแกรมการท่องเที่ยวให้กับผู้สนใจได้สัมผัสทั้ง 4 ชุมชนและให้ผู้เข้าร่วมโปรแกรมการท่องเที่ยวนั้นประเมินผลความพึงพอใจ ซึ่งผลจากการประเมินความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่เข้าไปร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชนเป้าหมายทั้ง 4 ชุมชน พบว่านักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมของชมรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชนเผ่าอ้าวเมี่ยนอ่างขาง (ชนเผ่าอ้าวเมี่ยนและไทใหญ่) ในระดับมากที่สุด (ค่าคะแนนเฉลี่ยรวมทุกกิจกรรมการท่องเที่ยวเท่ากับ 3.80) รองลงมาคือ กลุ่มอาชีพวิสาหกิจชุมชนการท่องเที่ยวโฮมสเตย์บ้านแม่สุนน้อย ซึ่งมีค่าคะแนนเฉลี่ยรวมทุกกิจกรรมการท่องเที่ยวเท่ากับ 3.65 และชมรมการท่องเที่ยวปกากะญอบ้านต้นสำน โดยมีค่าคะแนนเฉลี่ยรวมทุกกิจกรรมการท่องเที่ยวเท่ากับ 3.31 แต่อย่างไรก็ตามสำหรับการจัดการท่องเที่ยวของชมรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชนเผ่าลาหู่บ้านห้วยเดื่อนั้น นักท่องเที่ยวระบุว่ามีความพึงพอใจในระดับน้อยเท่านั้น โดยมีค่าคะแนนเฉลี่ยรวมทุกกิจกรรมการท่องเที่ยวเท่ากับ 2.94

พัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ฮ่องสอน

คณะผู้วิจัยได้เปิดประชุมเวทีชาวบ้านระหว่างสมาชิกชมรมการท่องเที่ยวทั้ง 4 ชุมชน ร่วมกับผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ของ อบต.ทั้ง 3 อบต. คือ อบต. แม่ข้า อบต. แม่สุ่น และอบต. แม่ฮ่องสอน เพื่อให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาเครือข่ายทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ฮ่องสอน โดยในที่ประชุมได้มีมติร่วมกันแต่งตั้งประธานเครือข่ายซึ่งได้แก่ นายสุรินทร์ จิระพงษ์ปริดา พร้อมทั้งมอบหมายให้มีผู้ประสานงานเครือข่ายในแต่ละชุมชนรวมทั้ง อบต.และมอบหมายให้อาจารย์วินิตรา ลีละพัฒนา คณะพัฒนาการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยแม่โจ้ เป็นผู้ประสานงานจากภายนอก โดยมุ่งเน้นการสร้างและพัฒนาเครือข่ายแบบวงล้อ (wheel networking structure) ด้วยการให้สมาชิกทุกคนของเครือข่ายมีอิสระในการตัดสินใจและดำเนินกิจกรรมภายใต้บทบาทและหน้าที่ของแต่ละกิจกรรมกลุ่ม โดยเฉพาะใช้จุดเด่นหรือจุดแข็งที่เป็นอัตลักษณ์ของชนเผ่าในแต่ละชุมชนมาเป็นส่วนประสานด้านการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวเชื่อมโยงพร้อมขายให้กับผู้ประกอบการหรือนักท่องเที่ยว ซึ่งได้กำหนดโปรแกรมพร้อมขายออกเป็น 4 โปรแกรมเพื่อให้ผู้ประกอบการหรือนักท่องเที่ยวเลือกหรือตัดสินใจซื้อได้โดยอิสระ

อภิปรายผล (Implication)

ประเทศไทยเป็นประเทศที่กำลังพัฒนา ซึ่งต้องหันมามองตนเองว่าจะจัดการการท่องเที่ยวให้น่ารายได้เข้าประเทศมากที่สุดและนานที่สุดได้อย่างไรเราต้องหารูปแบบว่าวิธีการท่องเที่ยวแบบไหนเหมาะสมที่สุดในบริบทของแต่ละภูมิภาค พร้อมกันนี้ทุกองค์กรทั้งภาครัฐ เอกชน และภาคประชาชนต้องเข้าใจร่วมกันว่าจุดประสงค์ของการท่องเที่ยวนั้นไม่ได้อยู่ที่การสร้างรายได้เพียงอย่างเดียว แต่ต้องตอบสนองการกระจายรายได้ของประชาชนในพื้นที่ รวมทั้งก่อให้เกิดการสร้างงานในชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวด้วย หากไม่ให้ความสนใจกับการกระจายรายได้ให้คนทุกระดับที่สัมพันธ์กับการท่องเที่ยว ได้รับประโยชน์การท่องเที่ยวที่เติบโตขึ้นมาก็ไม่มีความหมาย มิหนำซ้ำยังไปช่วยเสริมช่องว่างระหว่างคนรวยกับคนจนให้ห่างยิ่งขึ้นนั่นเอง (ฉลาดชาย รมิดานนท์ (2530) ระบุในสินธุ์ สโรบล และคณะ, 2546: 39-40) ดังนั้น การจัดการการท่องเที่ยวที่ดีมีความเหมาะสมและเป็นที่พึงประสงค์ควรมีปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบสำคัญอยู่ 3 ประการคือ 1) ต้องไม่ทำลายศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น และไม่มองว่าศิลปวัฒนธรรมเป็นเพียงสินค้าด้านการท่องเที่ยวเท่านั้น 2) ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติของท้องถิ่น และ 3) นักท่องเที่ยวซึ่งเปรียบเสมือนเป็นแขก (guests) และเจ้าของท้องถิ่นซึ่งเป็นเหมือนเจ้าบ้าน (hosts) ต้องเกิดความเข้าใจอันดี เกิดมิตรภาพ มีความสามัคคีและอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ไม่ใช่แค่เพียงกลับไปแล้วเปิดอัลบั้มภาพดูก็เท่านั้น ดังนั้นจะเห็นได้ว่าวัฒนธรรมของชุมชนมีความจำเป็นเนื่องจากกระแสของการท่องเที่ยวในปัจจุบันนี้นักท่องเที่ยวที่เป็นกลุ่มสนใจเฉพาะ (niche market) ได้มุ่งความสนใจและประสงค์ที่จะเรียนรู้วัฒนธรรมที่แตกต่างมากยิ่งขึ้น แต่อย่างไรก็ตามกระแสและจำนวนนักท่องเที่ยวที่หลั่งไหลเข้ามาสู่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนนี้ อาจก่อให้เกิดผลกระทบทางลบมากกว่าผลประโยชน์ทาง

เศรษฐกิจที่ได้มา ถ้าไม่มีการเตรียมความพร้อมของประชาชนหรือชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว นั้น ๆ ได้ ดังเช่น นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2530) ระบุในสินธุ์ สโรบล และคณะ (2546: 42) ที่ระบุว่าวัฒนธรรมของคนท้องถิ่นใดก็ตามจะต้องสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นนั้น ๆ หากมองว่าวัฒนธรรมเป็นสินค้าที่ขายให้กับนักท่องเที่ยวได้แล้ว รัฐบาลและการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยก็ยังเชื่อว่า สิ่งที่ทำไปนั้นช่วยทำให้เกิดสำนึกในความเป็นไทย เป็นความเข้าใจที่ไม่ถูกต้องเพราะเราเอารูปแบบของวัฒนธรรมไปปรับใช้การท่องเที่ยวมากกว่าที่จะผดุงรักษาไว้ให้สัมพันธ์กับชีวิต หากเราไม่ได้อยู่ร่วมกับวัฒนธรรมด้วยชีวิต แต่อยู่ร่วมกับวัฒนธรรมด้วยรูปแบบแล้วเราจะไม่สามารถรักษาวัฒนธรรมนั้นไว้ได้ เพราะเราขาดจิตใจในการเป็นเจ้าของวัฒนธรรม

แต่อย่างไรก็ตามการวิจัยชิ้นนี้ ได้มุ่งแก้ปัญหาความขัดแย้งในมุมมองของผลกระทบ ทางลบต่อสังคม วัฒนธรรมและสภาพแวดล้อมให้กับชุมชนท้องถิ่น โดยที่มีการท่องเที่ยวเป็นปัจจัยสำคัญ ทั้งนี้เนื่องจากกระบวนการกำหนดนโยบายและการวางแผนการท่องเที่ยวที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบันนั้น การเมืองมักนำการท่องเที่ยวโดยที่ผลประโยชน์ส่วนใหญ่มักจะตกอยู่กับบุคคลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเท่านั้น แต่เกิดผลกระทบทางลบกับผู้ถูกท่องเที่ยวตามมาอย่างมหาศาลซึ่งสอดคล้องกับ Hall (1994: 8-19) ที่ได้ระบุงานวิจัยเกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยทั่วไปมักมองข้ามประเด็นปัญหาพื้นฐานของการเมือง เช่น ใครหรือกลุ่มใดเป็นผู้ได้รับผลประโยชน์แท้จริง จากการท่องเที่ยวและกลุ่มผลประโยชน์เหล่านี้มีบทบาทและอิทธิพลเพียงใดต่อกระบวนการกำหนดนโยบายและวางแผนการท่องเที่ยวทั้งระดับจังหวัด ภูมิภาคและประเทศ ซึ่ง Hall ได้สรุปว่านโยบายและแผนการท่องเที่ยวมักถูกกำหนดโดยรัฐบาลหรือหน่วยงานของรัฐซึ่งตอบสนองต่อความคิดเห็นและความต้องการของกลุ่มผลประโยชน์ระดับสูง แต่ในขณะเดียวกันกลับไม่เคยให้ความสนใจกับปัญหาผลกระทบและความต้องการของชุมชนท้องถิ่นซึ่งเป็นฝ่ายถูกเที่ยวเสมอมา และในทำนองเดียวกัน Pleumarom (1994: 142-143) ได้ให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมว่าการที่นโยบายและแผนการท่องเที่ยวถูกกำหนดโดยหน่วยงานของรัฐและตัวแทนของกลุ่มผลประโยชน์เช่นกลุ่มธุรกิจโรงแรมกลุ่มธุรกิจนำเที่ยวทั้งในระดับนานาชาติ ระดับชาติและหรือระดับท้องถิ่นทำให้ผลประโยชน์หรือรายได้ส่วนใหญ่จากการท่องเที่ยวตกอยู่ในมือของบรรษัทข้ามชาติหรือธุรกิจขนาดใหญ่ เช่น เครือข่ายของโรงแรมและบริษัทนำเที่ยวโดยที่ผลประโยชน์เหล่านี้ลงไปสู่ชุมชนท้องถิ่น ซึ่งเป็นผู้ได้รับผลกระทบโดยตรงจากการท่องเที่ยวน้อยมาก ดังนั้นอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจึงมิได้มีนัยสำคัญต่อการพัฒนาท้องถิ่นดังที่มักถูกนำมาเป็นประเด็นอวดอ้าง สิ่งสำคัญอีกประเด็นหนึ่งของการกำหนดกลยุทธ์หรือการวางแผนการท่องเที่ยวของการวิจัยในครั้งนี้ คือมุ่งให้เกิดกลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่อน ภายใต้เครือข่ายความร่วมมือ ทั้งนี้เนื่องจากปัญหาการกำหนดนโยบาย กลยุทธ์หรือแผนงานด้านการท่องเที่ยวมักจะเป็นมุมมองของการสั่งการจากบนลงล่างและเน้นความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว รวมทั้งเน้นเงินรายได้เป็นสำคัญ ซึ่งเป็นแนวคิดของกระแสการท่องเที่ยวแบบมวลชน (mass tourism) ที่หลั่งไหลเข้าสู่ประเทศไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน แต่อย่างไรก็ตามได้มีการศึกษาและวิจัยจากนักวิชาการจำนวนมากในช่วงหลังว่าการท่องเที่ยวแบบมวลชนนั้นก่อให้เกิดปัญหาต่อสภาพสังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมมากยิ่งขึ้น ซึ่งการที่จะแก้ไขปัญหาดังกล่าวนั้นต้องให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวจากมุมมองของชุมชนเป็นสำคัญดังเช่น McIntosh and Goeldner (1986:307-310) เสนอ

ให้ความสำคัญกับอำนาจของชุมชนในการควบคุมจัดการและจัดสรรผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวในทำนองเดียวกัน Murphy (1985) ระบุในยศ สันตสมบัติ และคณะ (2546: 9) เน้นการใช้มุมมองเชิงนิเวศในการวางแผนการท่องเที่ยวโดยให้ความสำคัญกับอำนาจของชุมชนในการวางแผนการท่องเที่ยวในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการพัฒนาท้องถิ่นและสอดคล้องกับ Blank (1986:4) ที่เสนอแนะว่าชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญสำหรับนักเดินทาง ดังนั้นชุมชนจึงจำเป็นต้องมีบทบาทสำคัญในการจัดการและพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวเพื่อให้กิจกรรมต่าง ๆ มีส่วนตอบสนองความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง

ดังนั้น การวิจัยชิ้นนี้จึงมีนัยสำคัญอยู่ที่การเปิดโอกาสให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคประชาชนภายในชุมชนได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการกำหนดกลยุทธ์ แผนงานและโครงการด้านการท่องเที่ยวโดยใช้วัฒนธรรมชุมชน (ชนเผ่า) เป็นฐานของการพัฒนา ตลอดจนสร้างให้เกิดกระบวนการเรียนรู้เกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและกระจายอำนาจการตัดสินใจโดยเน้นความสำคัญของการจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวบนแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงควบคู่ไปกับการพัฒนาชุมชนไปพร้อมกัน

การเตรียมความพร้อมของชุมชนทั้ง 4 ชุมชน (5 ชาติพันธุ์) สำหรับรองรับการท่องเที่ยวนั้นได้ยึดตามหลักการพื้นฐานสำคัญประการหนึ่งคือ การให้ประชาชนในทั้ง 4 ชุมชนกำหนดว่าพวกเขาต้องการ “นำเสนอ” ตนเองว่าเป็นใคร ? การเป็นชนเผ่าลาหู่แดง ปกาเกอญอ อีวเมี่ยน ไทใหญ่ หรือแม้แต่คนไทยพื้นราบนั้นเป็นอย่างไร ? ในกระบวนการจัดทำกิจกรรมการท่องเที่ยวหรือโปรแกรมการท่องเที่ยวนั้น ชุมชนต้องการให้นักท่องเที่ยวรู้จักขนบธรรมเนียมประเพณีและวิถีชีวิตของชุมชนในลักษณะใด? การตั้งคำถามดังกล่าวทำให้ชาวบ้านแต่ละชาติพันธุ์เริ่มถกเถียงกันเกี่ยวกับ “ความเป็นตัวตน” ของพวกเขา ซึ่งการถกเถียงหรือโต้แย้งกันก่อให้เกิดกระบวนการสร้างความหมายให้กับวิถีชีวิต โดยผ่านการตีความขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ พิธีกรรมและอื่น ๆ เพื่อเชื่อมโยงอดีตและปัจจุบันไปสู่อนาคต คณะกรรมการชมรมหรือกลุ่มการท่องเที่ยวภายในชุมชนซึ่งเป็นทั้งคนรุ่นหนุ่มรุ่นสาวและวัยกลางคน ตลอดจนผู้อาวุโสในชุมชนเริ่มหันมาให้ความสนใจเกี่ยวกับความหมายของสัญลักษณ์และวัฒนธรรม ประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ตนเองเพิ่มมากขึ้นเพื่อที่จะสามารถอธิบายสิ่งต่างๆ เหล่านั้นให้กับนักท่องเที่ยวได้รับทราบต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของนักมานุษยวิทยาว่าด้วยการท่องเที่ยว (Anthropology of Tourism) โดยเฉพาะ MacCannell (1976), Greenwooch (1977), Nash (1977) and Cohen(1988) ระบุในยศ สันตสมบัติ และคณะ (2546: 293-294) ที่กล่าวเสริมว่า วัฒนธรรมมิใช่เป็นอุปสรรคของการพัฒนาวัฒนธรรมมิใช่สิ่งที่แน่นอนตายตัวและสืบทอดมาแต่ในอดีตเท่านั้นในทางตรงกันข้าม วัฒนธรรมมีศักยภาพในการปรับเปลี่ยน (adaptive) และเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นในปัจจุบัน (constructed in the present) ดังนั้นปัญหาของการพัฒนาชุมชนโดยใช้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นเครื่องมือ จึงมิได้อยู่ที่ว่าวัฒนธรรมของชนเผ่าบางอย่างนั้นกีดขวางการพัฒนา แต่ปัญหากลับมาจากคนนอก(ผู้ประกอบการหรือนักท่องเที่ยว) ซึ่งพยายามเอาวัฒนธรรมของชนเผ่าหรือชาติพันธุ์ต่าง ๆ มาเป็นจุดขายอย่างมกง่ายนั่นเอง โดยเฉพาะพื้นที่ในจังหวัดภาคเหนือตอนบนได้นำเอาวัฒนธรรมของชาติพันธุ์มาขายอย่างมกง่ายซึ่งสามารถพบเห็นได้โดยทั่วไปในโปรแกรมการท่องเที่ยวต่าง ๆ เช่น การแสดงอังก่อลู่ไฟและอังก่อไล่ชิงช้า ทั้ง ๆ ที่ชาวอาข่าหรือที่มักถูกเรียกว่า “อังก่อ” จะทำพิธีไล่ชิงช้าเพียงปีละครั้งในช่วง

เทศกาลปีใหม่นี้แต่บริษัทนำเที่ยวหลายแห่งกับพานักท่องเที่ยวเข้าไปในหมู่บ้านอาฮาและ “ว่าจ้าง” ให้ชาวบ้านบางกลุ่มไล่ชิงช้าให้นักท่องเที่ยวชมแทบทุกสัปดาห์ และในทำนองเดียวกัน ศุภชัย สกิริศิลป์ (2525: 1) กล่าวเสริมว่า ในชุมชนลาหู่ดำ (มุเซอดำ) บ้านบ่อไคร้ ตำบลปางมะผ้า อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน ก็มีการเต้นจะคีรอบกองไฟเพื่อให้นักท่องเที่ยวชม โดยไม่ได้อยู่ในช่วงของพิธีกรรมตามประเพณี ในลักษณะเช่นนี้การไล่ชิงช้าของชาวอาฮาหรือการเต้นจะคีของชาวลาหู่ดำจึงสูญเสียรูปแบบแท้จริง (authenticity) และถูกลดค่าลงเป็นการแสดงเพื่อนักท่องเที่ยว (tourist display) เท่านั้น การแสดงในลักษณะดังกล่าวอาจหลอกล่อนักท่องเที่ยวชาวไทยหรือชาวต่างชาติได้ในระยะสั้นแต่กลับมีผลกระทบอย่างรุนแรงต่อศักดิ์ศรีและอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ โดยในปัจจุบันวัฒนธรรมท้องถิ่นและอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่ถูกนำเสนอโดยบริษัทนำเที่ยวและหน่วยงานราชการเพื่อเป็นจุดขายสำหรับนักท่องเที่ยว ล้วนแล้วแต่เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ กลายเป็นไทย (Thaisation) ด้วยการลดความหมายและคุณค่าของวัฒนธรรมประเพณีลงเป็นเพียง “สินค้า” แลกเปลี่ยนกับค่าจ้างเงินตราเท่านั้น

กลยุทธ์การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนทั้ง 4 ชุมชน (5 ชาติพันธุ์) นั้นได้ประยุกต์แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนโดยคำนึงถึงทุนทั้ง 3 ด้านคือทุนทางสังคม ทุนทางเศรษฐกิจ และทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้วยการวางแผนทางเสริมสร้างทุนจากบุคคล (ชาวบ้าน) ซึ่งถือว่าทรัพยากรมนุษย์เป็นทางทางเศรษฐกิจที่สำคัญ ไปสู่ครอบครัว ชุมชน สู่องค์กรหรือสถาบันและประเทศชาติในที่สุด โดยการกำหนดแผนกลยุทธ์นั้นได้มุ่งเน้นในรายละเอียดคือ

ทุนทางสังคมให้ความสำคัญกับครอบครัวและชุมชนเป็นหลัก ด้วยการเน้นการส่งเสริมสถาบันทางสังคม พื้นฟูอนุรักษ์วัฒนธรรมที่ดั้งเดิม รวมทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยการวิจัยได้ให้ชุมชนถอดบทเรียนจากเวทีประชาคมและการระดมความคิดว่าหลังจากที่ได้กำหนดตำแหน่งกลยุทธ์การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแล้วจะกำหนดแผนและโครงการเช่นไร โดยมุ่งเน้นที่วัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิต ของชุมชนเป็นสำคัญ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ กรวรรณ สังขกร (2552:148) ที่ระบุว่าหมู่บ้านยางคำนุ ตำบลดอยฮาง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ซึ่งได้ยึดถือประเพณีการปฏิบัติของหมู่บ้านอย่างเคร่งครัด และชาวบ้านให้ความสำคัญกับจารีตวัฒนธรรมของตนเอง มากกว่าค่าตอบแทนหรือรายได้จากการท่องเที่ยว ชุมชนวางแผนการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยอาศัยทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีอย่างสมบูรณ์ภายในชุมชนของตนเอง เช่น ชุมชนบ้านห้วยเตือ ก็อาศัยอ่างเก็บน้ำห้วยเตือ ซึ่งนอกจากจะเป็นสถานที่เลี้ยงปลาในกระชังแล้วยังเป็นจุดชมวิวกว้างในหมู่บ้านได้เป็นอย่างดี ส่วนชุมชนบ้านแม่สุ่นน้อยก็มีน้ำตกโป่งน้ำดังที่เป็นจุดสนใจหรือจุดขายสำหรับนักท่องเที่ยวเป็นอย่างดี เช่นกัน นอกจากนี้ชุมชนบ้านปางควายก็มีจุดขายสำคัญอยู่ที่พิพิธภัณฑสถานหลวงที่ 1(ผาง) ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถเข้าชมประวัติความเป็นมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันในภารกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เกี่ยวกับการพัฒนาโครงการหลวงตลอดจนการเที่ยวชมแปลงสวนผลไม้ทั้งส้มเขียวหวาน หรือสตรอเบอร์รี่ เป็นต้น

นอกจากนั้นแล้วชุมชนชาวปกากะญอบ้านต้นสำน ยังมีทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นจุดสนใจของนักท่องเที่ยว ก็คือ การท่องเที่ยวเชิงเกษตรตามวิถีและแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่ง

นักท่องเที่ยวสามารถได้เที่ยวชมศึกษาหาความรู้ตลอดจนเพลิดเพลินกับชนิดของพืชที่ปลูกผสมผสานภายในสวนของเกษตรกรได้อย่างลงตัวและเหมาะสม

สำหรับทุนทางเศรษฐกิจหรือคนภายในชุมชนต้องช่วยกันสร้างและพัฒนาคนให้มีคุณภาพด้วยการพัฒนาทักษะ หรือการเปิดโอกาสให้แลกเปลี่ยนความรู้กับบุคคลภายนอกที่ประสบผลสำเร็จ ตลอดจนการสร้างเครือข่ายการทำงานของคนภายในชุมชนและกับบุคคลหรือองค์กรนอกชุมชน การสร้างงานและสร้างอาชีพเสริมด้วยการท่องเที่ยว แต่อย่างไรก็ตามอาชีพที่นำมาตั้งแต่ดั้งเดิมจนถึงปัจจุบันก็ดำเนินอาชีพหลักไปและสามารถเพิ่มเติมการปลูกพริกพืชมุนไพร การปลูกไม้ดอกไม้ประดับหรือกล้วยไม้ การเชิดชูเอกลักษณ์ของชุมชนหรือชาติพันธุ์ของตนเอง เช่น ประเพณี วัฒนธรรม ความเป็นอยู่ และอาหารท้องถิ่น ซึ่งเป็นตัวช่วยเสริมและสามารถผลักดันภาคเศรษฐกิจของชุมชนได้ นอกจากนี้ยังสามารถนำความรู้หรือประสบการณ์ที่มีเผยแพร่ให้กับนักท่องเที่ยวได้รับทราบต่อไป

ข้อเสนอแนะ (Recommendations)

ผลการวิจัยครั้งนี้ ทำให้ได้ประเด็นความรู้ทางวิชาการในการยืนยันทฤษฎีหรือแนวคิดเกี่ยวกับกลยุทธ์การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งต้องอาศัยเครือข่ายความร่วมมือของคนภายในและบุคคลหรือหน่วยงานภายนอกชุมชน แต่อย่างไรก็ตามการที่จะนำเอาความรู้ไปประยุกต์ใช้จริงอย่างมีประสิทธิภาพนั้นคณะผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ผู้บริหารที่เกี่ยวข้องด้านการกำหนดนโยบายด้านการท่องเที่ยวของประเทศทั้งในระดับกระทรวง กรม กอง จังหวัด และอำเภอ รวมทั้ง อบต. ควรให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนอย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรมโดยคำนึงถึงประเด็นต่างๆ ดังต่อไปนี้

1.1 ส่งเสริมให้ชุมชนท้องถิ่น (กลุ่มชาติพันธุ์) มีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทาง การวางแผน และการจัดการการท่องเที่ยวรวมทั้งการได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวทั้งทางตรงและทางอ้อม

1.2 ส่งเสริมและพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ โบราณคดี และขนบธรรมเนียมประเพณี วิถีชีวิตชุมชนหรือแม้แต่ทรัพยากรทางธรรมชาติภายในชุมชนและบริเวณใกล้เคียง โดยเน้นให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ มีระบบการสื่อสารที่ดีและให้ความสำคัญกับขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว

1.3 ดำเนินการให้มีการวางแผนและปรับปรุงพัฒนาองค์การจัดการด้านการท่องเที่ยวให้มีประสิทธิภาพ ปรับปรุงกฎระเบียบและประสานงานระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชนท้องถิ่น

1.4 ดำเนินการส่งเสริมการตลาด เผยแพร่และประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชนเผ่าที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่และขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ในแต่ละชุมชน

2. ผู้บริหารหน่วยงานภาครัฐที่มีอำนาจในการตัดสินใจ ตลอดจนนักการเมืองควรมีการกระจายอำนาจการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ โดยเปิดโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นมีสิทธิในการจัดการทรัพยากร เช่น ออกพระราชบัญญัติป่าชุมชน เป็นต้น และปรับบทบาทของรัฐและองค์กรของรัฐทุกระดับให้ยอมรับและร่วมมือกับชุมชนในการจัดการทรัพยากร เพื่อให้ชมรมหรือกลุ่มการท่องเที่ยวในแต่ละชุมชนสามารถทำการวางแผน และระบบการจัดการทรัพยากร มีการมอบอำนาจให้องค์กรชุมชนทำหน้าที่ควบคุมและดูแลการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรตามแผนงานและมาตรการที่กำหนดโดยองค์กรชุมชน โดยที่หน่วยงานของรัฐทำหน้าที่คอยกำกับดูแลและส่งเสริมทางด้านเทคนิคและเงินทุน

3. ผู้บริหารหรือผู้มีอำนาจในการตัดสินใจและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องของกระทรวงมหาดไทย และจังหวัดควรพัฒนาระบบตรวจสอบและพิจารณาการให้สัญชาติแก่ประชาชนชนเผ่าอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อให้ชุมชนมีความมั่นใจในสิทธิและฐานะพลเมืองไทยและได้รับโอกาสตามสมควรแก่สิทธินั้น

4. ผู้บริหาร อบต.หรือองค์กรภาครัฐภายในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่จอนควรส่งเสริมให้องค์กรพัฒนาเอกชนด้านการท่องเที่ยวเข้ามามีบทบาทในด้านของการประสานงานระหว่างชุมชนท้องถิ่นกับภาคเอกชนและหน่วยงานภาครัฐ หรือสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวของชุมชนท้องถิ่นให้กว้างขวางและครอบคลุมพื้นที่ในระดับจังหวัดและภูมิภาคต่อไป

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ผลการวิจัยพบปัญหาและข้อจำกัดในระดับชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งชุมชนที่เป็นชนเผ่าต่าง ๆ นั้นมักจะขาดความเชื่อมั่นของคนภายในชุมชน ความแตกแยกขัดแย้งทางด้านความคิดของคนภายในชุมชน ความด้อยหรือขาดประสิทธิภาพของผู้นำและองค์กรชุมชนในทางบริหารจัดการ เนื่องจากผลการประเมินศักยภาพของการพัฒนาชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จะมีประเด็นของการบริหารจัดการ มีค่าคะแนนการประเมินต่ำที่สุด ตลอดจนปัญหาการขาดเครือข่ายของชุมชนในบริเวณใกล้เคียงในการบริหารจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวทั้งทางด้านวัฒนธรรมและธรรมชาติร่วมกัน ดังนั้นแนวทางการแก้ไขปัญหาในระดับชุมชนหรือพื้นที่นี้สามารถแก้ไขได้หากได้รับการส่งเสริมจากภายนอกโดยเฉพาะอย่างยิ่งจากนักวิชาการ องค์กรพัฒนาเอกชน และหน่วยงานของรัฐเข้ามาหนุนเสริมและจัดเวทีเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์และกระบวนการเรียนรู้ระหว่างชุมชนที่มีความแตกต่างด้านชาติพันธุ์ อีกทั้งเปิดโอกาสให้ชุมชนเหล่านั้นพัฒนาศักยภาพในการจัดการทรัพยากรการจัดการการท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาประสบการณ์ความรู้และความมั่นใจในตนเองให้เพิ่มขึ้นเป็นลำดับ

2. ผู้นำชุมชนและผู้บริหารของ อบต. ทั้ง อบต.แม่ข่า อบต.แม่สูน และ อบต.แม่จอน ควรประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐที่มีอำนาจในการกำหนดนโยบายเพื่อความชัดเจนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชน ไม่ว่าจะเป็นกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา การ

ท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และหน่วยงานต่าง ๆ ของกระทรวงมหาดไทยและกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม ซึ่งรับผิดชอบดูชีวิตความเป็นอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่แอนและเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการวางแผนการท่องเที่ยวอย่างเป็นรูปธรรม การลดปัญหาความขัดแย้งของประชาชนหรือแม้แต่การเปลี่ยนมุมมองของบุคคลภายนอกโดยเฉพาะเรื่อง ยาเสพติดภายในชุมชนบ้านห้วยเตือ ซึ่งเป็นชนเผ่าลาหู่แดงว่าเป็นผู้ผลิตหรือผู้ค้ายาเสพติดให้ลดลง ปัญหาสัญชาติในพื้นที่ชุมชนบ้านปางควาย และปัญหาการขาดสิทธิในการจัดการทรัพยากรในพื้นที่ชุมชนบ้านต้นสำน ทั้ง ๆ ที่พวกเขาเหล่านั้นเป็นผู้ถูกคาดหวังให้ดูแลทรัพยากรธรรมชาติให้อยู่ในสภาพสมบูรณ์ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญ ทำให้ชุมชนเหล่านั้นไม่สามารถพัฒนาศักยภาพในการจัดการทรัพยากรและการท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. ประธานและคณะกรรมการชมรมหรือกลุ่มการท่องเที่ยวภายในชุมชน ควรประสานงานกับผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวทั้งภายในและภายนอกพื้นที่เพื่อสร้างพันธมิตรทางการตลาด ตลอดจนสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนให้กับผู้ประกอบการได้รับรู้เป้าหมายและทรัพยากรการท่องเที่ยวที่แท้จริงของชุมชน เพื่อลดปัญหาความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนของผู้ประกอบการที่มีเจตคติไม่ดีกับการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ประกอบการมักจะมองว่าการจัดการของชุมชนเป็นการเข้ามาแข่งขันหรือลดราคาโปรแกรมทัวร์กับบริษัทนำเที่ยว ซึ่งทำให้บริษัทเอกชนสูญเสียผลประโยชน์ความสัมพันธ์เชิงอำนาจและผลประโยชน์ที่เคยเหลื่อมล้ำกันอย่างมากระหว่างบริษัทนำเที่ยวกับชาวบ้าน ทำให้มีคู่แข่งนำเที่ยวและภาคเอกชน บางรายมองว่าการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นการท้าทายอำนาจและผลประโยชน์ของภาคเอกชนโดยตรง ซึ่งถ้าผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วนได้มีโอกาสได้พูดคุยและสร้างความเข้าใจร่วมกันก็จะสามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้อย่างยั่งยืนตลอดไป

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. การวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาเฉพาะกลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่แอนภายใต้เครือข่ายความร่วมมือในพื้นที่เป้าหมาย 4 ชุมชน 5 ชาติพันธุ์ คือ 1) ชุมชนบ้านห้วยเตือ (ชนเผ่าลาหู่แดง) 2) ชุมชนบ้านต้นสำน (ชนเผ่าปากกะญอ) 3) ชุมชนบ้านแม่สุ่นน้อย (คนไทยพื้นราบ) 4) ชุมชนบ้านปางควาย (ชนเผ่าอ้าวเมียนและชนเผ่าไทใหญ่) ซึ่งอยู่ภายในการปกครองของ 3 อบต. คือ อบต.แม่ข่า อบต.แม่สุ่น และอบต.แม่แอน เท่านั้น การวิจัยครั้งต่อไปควรขยายพื้นที่เป้าหมายให้ครอบคลุมชุมชนอื่น ๆ ในอำเภอต่าง ๆ ของจังหวัดเชียงใหม่หรือจังหวัดอื่น ๆ ที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์และขนบธรรมเนียมประเพณี ตลอดจนวิถีชีวิตที่แตกต่าง ซึ่งสามารถพัฒนาให้เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีเสน่ห์ในการดึงดูดใจนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจเฉพาะ (niche market) โดยในปัจจุบันและอนาคตมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นนั่นเอง

2. กลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในครั้งนี้ ได้ใช้หลักการวิเคราะห์ของ SWOT Analysis ในประเด็นองค์ประกอบหลักของวัฒนธรรม 4 ด้าน คือ 1) ด้านวัฒนธรรมทางแนวความคิด (ความเชื่อและค่านิยม) 2) ด้านวัฒนธรรมบรรทัดฐาน (อาชีพและวิถีชีวิตประจำวัน) 3) ด้านวัฒนธรรมบรรทัดฐาน (อาหารและพืชสมุนไพร) และ 4) ด้านวัฒนธรรมทางวัตถุ (ศิลปะและหัตถกรรม) เพื่อเตรียมความพร้อมของชุมชนในการรองรับนักท่องเที่ยวเท่านั้น แต่

อย่างไรก็ตาม ถ้านักวิจัยหรือนักวิชาการมีความต้องการที่จะศึกษาเพื่อพัฒนาชุมชนให้มีศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยวให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น สมควรที่จะต้องใช้แนวคิดเกี่ยวกับส่วนผสมทางการตลาด (marketing mix) มาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ SWOT Analysis เพื่อกำหนดตำแหน่งทางการตลาด ต่อไป

3. สำหรับการสร้างและพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือการท่องเที่ยวของชุมชน เป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้ ได้อาศัยแนวคิดการสร้างและพัฒนาเครือข่าย 7 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การร่วมกันกำหนดจุดมุ่งหมายของเครือข่าย 2) การตั้งเป้าหมายและวัตถุประสงค์ 3) การสร้างและพัฒนาแผนปฏิบัติการ 4) ส่งเสริมบทบาทและกระบวนการตัดสินใจของแต่ละกลุ่ม 5) พัฒนาระบบการติดต่อสื่อสาร 6) พัฒนาโครงสร้างเครือข่าย และ 7) การพัฒนาทรัพยากรและแหล่งทุนของเครือข่าย แต่อย่างไรก็ตาม ด้วยข้อจำกัดของเวลาสำหรับการวิจัย จึงไม่ได้ลงในรายละเอียดในแต่ละขั้นตอนมากนัก ซึ่งการวิจัยครั้งต่อไปควรมุ่งเน้นการสร้างและพัฒนาเครือข่ายทั้ง 7 ขั้นตอน จากนั้นควรนำเอาแนวคิดของการประเมินเครือข่ายตามเกณฑ์หรือตัวชี้วัด 6 ประการมาเป็นแนวทางการวิจัยให้ลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น ซึ่งได้แก่ 1) ความเหมาะสม (suitability) 2) ความมีเหตุผล (legitimacy) 3) ประสิทธิภาพ (effectiveness) 4) ประสิทธิภาพ (efficiency) 5) ความต่อเนื่อง (continuity) และ 6) ความยืดหยุ่น (flexibility)

บรรณานุกรม (BIBLIOGRAPHY)

- กรวรรณ สังขกร. 2552. **แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงกับการท่องเที่ยวชุมชน**. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- กลุ่มงานเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2542. **เศรษฐกิจพอเพียงคืออะไร**. กรุงเทพมหานคร: คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- การประปานครหลวง. 2542. “การสร้างวัฒนธรรมการท่องเที่ยวด้วยวิธีการจัดการ”. (ระบบออนไลน์). แหล่งที่มา <http://web.ku.ac.th/schoolnet/envi5/thai/travel.htm>. (20 มีนาคม 2550).
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. 2543. **การจัดการเครือข่าย: กลยุทธ์สำคัญสู่ความสำเร็จของการปฏิรูปการศึกษาการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์บริษัทซีเอสมีเดีย จำกัด.
- โกศล ศรีมณี. 2552. “**ประเพณี 12 เดือน**”. (ระบบออนไลน์). แหล่งที่มา: <http://www.maehongson-club.com>
- โครงการส่งเสริมจิตอาสาภายใต้มูลนิธิบูรณะชนบทแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์. 2554. **ชนเผ่าลาหู่**. (ระบบออนไลน์). แหล่งที่มา: <http://culturelib.in.th/>
- จักร กิณีสี และคณะ. 2546. รูปแบบการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงกับองค์ความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติของนก ของชาวปกากะญอในเขตอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ จังหวัดเชียงใหม่. ระบุในสินี สโรบล และคณะ. 2546. การท่องเที่ยวโดยชุมชน : แนวคิดและประสบการณ์พื้นที่ภาคเหนือ. เชียงใหม่ : วนิดาเพรส.
- จินตนา บุญบงกร และณัฐพันธ์ เขจรนันท์. 2547. **การจัดการเชิงกลยุทธ์**. กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็ดยูเคชั่น.
- ฉลองศรี พิมพ์สมพงศ์. 2554. **การวางแผนและพัฒนาตลาดการท่องเที่ยว**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ฉัตยาพร เสมอใจ. 2548. **การจัดการและตลาดบริการ**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ซีเอ็ดยูเคชั่น จำกัดมหาชน.
- ชัยนต์ วรรณภูติ. 2538. **เวทีผู้ถูกท่องเที่ยว**. เชียงใหม่: โรงพิมพ์มิ่งเมือง
- ชัยพล ทรงสุนทรวงศ์. 2545. **การจัดการนันทนาการและการท่องเที่ยวธรรมชาติ**. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. 2540. **วิถีไทย : การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม**. กรุงเทพมหานคร: บริษัทอมรินทร์ พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง มหาชน.
- ชูเกียรติ นพเกตุ. 2542. **อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว**. เชียงราย: คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- ชูสิทธิ์ ชูชาติ. 2544. **อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว**. พิมพ์ครั้งที่ 3. เชียงใหม่: ลานนาการพิมพ์.

- นันทิยา หุตานุวัตร และณรงค์ หุตานุวัตร. 2543. SWOT: การวางแผนกลยุทธ์ธุรกิจชุมชน. อุบลราชธานี: ฝ่ายผลิตและบริการเอกสาร สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. 2548ก. การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร : บริษัทเพรส แอนด์ ดีไซน์ จำกัด.
- _____. 2548ข. อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ธุรกิจที่ไม่มีวันตายของประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ ซี.พี. บุ๊ค สแตนดาร์ด.
- ปกร ปรียากร. 2547. การวางแผนกลยุทธ์: แนวคิดและแนวทางเชิงประยุกต์. กรุงเทพมหานคร: คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ประวัติ แสงเทียนหยด. 2553. บทสัมภาษณ์ วันที่ 22 – 23 กันยายน 2553.
- ประเวศ วะสี. 2541. ประชาคมตำบล ยุทธศาสตร์เพื่อเศรษฐกิจพอเพียง ศิลธรรม และสุขภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: มติชน.
- ประสิทธิ์ ลีปรีชา ยรรยง ตระการอำรง และวิสุทธิ์ เหล็กสมบูรณ์. 2547. เมียนหลากหลายชีวิตจากขุนเขาสู่เมือง. เชียงใหม่: โรงพิมพ์มิ่งเมือง.
- ปริญญช พิบูลสรารุช. สรุปหลักแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง. (ระบบออนไลน์) แหล่งที่มา http://www.tradestrategies.org/thai_ag.pdf. 27 พฤศจิกายน 2554
- ปิยบุตร หล่อไกรเลิศ. 2547. เศรษฐกิจพอเพียง. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: เอเชียแปซิฟิกพิกส์ พรินติ้ง.
- พงศธร เกษสำลี. 2539. วัฒนธรรมกับการท่องเที่ยว. เอกสารประกอบการสัมมนาวิชาโครงการสืบสานวัฒนธรรมไทยนิยมไทย ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- พรชัย ศักดิ์ศิริโสภณ. 2550. การจัดการศูนย์วัฒนธรรมชุมชนบ้านห้วยโป่ง ตำบลบ้านปาง อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน. เชียงใหม่: ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการนันทนาการและการท่องเที่ยว คณะพัฒนาการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- พระครูวิวัตรธรรมวัฒน์. 2548. ประวัติประจำหมู่บ้าน ประเพณีและวัฒนธรรมไทย. เชียงใหม่: เอกสารโรเนียวเย็บเล่ม.
- _____. 2553. บทสัมภาษณ์ วันที่ 8 – 9 สิงหาคม 2553.
- พระอธิการสุชาติ. 2553. บทสัมภาษณ์ วันที่ 9 สิงหาคม 2553.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. 2543. วิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.
- พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ. 2553. กระเหรี่ยง. (ระบบออนไลน์). แหล่งที่มา: <http://www.hilltribe.org/thai/karen/>
- เพียงกานต์ นามวงศ์. 2552. การศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง. เชียงใหม่: วิทยานิพนธ์ ปริญญาโท สาขาวิชาการจัดการนันทนาการและการท่องเที่ยว. คณะพัฒนาการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- มูลนิธิกระจกเงา. 2554ก. ชนเผ่าลาหู่. (ระบบออนไลน์). แหล่งที่มา: <http://www.hilltribe.org/thai/lahu/>
- _____. 2554ข. วัฒนธรรมชนเผ่าลาหู่. (ระบบออนไลน์) แหล่งที่มา: <http://www.openbase.in.th/taxonomy/term/369>

- มูลนิธิชัยพัฒนา. 2550. **เศรษฐกิจพอเพียงและทฤษฎีใหม่**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน)
- ยศ สันตสมบัติ และคณะ. 2547. **การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ: ความหลากหลายทางวัฒนธรรมและการจัดการทรัพยากร**. เชียงใหม่: ศูนย์ความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วรรณ วรชวานิช. 2546. **ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยว**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วีระพล ทองมา และ นวนจันทร์ ทองมา. 2551. **กลยุทธ์การบริหารจัดการธุรกิจการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนพื้นที่สูงในจังหวัดเชียงใหม่**. เชียงใหม่: รายงานผลการวิจัย มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- วีระพล ทองมา และ วินิตรา สิละพัฒนา. 2553. **ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านแม่สา ตำบลโป่งแยง อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่**. เชียงใหม่: คณะพัฒนาการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- วีระพล ทองมา และคณะ. 2552. **การจัดทำแผนแม่บทพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่งอน อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่**. เชียงใหม่: สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ร่วมกับมหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- วีระพันธ์ นันทรทัศน์. 2548. **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ บ้านผานกกก ตำบลโป่งแยง อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่**. เชียงใหม่: ปริญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการพัฒนา คณะพัฒนาการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- ศิริ ฮามสุโพธิ์. 2543. **สังคมวิทยาการท่องเที่ยว**. กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส. พรินติ้งเฮาส์.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์. 2546. **การบริหารการตลาดยุคใหม่**. กรุงเทพมหานคร: อรรถสาร.
- ศุภชัย สติรศิลป์. 2525. **ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับชาวเขาเผ่ามูเซอ**. เชียงใหม่: ศูนย์วิจัยชาวเขา.
- ศูนย์ไทใหญ่ ศึกษาคณะอนุกรรมการวัฒนธรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน. 2552. **“ประเพณี 12 เดือน”**. (ระบบออนไลน์). แหล่งที่มา: <http://www.taiyai.org/index.php?name=resume>
- สมศักดิ์ กองฉาย. 2553. **บทสัมภาษณ์ วันที่ 9 สิงหาคม 2553**.
- สังคีต จันทนะโพธิ์. 2542. **คนภูเขาชาวกะเหรี่ยง: Hill Tribal Karen**. นนทบุรี: ธารบัวแก้ว.
- สาชาติ ทาราช. 2553. **บทสัมภาษณ์ วันที่ 8 สิงหาคม 2553**.
- สามพร มณีไมตรีจิต. 2539. **บทบาทวัฒนธรรมไทยกับการท่องเที่ยว**. เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการโครงการสืบสานวัฒนธรรมไทยนิยมไทย ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. 2547. **บทความสาระน่ารู้ “การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน”** (ระบบออนไลน์). แหล่งที่มา: <http://www.trf.or.th/fund/>
- สำนักงานปฏิรูประบบสุขภาพแห่งชาติ (สปรส.). 2549. **คู่มือแนวทางชีวิต: รักพอ เพื่อพ่อขอดำเนินชีวิตด้วยหลักเศรษฐกิจพอเพียง**. กรุงเทพมหานคร : คุณาไท.

- สำนักพัฒนาการท่องเที่ยว. 2550. **คู่มือการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม**. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.
- สำนักส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย. **กรอบความคิดในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงและตัวชี้วัด 6x2**. (ระบบออนไลน์). แหล่งที่มา <http://cddweb.cdd.go.th/economic/project/framework/framework.htm>. (11 ธันวาคม 2552)
- สิงห์คำ ดีโพ. 2553. บทสัมภาษณ์ วันที่ 16 สิงหาคม 2553.
- สินธุ์ สโรบล อุดร วงษ์ทับทิม สุภาวิณี ทรงพรวาณิชย์ เบญจวรรณ วงศ์คำ และ อนงนาฏ ปัญญ์ใหญ่. 2546. **การท่องเที่ยวโดยชุมชน: แนวคิดประสบการณ์พื้นที่ภาคเหนือ**. เชียงใหม่: วนิตาเพรส.
- สุจริตลักษณ์ ดีมดุง และสรินยา คำเมือง. 2540. **สารานุกรมชาติพันธุ์: กะเหรี่ยงโป**. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สุรพงษ์ กองจันทึก. 2552. **“ไทใหญ่: คนไทยที่ไม่ใช่ไทย” สิทธิมนุษยชน**. (ระบบออนไลน์). แหล่งที่มา: <http://www.statelessperson.com>
- สุรินทร์ จิระพงษ์ปรีดา. 2553. บทสัมภาษณ์ วันที่ 22 กันยายน 2553.
- สุริยา รัตนกุล และ สมทรง บุรุษพัฒน์. 2538. **สารานุกรมชาติพันธุ์: กะเหรี่ยงสะกอ**. กรุงเทพมหานคร:สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท. มหาวิทยาลัยมหิดล.
- อลงกรณ์ พิรวรรณเมธาวี. 2553. บทสัมภาษณ์ วันที่ 22 – 23 กันยายน 2553.
- อานันท์ กาญจนพันธุ์. 2552. **“การผสมผสานระหว่างชาติพันธุ์”**. (ระบบออนไลน์). แหล่งที่มา: <http://www.maehongson-club.com>
- อำพล กิตติอำพล. 2547. **ตัวอย่างเศรษฐกิจพอเพียงที่ข้าพเจ้ารู้จัก**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: วีพีกราฟิกส์ แอนด์ พรินติ้ง.
- อิทธิพล อนุรักษ์พิทยา. 2553. บทสัมภาษณ์ วันที่ 22 – 23 กันยายน 2553.
- อุทิศ ขาวเจียร. 2549. **การวางแผนกลยุทธ์**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Blank, U., 1989. **The Community Tourism Industry Imperative: The Necessity, The Opportunities, Its Potential**. New York: Venture Publishing.
- David, R.F., 1993. **Strategic management**. New York: Macmillan.
- Hall, C.M. and Lew, A.A. 1998. **Sustainable Tourism: A Geographical Perspective**. New York: Longman.
- Kotler, P., 2003. **Marketing Management**. New Delhi, India: Prentic-Hall of India Private Limited.
- McIntosh, R.W. and Goedner, C.R., 1986. **Tourism: Principles, Practices, Philosophies**. New York: John Wiley.
- Pleumarom, A., 1994. **“The Political Economy of Tourism”** The Ecologist. Vol. 24. No. 4. Pp. 142 – 148.

- Porter, M.E., 1980. **Competitive Strategy: Techniques for Analyzing Industries and Competitors**. New York: the free Press.
- Rome, H.R., Mason, and K. Dichel. 1982. **Strategic Management and Business Policy: A Methodological Approach**. Reading, Massachusetts: Wesley Publishing.
- Weihrich, H., 1982. **The Tows Matrix – a tool for situation analysis**. United Kingdom: Elsevier Science.

ภาคผนวก ก.

ทรัพยากรทางวัฒนธรรมของชุมชนในพื้นที่เป้าหมาย

ทรัพยากรทางวัฒนธรรมของชุมชนในพื้นที่เป้าหมาย

ทรัพยากรทางวัฒนธรรมของชุมชนบ้านห้วยเตือ (ชนเผ่าลาหู่แดง)

มุเซอหรือลาหู่เป็นชนเผ่าที่มีความเข้มแข็ง และมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ มีประชากรประมาณ 60,000 คนในประเทศไทย ในขณะที่ทางฝั่งพม่ามีประชากรชาวลาหู่อาศัยอยู่ประมาณ 150,000 คน (Anderson, 1993: 26 ระบุใน ยศ สันตสมบัติ และคณะ (2546: 130)) ซึ่งในประเทศไทยนั้นชาวลาหู่จะอาศัยอยู่ในจังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดเชียงราย แต่ก็สามารถพบได้ในบริเวณตอนใต้ของจังหวัดตาก ลาหู่เป็นชนเผ่าที่มีความหลากหลายในประเทศไทยมีไม่น้อยกว่า 6 เผ่าทางภาษาไม่มีการเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กัน เผ่าลาหู่ที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย คือลาหู่แดง การนับถือผีโดยโตโบ ผู้นำทางศาสนา และยังมีจำนวนมากในลาหู่ดำ ลาหู่เหลือง และลาหู่เซอเซเล มีเป็นจำนวนมากที่เป็นคริสเตียน ถึง 100 ปีมาแล้ว ลาหู่มีประชากรมากที่สุดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และได้รับการพิจารณาเป็นภาษาท้องถิ่นที่เป็นมาตรฐาน ถึงแม้ว่าจะยังชีพด้วยการเป็นชาวนา ปลุกข้าว และข้าวโพด เพื่อการบริโภคในครัวเรือน ลาหู่ยังภูมิใจกับการเป็นนักล่าสัตว์ จะมีความเคร่งครัดกับกฎระเบียบของความถูกต้องและผิด ทุกๆ คนจะตอบคำถามในพื้นฐานเดียวกับคนรุ่นเก่า โดยที่ให้ความสำคัญกับการเป็นครอบครัวขยายน้อยกว่าเผ่าอื่นๆ ชาวลาหู่ยังเข้มแข็งต่อการยึดมั่นต่อความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน และทำงานด้วยกันเพื่อยังชีพ ลาหู่อาจเป็นกลุ่มคนที่มีความเท่าเทียมทางด้านเพศมากที่สุดในโลก

ประวัติความเป็นมา

ชาวมุเซอแดง เรียกตัวเองว่า “ลาหู่ญี” คำว่า “ญี” แปลว่า “แดง” นักวิชาการบางท่าน เช่น Walker (1975) เชื่อว่ามีต้นกำเนิดอยู่บริเวณที่ราบสูงทิเบตแต่ Lewis and Lewis (1984) สันนิษฐานว่าลาหู่มีถิ่นฐานอยู่ในประเทศจีนโดยมีความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์กับชนเผ่าโลโลในตอนใต้ของจีนร่วมกับชาวลีซอและอีก้อ (ยศ สันตสมบัติ และคณะ, 2547: 131) ชาวลาหู่ได้มีการอพยพเคลื่อนย้ายตัวอยู่ตลอดเวลา นับเป็นศตวรรษในแถบประเทศจีน พม่า ลาว และไทย โดยในประเทศไทยพบ ชาวลาหู่ ได้ใน 6 จังหวัด ได้แก่ เชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน ตาก กำแพงเพชร และนครสวรรค์ ชาวลาหู่ ในประเทศไทยแบ่งออกเป็นหลายกลุ่ม เช่น ลาหู่แดง ลาหู่เหลือง ลาหู่ดำ หรือลาหู่เซอเซเล ฯลฯ ชาวลาหู่ถูกจัดไว้ในกลุ่มภาษาพม่า-ทิเบต หมู่บ้านชาวลาหู่ มักจะตั้งอยู่บนที่สูงประมาณ 1,000 เมตร เหนือระดับน้ำทะเล ดังนั้นชาวเขาเผ่าลาหู่ต้องทำการเพาะปลูกแบบไร่เลื่อนลอย นอกจากข้าว และข้าวโพดแล้ว ชาวลาหู่บางส่วนยังปลูกฝิ่นเป็นพืชรายได้ ลักษณะครอบครัวของชาวลาหู่ เป็นแบบครอบครัวเดี่ยวและถือระบบผัว-เมียเดียว การสืบสายสกุลนั้นไม่ถือระบบเครือญาติ หากมีการแต่งงานเกิดขึ้นฝ่ายชายอาจต้องไปอาศัยอยู่กับครอบครัวฝ่ายหญิงเป็นระยะเวลาหนึ่งเพื่อเป็นการตอบแทนต่อฝ่ายหญิง การนับถือและความเชื่อของชาวลาหู่ นั้น ถ้าเป็นลาหู่แดง และลาหู่ดำ ส่วนใหญ่นับถือการบูชาผี ส่วนชาวลาหู่เหลืองนับถือศาสนาคริสต์ สำหรับปีใหม่ลาหู่จัดขึ้นในเดือนมกราคม และมีนาคม จากการรวบรวมข้อมูลในปี 2545 พบว่ามีชาวลาหู่อาศัยอยู่ในพื้นที่ 8 จังหวัด จำนวน 385 หมู่บ้าน/กลุ่มบ้าน 18,057 หลังคาเรือน 20,347 ครอบครัว ประชากรรวม

102,876 คน แยกเป็นชาย จำนวน 32,059 คน หญิง จำนวน 32,094 คน เด็กชาย จำนวน 19,430 คน เด็กหญิง จำนวน 19,293 คน โดยพบมากที่สุดที่จังหวัดเชียงราย รองลงมาเป็นเชียงใหม่ และ แม่ฮ่องสอน ตามลำดับ

ชนชาวลahu เป็นชาวเขาเผ่าหนึ่งของประเทศไทย ซึ่งมีจำนวนประชากรมากเป็นลำดับที่ 3 รองจากปกากะญอและม้ง ลahu (LAHU) เป็นคำที่ชนเผ่ามูเซอใช้และชอบให้คนทั่วไปเรียกตนเองชาวเขาเผ่านี้มีเชื้อสายมาจากพวกโลโล ซึ่งเป็นกลุ่มที่เคยรุ่งเรืองมาก่อนในแถบที่ราบสูงทิเบต หลักฐานจากบันทึกทางประวัติศาสตร์ของจีน ก่อนคริสต์ศตวรรษที่ 20 กล่าวถึงลาหู่่า จีนได้จัดให้ชนเผ่านี้เป็นพวก ซางตี้เอียน เดิม อยู่ในที่ราบสูงทิเบต - ซิงไห่ และมีการอพยพเคลื่อนย้ายอยู่เรื่อย ๆ ตามสัตว์เลี้ยง (แสดงว่าชนเผ่าลาหู่่าเป็นกลุ่มเร่ร่อนมาก่อน) คำว่า **มูเซอ** (ลาหู่) นี้ นักมานุษยวิทยาบางท่านสันนิษฐานว่า มาจากคำที่พวกพม่าและไทใหญ่ในรัฐฉานใช้เรียกชนกลุ่มนี้ มีความหมายว่า นายพราน ซึ่งสอดคล้องกับลักษณะนิสัยอันโดดเด่นของลาหู่่าที่มีความเชี่ยวชาญในการล่าสัตว์ และไทยก็ใช้คำนี้เป็นภาษาทางราชการตลอดมา นักภาษาศาสตร์จัดกลุ่มภาษาของลาหู่่าแยกจากสายตระกูลแม่ คือ สายตระกูลจีน - ทิเบต (Sino Tibetan) และบางตำรายังกล่าวว่า ชาวลahu มีชาติกำเนิดอยู่ในประเทศทิเบต ผู้เฒ่าผู้แก่ชาวลahuเล่าว่า ก่อนที่ชาวลahuจะเกิดนั้นมีมนุษย์เผ่าอื่นเกิดขึ้นแล้ว โดยลาหู่่าเป็นน้องในบรรดาเผ่ามนุษย์ที่มีในโลกนี้ ชาวลahuได้เล่าเกี่ยวกับแผ่นดินอันไร้ขอบเขต (มูแม- หมี่แม) หมายถึงพื้นที่อันราบกว้างไกลไร้ซึ่งขอบเขต แม้เสียจะวิ่งหนีจากเราวันนี้ ในวันรุ่งขึ้นก็ยังสามารถเห็นเสียยังคงวิ่งอยู่ เหตุนี้ชาวลahuจึงมีวิธีชีวิตรักความเป็นอิสระภาพ เสรีภาพ ตามลักษณะพื้นที่ถิ่นกำเนิด ลahuจึงเป็นเผ่าพันธุ์ที่มีความเป็นไทและมีสำนึกในความเป็นเผ่าพันธุ์ลาหู่่าอยู่เสมอ จึงมีจิตสำนึกว่า แผ่นดินไหนที่ข้าอยู่ แผ่นดินนั้นต้องเป็นของข้าเช่นกัน ข้าต้องปกป้องแผ่นดินที่ข้าอยู่ ชาวลahuถือว่าโลกนี้พระเจ้าสร้างให้กับคนทุกคนไม่ใช่ของใครคนใดคนหนึ่ง ทุกคนมีสิทธิเสรีภาพในผืนแผ่นดิน สังคมลาหู่่าไม่ชอบเบียดเบียนผู้อื่น เพราะถือว่า การเบียดเบียนผู้อื่นทำให้เกิดทุกข์แก่ตัวเอง ต่อมาพระเจ้าได้เรียกชนเผ่า 120 เผ่าพันธุ์มาชุมนุมกันก่อนที่จะแต่ละเผ่าพันธุ์จะแยกย้ายจากกัน และให้ชนเผ่า 120 เผ่าพันธุ์เลือกสิ่งของวิเศษ 2 อย่างคือ ลา - พือ- ต่อ (คันไถ) และ เจ๊ะ-แจ- ตู่ (ขวาน) โดยให้แต่ละชนเผ่าเลือกได้ 3 ครั้ง 3 คราตามความพอใจ ส่วนเผ่าพันธุ์อื่นนั้นเลือกคันไถ และในที่สุดลาหู่่าก็เลือกขวานทั้ง 3 ครั้ง โดยให้เหตุผลว่าที่ราบที่นามีไม่มาก แต่ผืนป่านั้นกว้างใหญ่ไพศาลนัก ดังนั้นข้าจึงขอเลือกด้ามขวาน พระเจ้าจึงประทานขวานให้แก่ชาวลahu และตรัสว่าเจ้าใช้สิ่งของที่ข้าให้ไว้ในทางที่ถูกและรักษาไว้ให้ดีแล้วจะ เกิดประโยชน์ต่อเจ้า และถ้าเจ้าใช้ไม่ถูกก็จะเป็นภัยต่อเจ้า ลahuจึงได้ขวานและเดินเข้าไปในป่า (มูลนิธิกระจกเงา 2554 ก: ออนไลน์)

โครงสร้างและการปกครอง

โครงสร้างของสังคม

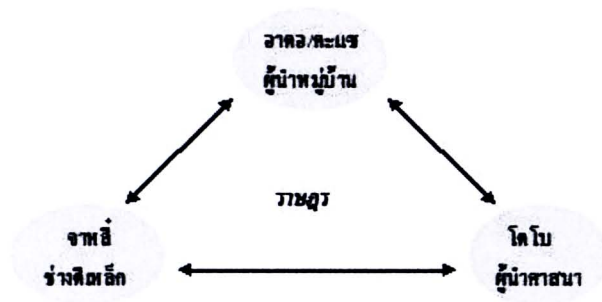
โครงสร้างสังคมลาหู่่าในหมู่บ้านชุมชนหนึ่ง ๆ ไม่ว่าหมู่บ้านขนาดเล็กหรือหมู่บ้านขนาดใหญ่จะต้องประกอบด้วย 3 ส่วน ซึ่งชาวลahu เรียกว่า แซ - เกอ - แซ - หละ หมายถึงก้อนเส้าที่มี 3 ขา 3 มือถึงจะสามารถตั้งขึ้นอย่างมั่นคงได้ซึ่งเปรียบเหมือนการปกครองของสังคมลาหู่่าที่ต้องประกอบด้วย 3 ส่วน คือ (มูลนิธิกระจกเงา, 2554 ก: ออนไลน์)

อาดอ (คะแซ) หรือผู้นำหมู่บ้าน เป็นตำแหน่งทางการปกครองสูงสุดของหมู่บ้าน ทำหน้าที่รักษากฎของหมู่บ้าน และประสานงานกับหน่วยงานทั้งในและนอกหมู่บ้าน

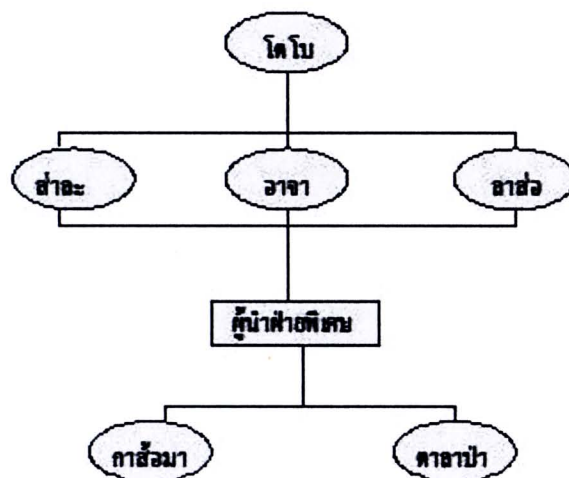
โตโบ หรือพระ นักบวชทำหน้าที่สั่งสอนคนให้เป็นคนดี

จาหลี่ หรือช่างตีเหล็ก (ผลิตเครื่องมือการเกษตร)

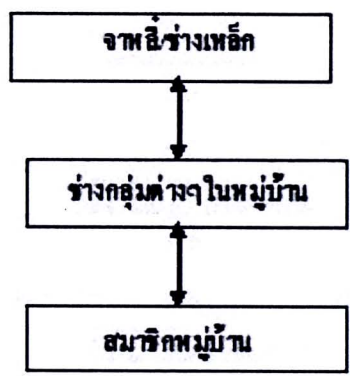
หากหมู่บ้านใดไม่มี 3 ส่วนดังกล่าว ถือว่าเป็นหมู่บ้านที่ยังไม่สมบูรณ์ ไม่สามารถเป็นหมู่บ้านที่ใหญ่และมั่นคงต่อไปได้ เพราะองค์ประกอบทั้ง 3 ส่วนมีบทบาทหน้าที่ครอบคลุม ชาวลาหู่ นับถือผู้อาวุโสทั้ง 3 ส่วนนี้มากในปีหนึ่ง ๆ ทุกหลังคาเรือนต้องไปช่วยทำงานให้ครอบครัวของผู้อาวุโสทั้ง 3 ส่วนนี้ เพื่อเป็นการตอบแทนที่ช่วยดูแลให้เกิดความสงบสุขในหมู่บ้าน

ภาพภาคผนวก 1 โครงสร้างการปกครองของชาวลาหู่แดง

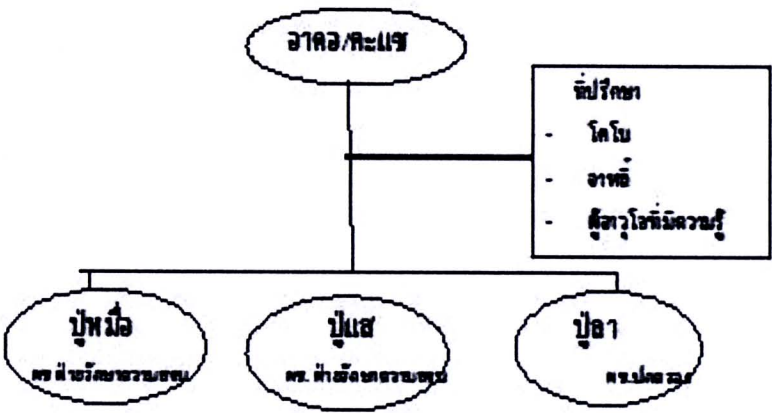
ภาพภาคผนวก 2 โครงสร้างผู้นำศาสนา ของชาวลาหู่แดง

ภาพภาคผนวก 3 โครงสร้างจาทลี ของชาวลาคูแดง

โครงสร้างการปกครอง

ลาคูจะมีการปกครองในหมู่บ้านตามจารีตประเพณีคลองธรรมที่ปฏิบัติสืบ ทอดกันมายาวนาน เมื่อมีการร้องเรียนกันผู้นำหมู่บ้านจะมีการเรียกประชุมหัวหน้าครอบครัวทุก หลังคาเรือนเพื่อชี้แจง ปรีกษา และตัดสินชี้ขาด ถ้าหากผลการตัดสินเกิดความขัดแย้งขึ้น จะเชิญผู้นำหมู่บ้านกับผู้อาวุโสจากหมู่บ้านอื่นที่มีความเป็นกลางมาว่า ความและตัดสินใจชี้ขาดเหมือนผู้นำในหมู่บ้าน ถ้าเป็นการกระทำผิดที่ไม่ร้ายแรงจะมีโทษเพียงปรับเป็นเงินตามอัตรากฎจารีต ของหมู่บ้านที่ได้มีการตกลงกันไว้ หากเป็นความผิดร้ายแรงผู้กระทำความผิดอาจได้รับโทษปรับตามกฎหมายแล้วถูก ขับไล่ออกจากหมู่บ้าน

ภาพภาคผนวก 4 โครงสร้างการปกครองหมู่บ้านของชาวลาคูแดง

ความเชื่อและค่านิยม

สิ่งศักดิ์สิทธิ์ในชุมชน

ความเชื่อและค่านิยมหนึ่งของชนเผ่าลาหู่ก็คือความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ประชาชนในชุมชนให้ความเคารพซึ่งสามารถจำแนกออกเป็น 2 ประเภท คือ (มูลนิธิกระจกเงา, 2554 ข: ออนไลน์)

1. สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่อยู่ภายในบริเวณบ้านประกอบด้วย สิ่งต่อไปนี้

หิ้งผีในห้องนอน เป็นหิ้งที่สิ่งสถิตของผีเรือนหรือผีบรรพบุรุษของทั้งสามีและภรรยา คู่ได้แต่ห้ามแตะต้อง

จอกไม้ไผ่บรรจุน้ำ หนึ่งจอกวางอยู่ตรงพื้นทางด้านเหนือ (ใกล้ข้างฝา) ของเตาไฟ เป็นน้ำทิพย์ที่ครั้งหนึ่งของเทวราชเหืองซาได้ให้ไว้ เรียกกันว่า “เหืองซาลี้เก๊ะ” หรือ “เหืองซา = เทวราช”

ตะเหลวเหนือประตูภายในบ้าน เป็นเทคโนโลยีที่ผ่านกระบวนการพิธีกรรมทางศาสนาประจำปี (หลังกินวอ) ใช้ป้องกันผีร้ายเข้ามาในบ้าน และตะเหลวจำทำใหม่อีกถ้าหากมีสมาชิกในครัวเรือนคลอดลูก

ภายในบ้านห้ามดื่มเหล้า เล่นการพนัน พูดคำหยาบคาย ทะเลาะกัน ขว้างหรือทุบตีกัน พฤติกรรมเหล่านี้จะทำให้ผีเรือนโกรธ ผู้ประพฤติดจะถูกลงโทษด้วยการปรับไหมเป็นเงินบาท ผู้ประกอบพิธีจะนำเงินไปซื้อหมูทำบุญขอขมาผีเรือน

ภายในบ้านถ้าหนุ่มสาวที่ยังไม่ได้แต่งงานสมสู่กัน ถ้ามีผู้ใดรู้เห็นทั้งคู่จะถูกขูขบิขิบ นินทา ลงท้ายด้วยการปรับไหม พฤติกรรมเช่นนี้มักเกิดขึ้นบ่อยครั้ง

บริเวณชานเรือนจะทำด้วยไม้ที่แข็งแรง ในวันกินวอชาวบ้านจะรวมกันเป็นกลุ่มใหญ่ นำโดยผู้เป่าแคนบรรเลงเพลงอวยพรปีใหม่ตรงชานบ้าน และเต้นรำด้วยเพลงชื่อ “เขาะจ้าวะกะตีป่าเตอะเว”

2. สิ่งศักดิ์สิทธิ์ภายนอกบ้านที่ประชาชนชาวลาหู่มีความเชื่อถือ

หอเย่ หรือ อาศรม จะตั้งเหนือหมู่บ้าน เป็นที่ประกอบพิธีทางศาสนาในวันข้างขึ้น และข้างแรม ห้ามตั้งบ้านเรือนเหนือสถานที่นี้ ในหอเย่จะใช้เป็นที่เต้นรำตามจังหวะ ขอคำ “อวยพร” จากเทวราชเหืองซา เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ เป็นสถานที่กินเจ ห้ามนำเนื้อสัตว์ทุกชนิดเข้าไปในที่นี้

รางน้ำ ตามหมู่บ้านลาหู่แดงมักจะมีรางน้ำไม้ไผ่เพียงรางเดียว ใช้น้ำจากรางนี้ทั้งหมู่บ้าน เขาถือว่ามีมากกว่าหนึ่งรางมักจะเป็นบ่อเกิดของการทะเลาะวิวาทแย่งน้ำกัน รางน้ำยังเป็นสัญลักษณ์ของความเป็นหนึ่งเดียวของหมู่บ้าน ทุกปีจะมีการประกอบพิธีบวงสรวงผีน้ำที่รางน้ำของหมู่บ้าน

มีข้อห้ามมิให้เกี่ยวพาราสีระหว่างหนุ่มสาวภายในบริเวณหมู่บ้าน ข้อนิยมที่ปฏิบัติเป็นหน้าที่ของกลุ่มหญิงสาวรวมตัวกันอยู่นอกเรือน ใช้ไม้หยักกลุ่มหนุ่มที่นั้งอยู่ภายในเรือน เพื่อให้หนุ่มออกจากเรือนมาต่อว่า แล้วสาวก็จะย้อยแย่งสิ่งของหรือเครื่องประดับของหนุ่มวิ่งหนีเข้าป่า หนุ่มมักจะวิ่งไล่ตามไป ตอนเช้า ๆ เรามักจะพบเพิงหมาแหงนเล็ก ๆ ในป่าข้างหมู่บ้าน อันเป็นสิ่งบอกเหตุที่สาวกับหนุ่มใช้เป็นแหล่งพักค้างคืน

พิธีกรรม

ชาวลานูมีพิธีกรรมที่สอดคล้องกับความเชื่อและค่านิยมมากมายแต่ที่สำคัญนั้นสามารถสรุปได้ดังนี้ (มูลนิธิกระจกเงา, 2554 ข : ออนไลน์)

1. พิธีฉลองปีใหม่

พิธีฉลองปีใหม่ ชาวลานู เรียกว่าประเพณี เชาวเจ้าเว มีความหมายในภาษาไทย แปลว่า ปีใหม่การกินวอ พิธีฉลองปีใหม่ของลานู ไม่มีการกำหนดการเฉพาะเจาะจงแน่นอน จะเลือกเวลาที่สมาชิกส่วนใหญ่อยู่ และเสร็จสิ้นภาระกิจการทำงานทำไร่ ทำสวน จากการเก็บเกี่ยวพืชผลแล้ว อาจเป็นช่วงเดือนกุมภาพันธ์ มีนาคม หรือเมษายน ของแต่ละปีก็ได้ อีกทั้งทุกหมู่บ้านก็ไม่จำเป็นต้องจัดฉลองปีใหม่พร้อมกัน เพราะแต่ละหมู่บ้านจะมีความพร้อมไม่ตรงกัน เมื่อถึงช่วงฉลองปีใหม่ สมาชิกของหมู่บ้านที่ไปทำงานอยู่ห่างไกลจะเดินทางกลับมาร่วมงานฉลองปีใหม่ มีการฆ่าหมูดำ เพื่อนำเนื้อหมู และหัวหมูสังเวตต่อเทพเจ้า อือชา ซึ่งลานูนับถือมาก ต่อจากนั้น ก็จะนำเนื้อหมูมาปรุงเป็นอาหารเลี้ยงกันอย่างสมบุญ ในเทศกาลปีใหม่นี้ ชาวลานู จะนำข้าวเหนียวหนึ่งมาตำเสร็จ แล้วจะปั้นเป็นก้อนกลม เรียกว่า “อ่อผุ” หรือข้าวปึก จะนำไปใช้เป็นเครื่องถวายต่อเทพเจ้าอือชา

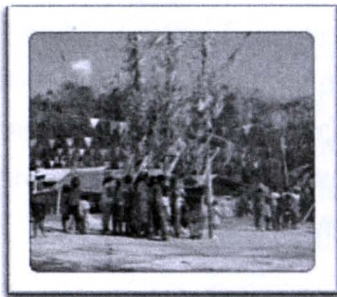
พิธีฉลองปีใหม่ของชาวลานู ช่วงเวลาปีใหม่มีนานถึง 12 วัน โดยจะแบ่งการฉลองปีใหม่ออกเป็นสองช่วง ช่วงแรก เป็นการฉลองปีใหม่ของผู้หญิง เรียกว่า “เชาวหลวง” หรือ “ปีใหญ่” มีระยะเวลา 6 วัน ช่วงที่สอง เป็นการฉลองปีใหม่ของผู้ชาย เรียกว่า “เชาวน้อย” หรือ “ปีเล็ก” มีระยะเวลา 6 วัน ระหว่างช่วงแรกกับช่วงที่สองจะมีหยุดพัก 1-2 วัน หลังจากสองวันนี้แล้วกลางคืนจะมีการเต้นรำทุก ๆ คืน ลานูเรียกว่า “ก่าเคาะเว” ตั้งแต่หัวค่ำไปจนกระทั่งรุ่งสาง(ไก่ขัน) ช่วงเวลากลางวันชาย – หญิงลานู จะมีการละเล่นที่แตกต่างกัน โดยผู้ชายจะเล่นขว้างลูกข่าง ส่วนผู้หญิงจะเล่นลูกสะบ้ากัน และการเล่นโยนลูกบอลกลมขนาดเท่ากำปั้นมือ ลูกบอลนี้ ทำโดยใช้ผ้าเย็บห่อ ข้างในห่อก็จะเป็นกลบ หรือรำข้าว สาเหตุที่ต้องมีการฉลองปีใหม่แยกกันระหว่างชายและหญิงนั้น มีผู้เฒ่าอธิบายว่าสมัยก่อนนานมาแล้ว พวกผู้ชายชาวลานู ต้องออกไปปฏิบัติภาระกิจนอกหมู่บ้านเป็นเวลานาน เช่น ไปสงคราม ไปค้าขาย ไปล่าสัตว์ในป่า จึงทำให้กลับมาร่วมฉลองปีใหม่ไม่ทัน บรรดาผู้หญิงที่อยู่ในหมู่บ้าน จึงจัดงานฉลองปีใหม่กันก่อน เมื่อพวกผู้ชายกลับมาถึง ปีใหม่ก็เสร็จพอดี ดังนั้นผู้ชายจึงจัดงานฉลองปีใหม่กันอีกทีหลัง

ต้นวอ ปัจจุบันพบว่าชาวลานู ยังจัดฉลองปีใหม่เป็นสองช่วง คือเชาวหลวง และเชาวน้อย เหมือนสมัยก่อน แต่ทั้งเพศชาย และเพศหญิงจะเข้าร่วมฉลองเทศกาลทั้งสองช่วงด้วยกัน ทั้งนี้เป็นเพราะพวกผู้ชาย และผู้หญิงต่างทำงานอยู่ใกล้กัน ซึ่งสามารถทราบข่าววันเริ่มฉลองปีใหม่ของหมู่บ้าน และชวนกันมาร่วมฉลองเทศกาลปีใหม่พร้อมกันได้ โดยช่วงแรกปีใหม่จะมีความสนุกสนานคึกคักมาก แต่ละคนมีความกระตือรือร้นที่จะเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ช่วงหลังแต่ละคนเริ่มเหนื่อยล้าลง คนร่วมงานอาจจะน้อยลงไป

ภาพภาคผนวก 5 ต้นวอของชาวล่าหู่

ทำพิธีใต้ต้นวอ เทศกาลฉลองปีใหม่นี้ จะมีการจุดเทียนชี้ฝิ่งสวดอ้อนวอนเทพเจ้าที่นับถือ เพื่อให้เกิดความสงบสุข พร้อมทั้งความอุดมสมบูรณ์แก่สมาชิกในแต่ละครอบครัวของชุมชน และถ้ามีล่าหู่ หมู่บ้านใกล้เคียงกันจัดงานพร้อมกัน พวกล่าหู่จะมีพิธีหนึ่งที่เรียกว่า “ออร์เตอะเว” คือการเดินทางไปเยือนหมู่บ้านอื่นพร้อมกับห่อเนื้อหมู และเอาข้าวปึก หรือเรียกอ่อฝู (ข้าวเหนียวนึ่งตำเป็นก้อน) ไปทำบุญเพื่อนบ้าน รดน้ำให้ผู้อาวุโส ทำการเดินร่ำรอบลานพิธีของหมู่บ้านนั้น ก่อนกลับมาหมู่บ้านตน และอีกไม่กี่วันเพื่อนบ้านจากมาหมู่บ้านเรานั้น ก็จะยกขบวนกันมาประกอบพิธี “ออร์เตอะเว” เป็นการตอบแทนเช่นกัน เมื่อใกล้จะเสร็จงานปีใหม่นี้จะต้องเซ่นไหว้ต้นวอ และอ้อซา บรรดาเผ่าชนล่าหู่ก็จะขอบุญจากเทพเจ้า ขอคุ้มครองรักษาหมู่บ้านให้ทุกคนในหมู่บ้านเป็นสุข มีสุขภาพอนามัยที่แข็งแรงตลอดปีและมีพืชพรรณธัญญาหารพอกินตลอดทั้งปี เช่นกัน

ภาพภาคผนวก 6 เล่นกิจกรรมใต้ต้นวอ ภาพภาคผนวก 7 การเล่นสะบ้า ภาพภาคผนวก 8 เดินรำ(ปอยเตเว)

2. รดน้ำดำหัวผู้เฒ่าผู้แก่ในวันศีล/พิธีวันศีล

วันศีลของชาวล่าหู่จะตรงกับวันขึ้น 15 ค่ำ และแรม 15 ค่ำ แต่วันศีลในช่วงปีใหม่จะตรงกับวันที่สามของปีใหม่ จะต้องงดการกินเนื้อสัตว์ การฆ่าสัตว์ การดื่มเหล้าในเมื่อวันศีล พวกเขามีความเชื่อว่าเป็นวันพักผ่อนของพวกเขา ตอนเย็นของวันศีลจะมีพิธีรดน้ำดำหัวผู้เฒ่าผู้แก่ แล้วโตโบจะกล่าวอวยพรทุก ๆ คน ในช่วงเวลากลางคืน จะมีการประกอบพิธีในห่อแห่ (โบสท์) แล้วเดินรำตีกลองและเป่าแคนกันอย่างสนุกสนานต่อหน้าต้นวอ ซึ่งผู้เฒ่าผู้แก่หรือผู้ที่ชนเผ่าล่าหู่มีความเชื่อมั่นและศรัทธาพร้อมทั้งให้ความเคารพตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมีดังนี้

1. หมอพื้นบ้าน

หมอพื้นบ้านของลาหู่มีมาตั้งแต่สมัยปู่ย่าตายาย จนสืบทอดต่อ ๆ กันมาถึงปัจจุบัน ในสมัยก่อนชาวลาหู่ใช้ชีวิตอยู่กับป่ามาแสนนาน จึงทำให้รู้และเข้าใจสิ่งต่าง ๆ เกี่ยวกับป่า และสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างดี รู้ว่าสมุนไพรไหนเป็นยารักษาได้ หรือรู้ว่าสิ่งไหนเป็นพิษต่อชีวิต ในการรักษาโรคต่าง ๆ นี้เกี่ยวข้องกับพิธีกรรม และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ด้วย ชาวลาหู่เมื่อไม่สบายจะทำพิธีกรรม หรือหาสมุนไพรมารักษากันเองในหมู่บ้าน

2. หมอพิธีกรรม

ขั้นตอนการป้องกันโรคภัยไข้เจ็บหรือสิ่งไม่ดีที่อาจเกิดขึ้นในหมู่บ้าน คือ ในวันสำคัญต่าง ๆ ทางประเพณี เช่น วันศีล รดน้ำดำหัวกัน และ "ข่อตำ" (เครื่องบูชา) เมื่อรู้สึกว่จิตใจไม่สงบ สับสน กังวล ฝันไม่ดี ลาหู่ถือว่าอาจจะทำให้เกิดโรคร้าย และวิญญาณผีตายโหง จะมาเข้าสิง หรือมารบกวนสมาชิกในครอบครัว ซึ่งจะทำให้เกิดเจ็บไข้ จะทำ "ข่อตำ" คือ เครื่องบูชา ทำจากไม้ไผ่ไม้ดิบ นำเทียน น้ำ และเงินตามความศรัทธา ลาหู่เชื่อว่าสามารถปกป้องคุ้มครองโรคต่าง ๆ ที่จะเกิดแก่สมาชิกในครอบครัว หรือในหมู่บ้านได้ โดยจะนำข่อตำไปไว้ในหอแห่ย คือสถานที่ประกอบพิธีกรรมของลาหู่คล้าย ๆ กับวัดหรือโบสถ์ ซึ่งอยู่บ้านโตโบ หรือ ผู้นำศาสนา โตโบ นอกจากจะปกครองสมาชิกในหมู่บ้านให้ปกติสุขแล้ว เชื่อว่ายังสามารถ ปกป้องคุ้มครองภัยอันตรายต่าง ๆ ที่จะเข้าสู่หมู่บ้านได้ด้วยพิธีกรรมนี้จะเป็นพิธีที่ป้องกันก่อนเกิดเหตุ เหมือนภาษิตที่ว่า ปลุกกระท่อมก่อนฝนตก ซึ่งจะสามารถป้องกันได้ทั้งฝน ความร้อน และลม โดยขั้นตอนการรักษาความเจ็บป่วยต่าง ๆ โดยหมอผีเป็นผู้ประกอบพิธีกรรม

ความเจ็บป่วยที่รักษาด้วยวิธีนี้ จะเป็นความเจ็บป่วยที่เกิดขึ้นทันที โดยไม่มีสาเหตุว่าเกิดจากอะไร จนกว่าหมอผีจะทำนายจุดตอนทำการรักษา การรักษาจะมี วิธีควบคู่กันกับการทำพิธีกรรม เช่น ขอมมาผี ขับไล่ผี หรือให้ผีช่วย ขึ้นอยู่กับความเจ็บป่วย แต่ละประเภทที่เกิดขึ้น หากผู้เจ็บป่วยปวดมาก จะใช้คาถาปิดเป่าก่อน หากอาการยังไม่ดีขึ้น ก็จะทำพิธีกรรม ต่อโดยเชื่อว่าเกิดการกระทำของพวกภูตผีปีศาจที่อาศัยอยู่ในป่า เช่น เวลาคนไปตัดไม้ หรือหาของป่า ซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยของผีจะทำให้มารบกวน และทำให้เกิดการเจ็บป่วย การรักษาจะใช้ไก่หรือหมูมาขอขมาต่อผีนั้น

3. หมอคาถา

หมอคาถาหรือผู้รู้คาถาอาคม การรักษาโดยใช้คาถาเป็นส่วนใหญ่ วิธีการรักษาขึ้นอยู่กับแต่ละคน คาถาอาคมมีหลายอย่าง เช่น บางคนรู้คาถารักษากระดูก บางคนรู้คาถาห้ามเลือด บางคนรักษาไฟไหม้ น้ำร้อนลวก หรือแม้แต่คาถาเป่ากันผีร้ายก็มี

4. หมอยาสมุนไพร

เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถในการใช้สมุนไพรในการรักษาโรคต่าง ๆ หมอแต่ละคนจะมีความสามารถในการรักษาโรคที่ไม่เหมือนกัน ทั้งกระบวนการ และวิธีการรักษาที่เป็นของเฉพาะตัว รวมทั้งการได้มาซึ่งความรู้เรื่องยา และวิธีการรักษาที่ต่างกัน เช่น โดยการเรียนรู้ได้ จากถ่ายทอดของครอบครัว คือ จากปู่-ย่า พ่อ-แม่ จากพ่อสู่ลูก สู่หลาน มีกระบวนการถ่ายทอดโดยทางอ้อม เช่น เวลาไปเก็บสมุนไพร จะพาลูกหลานไปด้วย หมอยาจะอธิบายสรรพคุณของยาแต่ละชนิดให้ฟัง รวมทั้งสูตรยา และวิธีการผสมยา กับการเรียนรู้โดยการไปขอเรียนจากหมอยาที่เก่ง

5. หมอนวด

หมอนวดนี้มีความสามารถในการนวดที่ชำนาญในการรักษาโรคต่าง ๆ เช่นการนวดรักษาเมื่อปวดตามร่างกาย การนวดรักษาโรคอาจ จะควบคุมไปกับการเป่าคาถาการนวดด้วยหมอนวดเป็นผู้ชำนาญในการทำคลอด รู้พิธีกรรมในเรื่องการเกิด หมอนวดส่วนใหญ่จะเป็นผู้รู้สมุนไพร หมอนวดมีทั้งผู้หญิงและผู้ชาย หมอนวดจะเป็นผู้ที่จิตวิทยาในการปลอบใจ ให้กำลังใจ แก่ผู้หญิงที่กำลังคลอดลูก

6. การรักษาทางไสยศาสตร์

คาถาอาคม นอกจากจะเป็นความเชื่อในพิธีกรรมแล้ว ยังใช้กับการรักษาความเจ็บป่วยบาดแผลต่าง ๆ เช่น การห้ามเลือดจากมีดบาด หรือรักษาความเจ็บป่วยที่เกิด จากการชอกช้ำ เช่น การรักษาแขน ขาหัก ถูกกัด เป็นต้น โดยใช้การรักษาควบคู่กับการใช้สมุนไพร และคาถา

3.การละเล่นในพิธีกรรม

การละเล่นจะมีเฉพาะในช่วงที่มีพิธีกรรมหรือประเพณีเท่านั้น ซึ่งชาวลาหู่ทั้งหญิงและชายจะแต่งกายด้วยชุดประจำเผ่า แล้วจะมาร่วมกันละเล่นในพิธีกรรมอันได้แก่ การเต้น “จะคี” เล่นสะบ้า (หมะยี่สือต่อตะเว) เล่นลูกข่าง (ซ่อสือบ่าตะเว) โยนผ้า (แซ่ปุกสือเหล่ตะเว) ซึ่งหนุ่มสาวจะนิยมเล่นกันมากที่สุด โดยในช่วงที่มีพิธีกรรม หรือกินวอ เป็นเวลาว่างที่มีความมากสำหรับหนุ่มสาว

ภาพภาคผนวก 9 การเต้นจะคี

การเต้นจะคี (ปอย เต เว)

เป็นการบ่งบอกถึงความหลากหลายของการทำมาหากิน จะเต้นในช่วงที่มีงานประเพณี(กินวอ)เต้นเพื่อเฉลิมฉลองในงานประเพณีและเป็นการกล่าวขอบคุณแขกที่มาร่วมในงานพิธีกรรม ซึ่งอาจมาจากต่างหมู่บ้านหรือต่างท้องถิ่น การเต้นจะคี จะเป็นการเต้นเป็นจังหวะตามเสียงกลอง (จะโซ) ฉิ่งฉาบ (แซ) และฆ้อง (โบลโกล) โดยจะมีทำทางประกอบหลากหลายทำอย่างพร้อมเพรียงกัน เช่น ทำเกี้ยวข้าว ทำตักข้าว และ ทำตีข้าว เป็นต้น

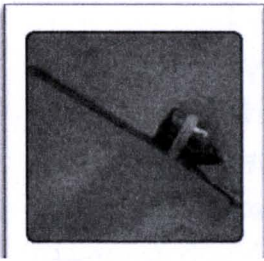
การเต้นจะคีจะมีอีกหลากหลายทำ คือ ทำสวัสดี ทำขอบคุณ และยินดีต้อนรับก็จะมีอยู่ในตัว ทำสวัสดี และยินดีต้อนรับนั้นจะอยู่ในจังหวะเดียวกัน ช่วงปีใหม่ หรือกินวอ จะมีแขกจากบ้านอื่นมาเที่ยว และชาวลาหู่จะมีการเต้นจะคี เพื่อเป็นการต้อนรับแขกที่มาร่วมในงาน

ภาพภาคผนวก 10 การเต้นกำเคอะเว

การเล่นกำ เคอะ เว

เป็นการละเล่นอีกแบบหนึ่ง เป็นการละเล่นเพื่อความสนุกสนาน โดยมีอุปกรณ์ที่ใช้คือ แคน โดยผู้ที่มีความชำนาญในเรื่องของแคน จะเป็นคนเป่าแล้วเต้นเป็นการและเพื่อเฉลิมฉลอง ในงานประเพณี ให้ เทวราช หรือหิ้งอซา รับทราบว่า ถึงเวลา แล้วที่ชาวลาหู่จะเฉลิมฉลองให้กับท่าน และขอให้ท่านเทพเจ้าลงมาช่วยพรให้กับคนในชุมชนด้วย

ภาพภาคผนวก 11 การเล่นลูกข่าง(ค่อซื่อ)

การเล่นลูกข่าง (ค่อซื่อ)

เป็นการละเล่นของชนเผ่าลาหู่ จะนิยมเล่นกันในช่วงปีใหม่ กินวอ ของลาหู่ลูกข่างนั้นทำจากไม้เนื้อแข็งวิธีการเล่น มีดังนี้ อย่างแรก ทำเชือกสำหรับเหวี่ยงลูกข่าง แล้วมัดกับด้ามไม้ พอเสร็จก็พันลูกข่างแล้วโยนไปยังเป้าหมายแล้วดึงเชือกคืนไว ๆ ก็จะทำให้ลูกข่างหมุนและถ้าลูกข่างของเราไปโดนของคู่ต่อสู้ ถือว่าเราเป็นฝ่ายชนะ

ภาพภาคผนวก 12 การเล่นแคน (น่อ)

แคน (น่อ)

เป็นการละเล่นอีกอย่างหนึ่งที่ชาวลาหู่นิยมมาก และเป็นเครื่องดนตรีในเวลาว่าง ๆ ก็เป่าแคนมาเล่นกันเป็นทีม เพื่อที่จะให้รู้ว่าทีมใครมีความสามารถมากกว่ากันเมื่อประเพณี เช่น เวลาเต้นรำ

การโยนผ้า (แซ่ปุกสื่อป่าตะเว)

เป็นการละเล่นชนิดหนึ่งที่หนุ่มสาว จะเล่นนิยมเล่นกันมาก แต่หนุ่มสาว มักจะเล่นช่วงปีใหม่ หรือ กินวอ วิธีการเล่นก็จะมีการแบ่งฝ่ายเป็น 2 ฝ่ายหนุ่ม ๆ ก็จะอยู่ฝ่ายหนึ่ง และสาว ๆ ก็อยู่อีกฝ่ายหนึ่ง แล้วมิกคิดว่าถ้าหนุ่ม ๆ โยนผ้าให้ฝ่ายสาว ๆ แล้วสาว ๆ รับไม่ได้และรับไม่ทันทำให้ตกสู่พื้น 3 ครั้งหรือ 3 ที แล้วแต่จะตั้งกติกาที่ที หรือก็ครั้งก็แล้วแต่ ที่จะกำหนดกันเองในกลุ่ม จะมีการยึดสิ่งของต่าง ๆ เช่น สร้อย นาฬิกา ข้อมือ ฯลฯ จากฝ่ายที่แพ้มา แต่ก็คืนให้กันหลังจากเสร็จการกินวอ

4.พิธีการทำบุญสะเดาะเคราะห์

การทำบุญสะเดาะเคราะห์ เมื่อชาวลาหู่ได้รับเคราะห์ หรือมีการเจ็บป่วยไม่สบายกายและใจ ก็จะได้จัดเตรียม สิ่งของเพื่อไปให้ผู้เฒ่าทางศาสนา ทำพิธี ซึ่งชาวลาหู่ เรียกว่า “ค้อตาเตเว” โดยเครื่องมือเหล่านี้ จะมีผู้บอกวิธีการทำ คือ ลาซ่อ ลาซ่อเป็นผู้เชี่ยวชาญการเครื่องมือ ในการประกอบ พิธีกรรมเพื่อนำ ไปให้ผู้เฒ่าทางศาสนา หรือที่เรียกว่าโตโบ เพื่อสวดขอพรให้หายจากเคราะห์ร้ายต่าง ๆ หรือเคราะห์ที่จะมาถึง นอกจากนี้ ยังมีสิ่งของที่จะต้องเตรียมเพื่อนำไปประกอบการทำพิธีกรรม คือ

1. เทียน ถือว่าให้นำไปจุดเพื่อ แสงสว่าง ในการประกอบพิธีกรรม
2. สำลี หรือ ฝ้าย สำลีต้องเป็นสีขาว ชาวลาหู่ถือว่า สำลีหรือฝ้ายนี้ จะไป รับคำพูดที่เคยพูดไม่ดี หรือผู้ให้ร้ายแก่ผู้อื่น
3. ผ้าขาว เพื่อความสะอาดและความบริสุทธิ์ ผ้าจึงต้องเป็นผ้าสีขาว
4. น้ำ เพื่อนำไปล้างมือผู้เฒ่าทางศาสนาหรือโตโบ

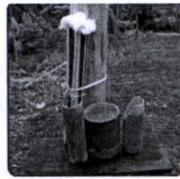
5. ด้าย ในพิธีกรรมจะต้องเป็นด้ายขาวเหมือนกัน สำหรับด้ายนี้ เมื่อโตโบทำพิธีเสร็จ ก็เอาผูกข้อมือหรือห้อยคอ เพื่อป้องกันอันตรายสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ทั้งหมด จะเห็นได้ว่าอุปกรณ์ที่นำไปทำประกอบกับเครื่องมือ ในการประกอบพิธีกรรมนั้นจะต้องเป็นสีขาว ขาวลาหู่ หรือแม้แต่ศาสนาใดก็ตาม จะใช้สีขาวเป็นสื่อ

การประกอบพิธีกรรม

สีขาวถือว่าเป็นสีแห่งความบริสุทธิ์และถือว่าเป็นมงคลความเชื่อของ ชาวลาหู่มีความเชื่อเรื่องบาป บุญ คุณ โทษ ซึ่งมีความเหมือนกับศาสนาพุทธในประเทศไทย แต่ต่างกันตรงที่การขอพรกับเทพเจ้า การทำพิธีและการปฏิบัติธรรม ลาหู่ทำให้ได้ทราบถึงเกี่ยวกับความเชื่อและพิธีกรรมต่าง ๆ ถึงแม้ว่าพิธีกรรมของชาวลาหู่ ใช้เวลาในการทำพิธีกรรมไม่นานนัก แต่ก็เชื่อว่ามีผลต่อการดำรงชีวิตในอนาคตได้เป็นอย่างมากอย่างดีกับ ชนเผ่าลาหู่

กอมตุ่ย

ลิซึ

โลบูฟือ

กุตึเจ

จู้ยึเจ

เควึเจ

ภาพภาคผนวก 13 อุปกรณ์ประกอบพิธีกรรมการทำบุญสะเดาะเคราะห์

5. พิธีกรรมสำหรับการตาย

วิธีปฏิบัติเมื่อมีคนตายในบ้าน

ชุมชนลาหู่เมื่อมีคนตายในบ้าน คนในหมู่บ้านทุกครัวเรือนจะต้องนำข้าวสาร 1 ถ้วย และเทียนไข 1 เล่มไปให้กับญาติพี่น้องคนตาย และญาติพี่น้องคนตายต้องฆ่าไก่ 1 ตัว เพื่อทำพิธี โดยเอาปีกไก่และขาไก่ เสียบไม้นำไปวางไว้ข้าง ๆ ศพ ซึ่งมีความเชื่อกันว่าปีกไก่จะทำให้วิญญาณนั้น ขึ้นไปสู่สวรรค์ ส่วนขาไก่จะทำให้วิญญาณนั้นเชื่อน้ำดื่มและเชียวหาอาหารกินได้และต้องมีไม้ กวาดจำลอง 3 มัด ทำมาจากหญ้าคา นำไปวางตรงหัว ตรงเอว และตรงเท้าของศพ ตำแหน่งละมัดเพื่อไม่ให้ศพฟื้นขึ้นมาเพราะเชื่อกันว่าถ้าคนตายอยู่ในช่วงเกิดจันทรุปราคา ศพจะฟื้นคืนชีพจึงต้องมีไม้กวาดไว้สำหรับตีศพ ไม่ให้ฟื้นขึ้นมา นอกจากนี้ยังต้องมีไข่ไก่เพื่อใช้ในการหาสถานที่ฝังศพในป่าช้าซึ่งเชื่อกันว่า ถ้าโยนไข่ขึ้นไปแล้วตกลงมาแตกแสดงว่าศพอาจจะถูกฝังตรงนั้น แต่ถ้าโยนไข่ขึ้นไปแล้วตกลงมา

ไม่แตก มีความเชื่อว่าศพไม่อยากจะถูกฝังตรงนั้น ต้องหาที่ฝังใหม่ เมื่อหาที่ฝังศพได้แล้วก็ขุดดินที่ใหม่ แรก นั้นเอามาวางไว้ก่อนแล้วขุดหลุมให้ใหญ่ขึ้นพอที่จะใส่ศพได้

ฝังศพใหม่ นำไม้ที่ผ่าเป็นชิ้นเล็กมาเรียงลงในหลุมศพเพื่อไม่ให้วิญญาณของคน ล่องลอยไปกับศพ คนที่มาร่วมพิธีฝังศพทุกคน เมื่อฝังศพเสร็จแล้ว ก็เอาก่อนดินที่ขุดไว้มาวางบนหลุม โดยวางให้ตรงกับหัวใจของศพ เมื่อฝังศพเสร็จแล้ว จะมีหมอมือมาทำพิธีกันวิญญาณ เพื่อไม่ให้คนที่ตาย ไปออกมาจากป่าช้าได้ โดยเอาไม้ไผ่มาปักเป็นเครื่องหมายกากบาท และทำประตูปื่อเพื่อให้คนมา ร่วมงานศพกลับไปช่องประตูเท่านั้น หากคนใดที่ไม่กลับช่องประตู มีความเชื่อว่าจิตวิญญาณของคน ๆ นั้นไม่กลับมาด้วยกัน เมื่อเสร็จพิธีแล้วชาวบ้านจะต้องเอาใบไม้กลับมาเพื่อ นำมาประพรมน้ำมนต์ที่ผู้ เฒ่าผู้แก่เตรียมไว้ ตรงทางเข้าหมู่บ้าน เพื่อขับไล่สิ่งไม่ดีออกจากตัวเรา แล้วจึงจะเข้าหมู่บ้านได้ เมื่อ เข้ามาในหมู่บ้านแล้ว จะต้องไปที่บ้านของผู้ตายก่อน แล้วถึงจะกลับไปบ้านของตนได้ แล้วภายใน 3 คืนจะต้องมาเยี่ยมที่บ้านผู้ตาย โดยมีความเชื่อว่าจะไปรอรับวิญญาณที่ล่องลอยไปตามวิญญาณศพ นอกจากนี้ยังเชื่อกันว่าคนที่ตายไปแล้ว ในคืนแรกนั้นวิญญาณจะกลับมาในบ้าน คืนที่สองวิญญาณจะ มาถึงหัวบันไดบ้าน คืนที่สามวิญญาณจะมาอยู่นอกหมู่บ้าน และในคืนที่สี่ วิญญาณจะยื่นร้องให้ที่ ประตูป่าช้า อยากจะออกมาจากป่าช้า มาใช้ชีวิตอย่างปกติ แต่ก็ออกมาไม่ได้ เพราะหมอมือทำประตูปื่อ กันไว้

พิธีส่งผี เมื่อครบ 15 วันหลังการตาย พวกพี่น้องจะต้องไปทำพิธีส่งผี ต้องพาหมอมือ และชาวบ้านไปรวม และเอาไก่ไปทำพิธีส่งผี หมอมือก็จะกล่าวว่าจงขอให้มีความสุขเป็นสุข เช้าวันนี้ญาติพี่น้องก็จะไว้อาลัย และอย่างมาหลอกหลอนพี่น้อง อย่างมาหาญาติ ชาวลาหู่มีความเชื่อว่า ถ้าไม่ไปส่งผี ผีจะมารบกวนเรา เช่นเราจะฝันร้าย หรือเมื่อทำอะไรทำสวนผลผลิตออก แล้วผีกลับมาเป็นในรูปแบบนก หรือแมลงมาทำลายผลผลิต จนเสียหายหมดสิ้น

6. พิธีกรรมสำหรับการเกิด

วิธีปฏิบัติเมื่อมีเด็กเกิดในบ้าน

การคลอดลูกนั้นต้องใช้ผ้าหรือเชือกผูกกับข้อบ้านเพื่อให้แม่เด็กจับ และ มีแรงในการออกลูก เมื่อเด็กเกิดมาต้องตัดสายสะดือเด็กด้วยไม้ไผ่ หรือไม้เหียง จะไม่ใช่มีดตัดเพราะกลัวเด็ก จะเป็นบาดทะยัก จากนั้นก็ใช้เชือกผูกสายสะดือเด็กเอาไว้เพื่อไม่ให้เลือดไหลออกมา แล้วพ่อเด็กจึงนำ รกไปฝังไว้ใต้บันได โดยพยายามให้เรียบริยที่สุ่มให้สัตว์มาคุ้ยและต้องฆ่าไก่ให้แม่เด็กกิน โดยต้อง เป็นไก่ดำเท่านั้น เพราะเชื่อว่าจะทำให้ น้ำนมแม่มีคุณค่ามากขึ้น เมื่อลูกกินจะทำให้ลูกมีร่างกาย แข็งแรงขึ้น ในกรณีที่เด็กเกิดมาอย่างปลอดภัยจะเอา ไปฝังไว้ที่ใต้บันไดบ้าน แต่ถ้าเด็กเกิดมาแล้ว เสียชีวิตต้องเอารกเด็กไปฝังในป่า คนทำคลอดส่วนใหญ่เป็นผู้เฒ่าผู้แก่ที่เป็นผู้หญิง และมี ประสบการณ์ในการทำคลอด ซึ่งตามธรรมเนียมแล้วพ่อแม่เด็กต้องให้เงินแก่คนที่มาทำคลอดด้วย 10 บาท ซึ่งในสมัยนั้นเงิน 10 บาทถือว่าเยอะมาก

การตั้งชื่อ สิ่งของที่ใช้ประกอบในการทำพิธี ได้แก่ ฝ่ายทำเป็นดอกไม้ เทียนไขจุดใน พิธี และด้ายสำหรับผูกข้อมือให้เด็ก เมื่อโตโบ (ผู้นำศาสนา) สวดคาถาต่าง ๆ เสร็จแล้ว พ่อแม่เด็กต้อง กราบ และรดน้ำล้างมือให้โตโบ เพื่อขอให้การทำพิธีนี้มีความใสสะอาด บริสุทธิ์แบบน้ำ และมีการผูก ข้อมือให้เด็ก ถ้าหมู่บ้านใดไม่มีโตโบ ต้องไปหาคนที่มียูกเยอะๆ อาจจะเป็นคนภายในหมู่บ้าน หรือคน

หมู่บ้านอื่นก็ได้ให้ตั้งชื่อลูกให้ โดยพ่อแม่เด็กต้องฆ่าไก่ 1 ตัว ให้กับคนที่มาทำพิธีให้ เพื่อเป็นการขอบคุณที่ตั้งชื่อให้เด็ก และเด็กก็สามารถเรียกผู้ที่มาตั้งชื่อให้ว่าพ่อแม่ได้

ปัจจุบันการตั้งชื่อจริง จะตั้งเป็นภาษาไทยบางคนพ่อแม่ตั้งให้ บางคนหมอ พยาบาล ตั้งให้ บางคนเจ้าหน้าที่เทศบาลตั้งให้ เมื่อไปแจ้งเด็กเกิด โดยดูจากตำราตั้งชื่อ สำหรับชื่อเล่นก็ยังเป็นภาษาลาหู่อยู่ โดยพ่อแม่เด็ก หรือผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้านเป็นคนตั้งให้

ข้อห้ามเมื่อมีการตั้งท้อง คือ

-ห้ามแบกหญาคาเขียว เพราะเชื่อว่าจะทำให้แท้งลูก

-ห้ามไปอยู่ใต้ต้นมะละกอ เพราะเชื่อว่าจะทำให้แม่ไม่สบายและจะส่งผลให้ลูกในท้องไม่สบายด้วย

ปัจจุบันเมื่อมีการตั้งท้อง แม่เด็กจะไปฝากท้องที่อนามัย หรือโรงพยาบาล และการคลอดลูกก็จะเป็นไปตามวิธีการของแพทย์แผนปัจจุบัน

อาหารและพืชสมุนไพร

อาหารและพืชสมุนไพรของชาวลาหู่ นั้นมักจะอาศัยสิ่งที่อยู่ในธรรมชาติซึ่งทางด้านอาหารไม่ค่อยมีจุดเด่นเท่าไร แต่ทางด้านพืชสมุนไพรหรือยาสมุนไพร เป็นยาแผนโบราณที่ เป็นความรู้ท้องถิ่น ของชาวลาหู่ ที่ใช้รักษาโรคหลายอย่างได้โดย ไม่มีผลกระทบบต่อร่างกายใดๆ ใช้สืบทอดกันมาช้านานตั้งแต่บรรพบุรุษ เนื่องจาก ในอดีตชาวลาหู่ อาศัยอยู่ในป่าปัจจุบัน หากมีการเจ็บไข้ได้ป่วย ชาวลาหู่จะใช้อยาสมุนไพร ที่มีตามป่ามาใช้รักษาเยียวยา จากการสำรวจยาสมุนไพร ที่มีอยู่ใกล้บริเวณชุมชน แต่ละชนิดมีสรรพคุณ ในการรักษาที่แตกต่างกัน แต่ในปัจจุบันเมื่อ การติดต่อสื่อสารกับสังคมภายนอกสะดวกสบายขึ้นด้วยเหตุนี้เองชาวลาหู่จึงนิยมไปรักษาที่โรงพยาบาล หรือซื้อยาแผนปัจจุบันมารักษาแทนสมุนไพร สถานการณ์ดังกล่าวส่งผลให้มีผู้ที่มีความรู้ เรื่องยาสมุนไพรลดน้อยลง ชาดคนสืบทอดไปสู่คนรุ่นหลัง

ศิลปะและหัตถกรรม

การแต่งกาย

อดีตที่ผ่านมาชาวลาหู่ทอผ้าใช้เอง แต่ในปัจจุบันแทบจะไม่มีใครทอผ้าใช้เอง นอกจากจะทอพวกของใช้ที่มีขนาดเล็กๆ เช่น ยาม หรือสายสะพายยามเท่านั้น เสื้อผ้าของลาหู่จะใช้ผ้าดำ หรือผ้าสีฟ้าซึ่งขึ้นอยู่กับว่าเป็นลาหู่กลุ่มใด และตกแต่งด้วยผ้าหลากสีเป็นลวดลายสวยงาม ลาหู่มีหลายกลุ่ม รูปแบบของตัวเสื้อและลายบนเสื้อผ้าจึงแตกต่างกันไปตามกลุ่ม แต่ทุกกลุ่มจะนุ่งขึ้นเช่นเดียวกัน เสื้อของหญิงลาหู่ดำจะมีสองตัว ตัวในจะเป็นเสื้อแขนยาวตัวสั้นแค่เอว ส่วนตัวนอกจะเป็นเสื้อแขนยาวตัวเสื้อยาวถึงน่อง ตกแต่งด้วยผ้าหลากสีและเครื่องเงิน สำหรับเสื้อผ้าของผู้ชายลาหู่ทุกกลุ่ม ทั้งเสื้อและกางเกงจะใช้ผ้าสีดำ ใช้ผ้าสีต่างๆ ทำเป็นแถบยาวซ้อนกันบริเวณปลายขาทางเกงปลายแขนเสื้อ และด้านหน้าตัวเสื้อ แต่จะไม่มีลวดลายมากเหมือนกับเสื้อผ้าของผู้หญิง ผู้ชายลาหู่สวมถุงน่องด้วยในขณะที่ผู้หญิงไม่สวม

ลักษณะการแต่งกายของผู้หญิง

ลักษณะการแต่งกายของผู้หญิงคือสวมใส่เสื้อแขนยาว สวมผ้าถุงยาวถึงข้อเท้า ตกแต่งด้วยแถบผ้าสีต่างๆและมีเม็ดอลูมิเนียมเล็กๆ เย็บติดเสื้อ และมีลวดลายต่างๆ แปะติดไว้ด้านหน้าและด้านหลังอย่างสวยงาม

ภาพภาคผนวก 14 การแต่งกายของผู้หญิงชาวลาคู

ลักษณะการแต่งกายของผู้ชาย

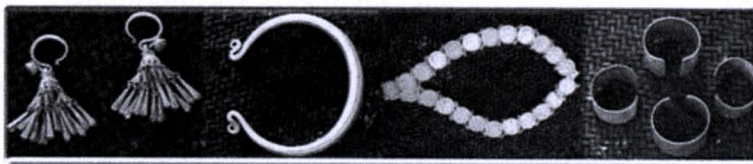
ลักษณะการแต่งกายของผู้ชายคือสวมใส่เสื้อแขนยาวสีดำ ประดับด้วยเม็ดโลหะเงินและลายปักต่างๆ ส่วนกางเกงใช้สีดำ สีเขียว สีฟ้า เย็บปักด้วยมือที่สวยงาม

ภาพภาคผนวก 15 การแต่งกายของผู้ชายชาวลาคู

เครื่องประดับ

เครื่องประดับเหล่านี้มีความสำคัญต่อชุมชนของลาคูอย่างมาก เป็นเอกลักษณ์ของชาวลาคู เพื่อใช้ประดับให้เกิดความสวยงาม ซึ่งเครื่องประดับของลาคูมีดังนี้

1. กำไลตุ้มหู
2. กำไลคอ
3. กำไลเข้มกลัด
4. กำไลเงินมือ
5. เม็ดโลหะเงินและอลูมิเนียมเล็ก ๆ

ภาพภาคผนวก 16 เครื่องประดับของชาวลาคู

การแต่งกายในช่วงที่มีการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา

ชาวลาคูในสมัยก่อนเวลาที่มีการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาก็จะมีการสวมใส่ชุดประจำเผ่าเสมอ แต่มาถึงปัจจุบัน การใส่ชุดประจำเผ่าในชนเผ่าลาคูเริ่มหาได้ยาก เนื่องจากการพัฒนาของสังคมเมือง ทำให้ค่านิยมในการใส่เสื้อเปลี่ยนไป หันไปใส่เสื้อผ้าแบบทันสมัยใหม่ เช่น กางเกงยีน เสื้อยีน เป็นต้น เพราะหาซื้อตามร้านทั่วไป ส่วนชุดชนเผ่าหาได้ยาก อีกอย่าง

สังคมไม่ยอมรับ เมื่อใส่ชุดชนเผ่าเข้าในเมือง เรากลับถูกมองเหมือนตัวประหลาดตัวหนึ่ง จึงทำให้เด็ก รุ่นใหม่ไม่ชอบใส่ชุดประจำเผ่ากัน เพราะว่าอายุคนในเมืองและ บางคนคิดว่าเขามี การพัฒนาพอที่จะ แยกแยะออกมาว่า ควรใส่ช่วงเวลาไหนและ ไม่ควรใส่ช่วงเวลาไหน ผลการสัมภาษณ์นายเจษฎากร จะ หา (สัมภาษณ์วันที่ 21 มิถุนายน 2553) ทำให้ทราบว่าผู้เฒ่าผู้แก่หลายๆ คนอยากบอก อยากสอนให้ ลูกหลานจะต้องหันกลับมาอนุรักษ์ และรักษาชุดชนเผ่าและประเพณีวัฒนธรรมอันดีงามคงไว้ได้แล้ว อยากให้ชาวลาหู่ ทั่วทิศ แดนไกลได้ตระหนักถึง คุณค่าของการแต่งกายที่มีความงดงามด้านศิลปะ และเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง ว่าเรายังเหลือของดีๆ ที่งดงามอยู่บ้างและร่วมสืบทอด ศิลปวัฒนธรรมประเพณีต่อไป

เครื่องดนตรี

ดนตรี มีความสำคัญ ต่อพิธีกรรมและวิถีชีวิตของ ชนเผ่าลาหู่แซแล เนื่องจากเครื่อง ดนตรีเป็นสิ่งที่ต้อง ใช้ประกอบควบคู่กับพิธีกรรมต่างๆ เพราะลาหู่เชื่อว่าเสียงดนตรี นั้นจะสื่อถึง เทพเจ้าของลาหู่ หากไม่มีเครื่องดนตรี ก็ไม่สามารถจะทำพิธีกรรมนั้นๆ ได้และนอกจากนั้นเครื่อง ดนตรียัง ให้ความสนุกสนานเป็นตัวดึงดูดให้ผู้คนเข้ามามีส่วนร่วมในการเต้นจะคี เครื่องดนตรีลาแซแล

ปัจจุบันที่ยังใช้เป่าเต้นจะมีดังต่อไปนี้

- 1.แคนใหญ่หรือหน่อโกมา ใช้เป่าควบคู่กับพิธีกรรมต่างๆ
- 2.แคนกลางหรือหน่อซื่อ เป็นดนตรีที่คนวัยกลางชอบเป่าและเต้นจะคี
- 3.แคนเล็กหรือหน่อแกแหละ เป็นดนตรีจังหวะเร็วสนุกสนานวัยรุ่นชอบเต้น
- 4.ซิงหรือตือ เป็นดนตรีที่มีเสียงเสน่ห์ ดึงดูดใจคน
- 5.ขลุ่ยหรือแซ เป็นดนตรีสำหรับคนแก่
- 6.ติงหน่องหรืออาถา เป็นดนตรีที่ใช้เล่นและใช้ความสามารถเฉพาะตัว

เครื่องตีเหล็ก

ชาวบ้านละหู่มีความเชื่อกันว่า สมัยก่อนพระเจ้าเป็นผู้สร้างสิ่งมีชีวิตทั้งหลายขึ้นมา แต่ยัง ขาดคนตีเหล็กสำหรับไว้ตีเครื่องมืออุปกรณ์ในการทำไร่ทำสวน เช่น มีด จอบ เป็นต้น พระเจ้าจึงได้ สร้าง จะลี (คนตีเหล็ก) ขึ้นมาเพื่อรับหน้าที่เป็นคนตีเหล็กประจำหมู่บ้านลาหู่ เมื่อเครื่องมือการทำ ไร่ทำสวนชำรุดเสียหาย จะลี้ก็จะซ่อมให้ และถ้าเครื่องมือที่ทำมีขนาดใหญ่ เจ้าของก็จะให้ทำเครื่องมือ นั้นก็ต้องไปช่วยจะลีทำด้วย เมื่อชาวบ้านได้รับผลผลิตจากการทำไร่ทำสวน ก็ต้องนำผลผลิตนั้นมาให้ จะลี้ก่อนเป็นคนแรก และจะลี้ก็จะช่วยพรให้ผลผลิตในปีนี้ รวมถึงปีต่อ ๆ ไปอุดมสมบูรณ์ และเจริญ งอกงาม นอกจากนี้ ชาวบ้านต้องไปช่วยครอบครัวของจะลีถางไร่ ปลูกข้าว และเก็บเกี่ยวด้วย

ประโยชน์ของเครื่องตีเหล็ก

- 1.เพื่อใช้ในการทำเครื่องมือหรืออุปกรณ์ในการทำไร่ทำสวน
2. เพื่อใช้ในการซ่อมเครื่องมือ หรืออุปกรณ์ในการทำไร่ทำสวน เมื่อชำรุด เสียหาย

อุปกรณ์ที่ใช้ในการตีเหล็ก

1. เหล็ก
2. ที่เป่าลม

3. คีมจับเหล็ก
4. ค้อนตีเหล็ก
5. ที่เจียเหล็ก
6. ฐานตีเหล็ก
7. อ่างใส่น้ำ
8. มีดสำหรับผ่าเหล็ก
9. ถ่าน

วิธีการตีเหล็ก

1. ตัดไฟให้ร้อนโดยการตีเครื่องเป่าลม
2. นำเหล็กเผาไฟให้ร้อนจนแดง เพื่อให้เหล็กอ่อนตัว
3. ถ้าเหล็กใหญ่มากก็ผ่าให้มีขนาดตามต้องการ
4. นำไปเผาไฟอีกครั้งจนเหล็กแดง
5. นำเหล็กที่เผาจนแดงได้ที่มาตีเป็นเครื่องมือต่างๆ
6. เมื่อได้เป็นเครื่องมือแล้วเอามีดขัดให้บาง
7. นำไปเผาไฟให้แดงอีกครั้ง
8. นำมาชุบน้ำเพื่อเพิ่มความคม

******ในการตีเหล็กต้องมีผู้ช่วยอย่างน้อย 3 คน แต่ถ้าเป็นงานหลัก หรืองานที่สำคัญๆ จะลี้จะทำเอง เช่น ขั้นตอนการชุบน้ำ การตีเหล็ก

อาชีพและวิถีชีวิตประจำวัน

อาชีพและวิถีชีวิตประจำวันเป็นวัฒนธรรมของชนเผ่าลาหู่แดงที่สืบทอดกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ถึงแม้ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงไปบ้างตามสถานการณ์ในปัจจุบันแต่ก็ยังคงหลงเหลืออาชีพและวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมให้ได้เรียนรู้อยู่ภายในชุมชนบ้านห้วยเตี๋ยดังต่อไปนี้

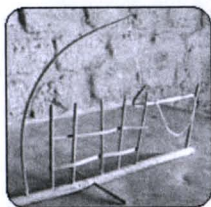
การเลี้ยงชีพ กับดักสัตว์

ลาหู่เป็นชนเผ่าที่มีความรอบรู้ และชำนาญในเรื่องของการล่าสัตว์ เพื่อนำมาประกอบเป็นอาหาร ซึ่งในการล่าสัตว์ยังต้องมีการทำกับดักสัตว์ ไว้ตามป่าเพื่อให้สัตว์มาติด เห็น แต เว เป็นกับดักที่ใช้กับสัตว์ประเภทสัตว์ใหญ่ เช่น หมูป่า กวาง เสือ ฯลฯ ลักษณะของกับดักนี้ จะเป็นแบบที่เมื่อสัตว์เดิน มาโดนเชือกไม้ที่เหลาไว้แหลม ๆ ก็จะพุ่งมาเสียบตัวของสัตว์ทำให้สัตว์ตายในที่สุด ชาวลาหู่จะนิยมทำกับดักนี้ไว้ตาม ข้างทางที่เป็นทางเดินของสัตว์ หรือทำเมื่อได้เห็นรอยเท้าของสัตว์ ชาวบ้านจะรู้เลยว่า สัตว์ต้องเดินมาทางนี้อีก ชาวบ้านก็จะทำกับดักนี้ไว้ และสัตว์ประเภทแก้ง ชาวลาหู่มีความเชื่อว่า สัตว์ชนิดนี้จะไปไหนมาไหนก็จะเดินกันเป็นแถว หลายตัว จะไม่แตกแถว เพราะสัตว์ชนิดนี้กลัวจะไปเหยียบใส่กิ่งก้อเวลาที่เดิน เป็นความเชื่อของลาหู่ที่มีมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ ฉะนั้นลาหู่จึงนิยมทำกับดักนี้ไว้ตามทางเดินของสัตว์ โดยจะนำไม้เหยียบมาเหลาปลายให้แหลม ๆ แล้วเอาเชือกดึงไว้ตัวไม้จะเล็งไว้บริเวณท้อง หรือตรงจุดของหัวใจ แล้วจะมีเชือกดึงขวางทางเดินของสัตว์เอาไว้ เมื่อสัตว์เดินมาแล้วไปเหยียบโดนเชือกไม้แหลม ๆ ก็จะพุ่งมาอย่างแรง ทำให้สัตว์ตาย

ภาพภาคผนวก 17 อุปกรณ์ดักสัตว์ใหญ่ของชาวลาคู

ที่ดักไก่ป่า (แฮะ-งวะ-วา) สามารถดักได้ทุกช่วงเวลา จะใช้ดักเฉพาะสัตว์ปีกที่หากินตามพื้นดินเท่านั้น เช่น ไก่ป่า เป็นต้น ส่วนวิธีการดัก ก็ไม่ยาก โดยก่อนที่จะทำกับดัก ต้องไปดอยหญ้าไปเป็นแถว แล้วเอาหญ้าที่ดอยมาปิดข้าง ๆ ทั้งสองฝั่ง แต่ต้องเว้นที่ไว้สำหรับจะวางกับดัก เว้นช่องกับดัก และยังเป็นช่องทางเปิดให้สัตว์เดินไปยังกับดัก ส่วนตัวเลาะจะทามาจากไม้ ใผ่ที่เหลาไว้เรียบร้อยแล้ว จะมีลักษณะโค้ง มัดติดกัน แล้วเอาเชือก หรือเถาวัลย์ มาคล้องเป็นวงกลม และจะมีไม้ที่ต้องใช้คู่กับตัวเลาะจู่ เป็นไม้เล็ก ยาวประมาณ 1 เมตร และจะเอาไม้เสียบกับพื้นให้แน่น แล้วมัดตัวเลาะจู่ตรงปลายของไม้ จากนั้นก็งอไม้ให้โค้งลงมายังพื้นดิน และก็ทำตะขอ ร็อกเอาไว้ และทำห่วงให้มีขนาดพอที่หัว จะเข้าไปได้ ห่วงจะอยู่ในระดับเดียวกันกับหัว เวลาเดินมา หัวก็จะไปคล้องกับห่วงที่ทำไว้ และนกก็จะเดินไปเรื่อย ๆ โดยคิดจะให้หลุด ออกจากห่วงแต่หารู้ไม่ว่า เมื่อตะขอหลุดไม้ที่ปักไว้จะดึงขึ้นหัวก็จะติดไปกับห่วง และจะติดอยู่กลางอากาศกับไม้ นั้น

ภาพภาคผนวก 18 อุปกรณ์ดักไก่ป่าของชาวลาคู

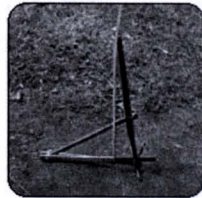
อุปกรณ์ที่ดักนก (หวะ แกะ เน๊ะ) เป็นกับดักที่ชาวลาคูทำขึ้นเพื่อใช้ดักนกต่าง ๆ โดยจะใช้แมลงเป็นเหยื่อล่อให้นกมาติดกับดัก แมลงที่ใช้ ได้แก่ แมลงเม่า (วปู้ฝ่าย) ดักแด้ (วาร์วปุม่า) แมลงเหล่านี้จะออกเป็นฤดู ฉะนั้นการดักนก ส่วนมากจะดักช่วงที่มีแมลงเหล่านี้ แต่บางคนก็สามารถเก็บแมลงไว้ดักหลายวัน หรือเป็นเดือนโดยเก็บไว้ในกระบอกไม้ไผ่ที่ยังเขียวอยู่และหมั่นเปลี่ยนบ่อย ๆ ก็สามารถที่จะเก็บเอาไว้ได้นาน วิธีการดักก็นำแมลงมาติดไว้กับตัวกับดักที่ทำไว้ แมลงก็จะดิ้น เมื่อนกเห็นแมลงดิ้นก็จะเข้ามากินแมลง และนกก็จะติดอยู่ที่กับดัก ส่วนมากจะติดบริเวณคอ หรือบางตัวก็ติดบริเวณขา การดักโดยใช้แมลงเม่าจะนิยมดักตอนเช้าตรู่ โดยจะไปดักไว้ตามทาง แล้วรออยู่ข้าง ๆ กับดักชนิดนี้จะมีขนาดเล็กเอาไปไหนมาไหนได้สะดวกจึงดักได้ทีละ 20-30 อัน ส่วนการดักโดยใช้ดักแด้จะนิยมดักเวลาไปไร่ไปสวน โดยจะดักไว้ข้าง ๆ ทาง หรือตามแม่น้ำที่ร่ม ๆ เมื่อถึงเวลาข้าวเที่ยงก็จะ

มาดูถ้าได้นกก็จะนำไปประกอบอาหาร และจะทำการเปลี่ยนดักแต่ไว้ แล้วจะไปดูอีกรอบตอนเย็น ก่อนที่จะกลับบ้าน การดักโดยใช้ดักแต่จึงสามารถดักได้หลายวัน

ภาพภาคผนวก 19 อุปกรณ์ดักนกของชาวลาคู

อุปกรณ์กับดักนก (หวะ ก๊ะ นู) เป็นกับดักที่ใช้ดักเฉพาะนกที่มีขนาดใหญ่ นิยมดักไว้บนต้นไม้ กับดักชนิดนี้จะดักช่วงที่มีผลไม้ ชาวลาคูเรียกผลไม้ชื่อว่า อ๊ะนะกะสือ เป็นผลไม้ที่มีขนาดเท่าไข่ มีสีแดงเป็นผลไม้ที่นกชอบกินวิธีการดักก็จะนำผลไม้ชนิดนี้ไปวางไว้ข้างในกับดักที่ทำไว้ เมื่อนกเห็นก็จะเข้ามากินผลไม้ ทันทีที่นกเหยียบโดนเชือกที่ทำไว้ ไม้กับดักก็จะลงมาทับคอหรือลำตัวของนก และจะหนีบเอาไว้ นกก็จะตาย กับดักนี้นอกจากจะใช้ดักนกบนต้นไม้แล้วยังสามารถดักหนูกระรอก หรือสัตว์ต่าง ๆ ที่หากินตามพื้นดิน โดยจะดักไว้ตามพื้นดินที่คิดว่าเป็นที่หากินของสัตว์เหล่านั้น หรือดักตามทางเดินของสัตว์

ภาพภาคผนวก 20 อุปกรณ์ดักนกขนาดใหญ่ของชาวลาคู

หวะ เต เต เว สัตว์ที่ชอบหากินตามกอไผ่ ทำไว้บริเวณกอไผ่ทางหากินของสัตว์ต่างๆ โดยใช้ท่อนไม้ที่มีขนาดใหญ่พอสมควรมาดักไว้ วิธีการดักก็จะเป็นแบบยกปลายไม้ให้สูงขึ้น แล้วลือคไว้ข้างบน และข้างล่างจะมีการทำเป็นร่อง และ เอากระดูกของสัตว์เป็นเหยื่อมาวางไว้ข้างในที่เป็นร่อง ๆ เวลาสัตว์มา ก็จะเห็นกระดูก แล้วจะเข้ามากินกระดูก จนเหยียบกับดัก ไม้ท่อนใหญ่ก็จะตกลงมาทับสัตว์ตัวนั้นก็จะทำให้สัตว์ตาย

ภาพภาคผนวก 21 อุปกรณ์ดักสัตว์ของชาวลาคู

การเลี้ยงชีพ วิธีหาปลา

สมัยก่อนชาวลาหู่หาปลาด้วยปัญญาของชาวบ้าน ที่คิดค้นขึ้นมาใช้ในการหาปลาในแม่น้ำลำธาร หรือลำห้วยที่มีขนาดเล็ก หรือขนาดใหญ่ก็มีหลายวิธีดังนี้

อุปกรณ์

1. จอบ จะใช้ในงานขุดดินเอาดินโปะที่กองหินที่เรียงไว้ในแม่น้ำลำธารนั้น เพื่อไม่ให้ น้ำไหลลงเข้าเขตที่กั้นไว้แล้ว น้ำไหลไม่เข้ามาจับปลาง่ายขึ้น
2. มิต จะใช้ในการตัดใบไม้ เพื่อจะเอาใบไม้ปิดท้ายสุดไม่ให้ปลาไหลลงออกไปข้างนอกให้อยู่แต่ข้างใน
3. จาน จะใช้เมื่อน้ำขึ้น แล้วเอาจานวิดน้ำออก เพื่อที่จะเห็นปลาแล้วจับปลาง่าย
4. ถัง เพื่อที่จะใส่ปลา

งา ต่อ เว เป็นการหาปลาชนิดนี้ มีวิธีทำเอาก่อนหินมาเรียบเรียง หรือกั้นน้ำไว้ให้เป็นแถว และมีดินโปะทับก่อนหินอีกชั้น และน้ำที่ไหลมานั้น ก็ไม่ให้เข้าในแนวเขตกั้นไว้ แล้วน้ำที่ไหลมาไปอีกเส้นทางหนึ่งที่ทำร่องไว้อีกร่อง เพื่อที่ ให้ไหลออกตามเดิมเป็นอย่างนี้ เพื่อที่ให้น้ำเข้าไปในแนวเขตที่ปลาอยู่ แล้วกั้นแล้ว น้ำก็จะไม่ไหลเข้า ในแนวที่ปลาอยู่ แล้ววิดน้ำออกจากในแนวเขตด้วยจาน หรือ ถ้วยก็ได้ ที่กั้นพอน้ำลด หรือ น้ำแห้งแล้ว ที่นี้แหละจับปลาได้ ตามแต่มีปลา (ต้องดูว่าร่องน้ำมีกี่ร่อง และต้องมีสองร่องน้ำ อีกร่องน้ำไหลผ่านตามปกติ ร่องที่ปลาอยู่เรากั้นแล้วให้น้ำไหลออกอีกร่อง)

วิธีหาปลาเป็นการกั้นน้ำไม่ให้ไหลเข้า

งา แส โกว ทอ เว วิธีการชนิดนี้ ต้องเตรียมมิต และอุปกรณ์ที่จะใช้ไปตัดต้นกล้า และแกะเอาเปลือกกล้วยออกวางในน้ำวางขึ้นตามลำห้วย ทำในน้ำสองฝั่ง แล้วซ้อนไปแบบเฉียงขึ้นไป ตรง ๆ ตอนปลาย หรือหัวท้ายสุดจะมี งา แส โกว วางรองรับปลาที่ว่ายเข้ามา วิธีนี้จะทำชั่วคราว และ จะทำวันไหน เมื่อไรก็ได้

งา คะ เว วิธีการจับปลาด้วยความสามารถของแต่ละบุคคล จับโดยใช้มือเปล่าคือ ใช้ มือล้วงเข้าไป ในบริเวณใต้ก้อนหินที่คิดว่ามีปลา แล้วอาจเป็นบริเวณหลุม หรือตามซอกรากไม้ การจับ ปลาในลักษณะนี้ ไม่สามารถจับปลาได้ทุกคน จะต้องผ่านการฝึกจับปลาหลาย ๆ ครั้งก่อน และต้อง ระวังระมัดระวังเวลา เพื่ออาจจะเจอสัตว์ที่มีพิษ

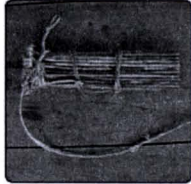
วิธีการหาปลามือเปล่า หรือ งา เซ เว เป็นการหาปลา กลางคืน อุปกรณ์ ก็จะมี มิต และไม้ไผ่ที่จะนำมาฝานเป็นชิ้นเล็ก ๆ เพื่อที่จะจุดไฟ ให้แสงสว่างในค่ำคืน เพื่อให้มองเห็นปลา ที่นอนหลับอยู่ใต้น้ำ แล้ววิธีการจับ ในเมื่อมองเห็นปลาแล้ว จะใช้มิตฟันลงไปทั้ง ๆ ที่ปลานอนหลับอยู่ วิธีการหาปลาแบบนี้จะต้องเป็นคืนที่ไม่มีพระจันทร์ หรือเป็นเวลาเที่ยงคืนเป็นต้น

ของใช้ในชีวิตประจำวัน

มิต (อีะทอ) มิตมีไว้เพื่อตัดไม้ และจะนำมาทำกิจกรรมทั่วไปได้ ในสมัยก่อนจะหา เหล็กมาทำเป็นนัยามาก และถ้าพ่อค้าไม่ผ่านมาก็คงไม่มีเหล็ก พ่อค้าสมัยนั้นเป็นพ่อค้าไทย - จีน บ้าง ปีหนึ่งก็หมุนเวียนกันมาไม่กี่ครั้ง ต่อปีและมาครั้งหนึ่ง ๆ จะนำอุปกรณ์ใช้ในการทำการเกษตร

และเกลือมาขายเป็นเงินบ้าง บางอย่างก็แลกของ ต่อของ เช่น เอาผ้ามาแลกพริก เอาเกลือมาแลกกับพริก อย่างนี้เป็นต้น แต่มาปัจจุบันหาซื้อเหล็ก หรือมีดได้ท้องตลาดทั่วไป

อุปกรณ์ที่ใส่มีด (ฮะทอฟือ) ที่ใส่มีดที่ใส่มีดนี้ทำด้วยนำไม้มาจักเป็นตอกแล้วมาสานรูปแบบสไตล์ชาวลาคู มีมีดแล้วไม่มีที่ใส่มีด ก็ยากสำหรับชาวลาคู เพราะว่าในสมัยก่อน ต้องถางไร่ ลำสัตว์ จำเป็นต้องมีมีดและที่ใส่จะต้องใช้ทุกวัน เมื่อก่อนจะไปไหนมาไหน จำเป็นต้องมีมีดพกพาไปด้วย เป็นอาวุธประจำกายและในบ้านเพื่อป้องกันสิ่งเลวร้าย และคนรอบข้าง

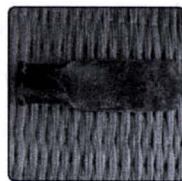
ภาพภาคผนวก 22 อุปกรณ์ใส่มีดของชาวลาคู

จอบ (จิกวู) จะนำมาขุดช่วงทำไร่ – นา หรือ ใช้ขุดหลุมสำหรับการก่อสร้างต่างๆ

ภาพภาคผนวก 23 จอบของชาวลาคู

เสียม (เกาะเป) เสียมจะนำไปขุดหน่อ หรือส่วนใหญ่แล้วจะขุดปลูก เช่น ข้าวโพด ฟักทอง และพืชผัก เป็นต้น นอกจากนั้นก็จะใช้ขุดหลุมใช้ในการสร้างบ้านก็ได้

ภาพภาคผนวก 24 เสียมของชาวลาคู

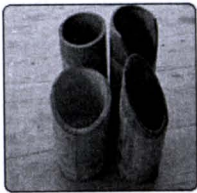
ขวาน (จี้จี้) แต่ไม่ใช่ขวานที่เห็นกันโดยทั่วไป มีด้ามยาวกว่าขวานจะนำมาตัดต้นไม้ใหญ่ๆ โดยเฉพาะ

ภาพภาคผนวก 25 ขวานของชาวลาคู

ธนู - หน้าไม้ (คะ) ตัวธนูทำด้วยไม้ และสายทำด้วยกาบกล้วย เช่น จะนำเปลือกฉีกให้เป็นเส้นๆ แล้วตากแห้งแล้วมาสานเป็นเชือกใส่ก็เป็นสายธนู

ภาพภาคผนวก 26 ธนู- หน้าไม้ของชาวลาคู

แก้วไม้ไผ่(วาแค) แก้วไม้ไผ่นั้นทำมาจากไม้ไผ่ ทำไมชาวเขาจึงใช้แต่แก้วไม้ไผ่เพราะว่าในสมัยก่อนนั้นไม่มีแก้วอย่าง ปัจจุบัน และอีกอย่างหนึ่งก็คือแก้วไม้ไผ่นั้นทนความร้อนได้ดี และประหยัด ชาวสุทธรรมาชาติทำและปลอดภัย เสียไปหรือแตกไปก็นำมาใช้เป็นฟืนได้ต่อ

ภาพภาคผนวก 27 แก้วไม้ไผ่ของชาวลาคู

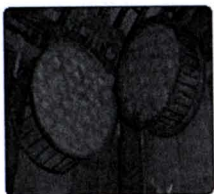
เขียง (ปีเถาะ) ของชาวลาคู ทำมาจากไม้เนื้อแข็ง และไม้ชนิดที่ไม่มีพิษ ไม่เป็นภัย ต่อร่างกายคนเท่านั้น

ภาพภาคผนวก 28 เขียงสำหรับประกอบอาหารของชาวลาคู

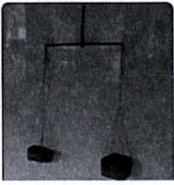
ครก - สาก (แคเถาะโกว) ก็เช่นเดียวกันกับ เขียงเป็นไม้ชนิดที่ไม่มีพิษ ไม่เป็นภัย ต่อร่างกายคนเท่านั้น

ภาพภาคผนวก 29 ครกของชาวลาคู

ภาพภาคผนวก 30
ขันโตกของชาวลาคู

ขันโตก(ผีโกว)มีวิธีการทำก็คือไปหาไม้ไผ่ที่มีความสมบูรณ์แล้วตัดและเหลาเป็นตอกพอได้ครบแล้วหาหวายมาทำเป็นขาขันโตกหรือโครงสร้างแล้วเอาตอกไม้ไผ่มาสานกับหวายที่เป็นเส้นๆมาผสมผสานกันแล้วจะกลายเป็นขันโตกหรือผีโกวตามภูมิปัญญาชาวลาคู ประโยชน์ ที่จะมาใช้ ขันโตกนั้นตั้งวางจานข้าวถึงเวลาชาวลาคูจะกินข้าวก็จะมีขันโตกวางตรงกลางแล้วตักข้าวตักกับวางขันโตกเสร็จแล้วค่อยรับประทานอาหาร หรือกินข้าวกันอย่างพร้อมหน้าพร้อมตากันทั้งครอบครัวอย่างอบอุ่น

ภาพภาคผนวก 31
ตาชั่งของชาวลานู

ตาชั่ง (อย่าจุย) ซึ่งด้ามเป็นไม้ทั่วไป ที่สามารถจะนำมาทำได้และเสริม เชือกให้เป็นสายทั้งสองข้าง และที่จะใส่ของชั่งนั้น ทำมาจากไม้ไผ่ ตัดไม้ไผ่มาจักเป็นตอก แล้วมาสานคล้าย ๆ ตะกร้า ถ้าเป็นหวายก็ยิ่ง ดี เพราะว่าหายนั่นทนกว่าไม้ไผ่ ถ้าทำเสร็จ หรือสานเสร็จแล้วเอา เชือกมาผูก กับตะกร้าทั้งสองข้างก็จะเป็นตาชั่งแบบชาวลานู

ภาพภาคผนวก 32
ครกกระต๋องของชาวลานู

ครกกระต๋อง(แขกถือ)ของชาวลานูลักษณะนั้นเป็นท่อนไม้ยาวเป็นมี น้ำหนักที่จะกระแทกกว่าที่จะกระแทกได้นั้นคนก็ เหยียบแล้วปล่อย ให้ขึ้น-ลง ขึ้น-ลง และมีครกกระต๋องรอรับอยู่ ครกต้องใหญ่กว่าไม้ กระต๋องสอง-สามเท่า และ เจาะรูกว้าง ๆ เพื่อที่จะใส่ข้าวเปลือกลงใน รูที่เจาะไว้แล้วทำให้ข้าวเปลือกกลายเป็นข้าวสารชาวลานูจะตำข้าว ช่วงเช้าทุกวันธรรมดา ถ้าเป็นวันศีล หรือช่วงเทศกาลจะไม่ตำข้าว โดยเด็ดขาด เพราะเชื่อว่าถ้าเป็นวันศีลคนไหนไม่เชื่อ และตำข้าว คนนั้น จะมีอันเป็นไป เช่น ผู้เฒ่าผู้แก่เคยเจอมาและเล่าให้ฟังว่ามีคน ๆ หนึ่งไป

ตำข้าวในวันศีล แล้วเกิดคอกพอกขึ้นมาโดยไม่ทราบสาเหตุ คนนั้นเป็นคอกพอกพอกอยู่ ๆ ไปวันหนึ่งจะ เหมือนคนไม่ค่อยเต็มสติไปเลยก็มี และยังเป็นเทศกาลชาวลานูยิ่งจะไม่ให้ทำอะไรกับครกกระต๋อง ทั้งสิ้น แต่ถ้าขอใช้ปีใหม่ลานู หรือกินวอ (เขาะจาเว) ชาวลานูจะขอยืมใช้แต่ครกไม่เอากระต๋องได้แต่ ไม่เอาครบชุดก็ได้ เฉพาะตำข้าวปุก ข้าวปุกเป็นขนม ใช้ในเทศกาลปีใหม่มลานู (คนสมัยก่อนจะใช้แต่ ครกกระต๋อง ตำข้าวเปลือกให้เป็นข้าวสารทำหน้าที่แทนโรงสีข้าว)

ภาพภาคผนวก 33 กาต้มน้ำของชาวลานู

กาต้มน้ำ (ก๋อหลากุ่ย) สำหรับต้มน้ำร้อน เมื่อก่อนชาวลานูใช้กระบอกไม้ไผ่ใน การต้มน้ำร้อนแทนกาน้ำ พอนานเข้าก็ได้รับวัฒนธรรมจากคนจีน เห็นคนจีนใช้ กาน้ำในการต้มน้ำ ชาวลานูจึงนำมาใช้ในวิถีของเขา โดยการสั่งซื้อจากพ่อค้า ชาวจีน หรือบางทีก็เป็นไปในเชิงแลกเปลี่ยนกับสินค้า

ตะกร้า (คะจุล) เป็นอุปกรณ์สำหรับแบกของต่าง ๆ อาทิใช้แบกฟืน ใช้เมื่อไปตัก น้ำ ตะกร้าในชนเผ่าลานูถือว่ามีความสำคัญมาก ซึ่งใช้กันมานานแล้ว คนแก่เล่าว่าเมื่อก่อนมีม้า สำหรับแบกสัมภาระ หรือสิ่งของต่าง ๆ ขณะเดียวกันคนก็ต้องใช้ตะกร้าในการแบกของในยามที่ขาด ม้า การใช้ตะกร้าของลานูจึงนิยมมาถึงปัจจุบัน และลานูมีความเชื่อว่า เวลามิเด็กเกิดมาในหมู่บ้านก็ จะให้ไปนอนในตะกร้า เพราะเชื่อว่าจะช่วยในการป้องกันกระสือหรือปอบ ที่จะมาก่อความวุ่นวาย หรือความไม่สงบมาสู่ในครอบครัว ตะกร้าทำมาจากไม้ไผ่ โดยจะตัดไม้ไผ่มา แล้วสานให้ถี่ ๆ ซึ่งไม่ใช่ ทุกคนที่จะทำได้ จะต้องเป็นคนที่มีความรู้ และเคยทำมาก่อน ส่วนมากจะเป็นผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้าน

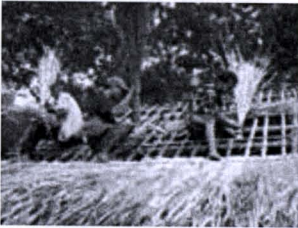
เคียวเกี่ยวข้าว (หลอดก่อ) ซึ่งในสมัยก่อนชาวลำหู่ จะเอาเหล็กเช่นเดียวกับกับจอบ และมีด จากพ่อค้าคนกลาง ชาวจีน - ไทย มาขายตามหมู่บ้านชาวเขา ความเป็นมาของเคียวในสมัยก่อน ขั้นตอนอย่างแรกก็เอาเหล็กมาจากมีด เช่น มีดที่ใช้มานานหลายปีแล้ว และพอเหล็กเล็กลงหรือใช้ถางทำอะไรไม่ได้แล้วตัดไม้ไม่ได้ หรือคุณภาพไม่ดีพอที่จะเป็นมีดแล้ว ชาวบ้านก็จะนำมีดเหล่านี้นี้ให้กับผู้ตีเหล็กที่อยู่ในชุมชน แล้วผู้ชำนาญในการตีเหล็ก ก็จะนำเหล็กมาตีทำเป็นเคียวขายในชุมชนของตน แต่มาปัจจุบันชาวลำหู่ หรือชนเผ่าต่าง ๆ ก็มีการพัฒนาตามเทคโนโลยี สามารถหาซื้อได้ตามร้านทั่วไป

ภาพภาคผนวก 34 เคียวเกี่ยวข้าวของชาวลำหู่

วิถีชีวิตประจำวันในรอบหนึ่งปีของชาวลำหู่มีความหลากหลายตามฤดูกาล ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถเข้าชมศึกษาและเรียนรู้ได้ตามรายละเอียดในตารางภาคผนวก 1

ตารางภาคผนวก 1 รายละเอียดวิถีชีวิตความเป็นอยู่และวัฒนธรรมในรอบ 1 ปี ของชนเผ่าลาหู่

เดือน	วิถีชีวิต ความเป็นอยู่	วัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรม	ภาพ
มกราคม	เกี่ยวหญ้าคาเพื่อนำมามุงหลังคา	มุงหลังคาหรือซ่อมแซมบ้านทำความสะอาดในบ้าน และรอบ ๆ บ้าน ให้น้ำอยู่ เพื่อที่จะต้อนรับปีใหม่ของชาวลาหู่(กินวอร์ลาหู่)	
กุมภาพันธ์	หาของป่านำมาไว้ที่บ้าน เพื่อที่จะใช้ในช่วงปีใหม่เพราะว่าในช่วงปีใหม่ ไปหาของป่าไม่ได้ จึงจะต้องเตรียมก่อนปีใหม่	ประเพณีปีใหม่กินวอร์ ชาวลาหู่เรียกว่า(เขาะจาเว) เป็นเทศกาลสนุกสนาน มีการสร้างความประทับใจซึ่งกันและกันชาวบ้านจะอยู่ในหมู่บ้าน และจะเล่นกิจกรรมต่างๆ เช่น ตีลูกข่าง เล่นสะบ้า หรือ เต้นรำได้ต้นวอ ผู้เฒ่าผู้แก่จากเล่านิทานให้เด็กๆ ฟัง เป็นต้น	
มีนาคม	ช่วงนี้เป็นช่วงที่หาของป่า เช่น เก็บดอกก้งเพื่อทำไม้กวาดหรือนำมาขาย	ตามปกติในช่วงนี้ไม่มีประเพณี และพิธีกรรมอะไร เป็นช่วงที่หาของป่า อยู่ปลายเดือนเตรียมหาพื้นที่ทำไร่ทำสวนกัน	
เมษายน	การเตรียมพื้นที่เพาะปลูก ถางไร่ และทำแนวกันไฟรอบๆ พื้นที่ของแต่ละคน	1.พิธีกรรม ก่อทราย ชาวลาคู่เรียกว่า (แซ่ก่อ)เป็นประเพณีของทุกปีต้องทำเพื่ออุทิศส่วนกุศล ขอขมาต่อสัตว์ต่างๆ ที่โดนฆ่าตายช่วงเวลาในการทำไร่	

ตารางภาคผนวก 1 (ต่อ)

เดือน	วิถีชีวิต ความเป็นอยู่	วัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรม	ภาพ
พฤษภาคม	พรวนดิน ปลุกข้าว ปลุกข้าวโพด	2.เป็นพิธีกรรมทำศาลา ชาวลาหู่ เรียกว่า “ศาละเตเว” มีปีละครั้ง ทำ เพื่ออุทิศส่วนกุศล ขอพรเจ้าที่ ว่าเมื่อ เราไปหาของป่าขอให้เจ้าที่ช่วยดูแล เราด้วย	
มิถุนายน	เป็นช่วงปลุกข้าวไร่ และปลุกพืชผักในไร่	มีพิธีกรรมสวดมนต์ ก่อนการ เพาะปลูกทุกครั้ง เพื่อไม่ให้ เมล็ด พันธุ์สูญหายไป และขอพรว่าต้นกล้า ออกมาอย่างงอกงาม	
		มีพิธีทำบุญตันข้าวเป็นพิธีกรรม ส่วนรวม ทำเมื่อต้นข้าว อายุประมาณ 30 วัน หรือ หลังจากการกำจัดวัชพืช ครั้งที่หนึ่ง เพื่อขอให้ผีไร่ผีดอย ป้องกันไม่ให้หนูแมลง หรือสัตว์ป่ามา กัดกิน หรือทำลายต้นข้าว	
กรกฎาคม	หาของป่า เช่น หา หน่อไม้ซาง หาเห็ดไม้ ซาง	สมาชิกในหมู่บ้านจะนัดวันดี ๆ หนึ่ง วัน ไปลงแรงทำไร่ทำสวนให้กับผู้นำ ชุมชน เพื่อเป็นการตอบแทน และถือ ว่าเป็นกิจกรรม และทำให้กับผู้นำ ชุมชน มีกำลังใจในการทำงาน ให้กับ ชุมชนต่อไป ไม่มีพิธีกรรมใดๆทั้งสิ้น ช่วงนี้	

ตารางภาคผนวก 1 (ต่อ)

เดือน	วิถีชีวิต ความเป็นอยู่	วัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรม	ภาพ
สิงหาคม	ช่วงนี้หาหน่อไม้ไผ่ และ หาหนอนไม้ไผ่ตามป่า	เดือนนี้ไม่มีการประกอบพิธีกรรม เป็นช่วงที่หาหน่อไม้ไผ่ขายหรือมาเป็นอาหาร	
กันยายน	หาหนอนไม้ไผ่ เช่น ดักแด่ หาหน่อไม้ไร่	ก่อนจะถึงประเพณีกินข้าวใหม่ ชาวบ้านแต่ละหลังคาเรือน หามาผลิตจากในไร่ในสวนนำมาไว้ที่บ้านเช่น ฟักทอง ถั่วงอกยาว พริก มะเขือ เป็นต้น	
ตุลาคม	เตรียมที่จะเก็บเกี่ยวข้าวไร่	ถึงประเพณีกินข้าวใหม่ ชาวลาคูแต่ละบ้าน จะนำผลผลิตที่เพาะปลูกไว้ในไร่ นั้น ๆ จะนำมาทำอาหารแล้วมานั่งกินด้วยกัน เพื่อเป็นการอนุรักษ์ประเพณีและวัฒนธรรมของลาคู	
พฤศจิกายน	ช่วงนี้เก็บเกี่ยวผลผลิตตามไร่ ตามสวน ชาวบ้านจะมาช่วยกันเก็บเกี่ยวผลผลิตในไร่	ช่วงนี้ไม่มีประเพณีและพิธีกรรมใดๆ เป็นช่วงเก็บเกี่ยวผลผลิต จัดในไร่ ในสวนเพื่อนำมาเป็นอาหารในใช้ชีวิตประจำวัน	
ธันวาคม	ช่วงนี้เป็นการพักผ่อน ปักเย็บเสื้อผ้า และทอผ้าไว้ใช้ในช่วงเทศกาลปีใหม่	เดือนนี้ไม่มีการประกอบพิธีกรรม เตรียมการต้อนรับ สิ่งใหม่ ๆ ทอผ้าเย็บผ้า เพื่อนำไปใช้ในช่วงเทศกาลปีใหม่ หรือกินวอร์ลาคู	

แหล่งที่มา: โครงการส่งเสริมจิตอาสาภายใต้มูลนิธิบูรณะชนบทแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ (2554 : ออนไลน์)

ทรัพยากรทางวัฒนธรรมของชุมชนบ้านต้นสำน (ชนเผ่าปกาเกอญอ)

ปกาเกอญอหรือกะเหรี่ยง เป็นกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งเดิมอาศัยอยู่แถบบริเวณต้นแม่น้ำสาละวินของพม่า ต่อมาได้อพยพเข้าสู่ประเทศพม่าและไทย มีภาษาพูดเรียกว่าภาษากะเหรี่ยง จัดในตระกูลภาษาจีน – ทิเบต ชาวปกาเกอญอมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวหลายอย่าง นอกเหนือ จากภาษาพูดแล้ว ยังมีการแต่งกาย ศิลปะการแสดง และประเพณีต่างๆ ปัจจุบันมีชาวปกาเกอญอในประเทศพม่าประมาณ 7 ล้านคน และในไทยประมาณ 4 แสนคน อนึ่ง คำว่า "กะเหรี่ยง" นั้น บางท่านถือว่าเป็นคำไม่เหมาะสม เป็นการเรียกด้วยความดูถูก แต่ชาวปกาเกอญอในบางชุมชน ก็แนะนำตัวเองว่า ปกาเกอญอ มิได้เห็นเป็นคำไม่เหมาะสมหรือดูถูก ทั้งนี้ความรู้สึกดังกล่าวยังขึ้นอยู่กับทัศนคติของผู้เรียก กลุ่มชาติพันธุ์ “กะเหรี่ยง” คนล้านนาและคนทางภาคตะวันตกมักเรียกปกาเกอญอว่า “ยาง” พม่าเรียกพวกนี้ว่า “กะยิ่น” ฝรั่งเศสเรียกว่า “กะเรน” (บางที่เขียนว่า กะเร็น) แต่พม่าออกเสียง ร เป็น ย แต่คำว่า กะเหรี่ยง กะเรน หรือกะยิ่น ก็เป็นคำที่พวกเขาไม่ชอบนัก สังเกตได้จากเมื่อครั้งพม่าได้รับเอกราช พวกเขาได้ตั้งชื่อรัฐของตนเองว่า “กะยา” แปลว่า “คน” อย่างไรก็ตาม เรื่องของชื่อเรียก “กะเหรี่ยง” นี้ยังเป็นปัญหาไม่เป็นที่ยุติ หลายคนในปัจจุบันเข้าใจว่าชื่อเรียกกลุ่มชาติพันธุ์นี้ไม่สมควรจะเรียกว่า “กะเหรี่ยง” อีกต่อไป เพราะมีความหมายไปเชิงดูถูก โดยสมควรให้เรียกว่า “ปกาเกอญอ” แทน แต่หากศึกษากันไปแล้วกลับพบว่า มีกลุ่มชาติพันธุ์ปกาเกอญอ หลายกลุ่มที่เรียกตนเองว่า “กะเหรี่ยง” และกลุ่มชาติพันธุ์ที่เดิมนักมานุษยวิทยาเห็นว่าควรจัดอยู่ในกลุ่มของปกาเกอญอกลับไม่ได้เรียกตัวเองว่าปกาเกอญอแต่อย่างใด กลับเรียกเป็นชื่ออื่น กลุ่มชาติพันธุ์ที่ถูกเรียกว่าปกาเกอญอมีหลายกลุ่มแตกต่างกันไป กลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มใหญ่ๆ มี ปกาเกอญอ (สกอว์) โพล่ง (โปว์) ตองสู้ (ปะโอ) และบะแก (บะเว) (กระเหรี่ยง, 2553: ระบบออนไลน์)

ชนชาติปกาเกอญอ ได้ดำรงชีพอยู่กันมาช้านานหลายศตวรรษ トラバจนการเข้าแทรกแซงก่อความของชาวพม่าเกิดขึ้น จึงมีการเข่นฆ่าทำลายวิถีชีวิตที่ใฝ่แสวงหาแต่สันติของ ชนชาติปกาเกอญอจนพินาศพิภพหลายลง จากนั้นชนชาวปกาเกอญอเข้าสู่ดินแดนอินโดจีนตามสายน้ำสำคัญ 3 สายคือ พวกแรกเมื่อ 1128 ปีก่อนคริสตกาล กลุ่มที่ 2 เข้ามาเมื่อ 799 ปี ก่อนคริสตกาล กลุ่มสุดท้ายเข้ามาเมื่อ 741 ปี ก่อนคริสตกาล การอพยพเข้ามาในเส้นทางที่ 1 ชาวปกาเกอญอกลุ่มนี้อพยพเข้าไปในดินแดนที่เป็นประเทศพม่าในปัจจุบัน ตามสายน้ำ อีรวดี ลงไปตามที่ราบลุ่มปากแม่น้ำ อีรวดี หรือเดลต้า ในพื้นที่ เมืองแปร เฮนชาตะ พะสิม หรือบะเส่ง เมือง ละเกิง หรือ ย่างกุ้ง ชาวปกาเกอญอพื้นที่แห่งนี้เป็นกลุ่มที่ได้รับการศึกษาสูงในสมัยที่อังกฤษปกครองพม่า ซอ บา อุ ยี ผู้นำชาวปกาเกอญอเป็นคนที่พะสิม การอพยพเข้ามาในเส้นทางที่ 2 ชาวปกาเกอญอ กลุ่มนี้อพยพเข้ามาตามสายน้ำ สาละวิน แม่น้ำสะโดง สายน้ำเมย และแม่น้ำตะนาวศรี โดยมีชุมชนที่หนาแน่นอยู่ที่เมือง ตองอุ ผาปูน ผาอ่าง ท่าตอน เมาะละหม่ง พะโค (หงสาวดี) ปกาเกอญอกลุ่มนี้อยู่ปะปนกับชาวมอญ จึงถูกเรียกว่า “บาม่ากะยิ่น” เมืองที่สำคัญที่เป็นที่กล่าวถึงของชาวปกาเกอญอ คือ เมืองตองอุ ซึ่งเป็นเมืองเก่าดั้งเดิมของ ชาวปกาเกอญอ(สกอว์) ส่วนปกาเกอญอโพล่ง นั้นมีเมืองดั้งเดิมที่บรรพบุรุษของพวกเขาได้ตั้งหลักฐานมั่นคงเรียกเมืองนั้นว่า “ กวยเกอบ่อง” เมืองดุย ฌ ที่เมืองนี้

เป็นพื้นที่ราบ มีภูเขาหินตั้งอยู่เด่น เป็นสง่าท่ามกลางที่ราบเป็นที่นาเว้งว่าง พวกเขาถูกพม่า มอญ และคนไทย กวาดต้อนกระจัดกระจายไปตามที่ต่าง ๆ พวกเขามีความเชื่อว่า สักวันหนึ่งพวกเขาจะได้ กลับมารวมตัวกันอีกครั้งที่เมืองกวยเกอบ่อนี้

การอพยพเข้ามาในเส้นทางที่ 3 ชาวปกาเกอญอกลุ่มนี้อพยพเข้ามาตามสายน้ำ แม่โขง แม่น้ำเจ้าพระยา เข้ามาอยู่ในอินโดจีน คือในดินแดนกัมพูชา และถอยร่นกลับขึ้นมาจากเหนือ อีกครั้ง ในพงศาวดารพม่า โดยพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ กล่าวว่า “พวกตอง ชู” (ปกาเกอญอเผ่าปะโอ)นี้ เป็นคนที่มนุษย์ต่างแดนข้างเคียงรู้จักกันมาก รู้จักกันทั่วกรุงสยามและ เมืองเขมรจนกระทั่งแถบแม่โขงตอนล่าง ราวเมืองนครจำปาศักดิ์และแก่งพันเกาะ ในหัวเมืองไทยใหญ่ ประวัติความเป็นมา

สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการปฏิบัติการจิตวิทยาแห่งชาติ (2518) อ้างในสุริยา รัตนกุลและสมทรง บุรุษพัฒน์ (2538: 1-5) ระบุว่าชนชาติปกาเกอญอ ซึ่งชนชาติไทยในรัฐฉานและ ชาวมณฑลพายัพรวมกันเรียกพวกเขาว่า “ยาแดง” อีกชนเผ่าหนึ่งเราเรียกพวกเขาว่า “ยางขาว” และ พวกเขาเองซึ่งเป็นยางแดง เรียกชนชาติของเขาเองว่า กะยา พวกยางขาวเรียกชนชาติของเขาว่า “ก่อ ทูเล” ปกาเกอญอแดง และปกาเกอญอขาว แบ่งออกเป็นสองพวกด้วยกัน ความสัมพันธ์ระหว่างชน ชาติปกาเกอญอขาวกับปกาเกอญอแดงนั้น ได้มีปรากฏขึ้นในประวัติศาสตร์ และพงศาวดารของ เมืองเชียงใหม่ ในต้นรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (รัชกาลที่ 1) แห่ง กรุงรัตนโกสินทร์ในรัชสมัยดังกล่าวนี้ ตรงกับปีเถาะ พ.ศ. 2326 ขณะนั้นเมืองเชียงใหม่ได้ตกอยู่ใน ความปกครองของพระมหากษัตริย์ไทย แห่งกรุงสยาม ในสมัยดังกล่าวนี้ พระเจ้าบรมราชาธิบดีกาวิละ ยังทรงมีบรรดาศักดิ์เป็นพระยาวิชิตปราการ เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่อยู่ในขณะนั้น พระอนุชาของ พระองค์ มีสองพระองค์คือ พระเจ้าเชียงใหม่ช้างเผือกธรรมาลังกา (พระเจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่องค์ ที่ 2) ยังมีบรรดาศักดิ์เป็นพระยาอุปราชมืองเชียงใหม่และเจ้าเศรษฐีคำฝั้น ซึ่งยังมีบรรดาศักดิ์เป็น พระยารัตนหัวเมือง เมืองเชียงใหม่

พระเจ้ากาวิละ ได้ออกจากเมืองนครลำปาง เพื่อมารับตำแหน่งเจ้าเมืองเชียงใหม่ ซึ่ง ในขณะนั้นเมืองเชียงใหม่ยังเป็นป่ารก มีป่าไม้เคลือบคลุมหนาแน่น อีกทั้งกำลังผู้คนก็มีน้อย ไม่มาก พอที่จะรักษาพื้นที่อันกว้างใหญ่ของตั้งเมืองได้ จึงได้หยุดกำลังทัพจัดตั้งเมืองอยู่ที่บ้านป่าซางเมือง ลำพูน ซึ่งมีสภาพเป็นป่าเช่นเดียวกับเมืองเชียงใหม่ในขณะนั้นเช่นกัน ในกาลครั้งนั้น พระบาทสมเด็จพระ พุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทรงโปรดเกล้าแต่งตั้งให้พระอนุชาทั้งสองพระองค์ของพระเจ้า กาวิละ มารับตำแหน่งเป็นพระยาอุปราชมืองเชียงใหม่และพระยารัตนหัวเมืองในเมืองเชียงใหม่ร่วมกับพระเชษฐา ด้วย ในปีเถาะ พ.ศ. 2326 พระเจ้ากาวิละกับพระอนุชาทั้งสองพระองค์ได้ทรงสืบทราบข่าวทางด้าน เหนือขึ้นไปนั้นเป็นดินแดนที่อุดมไปด้วยป่าไม้สักซึ่งขึ้นอยู่อย่างหนาแน่นตลอดสองแนวฝั่งแม่น้ำคง (สาละวิน) โดยมีชนชาติเผ่าปกาเกอญอแดง อยู่ทางด้านฝั่งตะวันออกของแม่น้ำทางด้านทิศตะวันตก มีชนชาติเผ่าปกาเกอญอขาวอาศัยอยู่อย่างหนาแน่น แต่ปกาเกอญอแดงและปกาเกอญอขาวทั้งสอง ชนชาตินี้มิได้ขึ้นกับชนชาติพม่าแต่อย่างใด ได้ตั้งเมืองเป็นอิสระปกครองตนเองเรื่อยมา

ภูมิประเทศของเมืองปกาเกอญอแดงนี้ คลอบคลุมไปด้วยป่าไม้สัก ซึ่งเป็นการยาก ต่อการรุกรานของชนชาติพม่า ประกอบกับดินแดนของชนสองเผ่านี้เป็นชัยภูมิด้านหน้าของเชียงใหม่

ซึ่งถ้าพม่าจะยกทัพเข้ามาตีเมืองเชียงใหม่ จะต้องข้ามแม่น้ำสาละวินมาซึ่งเป็นอุปสรรคและยากลำบากสำหรับการยกทัพดังกล่าว

จากแผนการป้องกันชาติบ้านเมืองดังกล่าวพี่น้องทั้งสามองค์ได้นำปัญหานี้มาปรึกษาหารือกันและ ได้ตกลงกันว่า จะต้องเจริญสัมพันธไมตรี ผูกมิตรต่อกันไว้ดีกว่า ทั้งนี้ได้พึ่งพาชนชาติปกาเกอญอแดง ทางด้านฝั่งตะวันออกของแม่น้ำสาละวิน ซึ่งเป็นดินแดนผืนเดียวกันกับอาณาจักรล้านนาไทย ให้เป็นเมืองหน้าด่านของเมืองเชียงใหม่ด้วย จึงได้ตกลงมอบให้พญาสามล้าน ผู้เป็นทั้งนักการทูตและนักการทหารโดยนำถ้วยชาม 60 ชิ้น ผ้าแพรและหนังสือเป็นทูตสันตวไมตรีเดินทางออกจากเมืองเชียงใหม่พร้อมคณะ ถึงบ้านห้วยตาดเป็นอันดับแรก ซึ่งต่อมาภายหลังบริเวณบ้านเหล่านี้ ได้กลายเป็นแหล่งชุมชนที่หนาแน่น และได้กลายเป็นเมือง กันตะระวดี บรรดาเมืองเล็กเมืองน้อยในบริเวณใกล้เคียงต่างมีความเจริญขึ้นตามลำดับ

เจ้าแสนตาดดำ ประมุขของปกาเกอญอแดงในขณะนั้น ได้ต้อนรับคณะทูตจากเมืองเชียงใหม่ด้วยอธยาศัยไมตรีอันดีเยี่ยม พร้อมกับรับของที่ระลึกจากพระเจ้ากาวิละแห่งเมืองเชียงใหม่ ที่มอบฝากคณะทูตสันตวไมตรีมาให้ ได้แก่ ถ้วยชาม ผ้าแพร และของใช้ที่จำเป็นอีกจำนวนหนึ่ง จากนั้นได้กรุณาแนะนำหัวหน้าชาวเมืองเชียงใหม่, ลำพูน ซึ่งอพยพลี้ภัยมาตั้งรกรากในถิ่นปกาเกอญอแดงจำนวนหลายร้อยครอบครัว ตามบริเวณฝั่งแม่น้ำสาละวินหลายแห่งด้วยกัน พร้อมกันนั้นได้จัดกำลัทหารปกาเกอญอแดงให้เข้าร่วมในการเดินทางไปเกลี้ยกล่อมนายบ้าน นายแขวงบ้านตองโผะ(ตองปู) ซึ่งเดิมที่มีรกรากอยู่ในเมืองเชียงใหม่ ขอให้อพยพกลับไปยังถิ่นเดิม พร้อมกับรับรองให้ความปลอดภัยและความอบอุ่นแก่พวกเขาเหล่านั้นเป็นอย่างดี หัวหน้าชาวบ้านตองโผะก็ได้รวบรวมพรรคพวกเดินทางอพยพมาแต่โดยดี โดยกลับมาตั้งถิ่นฐานที่บ้านป่าซาง จึงเป็นการเพิ่มพลเมืองเป็นอันดับแรก ตามแบบฉบับของพระเจ้ากาวิละที่มีนโยบาย เก็บผักใส่ซ้า เก็บข้าใส่เมือง

เจ้าแสนหลวงได้ถือโอกาสชักชวน เจ้าอุปราชมลลังกา และคณะให้เดินทางไปพบเจ้าฟ้าน้อยระภาผ่อ พ่อเมืองทลาง (ผาปูน) เพื่อสนับสุนนในการปลุกสัมพันธไมตรีต่อกันด้วย เมื่อเดินทางมาถึง ทลางแล้ว เจ้าฟ้าน้อยระภาผ่อได้ทราบเจตจำนงทางเมืองเชียงใหม่ ขึ้นมาเชื่อมสัมพันธไมตรีด้วย มีความปรีดาปรโมทย์เป็นอย่างมาก ได้จัดอาหารเลี้ยงต้อนรับเจ้าอุปราชมลลังกาและคณะอย่างเต็มที่ตลอดจนจัดให้พักในคุ้มหลวงด้วย เมื่อได้กล่าวถึงการจัดการบ้านเมืองจนเป็นที่เข้าใจกันดีแล้ว เจ้าอุปราชมลลังกาและเจ้ารัตนเมืองแก้วคำฝั้นได้จัดพิธีมอบสิ่งของกำนัลอันเป็นที่ระลึกจากเจ้าเมืองเชียงใหม่เป็นถ้วยชาม 30 ชิ้น ผ้าแพรหลายพับให้กับเจ้าฟ้าน้อยระภาผ่อพ่อเมืองทลาง(ผาปูน)

เมืองทลาง (ผาปูน) นี้เป็นเมือง ๆ หนึ่งที่มีผู้คนจากเชียงใหม่ ลำพูน อพยพหลบหนีภัยพม่าเข้าศึก เป็นจำนวนมากและได้รับความอยู่เย็นเป็นสุขโดยถ้วนหน้า ซึ่งเจ้าฟ้าน้อยระภาผ่อได้ให้ความเมตตาปราณีเช่นชนชาติปกาเกอญอเหมือนกัน วันต่อมา เจ้าฟ้าน้อยระภาผ่อ พ่อเมืองทลางได้จัดพิธีร่วมน้ำสาบานเป็นมิตรไมตรีต่อกัน ตามธรรมเนียมของเขาระหว่างเมืองปกาเกอญอและเมืองเชียงใหม่ขึ้น โดยได้สร้างประรำพิธีขึ้นหลังหนึ่งที่ทำน้ำเมืองทลางเรียกว่า ทำสะยา พิธีได้เริ่มขึ้นโดยเจ้าฟ้าน้อยระภาผ่อได้สั่งให้ล้มกระบือตัวใหญ่ที่สุด อ้วนพีสมบูรณ์ที่สุด ที่มีในเมือง 1 ตัวเพื่อเข้าพิธี ได้ฆ่าและตัดขากระบือผ่าออกเป็น 2 ซีกด้วยกัน แล้วยื่นซีกหนึ่งให้เจ้าอุปราชมลลังกาถือเอาไว้ซีกหนึ่ง เพื่อแทนชาวเชียงใหม่ทั้งมวล เจ้าฟ้าระภาผ่อได้ขอให้เจ้าอุปราชมลลังกา และที่ประชุมได้กล่าวสัจจะปฏิญาณต่อกันไว้ว่า

“ตราบไคแม่น้ำคงไม่หาย เขาควายไม่ซื้อ ถ้าข้างเผือกไม่ยุบ
เมืองยางแดงกับเมืองเชียงใหม่ ยังเป็นไมตรีกันตราบนั่น...”

ทั้งสองฝ่ายได้กล่าวเป็นภาษาของตนและต่างเก็บเขากระบือรักษาไว้ ถือเป็นวาจาสัตย์ที่มีต่อกันสืบต่อไปในภายภาคหน้า

ต่อมาเจ้ารัตนเมืองแก้วคำฝั้น อนุชาของเจ้าอุปราชธรรมลังกา ซึ่งได้เดินทางไปในครั้งนี้ได้เกิดมีใจสมัครผูกพันรักใคร่เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกับเจ้านางตาเวยบุตรของเจ้าฟ้าน้อยระภาผ่อ และต่างตกลงปลงใจเป็นคู่ชีวิตต่อกัน หลังจากเสร็จพิธีการแล้วได้เดินทางกลับเมืองเชียงใหม่นับเป็นครั้งแรกที่เจ้านายฝ่ายเหนือของเมืองเชียงใหม่ ได้ทำการสมรสกับเจ้าหญิงปกากะญอ บุตรีเจ้าฟ้าเมืองยางแดง ซึ่งมีศักดิ์และมือนั้นดรงเป็นเช่นเดียวกันและเจ้านางตาเวยองค์นี้ ต่อมาภายหลังได้รับพระราชทานนามจากพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (รัชกาลที่ 1) ว่า “เนตรนารีไวย”

ภายหลังต่อมาได้มีราชบุตรและธิดากับเจ้ารัตนเมืองแก้วคำฝั้นหรือเจ้าหลวงเศรษฐีคำฝั้นถึง 5 องค์ด้วยกัน ราชบุตรองค์ใหญ่ชื่อ เจ้ามหาพรมคำคง ได้เข้ารับราชการในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 ต่อมาได้เป็นเจ้าราชวงศ์ของเมืองเชียงใหม่ ในแผ่นดินพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 เจ้าราชวงศ์ทรงเป็นพระบิดา พระเจ้าอินทวิไชยยานนท์ (อิทนต์ ณ เชียงใหม่) เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่องค์ที่ 7

แม่เจ้าเนตรนารีไวยเป็นทายาทเจ้าของป่าไม้สัก ซึ่งทำความมั่งคั่งให้กับเจ้าหลวงเศรษฐีคำฝั้นและบุตรหลานในสกุล ณ เชียงใหม่ ผู้สืบสายตรงจากแม่เจ้าเนตรนารีไวยและสืบสายจากเจ้าฟ้าน้อยระภาผ่อ ครั้นต่อมา พระเจ้ากาวิละได้ถึงแก่พิราลัยแล้ว เจ้ามหาอุปราชธรรมลังกาได้ขึ้นเสวยเมืองแทนเป็นพระเจ้าเชียงใหม่สืบต่อมา ทรงมีพระนามว่า พระเจ้าข้างเผือกธรรมลังกา ที่ขนานนามนี้เพราะว่าในสมัยของท่านได้ทรงนำข้างเผือก ซึ่งได้พบในเมืองเชียงใหม่อไปถวายพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (รัชกาลที่ 2) ณ กรุงรัตนโกสินทร์ จนถือได้ว่าสยามและปกากะญอ เป็นทั้งญาติสนิท เป็นทั้งมิตรสหายกันมาช้านาน และมีเชื้อสายสืบทอดกันมาแต่โบราณกาล ดังที่กล่าวมาแล้ว

โครงสร้างทางสังคม

การสร้างบ้าน

สังคิต จันทะนะโพธิ (2542: 22) กล่าวว่าบ้านเรือนของชาวปกากะญอนั้นนิยมสร้างเป็นบ้านยกพื้น มีชานบ้าน หรือไม้กั้นเสาสอง แม้ว่าอยู่บนที่สูงก็ตาม ซึ่งแตกต่างจากชาวเขาเผ่าอื่นๆ ที่นิยมสร้างบ้านชั้นเดียว พื้นติดดิน เช่น ชาวม้ง หรือชาวเมี่ยน เป็นต้น โดยเฉพาะชาวปกากะญอ นั้นจะสร้างบ้านได้สูงแบบต่าง ๆ พื้นและฝาฟากหลังคามุงจากหรือตองติง ได้ถุนนั้นเป็นที่นั่งเล่นและทำกิจวัตรเช่น ต่ำข้าว ฝ่ำพิน เลื่อยไม้ ในเวลากลางวัน กลางคืนก็จะต้อน หมู ไก่ และวัวควายเข้าล้อมไว้ที่ได้ถุนนี้ พ่อบ้านที่ดีก็มักจะผูกขี้ข้าวไว้ได้ถุนให้ลูกเล่น บ้านชาวปกากะญอแต่เดิมนั้นจะมีห้องเดียว สมาชิกของครอบครัวปูเสื่อนอนกันรอบเตาผิง ซึ่งอยู่กลางห้อง อาจมีการกั้นบังตาเป็นสัดส่วนให้ลูกสาววัยกำลังโตอยู่รวมกันมุมหนึ่งของห้อง ยิ่งฉางเก็บข้าวเปลือกและพืชผลสร้างต่างหากจากตัวบ้านแต่จะต้องอยู่ต่ำกว่าตัวบ้านแต่จะต้องไม่อยู่หน้าหรือหลังบ้าน หากอยู่เยื้องกันและ

หากบ้านอยู่บนไหล่เขา ยิ่งฉางก็จะต้องอยู่ต่ำกว่าตัวบ้าน ถ้าสร้างผิดไปจากธรรมเนียมที่วานี้เชื่อว่าจะทำให้เกิดการเจ็บป่วยขึ้นในครอบครัวได้

การสร้างบ้านเรือนมีธรรมเนียมอยู่ว่าญาติข้างมารดาจะอยู่รวมกลุ่มกัน ไม่ควรมีคนอื่นมาสร้างบ้านแทรกกลางบ้านให้ผีบ้านผีเรือนขัดใจ จะต้องไม่สร้างบ้านสามหลังในลักษณะสามเส้า หากฝ่าฝืนข้อห้ามนี้ก็จะมีเหตุเภทภัยอัปมงคลต่าง ๆ เกิดขึ้นและแต่ละบ้านไม่จำเป็นต้องมีครกตำข้าวของตนเองอาจใช้ร่วมกันหลาย ๆ ครอบครัวได้ และเป็นชุมชนอีกแห่งหนึ่ง นอกจากนี้แต่ละครัวเรือนต้องพยายามรักษาเอกลักษณ์ในที่ดินทรัพย์สินของตนไม่เบียดเบียนและไม่พึ่งพาผู้อื่น

ระบบครอบครัว

พรชัย ศักดิ์ศิริโสภณ (2550: 10-11) ระบุว่าปกาเกอญอเป็นครอบครัวเดี่ยว ซึ่งประกอบด้วยสามี ภรรยาและบุตรธิดาซึ่งยังโสดเท่านั้น ไม่มีการอยู่ด้วยกันก่อนแต่งงานเป็นอันขาด การหย่าร้างมีน้อยมาก ผิดกับเผ่าอื่น ๆ ซึ่งครอบครัวมักมีสมาชิกสามชั่วคน สำหรับชาวปะกาเกอญอสตรีที่มีได้เป็นญาติกับภรรยาเจ้าของบ้านจะเข้ามาอยู่ร่วมชายคาในครอบครัวได้ ถือว่าผิดผี มีตัวอย่างหญิงหม้าย ซึ่งอาศัยอยู่กับครอบครัวของลูกชายแม้จะสร้างบ้านอยู่ต่างหากเพียงไปร่วมกินอาหารกับบ้านลูกชายเท่านั้น เมื่อลูกสะใภ้เสียชีวิตในการคลอดบุตรในเวลาต่อมา ชาวบ้านก็ลงความเห็นว่าเป็นเพราะ “แพ่ผี” แม่ผัวนั่นเอง เพราะความกลัวผีนั่นเองชาวปะกาเกอญอจึงไม่กล้ามีภรณยาน้อยหรือแม้แต่แต่งงานใหม่ จนกว่าลูกจะโตออกเหย้าออกเรือนไปแล้ว ซึ่งลำบากมากสำหรับพ่อหม้ายลูกอ่อนที่จะต้องออกไร่และเลี้ยงดูลูกเล็ก ๆ ในเวลาเดียวกัน ชาวปะกาเกอญอถือธรรมเนียมเคร่งครัดเรื่องจะให้ใครนอนในบ้าน หากครอบครัวมีทั้งลูกชายและลูกสาววัยรุ่น ลูกชายก็ต้องย้ายสำมะโนครัวไปนอนชานบ้านเพื่อนที่ไม่มีพี่น้องวัยเดียวกัน ผู้ที่มีใช้สมาชิกของครอบครัวที่มาพักอยู่ด้วยจะต้องนอนนอกชานเสมอ ส่วนการเลือกคู่ครองนั้น ฝ่ายหญิงจะเป็นผู้เลือกชายก่อน และบางครั้งฝ่ายหญิงก็ออกค่าใช้จ่ายทั้งหมดในการแต่งงาน และเมื่อลูกแต่งงานก็จะแยกครอบครัวไปปลูกบ้านใหม่ ถ้าแต่งงานแล้ว ชายจะต้องมาอยู่กับบ้านพ่อแม่ภรรยาเป็นเวลา 1 ฤดูเก็บเกี่ยว หลังจากนั้นจึงปลูกบ้านใกล้กับพ่อแม่ฝ่ายภรรยา ถ้ามีลูกสาวคนเล็กจะต้องอยู่ดูแลพ่อกับแม่

ความเชื่อและค่านิยม

ระบบความเชื่อและศาสนา

ระบบความเชื่อและศาสนาของชนเผ่าปกาเกอญอ มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของชนเผ่า ชาวปะกาเกอญอมีความเชื่อว่าพระเจ้าเป็นผู้สร้างโลกและสรรพสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่บนโลก จะมีเจ้าของปกปัก ดูแลรักษา เช่น ภูเขาแต่ละลูก สายน้ำแต่ละสาย ผืนป่าแต่ละผืน จะมีเจ้าของอยู่ ชนปะกาเกอญอจะเรียกว่า “ที เก่อ จ่า” (เจ้าของน้ำ) “เก่อ เกอ จ่า” (เจ้าของแผ่นดิน/ประกาศอาณาเขต) (กะเหรี่ยง, 2553: ระบบออนไลน์)

1. ความเชื่อเกี่ยวกับการเกิดมาของมนุษย์ ชนเผ่าปกาเกอญอเชื่อว่าคนแต่ละคนจะมีวิญญาณ ก่อนจะเกิดมาบนโลกวิญญาณจะมีอยู่ก่อนแล้วโดยอาศัยอยู่ในโลกวิญญาณ เมื่อถึงเวลาจะเกิดมาในโลกมนุษย์คน ๆ นั้นต้องไปนัดหมาย วันเวลากับนางพญาประจำต้นโพธิ์ต้นไทร “หมื่อ ฆะเขลอะ” ว่าจะมาบังเกิดแล้วนะ และบอกว่าจะมาอาศัยอยู่บนโลกนานเท่าใด นางพญาต้นโพธิ์ต้นไทร

บันทึก เมื่อนัดหมายกันแล้ววิญญาณจะมาอยู่กับฝ่ายชายก่อนเป็นเวลา 3 เดือน จากนั้นก็ไปอยู่กับฝ่ายหญิง (ผู้ให้กำเนิดหรือพ่อแม่) อีกสามเดือน ระหว่างเวลานี้จะแสดงออกมาโดยวิญญาณเข้าฝันผู้ให้กำเนิดฝ่ายหญิงหรือฝ่ายชายหรือทั้งสองฝ่ายฝันว่าได้มาซึ่งสิ่งของเหล่านี้เช่น แหวน มีด เงิน เป็นต้น จากนั้นฝ่ายหญิงก็จะเริ่มตั้งครรภ์ ช่วงเวลาที่แม่ตั้งครรภ์จะต้องอดอาหารหลายประเภทที่จะเป็นอันตรายต่อทารกในครรภ์ เช่น สัตว์ถูกยิงด้วยปืนหรือลูกดอกเคลือบยาพิษ พืชผักมียาง สัตว์ป่าบางชนิดได้แก่ ลิง หมี ด้วยเกรงว่าหากกินแล้วทารกที่เกิดจะมีบุคลิกและรูปร่างหน้าตาคล้ายกับสัตว์เหล่านี้ สำหรับพ่อก็มีข้อห้ามด้วยเช่นกัน เช่น ห้ามหามศพ ห้ามใกล้ชิดเกสศิความ ห้ามขึ้นต้นไม้ ห้ามทะเลาะวิวาทกับคนอื่น ห้ามดุด่าภรรยา เมื่อถึงเวลาคลอดก็จะไปเรียกหมอตำแยมาช่วยทำคลอด เมื่อทารกเกิดแล้วจะนำด้ายสีดำผูกสายรกสองช่วง ช่วงแรกผูกห่างจากท้องเด็กราวหนึ่งนิ้ว ช่วงที่สองห่างจากท้องเด็กราวสามนิ้ว จากนั้นก็จะตัดสายรกทั้งด้วยเปลือกไม้ไผ่ดิบ จะไม่ตัดสายรกด้วยโลหะเพื่อป้องกันบาดทะยัก จะนำทารกล้างคราบเลือดและน้ำคร่ำออก แล้วนำกลับไปให้แม่ซึ่งนอนพักอยู่ที่เตาไฟเพื่อให้ทารกดูดน้ำนม แม่จะพักอยู่ไฟนานประมาณหนึ่งเดือน ช่วงเวลาที่ทารกดูดนมอยู่แม่จะต้องอดอาหารหลายอย่างที่จะมีผลต่อท้องของทารก

2. โลกมนุษย์ (ปกา ชู โค โฟ) คำว่าโลกมนุษย์หรือปกา ชู โค โฟ หมายถึงมนุษย์ที่อยู่บนโลกที่ประกอบด้วยวิญญาณและร่างกายซึ่งสามารถพบเห็นกันเหมือนทุกวันนี้

3. โลกวิญญาณ (ปลือ ปู) โลกวิญญาณ (ยมโลก) ก็คือสถานที่อันเป็นที่อยู่อาศัยของเหล่าวิญญาณที่หลุดออกจากร่างกายของผู้ตายแล้ว เป็นสถานที่วิญญาณรอคอยว่าตนเองจะขึ้นสู่สวรรค์หรือลงนรกต่อไป

4. วิญญาณบรรพบุรุษ (ซิโค หมือฆา) ชาวปกาเกอญอเชื่อว่าบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว วิญญาณของพวกท่านเหล่านี้ที่ยังมีความเป็นห่วงเป็นใยและคอยคุ้มครองป้องกันภัยแก่ลูกหลานอยู่ ดังนั้นเมื่อเจ็บไข้ได้ป่วยลูกหลานที่อยู่บนโลกมนุษย์จะทำพิธีบักะและเรียกวิญญาณบรรพบุรุษมาร่วมพิธีและรับประทานอาหาร ทั้งนี้เพื่อขอพวกท่านมาช่วยเยียวยารักษาให้พวกเขาหายจากโรค

5. เปรต (นาจี ชิ นา จี เทาะ) คือดวงวิญญาณของหนุ่มสาวที่เสียชีวิตก่อนโดยที่ยังไม่แต่งงาน หรือคนเฒ่าคนแก่ที่พลาดหวังจากการแต่งงาน เนื่องจากพวกเขาไม่มีลูกหลานอยู่บนโลกทำให้พวกเขาไม่ได้กินข้าวปลาอาหารและไม่ได้กินดีอยู่ดี ซึ่งมีสภาวะที่ตรงกันข้ามกับวิญญาณบรรพบุรุษที่ลูกหลานจะทำพิธีบักะและเรียกท่านมารับประทานอาหารอยู่เสมอ ด้วยเหตุนี้นาจี ชินาจีเทาะจึงใช้อำนาจชั่วของตนไปรบเร้ารบกวนและบีบบังคับเหล่าวิญญาณบรรพบุรุษให้กลับไปหาลูกหลานของตน ด้วยความจำใจอมวิญญาณบรรพบุรุษก็กลับไปหาและหยอกล้อลูกหลานของตน การกระทำเช่นนี้ทำให้ลูกหลานลัมป่วยลง โดยลูกหลานเชื่อว่าการลัมป่วยนั้นมีสาเหตุมาจากวิญญาณบรรพบุรุษกลับมาหาเพื่อขออาหาร ลูกหลานจึงทำพิธี “บักะ” เรียกวิญญาณบรรพบุรุษมาร่วมรับประทานอาหาร เมื่อรับประทานอาหารเสร็จแล้วก็นำอาหารส่วนหนึ่งกลับไปให้นาจีชินาจีเทาะด้วย ฝ่ายลูกหลานเมื่อเสร็จพิธีก็หายจากไป

6. สวรรค์ (ดู เตอะ วอ) สวรรค์เป็นสถานที่เปี่ยมด้วยความสงบสุขอย่างสมบูรณ์ในโลกวิญญาณ ผู้ที่อยู่บนโลกและประกอบแต่คุณงามความดีเมื่อเสียชีวิตแล้ววิญญาณของพวกเขาก็จะกลับไปอยู่ ณ สวรรค์แห่งนี้

7. นรก (ดู ลอ หร้า) นรกหมายถึงสถานแห่งการทรมานทุกข์ทรมาน บุคคลใด ๆ ที่ประกอบความชั่วช้าขณะที่มีชีวิตอยู่บนโลก เมื่อเสียชีวิตลงดวงวิญญาณก็ออกจากร่างกายแล้วก็จะกลับไปอยู่ในนรกนี้ตลอดชั่วนิรันดร์

ชาวปกาเกอญอเป็นชนกลุ่มน้อยที่อยู่ตามป่าเขาเป็นส่วนใหญ่ วิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรมจึงมีความเกี่ยวข้องกับธรรมชาติอย่างแยกจากกันไม่ออก ด้วยเหตุนี้การแสดงออกทางพิธีกรรมต่าง ๆ ของชนปกาเกอญอจะแสดงความเคารพ ให้เกียรติ อนุรักษ์ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมเป็นหลัก วิถีชีวิตจึงต้องพึ่งพาอาศัยธรรมชาติในการดำรงชีวิต จึงต้องเข้าใจธรรมชาติ และที่สำคัญต้องดำรงชีวิตอย่างรู้คุณค่าและให้ความสำคัญกับธรรมชาติ หากขาดธรรมชาติแล้วชีวิตของ ชาวปกาเกอญอก็ไม่อาจดำรงอยู่ต่อไปได้อย่างที่เคยเป็นอยู่ การแสดงออกซึ่งความเชื่อ ความศรัทธา ความรัก ความเป็นหนึ่งเดียวกับธรรมชาติ จึงอยู่ในวิถีชีวิตทุกกระบวนการการดำรงชีวิตของชาวปกาเกอญอด้วยเหตุตามข้างต้น

ความเชื่อเรื่องขวัญ

เดิมนั้นชาวปกาเกอญอนับถือผีมีการบวงสรวงและเซ่นสังเวยอย่างเคร่งครัดอย่างไรก็ตาม ในภายหลังชาวปกาเกอญอในหลายชุมชนหันมานับถือศาสนาพุทธ และศาสนาคริสต์มากขึ้น แต่ก็ยังคงความเชื่อเดิมอยู่ไม่น้อย เช่น ความเชื่อเรื่องขวัญชาวปกาเกอญอเชื่อว่าคนเรามีขวัญอยู่ทั้งหมด 37 ขวัญ เมื่อคนตายไป ขวัญจะละทิ้งหรือหายไป นอกจากนี้ยังเชื่อว่าขวัญจะหนีไปท่องเที่ยว และอาจถูกผีทำร้ายหรือกักขังไว้ ทำให้เจ้าของขวัญล้มป่วย การรักษาหรือช่วยเหลือผู้เจ็บป่วยก็คือ ต้องล่อและเรียกขวัญให้กลับคืนมา

ส่วนค่าใช้จ่ายส่วนมากจะช่วยกันออก แต่ส่วนใหญ่ผู้ชายจะเป็นฝ่ายออกมากกว่า ส่วนการนับถือบรรพบุรุษของชาวปกาเกอญอ มีการนับถือศาสนาพุทธมายาวนานไม่ใช่ นับถือผีแต่คนปกาเกอญอส่วนใหญ่ไม่รู้ข้อมูลในส่วนนี้โดยเฉพาะปกาเกอญอที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย เช่น ชาวปกาเกอญอในจังหวัดกาญจนบุรี สุพรรณบุรี และอุทัยธานีส่วนใหญ่ไม่รู้ความเป็นมาของบรรพบุรุษบางคนไม่รู้แม้ภาษาเขียนของตนเอง ซึ่งจากการสัมภาษณ์นายสิงห์คำ ภิโล วันที่ 16 สิงหาคม 2553 ทำให้ทราบว่าปัจจุบันชาวปกาเกอญอในชุมชนด้วยกันยังมีความเชื่อเรื่องขวัญถึง 37 ขวัญ คือ

1. ขวัญหัวใจ	10. ขวัญแย้	19. ขวัญไก่อ่ำ	28. ขวัญแม่่น
2. ขวัญมือซ้าย	11. ขวัญจิ้งหรีด	20. ขวัญแก้ง	29. ขวัญเสียงผา
3. ขวัญมือขวา	12. ขวัญตุ๊กแตน	21. ขวัญกวาง	30. ขวัญกระทิง
4. ขวัญเท้าซ้าย	13. ขวัญตุ๊กแก	22. ขวัญสิงห์	31. ขวัญแรด
5. ขวัญเท้าขวา	14. ขวัญแมงมุม	23. ขวัญเสือ	32. ขวัญเต่า
6. ขวัญหอย	15. ขวัญนก	24. ขวัญนก	33. ขวัญตะกวด
7. ขวัญปู	16. ขวัญหนู	25. ขวัญข้าว	34. ขวัญกุ่ม
8. ขวัญปลา	17. ขวัญชะนี	26. ขวัญงู	35. ขวัญอีเห็น
9. ขวัญเขียด	18. ขวัญหมูป่า	27. ขวัญตุ่น	36. ขวัญต่อ
37. ขวัญนกแก๊ก นกแกง			

หมายเหตุ นับทือ ผี เป็นความเชื่อดั้งเดิมอยู่กับชาติพันธุ์นี้มานานแล้ว ซึ่งเป็นความเชื่อในเหล่าบรรพบุรุษ เจ้าที่เจ้าทาง เจ้าป่าเจ้าเขา เนื่องจากชีวิตของ ปกาเกอญอ อยู่กับป่าเขา ผูกพันกับธรรมชาติมาเนิ่นนาน จึงหล่อหลอมความเชื่อกับธรรมชาติเข้าด้วยกัน ในการทำกิจกรรมต่างๆ จะต้องมีการเซ่นเจ้าที่เจ้าทาง และบอกกล่าวบรรพชน ให้ท่านได้มาอุดหนุนค้าจุน ช่วยให้กิจการงานนั้นๆ เจริญก้าวหน้า ทำกิจกรรมได้ผลผลิตดี ขอให้ท่านดลบันดาลให้อยู่เย็นเป็นสุข ปกป้องคุ้มครองดูแล และยังเป็นการขอขมาต่อท่านเหล่านั้นด้วย ซึ่งเป็นความเชื่อและเป็นประเพณีที่ดีงาม เป็นการสร้างความรักความสามัคคีในหมู่คณะ และให้เกิดความร่มเย็นเป็นสุขในครอบครัว เป็นความเชื่อที่ชาติพันธุ์นี้ให้ความสำคัญอย่างยิ่ง และมีอยู่ในทุกชนชาติ

พิธีกรรมการตั้งครุฑ

เมื่อสตรีปกาเกอญอตั้งครุฑ ก็จะต้องปฏิบัติอย่างระมัดระวังตั้งอย่างเคร่งครัด เพื่อมิให้คลอดบุตรยากเป็นอันตรายแก่แม่และเด็ก อาหารเป็น เรื่องสำคัญ หญิงมีครุฑต้องไม่รับประทานอาหาร ที่ไม่คุ้นเคยหรือที่คนอื่นทำมาขาย การดื่มเหล้า เชื่อว่าจะทำให้แท้ง และการกินขนุนจะทำให้ทารก ในครรภ์เกิดมาเป็นโรงผิวหนัง นอกจากนี้ยังห้ามหญิงมีครุฑไปงานศพ เพราะวิญญาณผู้ตาย ไปสู่โลกได้ง่ายๆ หากเผลอไปเห็นศพหรือคนตายเข้า ก็จะต้องทำพิธีเรียกขวัญกันอย่างด่วน และคนในหมู่บ้านก็จะช่วยกันระมัดระวังมิให้เกิดเหตุการณ์ใด ๆ มารังควานหญิงมีครุฑ เช่นไม่ล้มต้นไม้ขวางทางเดินไว้ เพราะจะทำให้ผู้ไปพบคลอดบุตรยาก ต้องปัดรังควานหรือขอขมากันด้วยไก่หนึ่งตัว

การดูแลรักษาสุขภาพของหญิงปกาเกอญอตั้งครุฑ ในด้านการดูแลสุขภาพให้มีความแข็งแรงนั้นได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้จากบรรพบุรุษเดิมเช่นเดียวกับเผ่าอื่นๆ คือเริ่มตั้งแต่เด็กที่อยู่ในท้องมารดาจนถึงวัยชราภาพ ซึ่งจะเห็นได้จากจะมีข้อห้ามและข้อพึงปฏิบัติทั้งบิดา และมารดาจะมีข้อห้ามและข้อปฏิบัติดังนี้

ข้อห้ามมารดาช่วงตั้งครุฑ

- ห้ามกินตัวอ่อนของตัวต่อ
- ห้ามกินอาหารที่มียาง เช่น เผือก ขนุน
- ห้ามกินเนื้อหมูป่าและสัตว์ที่ถูกเสือกัดตาย
- ห้ามนอนหลับมากเกินไปและทำงานหนักเกินไป

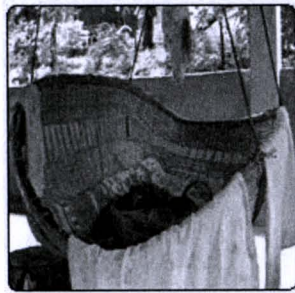
ข้อพึงปฏิบัติสำหรับบิดาและมารดา มารดาจะต้องกินผักบำรุงร่างกาย รักษาความสะอาด ทำงานให้พอเหมาะ และรักษาอารมณ์ให้ดีอยู่เสมอ สำหรับบิดาให้รักษาอารมณ์ จิตใจให้แจ่มใสอยู่เสมอ และจัดอาหารให้เหมาะสมแก่ภรรยา

พิธีกรรมการคลอด

ตามปกติหญิงปกาเกอญอจะให้กำเนิดทารก ในบ้านของตนเองโดยมีสามี มารดา และญาติอื่น ๆ คอยช่วยเหลือ เวลาคลอดจะนั่งชันเข่าบนพื้นโดยโหนผ้าซึ่งผูกห้อยลงมาจากซื่อ ช่วยนวดต้นทวารออกจากครรภ์ขณะที่เธอเบ่งอยู่นั้น เมื่อทารกพ้นออกจากครรภ์ ผู้อาวุโสในบ้านจะตัดสายสะดือด้วยมือไม้ และห่อรกด้วยผ้าบรรจุลงในกระบอกไม้ไผ่ จากนั้นจะให้พ่อของเด็กนำสะดือที่

อยู่ในกระบอกไม้ไผ่ ไปแขวนไว้บนต้นไม้ในป่า ต้นไม้ต้นนี้เรียกว่า "ป่าเดปอ" เป็นต้นไม้ที่ใช้เก็บขี้ผึ้ง เด็กห้ามตัดต้นไม้ต้นนี้เพราะจะทำให้เด็กล้มป่วย หรือถึงแก่ชีวิตได้ ถ้ามีคนไม่รู้และไปตัดต้นไม้ต้นนั้น จะต้องทำการเรียกขวัญเด็กทันที หญิงปกาเกอะญอกลัวการคลอดบุตรยาก เพราะรู้กันอยู่ว่าอันตราย การตายของเด็กจะสูงมาก เมื่อมีเหตุการณ์ผิดปกติครอบครัวมักจะตามหมอตำแยมาค้นหาสาเหตุ หากระบุว่า เป็นภูตผีตนใดก็จะทำการเซ่นไหว้กันโดยด่วน

วันที่ไปผูกสายรกของทารกติดกับต้นไม้ที่เพื่อนบ้านทุกคนจะไม่ออกไปทำงาน ซึ่งถือเป็นข้อห้าม เรียกข้อห้ามนี้ว่า "ดี ต่า เบล" เป็นประเพณีที่สืบทอดกันมาตั้งแต่อดีต เมื่อถึงเวลาข้าวสายทารกหลุดออกไปผู้เป็นพ่อก็จะไปทำพิธีผูกมือเรียกขวัญทารก โดยไปทำพิธีที่ต้นไม้ที่ผูกติดสายรกต้นนั้น เพื่อให้ขวัญกลับมาอยู่ที่บ้าน เรียกว่า "กีเบลจือ" คือพิธีผูกขวัญครั้งแรกของบุคคลผู้นี้ที่เกิดมาลืมตาดูอยู่บนโลก ขนปกาเกอะญอเชื่อว่าขวัญของคนมีอยู่ 37 ขวัญ

ภาพภาคผนวก 35 พิธีกรรมการคลอดของชนเผ่าปกาเกอะญอ

หลังคลอด

เมื่อคลอดเรียบร้อยแล้ว มารดาก็จะต้องนั่งอยู่ไฟสัปดาห์ก่อนจะออกจากบ้านได้ ซึ่งจะนอนราบลงไม่ได้ เพราะเชื่อกันว่าจะทำให้โลหิตขึ้นสมองตาย บางรายก็จะนั่งกอดหินซึ่งเผาไฟร้อนแล้วห่อผ้าแนบท้องไว้ ระหว่างนี้อาหารที่กินได้ คือ ข้าวกับน้ำเปล่าหรือข้าวต้มเท่านั้น หลังคลอดจะทำพิธีรับขวัญแม่และเด็ก โดยตามผู้เชี่ยวชาญมาประกอบพิธีสวดทำน้มนมรดทั่วตัวมารดา เสร็จแล้วสามีหรือบิดาจะทำพิธีเรียกขวัญให้มารดาและเด็ก วันหลังคลอดมารดาจะเคี้ยวข้าวผสมกับเกลือและน้ำจันทน์เอือดแล้วป้อนให้เด็กเป็นพิธี เมื่อสายสะดือเด็กหลุดก็จะทำพิธีผูกข้อมือเด็ก และผูกคอด้วยสร้อยกรวดเป็นการอวยพรให้แข็งแรงโตเร็ว เมื่อเด็กครบเดือนจึงจะทำพิธีตั้งชื่อ พ่อแม่จะผูกข้อมือเด็กและเจาะหู เพื่อแสดงว่าทารกนี้เป็นคนมีโช்வานร แล้วกล่าว "บัดนี้เจ้าเป็นคนแล้ว" หากเด็กล้มป่วยลงหลังจากคลอดออกมาเพียงไม่กี่คนวัน พ่อแม่ก็จะไปที่ฝังรกเด็กแล้วเรียกขวัญให้กลับเข้าร่าง หากป่วยเมื่ออายุมากกว่าสองสัปดาห์ ขึ้นไปก็ต้องเซ่นผีด้วยไก่เพื่อซื้อวิญญาณเด็ก เมื่อขึ้นบ้านก็จะเคาะบันไดลงหน้าขึ้นไป แล้วรีบเข้าบ้านเพื่อดูให้แน่ใจว่าวิญญาณได้เข้าร่างเด็กแล้ว

พิธีกรรมการแต่งงาน (ดี เทาะ โค เบล)

เรื่องราวของการสู่ขอจะเป็นดังนี้ เมื่อเป็นที่รับรู้แล้วว่าชายหญิงชอบพอกัน พ่อแม่และญาติพี่น้อง (ญาติผู้ใหญ่) ของฝ่ายหญิงก็จะส่งคนไปหาฝ่ายชายเพื่อสอบถามให้แน่ใจว่าฝ่ายชายรักและยินดีที่จะแต่งงานกับฝ่ายหญิงจริง ๆ หรือไม่ หากฝ่ายชายรักชอบพอและยินยอมที่จะแต่งงานกับ

ฝ่ายหญิงก็จะมีการนัดหมายวันเวลาทำพิธีแต่งงานกันในวันนั้น (ประเพณีปากะเกะญอฝ่ายหญิงจะไปสู่ขอฝ่ายชาย)

การหมั้น (เตอะ โหล) เมื่อฝ่ายชายตกลงปลงใจว่าจะแต่งงานกับหญิงและนัดหมายวันเวลาแต่งงานที่แน่นอนแล้วฝ่ายชายก็ส่งเจ้าแม่ไปทำพิธีหมั้นหมายฝ่ายหญิงก่อนวันแต่งงาน ในพิธีฝ่ายหญิงจะฆ่าไก่หนึ่งคู่ทำอาหารเพื่อเลี้ยงรับเจ้าแม่ฝ่ายชาย วันรุ่งขึ้นก็จะนัดหมายวันเวลาที่ฝ่ายชายและเพื่อน ๆ จะมาหาฝ่ายหญิงเพื่อทำพิธีแต่งงานต่อไป

หมุ่แรกทำพิธี (เทาะเตาะ) เทาะเตาะคือหมุ่ตัวแรกที่ฆ่าในพิธีแต่งงาน เนื้อหมุ่ตัวนี้จะเอาไว้เป็นเครื่องบูชาเพื่อขอเทพยตามาอวยพรเจ้าบ่าวเจ้าสาวและผู้มาร่วมงานทุกคน เมื่อถึงเวลาออกเดินทางไปสู่หมู่บ้านเจ้าสาว เจ้าแม่ฝ่ายเจ้าบ่าวและเพื่อนเจ้าบ่าวจะลงไปด้วยพร้อมกันที่เพิงพักหน้าบ้านที่สร้างไว้ชั่วคราว เจ้าแม่จะทำพิธีรินหัวเกล้าและอธิษฐานขอพร เสร็จพิธีก็จะออกเดินทางโดยมีเจ้าบ่าวและเพื่อน ๆ ร่วมเดินทางอย่างพร้อมเพรียงกัน

ภาพภาคผนวก 36 หมุ่แรกทำพิธี(เทาะเตาะ) ในพิธีแต่งงานของชาวปากะเกะญอ

เมื่อเดินทางมาถึงบ้านเจ้าสาว เจ้าแม่ฝ่ายเจ้าสาวและเพื่อนบ้านก็จะคอยต้อนรับโดยจะไปพักที่เพิงพักชั่วคราวหน้าบ้านเพื่อทำพิธีดื่มหัวเกล้า (เตอะ ชิ โข) เสร็จพิธีดื่มหัวเกล้าก็จะขึ้นไปสู่บ้านเจ้าสาว เพื่อพักผ่อนและมีการเลี้ยงสังสรรค์กัน ดื่มเหล้าพร้อมกับขับลำนำโต้ตอบกันระหว่างกลุ่มเจ้าแม่ เพื่อนเจ้าบ่าวที่เป็นคนต่างถิ่นและกลุ่มเจ้าแม่ เพื่อนเจ้าสาวที่เป็นคนในถิ่น เวลาเดียวกันนี้ญาติพี่น้องเจ้าสาวก็จะฆ่าหมูทำอาหารสำหรับเลี้ยงแขกที่มานงาน เมื่อทำอาหารเสร็จแล้วเขาก็จะให้เจ้าแม่ทั้งฝ่ายเจ้าบ่าวและเจ้าสาวทำพิธีถวายข้าวแด่เทพยดาเพื่อขอพร จากนั้นก็เรียกแขกทุกคนโดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อนเจ้าบ่าวที่มาจากแดนไกลมารับประทานอาหาร เสร็จแล้วก็จะเป็นเวลาส่วนตัวของแต่ละคนที่จะพักผ่อนนอนหลับหรือเยี่ยมเยียนเพื่อนบ้านอื่น ๆ และขับลำนำโต้ตอบกัน บางคนบางหมู่บ้านก็จะเที่ยวขับลำนำตลอดทั้งคืน

ไก่เริ่มต้นพิธีบ๊ะ (ขอเก๊ะเก) ช่วงหนึ่งของพิธีแต่งงานจะมีการฆ่าไก่ 2 ตัวต้มให้สุกโดยไม่ปรุงอะไรลงไปทั้งสิ้น ผู้เฒ่าผู้แก่จะเลือกเด็กหญิงและเด็กชายฝ่ายละคน โดยที่เด็กทั้งสองคนต้องเป็นเด็กที่มีครอบครัวครบสมบูรณ์คือทั้งพ่อและแม่ยังมีชีวิตอยู่ เด็กทั้งสองคนนี้จะทำหน้าที่จัดข้าวและเนื้อไก่ 2 ตัวนั้นแล้วมอบให้เจ้าบ่าวและเจ้าสาวรับประทาน โดยเด็กหญิงจะจัดให้เจ้าสาวและเด็กชายจะจัดให้เจ้าบ่าว ฝ่ายเจ้าบ่าวและเจ้าสาวก็จะให้สร้อยลูกปัดหนึ่งสายและเงินหนึ่งบาทแก่เด็กหญิงและชายตามลำดับ เป็นการตอบแทนน้ำใจที่มาช่วยเหลือ

ขันหมาก (เกอะเนอ) ชาวปกาเกอะญอมีวัฒนธรรมขันหมากเป็นของผู้หญิงหรือผู้หญิงมีขันหมาก ฝ่ายชายจะเป็นฝ่ายนำขันหมากมาให้ ขันหมากของชาวปกาเกอะญอประกอบด้วย ผ้าซิ่นทอ 1 ผืน เสื้อทอผู้ชาย 1 ตัวผ้าโพกศีรษะ 1 ผืน เสียม 1 ด้าม เสื้อแม่บ้าน (เซ โหม่ ชู) 1 ตัว และเกลือ 1 ห่อ แต่ผู้หญิงบางคนอาจจะมีขันหมากมากกว่านี้ก็ได้ ในวันที่เจ้าบ่าวและเพื่อน ๆ เดินทางมาที่บ้านเจ้าสาวนั้น จะมีแม่บ้านคนหนึ่งถือขันหมากไปด้วย แม่บ้านคนนี้ต้องเป็นแม่บ้านที่มีครอบครัวที่สมบูรณ์คือสามียังมีชีวิตอยู่ วันรุ่งขึ้นก็จะมีการทำพิธีขอขันหมาก การทำพิธีจะทำโดยเจ้าแกล่ฝ่ายหญิงและฝ่ายชาย ฝ่ายหญิงจะเป็นผู้ขอ ส่วนฝ่ายชายจะเป็นผู้ให้ โดยที่การขอจะต้องขอด้วยการขบลำน้าโต้ตอบกันทั้งสิ้น การทำพิธีขอขันหมากใช้เวลานานมาก เพราะต้องขบลำน้าผ่านชั้นตอนและมีลีลาของการอ้อยอิ่ง เปียกบายเป็นพิธี

โก๋ขอพรระหว่างเดินทางกลับ (ขอโจ้ล่อ) การเดินทางกลับของเจ้าแกล่และเพื่อนเจ้าบ่าว ฝ่ายหญิงจะฆ่าไก่ 2 ตัวต้มให้สุกแล้วห่อให้เพื่อนเจ้าบ่าวนำกลับไปด้วยเพื่อเป็นอาหารระหว่างเดินทาง เมื่อถึงเวลาอาหารก่อนรับประทานอาหารเจ้าแกล่จะทำพิธีถวายหัวอาหารแด่เทพยดาเพื่ออวยพรผู้ร่วมเดินทางให้ได้รับความปลอดภัยจากอันตรายทั้งหลายและกลับถึงบ้านด้วยความสวัสดิภาพพอกลับถึงบ้านแล้วทุกคนก็จะมารวมกันที่เพิงพักหน้าบ้านเจ้าบ่าวก่อนที่จะแยกย้ายกันกลับบ้านของตน และที่เพิงพักนี้เจ้าแกล่ก็จะทำพิธีดื่มหัวเหล้าอีกครั้งหนึ่งเป็นครั้งสุดท้าย วันรุ่งขึ้นอีกวันหนึ่งเพื่อนบ้านทุกคนจะหยุดงาน ซึ่งถือเป็นข้อห้าม เรียกข้อห้ามนี้ว่า “ดี เทาะ โค้ เบล” แปลว่า “ข้อห้ามหัวหมู”

ภาพภาคผนวก 37 พิธีโก๋ขอพร (ขอ โจ้ ล่อ) ของชาวปกาเกอะญอ

การผูกขวัญร่วมกันระหว่างเจ้าบ่าวและเจ้าสาว (กี ซี จือ) หลังจากอยู่ร่วมกันนานสามวันสามคืนแล้วพ่อแม่ของเจ้าบ่าวและเจ้าสาวจะทำพิธีผูกขวัญให้ โดยจะผูกขวัญร่วมกันระหว่างเจ้าบ่าวและเจ้าสาว ซึ่งการผูกขวัญร่วมกันนี้มีความหมายว่าทั้งสองคนได้กลายเป็นหนึ่งอัน เดียวกันแล้วตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

พิธีกรรมงานศพ

การเตรียมศพ

ชุมชนปกาเกอะญอหากมีผู้คนในหมู่บ้านเสียชีวิตลง เพื่อนบ้านทุกคนจะหยุดงานเพราะถือเป็นข้อห้าม ซึ่งเรียกว่า “ดีปกาชะล่อ หม่า” คือข้อห้ามสำหรับวิญญาณที่หลุดหายไป ทุกคนในหมู่บ้านจะหยุดทำงานเพื่อที่จะมาในงานของผู้ตาย ชั้นแรกญาติพี่น้องก็จะอาบน้ำศพและนำเสื้อผ้าใหม่ ๆ มาสวมใส่ให้เสร็จแล้วก็จะห่อศพด้วยเสื้อสีขาว และเตรียมสัมภาระให้แก่ศพ หลังจากห่อศพแล้วจะหาไม้ไผ่หนึ่งท่อนยาวนำมาผ่าออกเป็น 4 ซีกเท่า ๆ กัน ครึ่งท่อนแล้วง่ามลงบน

ศพเพื่อยึดศพให้แน่น เรียกไม้ไผ่ท่อนนี้ว่า ไม้ง่ามศพ จากนั้นก็จะนำเสื้อผ้า ของศพที่ญาติพี่น้องมอบให้ แขนวไว้ที่ปลายท่อนไม้ไผ่ เสื้อผ้า และข้าวของของศพนี้เรียกว่า "ปวา ซี อะ กือ" มีความหมายว่า "สัมภาระศพ" เป้าหมายการเตรียมสัมภาระของศพนี้ ก็เพื่อทำความร่มรื่นให้ศพ ขณะเดินทางกลับไป ยังโลกหน้า

การขับลำนำ(อิทาปวาซี)

ตกเย็นจะเป็นเวลาแห่งการขับลำนำส่งวิญญาณศพ โดยชายหนุ่มและพ่อบ้านจะขึ้น ขับลำนำโดยลำนำที่ขับในช่วงนี้ จะมีเนื้อหาเกี่ยวกับคนตาย ลำนำสำหรับศพนี้ผู้ขับจำกัดเฉพาะแต่ ชายเท่านั้น ผู้หญิงจะขับลำนำนี้ไม่ได้ ถือเป็นสิ่งที่ต้องห้าม ผู้หญิงที่กำลังตั้งท้อง และเสียชีวิตลงก็จะมี การขับลำนำวิญญาณเช่นเดียวกัน แต่ผู้มาขับลำนำจะเป็นเฉพาะผู้ชายเท่านั้น ลำนำที่ขับมีชื่อเรียกว่า "ทาโหรควา" ผู้เสียชีวิตที่เป็นวัยหนุ่มสาวจะมีการสร้างกระต๊อบหลังเล็กที่กิวดอย ไกล ๆ หมู่บ้าน และนำเสื้อผ้า ข้าวของไปวางไว้บนกระต๊อบหลังนั้น สิ่งของเหล่านี้เรียกว่า "เสอะเล" ผู้เสียชีวิตกลุ่มนี้ มีลำนำส่งวิญญาณโดยเฉพาะเช่นกัน ซึ่งเรียกว่า "ทาเยอลอ" แปลว่า "ลำนำ คณิงหา"

ภาพภาคผนวก 38 การขับลำนำ (อิทาปวาซี)

พิธีส่งสัมภาระและข้าวของให้ศพ (เอ้าะโล)

ก่อนที่จะปลงศพจะมีการเตรียมสัมภาระและข้าวของให้ศพ ซึ่งประกอบด้วยปัจจัย จำเป็นในการดำเนินงาน ได้แก่ ย่าม มีด หม้อ ชาม ถ้วย ไม้ขีดไฟ เชื้อมัน เชื้อข้าว กล้ากล้วย ยาสูบ หมาก พลุ เป็นต้น ข้าวของสัมภาระทั้งหมดจะบรรจุลงในกะดุกใบหนึ่ง เมื่อได้ เวลาปลงศพ กะดุกใบนี้ก็จะถูกเอาไปด้วย ปลงศพเสร็จแล้วจะนำกะดุกใบนี้ไปวางไว้ใต้ต้นไม้ จากนั้นนำขอเกี่ยวคอเสื้อผู้ทำ พิธีและดึงกลับบ้านพอเป็นพิธี การทำพิธีส่งสัมภาระ และข้าวของให้ศพนี้ มีความหมายว่า ในโลกหน้า วิญญาณของศพจะต้องกลับไปทำมาหากินเช่นเดียวกับชีวิตในโลกนี้ จึงต้องมีการมอบสัมภาระ และ ข้าวของให้ มิเช่นนั้นวิญญาณจะมีความยากลำบากไม่มีข้าวของและเครื่องใช้การทำมาหากิน

ภาพภาคผนวก 39

พิธีส่งสัมภาระและ
ข้าวของให้ศพ (เอ้าะโล)

พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร

1. กินเชื้อข้าว

เชื้อข้าวที่เหลือจากการหว่านข้าวเจ้าของไร่จะกลับไปต้มเหล้า เรียกขายหนุ่มและหญิงสาวที่ปักหลุม และหยอดข้าวแรกมาต้มด้วย พร้อมกับขอเชิญผู้เฒ่าผู้หนึ่งมาทำพิธีรินหัวเหล้าและอธิฐานขอพรจากเทพยดา ให้ลงมาต้มหัวเหล้าและมาโปรดให้ข้าวเจริญงอกงามดี พิธีกรรมนี้เรียกว่า "พิธีกินเชื้อข้าว"

2. พิธีเลี้ยงผีไร่

เมื่อข้าวงอกงามเขียวชอุ่มเต็มท้องไร่อายุประมาณ 2 เดือน จะมีพิธีอีกอย่างหนึ่งคือ พิธีเลี้ยงผีไร่ ซึ่งพิธีเลี้ยงผีไร่มีพิธีย่อยอีกหลายพิธีแยกตามวัตถุประสงค์ ได้แก่ พิธีเลี้ยงผีไร่ขอพร พิธีเลี้ยงผีไร่ปัดรังควาญ พิธีเลี้ยงไฟ พิธีเลี้ยงขวัญข้าว และพิธีเลี้ยงผีไร่ไล่ความชั่ว ทั้งหมดนี้จะใช้เครื่องเช่นไห้ว และการทำพิธีจะเหมือนกัน แต่จะต่างกันที่คำอธิฐาน ซึ่งได้บ่งบอกถึงวัตถุประสงค์ของแต่ละพิธีเอาไว้

2.1 พิธีเลี้ยงผีไร่ขอพร

พิธีเลี้ยงผีไร่ขอพรเป็นพิธีย่อยชิ้นแรก วัตถุประสงค์เพื่อขอพรจากเทพยดาให้ลงมาโปรดให้ข้าวงอกงามเจริญเติบโตและได้ผลผลิตที่ดี เครื่องเช่นไห้วในพิธีประกอบด้วยไก่หนึ่งตัว เหล้าสองขวด หมากสองคำ บุหรี่สองมวน พริกเกลือและปูนขณะทำพิธีจะมีการอธิษฐานดังนี้ “เจ้าแห่งโลก เจ้าแห่งแผ่นดินเอ๋ย วันนี้เลี้ยงท่าน โปรดลงมาต้มหัวเหล้ากินหัวข้าวด้วยเถิด จงบันดาลให้ข้าวเจริญงอกงามดี เพื่อข้าและครอบครัวจะได้เป็นเจ้าของยังเจ้าของนางด้วยเถิด”

2.2 พิธีเลี้ยงผีไร่ปัดรังควาญ

คำอธิฐานของพิธีกล่าวว่า " ไร่เอ๋ยขณะที่ข้าทำมาหากินบนเจ้าอาจจะมีสัตว์ป่า เก้ง ร่องทัก เสือร่องทัก งูเลื้อยผ่าน ตะขาบเลื้อยข้าม ทำให้เจ้าได้รับความเดือดร้อน วันนี้ข้ามาเลี้ยงปัดรังควาญให้เจ้า ให้เจ้าจงได้รับความสงบร่มเย็นกลับคืนมาด้วยเถิด"

2.3 พิธีเลี้ยงเทพอัคคี

คำอธิฐานของพิธีกล่าวว่า " ไฟเอ๋ย ใช้เจ้าให้เผาไหม้รอยมีตรอยขวาน ต้นไม้บนอนราบ ต้นไม้บนอนลง ทำให้เจ้ามีความร่มร้อน วันนี้ข้ามาเลี้ยงเจ้าให้สงบและเย็นลง อย่างได้ร้อนถึงข้าว อย่างได้ร้อนถึงพืชพรรณต่างๆในไร่เลย"

2.4 พิธีเลี้ยงเทพขวัญข้าว

คำอธิฐานของพิธีกล่าวว่า " ปรีอ..ขวัญข้าวเอ๋ย จงกลับมาเถิด พันธุ์ข้าวสิบอย่าง พันธุ์ข้าวจากทิศเหนือ จากทิศใต้ ของจงกลับมาวันนี้ กลับมาอยู่ในไร่กลับมาอยู่ในนา ให้กลับมาอุดมสมบูรณ์เต็มท้องไร่ด้วยเถิด"

2.5 พิธีไล่ความชั่วในไร่

คำอธิฐานของพิธีกล่าวว่า " ไร่เอ๋ย วันนี้ข้ามาเลี้ยงเจ้าเพื่อปัดเป่าความชั่วร้ายให้หมดสิ้นไป ปัดเป่านก ปัดเป่าหนู ปัดเป่าปลวกให้ออกไป หากมีสิ่งใดมากินเจ้า ขอให้ความเหี้ยมเฉาจงตามสิ่งนั้นไปเถิด"

ปัจจุบัน

การทำไร่ในสมัยนี้เริ่มเลือนหายไปจากชนเผ่าปกาเกอะญอ เนื่องจากปกาเกอะญอส่วนใหญ่ได้ยึดอาชีพทำนา และเมื่อมีความเจริญเข้ามามาก วิถีชีวิตแบบเก่าๆก็เริ่มจางหายไปตามกาลเวลา อาชีพใหม่ๆก็เริ่มมาดบบางความเป็นอดีตของชนเผ่าปกาเกอะญอ(บทสัมภาษณ์นาย ศรียรรณ อินทร์พงษ์ วันที่ 27 มิถุนายน 2553)

พิธีกรรมระดับครอบครัว

1. เลี้ยงหมูแรกไก่อแรก (เทาะ โช้ ทิ ชี โช้ ทิ)

ชนเผ่าปกาเกอะญอจะมีสัตว์เลี้ยง 2 ชนิดที่จำเป็นและเกี่ยวข้องกับพิธีกรรมในระดับครอบครัวเสมอคือไก่และหมู ไก่และหมูคู่แรกที่เลี้ยงเรียกว่า “ เทาะ โช้ ทิ ชี โช้ ทิ ” มีความหมายว่า หมูแรกไก่อแรก หมูคู่แรกและไก่คู่แรกนี้จะทำลงไปหลังจากการออกเหย้าออกเรือนแล้วไม่นาน การทำพิธีกรรมเลี้ยงหมูและไก่คู่แรกนี้เรียกว่า “บี โถ่ ต่า” หมายความว่าเลี้ยงให้สมบูรณ์ หรือเลี้ยงให้ยั่งยืน

2. การขึ้นบ้านใหม่ (ถ่อ เตอะ ซอ)

หลังจากปลูกบ้านเสร็จแล้วก็จะถึงเวลาทำพิธีขึ้นบ้านใหม่เจ้าของบ้านต้องเตรียมเหล้า 1 คู่ และไก่ 1 คู่ (หรือหมู 1 ตัว) และเชิญผู้อาวุโสคนใดคนหนึ่งในหมู่บ้านมาทำพิธีเรียกขวัญเจ้าของบ้าน เสร็จพิธีเรียกขวัญก็จะฆ่าไก่หรือหมูทำอาหาร จากนั้นก็จะเรียกญาติพี่น้องทุกคนมาที่บ้านมาผูกข้อมือเรียกขวัญเจ้าของบ้าน การผูกข้อมือเรียกขวัญนี้จะมีการอวยพรให้ครอบครัวเจ้าของบ้านมีความสุขในชีวิตที่จะอยู่อาศัยบ้านใหม่หลังนี้ จากนั้นก็จะร่วมรับประทานอาหารอย่างพร้อมเพรียงกัน

3. พิธีกินเชื่อมความสัมพันธ์ (เอาะ บักะ)

พิธีจะเริ่มต้นด้วยสามีภรรยาจะฆ่าไก่คู่แรกที่เลี้ยงไว้ เรียกพ่อแม่ของตน (ฝ่ายหญิง) มาขอพรให้ เนื้อไก่นั้นสามีภรรยาจะรับประทานเล็กน้อยพอเป็นพิธีก่อน จากนั้นพ่อแม่จะนำสำหรับเนื้อไก่และข้าววางลงบนพื้นบ้านและเริ่มอธิษฐานขอพร โดยเรียกขานชื่อบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วให้มาร่วมรับประทานอาหารที่ลูกหลานได้เตรียมให้ เสร็จการอธิษฐานก็จะร่วมรับประทานอาหารร่วมกัน วันรุ่งขึ้นอีกวันหนึ่งก็จะเป็นการทำพิธีกรรมของฝ่ายชายซึ่งมีขั้นตอนเหมือนกับฝ่ายหญิงทุกประการ

4. พิธีผูกขวัญ (เกี จือ)

ผูกขวัญนี้ในพิธีจะใช้หมูหรือไก่ก็ได้ พ่อแม่จะเรียกบุตรหลานทุกคนทั้งยังโสดและแต่งงานแล้ว หากแต่งงานแล้วที่เป็นผู้หญิงก็จะเรียกมาพร้อมกับลูกทุกคน แต่หากเป็นผู้ชายก็จะมาตัวคนเดียวเท่านั้น ห้ามพาลูกมาด้วย จากนั้นก็จะผูกขวัญให้และอวยพรให้อยู่ดีมีสุข พ้นจากโรคภัยไข้เจ็บทั้งปวงและชั้นสุดท้ายก็จะคว่ำข้าวเปลือกแล้วไปโปรยลงใต้ต้นไม้ต้นใดต้นหนึ่ง

พิธีกรรมระดับหมู่บ้าน

1. พิธีผูกข้อมือเรียกขวัญขึ้นปีใหม่ (เกี จือ นี ซอ โค)

เมื่อเก็บเกี่ยวผลผลิตจากไร่เสร็จราวต้นเดือนมกราคม ผู้นำหมู่บ้านหรือฮีโร่จะแจ้งให้ลูกบ้านทราบว่าถึงเวลาที่จะต้องทำพิธีขึ้นปีใหม่แล้ว ลูกบ้านทุกคนจะต้มเหล้าสำหรับทำพิธี

ก่อนทำพิธีหนึ่งวันชาวบ้านจะทำขนมและของคบเคี้ยวซึ่งประกอบด้วย ข้าวปึก(ข้าวเหนียวตำลูก) ข้าวต้มและข้าวหลามเพื่อเป็นของถวายแด่เทพเจ้าและเป็นอาหาร ขนมกินเล่นในวันทำพิธีขึ้นปีใหม่นี้ วันรุ่งขึ้นทุกครอบครัวจะทำพิธีผูกมือเรียกขวัญ และวันนั้นจะไม่มีผู้ใดออกนอกบ้าน ทุกคนต้องอยู่ร่วมงานปีใหม่ ถือเป็นวันพักผ่อนประจำปี หลังจากพิธีผูกขวัญของแต่ละครอบครัวและรับประทานอาหารเสร็จแล้ว ผู้นำหมู่บ้านก็จะออกตระเวนไปตามบ้านของลูกบ้านแต่ละครอบครัวเพื่อทำพิธีรินหัวเหล้าเพื่ออธิษฐานและอวยพรให้ครอบครัวทุกคนมีความสุข ความเจริญ พิธีกรรมวันขึ้นปีใหม่นี้เรียกว่า “ก๊ จ๊อ นี ซอ โค” แปลว่า ผูกข้อมือเรียกขวัญวันขึ้นปีใหม่นั้นเอง

2. พิธีผูกข้อมือเรียกขวัญเดือนสิงหาคมกลางปี (ก๊ จ๊อ ลา คุ)

ราวต้นเดือนสิงหาคม ผู้นำหมู่บ้านจะแจ้งให้ลูกบ้านทราบอีกครั้งว่าถึงเวลาที่จะต้องทำพิธีกลางปีอีกแล้ว พิธีกรรมกลางปีนี้เรียกว่า “ก๊ จ๊อ ลา คุ” หมายความว่า พิธีผูกข้อมือเรียกขวัญเดือนสิงหาคม หรือพิธีกลางปี รูปแบบและขั้นตอนจะเหมือนกับพิธีปีใหม่ทุกขั้นตอน จะต่างกันตรงที่ความหมาย กล่าวคือ พิธีปีใหม่จะเป็นพิธีขอพรจากเทพยดาให้ลงมาอวยพรพืชผลให้เจริญงอกงามดี ส่วนพิธีกลางปีจะเป็นพิธีขอบคุณเทพยดาที่ประทานความอุดมสมบูรณ์ทุกอย่างที่ขอจากพิธีปีใหม่ในต้นปีนั้น

3. ต่า เหลื่อ หี (การสืบทอดหมู่บ้าน)

พิธีเลี้ยงหมู่บ้านเป็นหน้าที่ของผู้นำหมู่บ้านที่เรียกว่า “อี่ โซ” แต่ต้องอาศัยความร่วมมือจากลูกบ้านด้วยกล่าวคือ หากจำเป็นต้องทำพิธีเลี้ยงหมู่บ้านผู้นำหมู่บ้านต้องแจ้งให้ลูกบ้านทราบ ลูกบ้านครอบครัวหนึ่งต้องนำข้าวสารหน้อยหนึ่งและไก่ 1 ตัว นำไปให้ผู้นำหมู่บ้านเพื่อเป็นเครื่องเซ่นไหว้ในพิธีผู้ที่ร่วมพิธีกรรมนี้ได้คือผู้ชายเท่านั้น เมื่อถึงสถานที่ประกอบพิธีก็จะสร้างหอเซ่นไหว้แล้วผู้นำหมู่บ้านจะอธิษฐานภาวนาขอพรจากเทพยดา จากนั้นก็จะบอกให้ลูกบ้านฆ่าไก่ที่เป็นเครื่องเซ่นไหว้เพื่อทำอาหาร เมื่อทำอาหารเสร็จแล้วจะนำอวัยวะส่วนต่าง ๆ ทุกส่วน ส่วนละนิดละหน้อยมาทำเป็นเครื่องเซ่นไหว้ผู้นำหมู่บ้านจะนำเครื่องเซ่นไหว้ไปไว้บนหอเซ่นไหว้แล้วยกมือไหว้อธิษฐานภาวนาอีกครั้งหนึ่ง ส่วนลูกบ้านทุกคนที่มาร่วมงานจะยกมือไหว้ตามด้วย หลังจากอธิษฐานภาวนาก็จะทำพิธีเสี่ยงทายดูว่า ณ เวลานั้นเป็นฤกษ์งามยามดีที่จะรับประทานแล้วหรือยัง หากฤกษ์งามยามดีแล้วก็จะร่วมรับประทานอาหาร แต่ก่อนรับประทานอาหารแล้วผู้นำหมู่บ้านจะทำพิธีรินหัวเหล้า (เหล้าขวดแรก) จากนั้นแล้วก็จะร่วมรับประทานอาหารด้วยกัน เมื่อรับประทานอาหารเสร็จแล้วผู้นำหมู่บ้านจะทำพิธีรินกันเหล้า (เหล้าขวดสุดท้าย) ทุกคนจะต้องช่วยกันดื่มกันเหล้าจนหมด ก็เป็นอันว่าเสร็จพิธี และทุกคนจะแยกย้ายกันกลับบ้านได้

การที่จะต้องทำพิธีนี้เป็นประจำทุกปี (หรือทุก 2 ปี หรือทุก 3 ปี แล้วแต่แต่ละหมู่บ้านจะกำหนด) ก็เพราะชาวปกากะญอมีประสบการณ์ว่าไม่สามารถมองเห็นล่วงหน้าว่าจะเกิดอะไรขึ้นกับชีวิตและสังคมหมู่บ้าน แต่เชื่อว่าเทพเจ้าสิ่งศักดิ์สิทธิ์จะรู้และสามารถปกป้องคุ้มครองได้ จึงต้องทำพิธีเลี้ยงหมู่บ้านเพื่อขอเทพยดามปกป้องคุ้มครองและฝากชีวิตความเป็นอยู่ทั้งหมดไว้กับเทพยดาสิ่งศักดิ์สิทธิ์สูงสุด

4. การขอขมา (ต่า มา เง)

ต่า มา เง หรือพิธีขอขมาเป็นบทบาทที่ของผู้นำหมู่บ้านเช่น หากเกิดกรณีหนุ่มสาวผิดประเวณีก็ต้องให้ผู้นำหมู่บ้านทำพิธีขอขมาตามกฎหมายประเพณีของหมู่บ้าน คู่หนุ่ม

สาวจะต้องไปที่เชิงบันไดของผู้นำหมู่บ้านและขอผู้นำหมู่บ้านทำพิธีขอขมาให้ที่นั่น ฝ่ายหญิงจะต้องต้มเหล้าและสับปอย ฝ่ายชายต้องหาซื้อหมูหรือวัวหรือควาย 1 ตัว (แล้วแต่ข้อกำหนดของหมู่บ้าน) แล้วนำไปรวมกันที่เชิงบันไดผู้นำหมู่บ้าน ที่เชิงบันไดนี้จะต้องขุดหลุมไว้หนึ่งหลุม ข้างในหลุมจะปูด้วยใบตอง ผู้นำหมู่บ้านจะนำข้าวสุกวางลงในหลุมพร้อมกับบรินเหล้าลงไป จากนั้นผู้หญิงจะจับขาหมูส่วนผู้ชายจะเชือดคอและเทเลือดลงในหลุม ในขณะเดียวกันนั้นผู้นำหมู่บ้านจะอธิษฐานภาวนาขอขมาต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้กับทั้งสองด้วย

5. พิธีการคืนดี หรือพิธีกินสันติ (เอาะ ชื่อ ต่า)

เอาะ ชื่อ ต่า หรือพิธีคืนดีจะเป็นพิธีที่กระทำต่อเนื่องจากพิธีขอขมา กล่าวคือเมื่อทำพิธี ขอขมาซึ่งมีความหมายถึงผู้กระทำความผิดขอโทษต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ผู้นำหมู่บ้านและเพื่อนบ้านแล้วก็จะทำพิธีเอาะชื่อต่าหรือพิธีคืนดี ซึ่งมีความหมายถึงการคืนดีต่อกันระหว่างผู้กระทำผิดกับเพื่อนบ้านและระหว่างสิ่งสูงสุด พิธีคืนดีนี้ก็เพื่อให้ทุกสิ่งทุกอย่างในหมู่บ้านกลับเข้าสู่ภาวะปกติสุขเหมือนปกติ ไม่ต้องมีการบาดหมางผิดใจกันและความทุกขร้อนตอกันอีกต่อไป ขอให้ความชั่วผ่านพ้นไปสิ้นสุดลงเพียงเท่านั้นและเริ่มต้นชีวิตใหม่อีกครั้งหนึ่ง ผู้ทำพิธีก็คือผู้นำหมู่บ้านเช่นกัน คู่กระทำผิดประเวณีต้องช่วยกันหาซื้อวัวหรือควายหนึ่งตัวเพื่อเป็นสัญลักษณ์แห่งการคืนดีกัน ก่อนฆ่าทำอาหารจะต้องให้ผู้ทำความผิดฝ่ายชายเป็นผู้จงและฝ่ายหญิงเป็นผู้ต้อนโดยจงไปรอบหมู่บ้าน พร้อมกับให้ทั้งสองตะโกนด้วยเสียงดังทำนองว่าเพื่อน ๆ ทั้งหลายจงอย่าเอาเยี่ยงอย่างเพราะเป็นสิ่งไม่ดี หลังจากนั้นเพื่อนบ้านก็จะช่วยกันฆ่าวัวตัวนั้นและแบ่งเนื้อให้กับทุกคนครอบครัวยกเว้นผู้กระทำความผิดและครอบครัวญาติพี่น้องทั้งฝ่ายหญิงและฝ่ายชายจะไม่กินเนื้อนี้

ข้อห้ามและข้อปฏิบัติตามจารีตประเพณี

การอยู่ร่วมกันในสังคมจะต้องยึดถือระเบียบข้อบังคับ กฎจารีตประเพณี และเห็นคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อให้ชุมชนดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข(บทสัมภาษณ์นายสิงห์คำ ดีโพ วันที่ 27 มิถุนายน 2553)

1. ข้อห้ามระหว่างคนกับธรรมชาติ

- ป่าช้าจะเป็นป่าหวงห้ามสำหรับหมู่บ้าน ห้ามการเข้าไปตัดไม้และทำประโยชน์ใดทุกคนต้องเคารพข้อห้ามนี้ เพราะถือเป็นแหล่งพักพิงของเหล่าวิญญาณบรรพบุรุษ ซึ่งพวกท่านก็ต้องการความสงบร่มเย็นเช่นเดียวกัน ไร่เหล่า ก่อนถางไร่เหล่า ห้ามผู้ใดเข้าไปตัดไม้บริเวณนี้ เพราะเชื่อว่าดินจะเสื่อมคุณภาพและเสียความสม่ำเสมอด้านความอุดมสมบูรณ์

- ห้ามเผาป่าบริเวณไร่เหล่านี้ ด้วยเหตุผลเช่นเดียวกัน

- สัตว์ป่า ชะนี นกกก และสัตว์ป่าขนาดใหญ่หลายชนิดจะห้ามล่าและเมื่อถึงฤดูวางไข่ ผสมพันธุ์และเลี้ยงลูกอ่อนจะห้ามล่าสัตว์ป่าทุกชนิด เพราะเป็นช่วงที่สัตว์ป่าขยายพันธุ์ หากมีการล่าในช่วงนี้ก็จะทำให้สัตว์ป่าสูญพันธุ์ไปได้ง่าย แม่น้ำลำธาร บริเวณต้นน้ำลำธาร โดยเฉพาะตาน้ำผุดจะห้ามการตัดไม้ทำลายป่า ปลา ที่อยู่ในตาน้ำผุดหรือถ้ำลอดจะห้ามจับ เพราะเชื่อกันว่าปลาเหล่านี้มีเจ้าของเลี้ยงไว้ หากผู้ใดฝ่าฝืนข้อห้ามผู้นั้นเจ้าของธรรมชาติเหล่านี้จะลงโทษ โดยการทำให้เจ็บป่วยต่าง ๆ นานาได้ง่าย

- พืชผักต้นไม้ ผลไม้จะต้องรอให้มันสุกถึงจะเก็บมากินได้ เวลาเก็บผลไม้ไม่ใช่วิธีโค่นต้นลงทั้งหมด ห้ามเก็บกินขณะขณะยังลูกอ่อน พืชผักและต้นไม้ทุกชนิดห้ามตัดทิ้ง โดยเปล่าประโยชน์

- ห้ามกาต้นไม้ เพราะเชื่อว่า ต้นไม้ก็มีชีวิต รู้จักเจ็บ รู้จักร้องไห้ เช่นเดียวกับมนุษย์ ต้นไม้ที่ให้ผลเป็นอาหารแก่มนุษย์ห้ามนำมาสร้างบ้านดิน

- ที่ดินบริเวณใดหรือต้นน้ำลำธารที่มีสนิมเหล็กขึ้น บริเวณนั้นจะห้ามการทำลายไม่ว่าด้วยวิธีใด ๆ ทั้งสิ้น เช่น ขุดบ่อน้ำ เบิกนา เป็นต้น ดินบริเวณรอบ ๆ โป่งจะห้ามการขุด และห้ามถมโป่ง

2. ข้อห้ามระหว่างคนกับชุมชน

ในสังคมชนบทเกาะงูจะมีกฎของชุมชนเพื่อให้คนในหมู่บ้านยึดถือปฏิบัติในทิศทางเดียวกันเพื่อให้สังคมอยู่ได้อย่างปกติสุข ดังนั้นจึงมีกฎข้อห้ามหลายประการดังนี้

- ข้อห้ามเกี่ยวกับกาลเวลา
- ข้อห้ามเกี่ยวกับการย้ายเข้า ย้ายออกของคนในชุมชน

อาหารและพืชสมุนไพร

อาหาร

อาหารเป็นส่วนหนึ่งของทุกชีวิตทุกเผ่าพันธุ์ อาหารกะเหรี่ยงจะมีเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง คือรสชาติจะเผ็ดและจัดจ้านจะมีส่วนประกอบของอาหารแบ่งออกเป็นหลายสูตรดังนี้(บทสัมภาษณ์นางริ้ว พรหมเกื้อกุล วันที่ 28 มิถุนายน 2553)

แกงไก่ใส่หัวบุก "พอซอเต๋ลคือ" เครื่องปรุง

1. หัวบุกที่สับเป็นก้อนๆ
2. เนื้อไก่สับเป็นชิ้น

เครื่องแกง

1. ตะไคร้
2. กระเทียม
3. หอมแดง
4. ขมิ้น
5. พริกชี้หนูแห้ง
6. กะปิ
7. เกลือ

ภาพภาคผนวก 40 แกงไก่ใส่หัวบุก(พอซอเต๋ลคือ)

ปริมาณแล้วแต่ผู้ทำจะกะเอาเอง โขลกเครื่องแกงทั้งหมดให้ละเอียด

วิธีทำ

1. ตั้งหม้อแกงเติมน้ำมันลงนิดหน่อย
2. คั่วเครื่องแกงกับเนื้อไก่
3. พอได้ที่เทน้ำลงไปพอปริมาณ
4. รอให้น้ำเดือดใส่หัวปลีลงไปตั้งไฟให้ร้อนรอจนหัวปลีเปื่อยเป็นใช้ได้

แกงหางไหลใส่หมู "เง้าขี้ต้อ เดอเทาะยา"

เครื่องปรุง

1. หางไหล
2. เนื้อหมู

เครื่องแกง

1. ตะไคร้ตัดเป็นท่อน ๆ
2. น้ำมันพืช
3. พริกขี้หนู
4. กะปิ
5. เกลือ

6. ข่าที่ซอยเป็นชิ้น
7. ผักชี

ภาพภาคผนวก 41 แกงหางไหลใส่หมู (เง้าขี้ต้อ เดอเทาะยา)

นำเครื่องแกงทั้งหมดโขลกให้ละเอียด

วิธีทำ

1. ซอยเนื้อหมูให้เป็นชิ้น ๆ
2. ตั้งหม้อแกงเติมน้ำมันลงนิดหน่อย
3. คั่วเครื่องแกงกับเนื้อหมู
4. พอได้ที่เทน้ำลงไปแล้วตามด้วยหางไหล
5. ตั้งไฟให้ร้อนรอจนสุกแล้วโรยหน้าด้วยผักชี

แกงเย็นปลา "ญ่า โฟ จื่อ ที้"

เครื่องปรุง

1. ปลาขาวจากแหล่งน้ำธรรมชาติ
2. เกลือป่น
3. ตะไคร้หั่นเป็นท่อน
4. หอมแดงซอยเป็นชิ้น
5. ข่าซอยเป็นชิ้น
6. พริกแห้งโชนไฟ
7. บะเกะเออ (ทำมาจากผักกาดขมซอยตากแห้ง)
8. ลูกมะกอก
9. ใบผักชี

ภาพภาคผนวก 42 แกงเย็นปลา
(ญ่า โฟ จื่อ ที้)

10. น้ำเปล่า

วิธีทำ

1. นำปลามาอย่างให้สุก
2. นำเครื่องปรุงที่เตรียมไว้คลุกให้เข้ากัน
3. ใส่เนื้อปลาลงไป
4. เติมน้ำเปล่าลงไป
5. นำใบผักชี ที่ซอยมารวหน้า

แกงเบือ "ตำ คอ พ้อ"**เครื่องปรุง**

1. ข้าวสาร
2. หน่อไม้
3. หางไหล
4. เนื้อไก่หรือเนื้อหมู

เครื่องแกง

1. กระเทียม
2. ตะไคร้
3. ข่า
4. ขมิ้น
5. กะปิ
6. เกลือ

โขลกเครื่องแกงทั้งหมดให้ละเอียด

วิธีทำ

1. เอน้ำใส่ลงไป ในหม้อที่ตั้งไว้ เติมน้ำพอประมาณ
2. นำข้าวสารใส่ลงไป ในหม้อแกง
3. ในระหว่างที่ต้มข้าวกับข้าวสาร ตั้งกระทะอีกที่หนึ่ง เติมน้ำมันลงไป นำเครื่องแกงที่โขลกคั่ว กับ เนื้อหมู หรือเนื้อไก่ที่เตรียมไว้
4. พอข้าวที่ต้มเริ่มเดือด นำเนื้อหมูที่คั่ว กับเครื่องแกงใส่ลงไป แล้วรอจนสุก

ภาพภาคผนวก 43 แกงเบือ(ตำคอพ้อ)

แกงข้าวขั่ว "ตำ เค่อ"**เครื่องปรุง**

1. เนื้อไก่ หรือ เนื้อหมู
2. ข้าวคั่ว
3. ดอกจิว

เครื่องแกง

1. กระเทียม
2. ตะไคร้

ภาพภาคผนวก 44 แกงข้าวขั่ว (ตำเค่อ)

3. ข่า
4. ขมิ้น
5. กะปิ
6. เกลือ

โคลงเครื่องแกงทั้งหมดให้เข้ากัน

วิธีทำ

1. นำเครื่องแกงมาคั่วให้เข้ากัน
2. นำเนื้อหมูหรือเนื้อไก่ใส่ลงไป
3. เมื่อคั่วเข้าที่แล้วเทน้ำลงไปรอจนเดือด
4. ใส่ข้าวคั่วลงไปแล้วรอจนสุก

ศิลปะและหัตถกรรม

การแต่งกาย

ปกากะญอในประเทศไทยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือ ปกากะญอสะกอ ปกากะญอโป และ อีก 2 กลุ่ม คือคะยา หรือบะเว และตองสู หรือพะโอ ปกากะญอกลุ่มต่าง ๆ เหล่านี้มีวัฒนธรรมคล้ายคลึงกัน แต่การแต่งกายของแต่ละกลุ่มมีลักษณะเฉพาะของตนเองที่แตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด ฉะนั้น ลักษณะการแต่งกายจึงเป็นส่วนหนึ่ง ที่สามารถบ่งชี้ให้เห็นได้ชัดเจนถึงเอกลักษณ์ของปกากะญอแต่ละที่ แต่ละกลุ่ม

สุริยา รัตนกุลและสมทรง บุรุษพัฒน์ (2538: 8-9) ระบุว่าปัจจุบันกลุ่มปกากะญอที่ยังคงสวมใส่เครื่องแต่งกายประจำเผ่าในวิถีชีวิตปกติ มีเพียงกลุ่มโป และปกากะญอเท่านั้น ส่วนกลุ่มคะยา และตองสูไม่สวมใส่ชุดประจำเผ่าในชีวิตประจำวันแล้ว ปกากะญอแต่ละกลุ่ม นอกจากจะมีการแต่งกายที่แตกต่างกัน ปกากะญอกลุ่มเดียวกันแต่อยู่ต่างพื้นที่ ก็มีลักษณะการแต่งกายไม่เหมือนกันด้วย เช่น ปกากะญอโป แถบอำเภอมะเณร จังหวัดแม่ฮ่องสอน แต่งกายมีสีสันทันมากกว่าแถบในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ หญิงปกากะญอสะกอแถบจังหวัดแม่ฮ่องสอน

และอำเภอมะเณร จังหวัดเชียงใหม่ ตกแต่งเสื้อผ้ามีลวดลายหลากหลาย และละเอียดมากกว่าแถบจังหวัดตาก หรือปกากะญอโปแถบจังหวัด กาญจนบุรี ก็มีลวดลายตกแต่งเสื้อผ้าแตกต่างจากภาคเหนือ อย่างเชียงรายที่มีการนำแฟชั่นใหม่ ๆ มาทำซึ่งมีลักษณะที่แปลก และแหวกแนวออกไป เช่น ทำผ้าปูโต๊ะที่มีลวดลายใหม่ ๆ ที่ประยุกต์ และมีลายปักแบบลายไทย บ้างก็ทำสไบ เพื่อขายออกยังมีลูกเล่นลวดลายอื่น ๆ ที่เพิ่มอีกมากมายซึ่งเป็นไปตามยุคสมัย และการพัฒนาของเทคโนโลยี อย่างไรก็ตามกลุ่มปกากะญอ และโปในทุกจังหวัดของประเทศไทย ยังคงรักษาลักษณะร่วมที่แสดงสถานะของหญิงสาว และหญิงแม่เรือน เช่นเดียวกัน คือ หญิงทวยหาที่ยังไม่ได้แต่งงาน ต้องสวมชุดยาวสีขาว (เซ ควา) เมื่อแต่งงานแล้วจะต้องเปลี่ยนมาเป็นสวมใส่เสื้อสีดำ หรือที่เรียกว่า "เซ โม่ ชู" และ

ภาพภาคผนวก 45 การแต่งกายด้วยชุดยาวสีขาว (เวคอ) ของสาวปกากะญอที่ยังไม่ได้แต่งงาน

ผ้าถุงคนละท่อนเท่านั้น ห้ามกลับไปสวมใส่ชุดยาวสีขาวอีกส่วนผู้ชายทั้งกลุ่มโป และสะกอกแถบภาคเหนือมักสวมกางเกงสีดำ และสีน้ำเงิน หรือกรมท่า ในขณะที่แถบจังหวัดตาก และอำเภอสี จังหวัดลำพูน มักสวมโสร่ง ลักษณะเสื้อผู้ชายวัยหนุ่มใช้สีแดงทุกกลุ่ม แต่มีลวดลายมากน้อย ต่างกัน การแต่งกายในโอกาสพิเศษ เช่น พิธีปีใหม่ พิธีแต่งงาน เน้นสวมใส่เสื้อผ้าใหม่ จะเห็นชัดว่าชายหนุ่ม และหญิงสาวจะพิถีพิถันแต่งกายสวยงามเป็นพิเศษ

การทอผ้า

หญิงสาวชาวปกาเกอญอจะได้รับการถ่ายทอดให้เรียนรู้การทอผ้าและการลงลายผ้าต่างๆ จากแม่ของเธอ ก่อนจะเป็นศิลปินผ้าทอที่ใช้ปักปิดร่างกาย โดยเริ่มที่ไร่นา หลังจากการเก็บเกี่ยวก็จะปลูกฝ้าย แม่บ้านจะใช้เวลาในการปั่นฝ้าย และถักทอในเวลาเช้าและเย็น ส่วนกลางวันออกไปหาปู หาปลา และเก็บของป่ามาเป็นอาหาร ที่ลืมไม่ได้คือหาเปลือกไม้มาย้อมผ้า ต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญช่วยหาเปลือกไม้ เพราะรู้ว่าเปลือกอะไรที่จะสามารถให้สีที่ต้องการได้ สัตว์ธรรมชาติจากเปลือกไม้มีหลายอย่าง เช่น ต้นไม้แดง ไม้คราม เป็นต้น ดังนั้นการถ่ายทอดองค์ความรู้และภูมิปัญญาต่าง ๆ จึงถ่ายทอดกันในเฉพาะกลุ่มเครือญาติหรือเฉพาะชุมชน ไม่มีการเผยแพร่องค์ความรู้ในลักษณะการจัดอบรม การเรียนการสอนในห้องเรียน การเผยแพร่โดยผ่านสื่อต่าง ๆ การย้อมผ้าด้วยสีธรรมชาติของหญิงชาวปกาเกอญอนั้น ผู้ชายจะคอยช่วยเหลือด้วยการหาอุปกรณ์หรือคอยให้ความสะดวกแก่ผู้หญิง ในการทำงานจนกระทั่งสำเร็จออกมาเป็นเครื่องนุ่งห่ม เช่น ผ้าห่มกันหนาว เสื้อ เป็นต้น

สุจิตลักษณ์ ตีผดุง และสรินยา คำเมือง (2540: 11) ได้กล่าวเสริมว่า การแต่งกายเป็นเอกลักษณ์ประจำกลุ่มมักเห็นได้จากการแต่งกายของผู้หญิง เนื่องด้วยปัจจุบันผู้ชายมักนิยมแต่งกายเหมือนคนไทยทั่วไป แต่ส่วนใหญ่จะมีเสื้อแดงสำหรับใส่ในโอกาสสำคัญต่าง ๆ เสื้อแดงเป็นสัญลักษณ์ของความเป็นชาย นั่นคือ ความอดทน ความเข้มแข็ง เสื้อแดงของชาวปกาเกอญอเป็นทรงกระสอบ คอเสื้อเป็นรูปตัววี ตรงชายเสื้อจะติดภู້ห้อยลงมาเลยชายเสื้อ ส่วนเสื้อแดงของชายที่แต่งงานแล้วภูจะห้อยลงมาเสมอชายเสื้อ เพราะชายที่แต่งงานแล้วจะทำงานมากขึ้น การที่ภูเสื้อยาวจะทำให้รุ่งรังไม่สะดวกในการทำงาน ระหว่างหญิงโสดและหญิงที่แต่งงานแล้ว ผู้หญิงปกาเกอญอสะกอกที่ยังไม่ได้แต่งงานจะใส่ชุดผ้าทอมือทรงกระสอบสีขาว ยาวคร่อมเท้าเรียกว่า “เซวา” จะใส่ตั้งแต่เด็กจนกระทั่งวันแต่งงานจึงจะเปลี่ยน การใส่ชุดสีขาวนั้นเพื่อแสดงถึงความบริสุทธิ์ ส่วนผู้หญิงที่แต่งงานแล้วจะใส่เสื้อสีดำประดับด้วยลูกเดือยเรียงกัน 2 เม็ด หมายถึงรอยเท้าสุนัข หรือปักไขว้ด้วยด้ายสีแดง หมายถึงพระอาทิตย์ เสื้อนี้เรียกว่า “เซชู” มีลักษณะเป็นทรงกระสอบตัวเสื้อเลยเอว คอวี แขน ในตัวเสื้อเลยไหล่ลงมาเล็กน้อยสวมกับผ้าซิ่น ทั้งเสื้อและผ้าซิ่นเป็นเครื่องหมายว่ามีเจ้าของหรือแต่งงานแล้ว ถึงแม้วิถีชีวิตของปกาเกอญอและพฤติกรรมของชุมชนปกาเกอญอจะเปลี่ยนไปตามสังคมและความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ความเปลี่ยนแปลงทางด้านการเมือง การปกครอง กฎหมายต่าง ๆ เด็กและเยาวชนจำนวนมากออกจากชุมชนต้องอยู่ห่างไกลจากชุมชน ห่างครอบครัวด้วยเหตุผล คือ เพื่อไปศึกษาหาความรู้จากสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ทั้งของรัฐบาลและเอกชน ดังนั้นวิถีคิด การแต่งกายและค่านิยมจึงเปลี่ยนไปด้วย และลึกลงสู่ฐานบ้านเกิดของตน จึงยากที่จะได้เห็นภาพอันงดงาม ของวิถี ปกาเกอญอดังเช่นในอดีตได้

การทอผ้าของปกาเกอญอก่อนที่จะขึ้นเครื่องทอ จำเป็นจะต้องกำหนดวัตถุประสงค์ของการทอก่อนว่าจะทอเพื่อใช้ทำอะไร เช่น ทอย่าม ทอเสื้อ ทอผ้าถุง ฯลฯ และต้องกำหนดขนาดไปพร้อมกันด้วย ทั้งนี้เนื่องจากลักษณะของเครื่องนุ่งห่มของชนเผ่าปกาเกอญอ เป็น

การนำผ้าแต่ละชิ้นมาเย็บประกอบกันโดยไม่การตัด (ยกเว้นความยาว) ดังนั้นการทอผ้าแต่ละครั้งจึงต้องกะให้ได้ขนาดที่จะนำมาเย็บ แล้วสวมได้พอดีตัว ปกาเกอญอไม่มีเครื่องมือที่ใช้เป็นมาตรฐานในการวัด จึงต้องใช้วิธีกะประมาณ โดยอาศัยความเคยชิน การกะขนาดของผ้าที่จะทอแต่ละครั้ง ผู้ทอจะยึดรูปร่างของตนเป็นมาตรฐานว่า เมื่อขึ้นเครื่องทอเพื่อทอเสื้อของตนต้องเรียงด้ายสูงประมาณเท่าไรของไม้ที่เสียบบน "แท แบร อะ" หรือไม้ขึ้นเครื่องทอ เช่นประมาณว่า "ครึ่งไม้" หรือ "ค่อนไม้" เป็นต้น ฉะนั้นเมื่อต้องทอให้ผู้อื่นจึงต้องเพิ่ม หรือลดขนาดของด้ายลง โดยอาศัยการเปรียบเทียบจากรูปร่างของผู้ทอดังกล่าว ปกติแล้วความกว้างของผ้าที่ทอได้มีขนาดเพียง 1 ใน 4 ของรอบอก ผู้สวมใส่อย่างหลวม ๆ ถ้าทอผ้าห่มความกว้างอาจเท่ากับ $\frac{1}{2}$ หรือ $\frac{1}{3}$ ของความกว้างที่ต้องการก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับนำไปประกอบเป็นเครื่องนุ่งห่ม เช่น ผืนผ้าที่ทอจะเท่ากัน 4 เท่าของความยาวแท้จริงของเสื้อ หรือชุดยาวก็จะทอผ้าขนาดเดียวกัน คือ 2 ผืน โดยแต่ละผืนมีความยาว 2 เท่าของความยาวที่แท้จริง เป็นต้น เครื่องทอผ้าไม่มีหลักฐานที่แสดงว่าแต่เดิมรูปแบบของการทอผ้าของปะกาเกอญอเป็นแบบใด แต่เท่าที่ปรากฏให้เห็นมาจนถึงปัจจุบันพบว่าเป็นแบบทอมัดเอว หรือห้างหลัง เช่นเดียวกับการทอผ้าของละวะ และลาหู่ ซึ่งลักษณะการทอผ้านี้คล้ายของชาวเปรูสมัยโบราณ ชนเผ่าแถบกัวเตมาลา ฟิลิปินส์ และเม็กซิโก ก็พบว่ามีกรทอผ้าด้วยเครื่องทอแบบห้างหลังเช่นกัน

ส่วนประกอบของเครื่องทอผ้าห้างหลัง มีดังนี้

1. แผ่นหลังหรือผ้าหนา ๆ ส่วนมากจะใช้หนังสัตว์ เช่นหนังควาย ฯลฯ ตัดเป็นแผ่นสี่เหลี่ยมผืนผ้ากว้างประมาณ 4-6 นิ้ว ยาวประมาณ 20 นิ้ว ปลายสองข้างเจาะรูร้อยเชือกสำหรับคล้องกับปลายไม้รังผ้าที่ทอให้ตึง โดยพันอ้อมกับเอวผู้ทอ ชาวกะเหรี่ยงเรียก "อย่า คู เพย"
2. ไม้สำหรับพันผ้า เป็นไม้จริงท่อนกลมเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ $\frac{1}{2}$ นิ้ว ยาว 20-24 นิ้ว ผ่าครึ่งประกอบปลาย 2 ข้าง บางเป็นช่องสำหรับใช้คล้องเชือกจากแผ่นหนัง เป็นไม้อันแรกที่ใช้พันด้าย เมื่อเริ่มขึ้นเครื่องทอ และใช้สำหรับม้วนเก็บผ้าที่ทอแล้ว
3. ไม้กระทบหรือหน่อทาพะ เป็นไม้จริงหน้ากว้าง 4-5 นิ้ว ใช้สำหรับแยกด้ายยืนให้มีช่วงกว้างขึ้น เพื่อสะดวกในการสอดด้ายขวาง และใช้กระทบด้ายขวางให้แน่น
4. ไม้ช่วยแยกด้ายหรือลูโซ่ เป็นปล้องไม้ไผ่กลม ๆ เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ $1 \frac{1}{2}$ - 2 นิ้ว ยาวประมาณ 20 นิ้ว ใช้สำหรับแยกเส้นด้าย
5. ไม้หน่อสะยา เป็นไม้ไผ่เหลาให้กลมเรียวเล็ก เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ $\frac{3}{4}$ นิ้ว ยาวประมาณ 20-25 นิ้ว การทอผ้าครั้งหนึ่ง ๆ จะใช้ไม้หน่อสะยาอย่างน้อย 3 อัน ไม้หน่อสะยานี้ควรมีไว้หลาย ๆ อัน เพราะมีประโยชน์หลายอย่าง คือ
 - ใช้สำหรับคล้องด้ายตะกอล เพื่อแบ่งเส้นด้ายยืน เวลาขึ้นเครื่องทอ เมื่อทอจะยกขึ้น สลับกับไม้ช่วยแยกด้าย
 - ใช้เครื่องกำหนดแนว และจัดระเบียบเส้นด้ายยืนตะกอล
 - ใช้กำหนดตะกอลสำหรับการทอผ้าที่มีตะกอลหลายชุด จำนวน ไม้หน่อสะยาที่ใช้ในการนี้ จะมีจำนวนเท่ากับตะกอลการขึ้นเครื่องทอ

ภาพภาคผนวก 46 เครื่องทอผ้าใน
ตำแหน่งที่พร้อมทอเป็นผืนผ้า

การขึ้นเครื่องทอ เป็นการนำเส้นด้ายมาเรียงกันอย่างมีระเบียบตามแนวนอนขนานไปกับไม้ขึ้น เรียงลำดับไว้ ดังนี้ การเรียงด้ายจะใช้จำนวนคู่ เช่น 2 เส้น หรือ 4 เส้นครบก็ได้หากต้องการผ้าหนา เช่น ผ้าห่ม ก็ใช้ด้ายไปแยกที่ตะกอกเป็น 2 ส่วน ๆ ละ 2 เส้น หากเป็นเส้นด้ายพื้นเมือง ปั่นเอง ปกตินิยมใช้ด้ายยืนเพียงเส้นเดียว เวลาเรียงใช้ 2 เส้นควบ หากเป็นด้ายสำเร็จรูป จะใช้ด้ายยืน 2 เส้นเวลาเรียงใช้ 4 เส้นควบ จำนวนด้ายอาจเพิ่มมากขึ้น ในกรณีที่เป็นการทอผ้าลายनुตามแนวยาว เช่น การทอเสื้อของผู้ชายสูงอายุของปกากะญอสะกอจะใช้ด้ายยืนปกติ คือ 1 เส้น เวลาเรียงใช้ 2 เส้นควบ เมื่อถึงเวลาจะเพิ่มด้ายยืนเป็น 2 หรือ 3 เส้น ฉะนั้นเวลาเรียงด้ายต้องใช้ 4 หรือ 6 เส้นควบ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับลวดลายที่ต้องการ (กระหรีียง, 2553: ระบบออนไลน์)

การเรียงด้ายมีขั้นตอนดังนี้

1. คล้องด้ายที่หลักที่ 1 และสาวด้ายทั้งหมดผ่านหลักที่ 2, 3, 4 และ 5 นำไปคล้องหลักที่ 6 และสาวกลับมากล้องหลักที่ 1
2. ดึงด้ายทั้งหมดให้ตึงเสมอกันและนำมาพันรอบหลักที่ 2 ตามแนวเข็มนาฬิกา
3. ดึงด้ายทั้งหมดให้ตึงเสมอกันมาทางด้านหน้าหลักที่ 3 ซึ่งเป็นจุดแยกได้ โดยใช้ด้ายอีกกลุ่มหนึ่ง ซึ่งเป็นด้ายตะกอสอดเข้าไประหว่างด้ายที่แยกเป็น 2 ส่วนเท่า ๆ กัน ด้ายส่วนที่ไม่ได้คล้องกับตะกอกแยกผ่านด้านหลังหลักที่ 4 และส่วนที่คล้อง ตะกอดึงผ่านด้านหน้าหลักที่ 4
4. รวบด้ายทั้งสองส่วนเข้าด้วยกัน ดึงให้ตึงสาวพันอ้อมหลักที่ 5 ตามแนวเข็มนาฬิกา
5. ดึงด้ายทั้งหมดให้ตึงพันอ้อมหลักที่ 6 และสาวให้ตึง ดึงกลับมาเริ่มต้นที่หลักที่ 1 ใหม่หากต้องการสลับสี ก็เปลี่ยนด้ายกลุ่มใหม่เป็นสีที่ต้องการ โดยเริ่มตั้งแต่หลักที่หนึ่งเช่นกัน ทำหมุนเวียนไปเช่นนี้เรื่อย ๆ จนด้ายที่ เรียงมีความสูงเท่ากับความกว้างของผ้าที่ต้องการใช้

ถอดไม้ทั้งหมดออกจากไม้ขึ้นเครื่องทอ และนำไม้หน่อสะยาสอดเข้าไป เก็บตะกอกแทนไม้กลุโซ่ (หลักที่ 6) ซึ่งต้องใช้สำหรับช่วยแยกด้ายเวลาทอ เมื่อเสร็จเรียบร้อยแล้วทอจะมีลักษณะดังภาพ จากนั้นนำเครื่องทอทางด้านไม้รังผ้าไปผูกยึดกับฝา หรือเสาระเบียงบ้าน โดยให้ได้ระดับความสูงประมาณศีรษะของผู้ทอขณะที่นั่งราบกับพื้น ส่วนทางด้านไม้พันผ้า นำแผ่นหนังมาอ้อมรอบเอวด้านหลังของผู้ทอ และผูกรั้งหัวท้ายกับปลายทั้งสองของไม้พันผ้า พร้อมกับดึงเครื่องทอให้ตึงพอประมาณ โดยผู้ทอกระเถิบถอยหลังนั่งในตำแหน่งที่เหมาะสม

ภาพภาคผนวก 47 การเรียงด้าย (แทเบระอะ)

การกรอด้ายขวาง

ด้ายขวาง คือ ด้ายที่สอดเข้าไประหว่างด้ายยืนปกติแล้ว การทอผ้าของคนพื้นราบจะกรอใส่หลอดด้าย และติดกระสวย นำสอดผ่านเข้าไประหว่างด้ายยืน แต่การทอของกะเหรี่ยงไม่มีกระสวย จึงต้องใช้ด้ายพันไม้ขนาดยาวประมาณ 1 ฟุต เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 1 เซนติเมตร โดยมือซ้ายจับปลายไม้ด้านหนึ่งวางทาบกับหน้าขาขวา ใช้มือขวาปั่นฝ้ายเข้าหาตัวโดยให้ด้ายผ่านเข้ามาระหว่างนิ้วชี้กับนิ้วกลางของมือซ้าย ทำเช่นนี้จนด้ายในไม้มีมากพอควรแล้ว จึงกรอใส่ไม้อันใหม่ วิธีกรอด้ายแบบนี้ปกากะญอเรียกว่า "ทุลื้อ"

การทอผ้าของปกากะญอมี 2 ชนิด

1. การทอธรรมดาหรือทอลายขัด.

การทอลายขัดเป็นการสอดด้ายขวางเข้าไประหว่างด้ายยืน ซึ่งแยกสลับกันขึ้น 1 ลง 1 หรือขึ้น 2 ลง 2 ตามจำนวนเส้นด้ายที่เรียงเมื่อขึ้นเครื่องทอ ผ้าที่ได้เนื้อผ้าจะเรียบ สม่ำเสมอ และเป็นสีเดียวกันตลอดผืน ใช้สำหรับเย็บชุดเด็กหญิงปกากะญอสะกอ และเย็บกางเกงผู้ชายเท่านั้น โดยปกติด้ายยืน และด้ายขวางที่ใช้ในการทอแบบธรรมดาจะมีจำนวนเท่ากัน ยกเว้นกรณีที่ใช้ด้ายต่างชนิดกัน เช่น ด้ายยืนเป็นด้ายสำเร็จรูปซึ่งเส้นเล็ก และด้ายขวางพื้นเมือง มีขนาดเส้นใหญ่ ต้องใช้ด้ายยืนจำนวนมากกว่าด้ายขวาง

2. การทอเป็นลวดลาย

ผ้าที่ปกากะญอทอใช้ส่วนใหญ่จะมีลวดลายประกอบ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับการใช้ประโยชน์และความนิยม เช่น ชุดหญิงสาวสะกอจะมีลายขวางบริเวณเหนืออก ผ้าถุงของหญิงแต่งงานแล้วจะทอลวดลายบริเวณไหล่อย่างสวยงาม เป็นต้น การทอเป็นลวดลายจะเป็นที่นิยมในกลุ่มผู้หญิงไปมากกว่าผู้ชาย

การประดิษฐ์ลวดลายในผืนผ้าขณะทอมีขั้นตอนดังนี้ ลายในเนื้อผ้า

ลักษณะลวดลายจะปรากฏ เป็นเส้นนูนตามแนวตั้ง หรือแนวนอนก็ได้ หากเป็นลายนูนตามแนวตั้ง การกำหนดลายจะทำพร้อมกับการเรียงด้าย คือใช้จำนวนด้ายเพิ่มขึ้นกว่าปกติจนที่ที่ต้องการให้เป็นลายนูน ส่วนด้ายขวางใช้จำนวนเท่าปกติ การทอวิธีนี้นิยมใช้ทอเสื้อผู้ชายสูงอายุของเผ่ากะเหรี่ยง

ลวดลายสลับสี

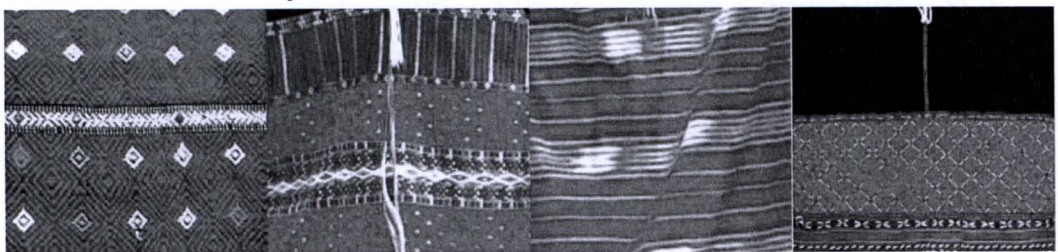
เป็นการทอแบบธรรมดา คือใช้ด้ายยืนและด้ายขวางจำนวนเท่าปกติ แต่แทรกด้ายสีต่าง ๆ สลับเข้าไป ขณะเรียงด้ายยืนหรือเมื่อสอดด้ายขวาง เช่น การทอผ้าหม่ม ย่อม และผ้าถุงของหญิงที่แต่งงานแล้ว (ลวดลายผ้าถุงในบางท้องถิ่นจะมีลักษณะพิเศษกว่าการทอลายสลับสีธรรมดา คือจะใช้ด้ายย้อมมัดหมี่ หรือย้อมแบบลายน้ำไหลเป็นด้ายยืน ลวดลายที่ปรากฏบนเนื้อผ้ามีลักษณะงดงามมาก ซึ่งจะกล่าวในรายละเอียดต่อไป) บางครั้งปกากะญอจะทอลวดลาย สลับสีเป็นลายนูนในเนื้อผ้า เช่น บริเวณเหนืออกของชุดเด็กหญิงปกากะญอ

ลายจก

เป็นการทอลวดลายโดยการสอดด้ายสลับ (ซึ่งไม่ใช่ด้ายเส้นเดียวกับด้ายขวางเข้าไปเป็นบางส่วนในเนื้อผ้า ตามลวดลาย และสีในตำแหน่งที่ต้องการ การยกด้ายยืนจะไม่เป็นไปตามการยกตะกอล แต่ผู้ทอจะใช้นิ้วมือ หรือขนเม่นช่วยสอดยกด้ายขึ้นตามจำนวนที่กะไว้ และสอดด้ายสีที่ต้องการเข้าไป ระหว่างด้ายยืนนั้น ฉะนั้นลวดลายที่ปรากฏบนผืนผ้าทั้งผืนอาจไม่เหมือนกันก็ได้

ลายขีด

ลายขีดคือการทอผ้าโดยให้ลวดลายที่ปรากฏเหมือนกันทั้งผืน ลักษณะลายแบบยกดอกในตัวโดยกำหนดสีตามด้ายยืน การแยกด้ายยืนใช้วิธีนับเส้นเป็นช่วง ๆ และสอดไม้หน่อสะยาเข้าไปเป็นตัวนำ ไม้จะช่วยแยกด้ายให้ช่องระหว่างด้ายยืนกว้างเพื่อความสะดวกในการสอดด้ายขวาง ชาวปกากะญอนิยมทอผ้าลายขีดเพื่อเย็บเป็นผ้าถุงสำหรับหญิงที่แต่งงานแล้ว ผ้าทอลายขีดของปกากะญอมีลักษณะคล้ายของชาวอีสาน แต่ลวดลายสลับซับซ้อนน้อยกว่า และของอีสานไม่นิยมทอลายขีดพร้อมกับการสลับสี แต่ของปกากะญอนิยมทอลายขีด และเล่นลายสลับสี ดังนั้นในผ้าผืนเดียวจึงมีทั้งลวดลายยกดอกนูนขึ้นมาของลายขีด และลายเล่นสีสลับกัน

การทอสลับสีสายจก

เสื้อลายขีด

ผ้าถุงลายมัดหมี่

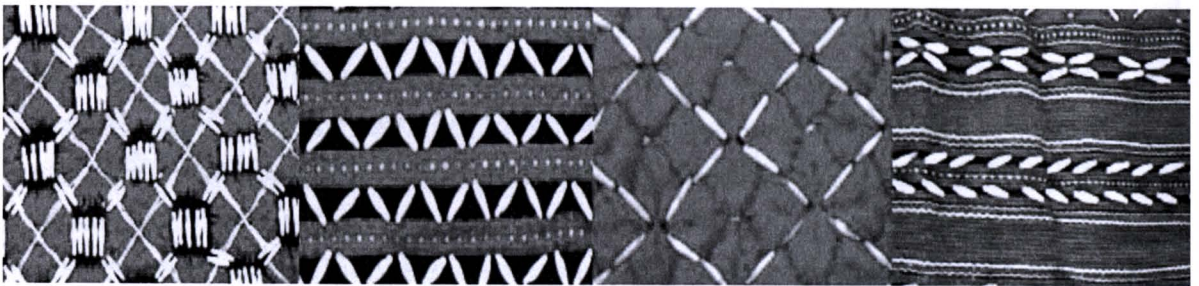
เสื้อลายปักลูกเต๋อย

การทอลวดลายโดยแพรววัสดุ

ทอประกอบลูกเต๋อย

ปกติการปักลูกเต๋อยประดับชายเสื้อผู้หญิง จะใช้วิธีปักหลังจากเย็บผ้าประกอบเข้าไปพร้อมกันในขณะทอผ้า โดยร้อยลูกเต๋อยเข้ากับเส้นด้ายขวางระหว่างด้ายยืน โดยให้ลูกเต๋อยลอยตัวอยู่บนผืนผ้า เมื่อประกอบเป็นลวดลายแล้วจึงปักทับด้าย สลับสีลงในช่องระหว่างลูกเต๋อยเหล่านั้น เป็นการทอลวดลายบนผืนผ้าให้สวยงามหลังจากเย็บเป็นเครื่องนุ่งห่มแล้ว ส่วนใหญ่ชาว ปกาเกอญอ จะนิยมปักประดิษฐ์ลวดลายบนเสื้อผู้หญิงแม่เรือน ลักษณะการประดับประดาจะใช้ด้ายหลากสีปักสลับลูกเต๋อย ซึ่งเป็นพืชที่ปกาเกอญอ ต้องปลูกไว้เพื่อใช้ในกิจกรรมนี้โดยเฉพาะ ส่วนผู้หญิงกะเหรี่ยงไปมักตกแต่งลวดลาย โดยการทอมากกว่าปักภายหลัง และไม่นิยมตกแต่งด้วยลูกเต๋อย สีลูกเต๋อยที่ใช้ ได้แก่ สีดำ แดง เหลือง และขาว โดยจะใช้ทุกสีและให้น้ำหนักกับสีดำ และสีแดง ส่วนสีเหลืองและสีขาวเป็นสีตกแต่ง สีประกอบ ได้แก่ สีชมพู น้ำเงิน ส้ม เขียว เป็นกลุ่มสีที่นำมาใช้ภายหลัง และนิยมใช้กันมากขึ้นส่วนใหญ่มักซื้อที่ய้อมเสร็จแล้วมาใช้ โดยให้เหตุผลว่าสีสวยและไม่ตก

ตัวอย่างการปักลายลูกเต๋อยในแต่ละรูปแบบของปกาเกอญอ จังหวัดเชียงราย

พะโดกิ (ลายงูเหลือม) ที่ลุคะ (ลายบอกน้ำเต้า) ลอเมอเจอะ (ลายต่อลูกเต๋อย) สีพอ (ลายตัวบั้ง)

ภาพภาคผนวก 49 การทอลวดลายไทยแพรววัสดุของชาวปกาเกอญอ

การวางลาย

ลักษณะการวางลายเสื้อผู้หญิง ปกาเกอญอจะปักตกแต่งบริเวณชายเสื้อ ด้านล่าง การผสมผสานลาย มักใช้ลายลูกเต๋อยเป็นแนวกำหนดก่อน เพื่อให้ได้ช่องว่างที่จะเป็นแนวปักลวดลาย ซัดขึ้นจากนั้นจึงปักลงไป

เครื่องดนตรี

● ซอ ระนาด (เสอะ เลาะ ปอเก๋)

ซอ ระนาดเป็นเครื่องดนตรีดั้งเดิมของชาวปกาเกอญอชนิดหนึ่ง ทำขึ้นมาเอง ด้วยกระบอกไม้ไผ่หรือกลาน้ำเต้า คันซอทำด้วยไม้ไผ่ สายซอทำด้วยใยกาบกล้วย และสีทำด้วยเส้นผมของผู้หญิงหรือหางม้า ชนปกาเกอญอจะมีซอและขับลำนำไปด้วย ผู้ที่เชี่ยวชาญการสีซอนั้น เสียงซอของเขาจะคล้อยตามบทลำนำที่ขับเมื่อได้ยินแล้วจะมีความไพเราะยิ่งนัก

- กลองมโหระทึก (โกละ)

โกละ เป็นเครื่องดนตรีชนิดหนึ่งที่มีราคาค่อนข้างแพง จะใช้ในงานประเพณีต่าง ๆ เช่น ประเพณีขึ้นปีใหม่ และประเพณีงานศพ เป็นต้น เมื่อตีเสียงจะก้องดังทั่วหมู่บ้าน ไม่นิยมตีอย่างพร่ำเพรื่อ แต่จะตีในโอกาสสำคัญและจำเป็นเท่านั้น สามารถตีได้ทั้งเด็กและผู้ใหญ่ หากหมู่บ้านใดมีกลองมโหระทึกประจำอยู่ เชื่อกันว่าหมู่บ้านนั้นจะมีความร่มเย็นเป็นสุข

- พิณ (เตหน้า)

เตหน้า เป็นเครื่องดนตรีชนิดหนึ่งของชาวปกาเกอญอที่มีมาแต่โบราณเช่นกัน มีลักษณะคล้ายพิณ ฐานทำด้วยขอนไม้ที่แกะเป็นรูปกลวง คันจะมีลักษณะโค้งงอเข้าหาตัวเอง ระหว่างฐานและคันก็จะซึงสายซึ่งมีทั้งหมด 6 เส้น แต่บางคนทำ 7 เส้น หรือ 9 เส้นหรือ 12 เส้นก็มี การตีจะตีพร้อมกับการขับลำนำ ผู้ที่มีความเชี่ยวชาญการตีพิณเสียงของเขาจะมีหลากหลาย ซึ่งมีความไพเราะเป็นอย่างยิ่ง เตหน้าสามารถเล่นได้ในทุกโอกาสไม่จำกัดเฉพาะโอกาสงานประเพณีสำคัญเท่านั้น

- ข้อง ฉิ่ง กลอง (โม จวีระ เดอ)

ฆ้อง (โม) เป็นเครื่องดนตรีที่ไม่ใช่ชาวปกาเกอญอทำขึ้นเอง แต่รับเอามาจากพวกมอญ เพราะพวกมอญและชาวปกาเกอญอเป็นชนชาติที่สายเลือดใกล้เคียงกันและอาศัยอยู่ในถิ่นแดนเดียวกัน และเคยช่วยเหลือเกื้อกูลกันมาก่อน

● ฉิ่ง ฉาบ (จวีระ) เป็นเครื่องดนตรีประเภทตีกระทบกัน ฉาบหนึ่งชุดจะมีอยู่สองข้าง ทำมาจากทองแดงผสมเหล็กเป็นเครื่องดนตรีที่มาจากพวกมอญเช่นกัน

● กลอง (เดอ) เป็นเครื่องดนตรีที่ทำมาจากไม้แกะเป็นรูปกลวง และซึงหนังกลองด้วยหนังวัว หรือแพะ เป็นต้น เป็นเครื่องดนตรีประเภทตี ชาวปกาเกอญอสามารถผลิตขึ้นมาด้วยตนเอง มีลักษณะกลมกลวง เรียงลงไปในส่วนหางและบานออกที่สุดปลายหาง ส่วนหัวจะซึงด้วยหนังสัตว์ ซึ่งเป็นส่วนที่ใช้ตีให้มีเสียงดัง

● โม จวีระ เดอ ปกติจะใช้เล่นในวงเดียวกัน เรียกได้ว่าเป็นเครื่องดนตรีที่ต้องผสมโรงเล่นด้วยกันตลอดไป จะขาดประเภทใดประเภทหนึ่งไม่ได้ ใช้เล่นบางโอกาสในงานประเพณีสำคัญ ๆ เช่น ประเพณีขึ้นปีใหม่ พิธีเลี้ยงเจดีย์ เป็นต้น แต่ที่นิยมเล่นกันมากที่สุดคือประเพณีมิงคลสมรส

- แตร ปี่ ไม้ทำเสียง (แกว ปี่ ส่อ เข)

แกว ปี่ เป็นเครื่องดนตรีประเภทเป่า แกว อาจทำมาจากเขาหรืองาหรือสัตว์ ไม้ เช่น งาช้าง เขาควาย เขาวัว เขาเลียงผาก็ได้ เชื่อกันว่าแกวที่ทำด้วยเขาควายแม่ที่ตายขณะตั้งครรภ์อยู่นั้น เมื่อเดินเป่าวนรอบไร่สามรอบควายจะไม่ลอดรู้เข้าไปกินข้าวในไร่เลย โดยปกติแล้วจะใช้เป่าขณะเดินทางไปทำงานตามท้องไร่ท้องนา ในฤดูเก็บเกี่ยวข้าวระหว่างเดือนพฤศจิกายน หากได้ยินเสียงทุกคนก็จะรับรู้ถึงเวลาเก็บเกี่ยวข้าวแล้ว ชายหนุ่มบางคนไปทำงานโดยไม่มีเพื่อนร่วมเดินทาง ก็จะเอาแกวนี้แหละเป็นเพื่อนทดแทน

ปี่ เป็นเครื่องดนตรีที่ทำมาจากไม้ไผ่ ใช้เป่าในโอกาสทั่ว ๆ ไปและทุกเพศทุกวัยสามารถเป่าได้ ผู้เชี่ยวชาญจะสามารถเป่าได้หลากหลายเสียง เมื่อเป่าปี่จะไม่นิยมขับลำนำตามไปด้วย

สำหรับ ส่อ เข ทำมาจากไม้ไผ่เช่นกัน เป็นเครื่องดนตรีประเภทเป่า และดีด ในเวลาเดียวกัน เล่นได้ในโอกาสทั่ว ๆ ไป และทุกเพศทุกวัยสามารถเล่นได้

- การร่ำดาบและหอก (ศิลปะการป้องกันตัว)

ศิลปะการร่ำดาบและหอกจะมีหลายหลายแบบทั้งง่ายและยาก บางคนร่ำรำได้สองสามลาย แต่บางคนก็เก่งสามารถร่ำรำได้หลายลายและใช้ดาบถึงสามสี่เล่ม ลายการร่ำรำดาบและหอกเรียกชื่อหลายอย่าง เช่น ลายหมี ลายป้องกันตน และลายฟันคู่อสู เป็นต้น การฝึกร่ำรำดาบและหอกต้องไปฝึกกับผู้ที่มีความรู้และความชำนาญด้านนี้โดยเฉพาะผู้ฝึกจะต้องอยู่ในระเบียบกฎเกณฑ์อย่างเคร่งครัด และต้องเสียค่าฝึกตามขั้นที่ผู้ฝึกตั้งไว้ ซึ่งปกติจะตั้งไว้ไม่แพงมากนัก เพราะจะไม่ถือว่าเป็นเรื่องธุรกิจการค้า แต่เป็นวิชาความรู้ที่จะต้องถ่ายทอดให้คนรุ่นหลังต่อ ๆ ไป

อาชีพและวิถีชีวิตประจำวัน

อาชีพ

ชาวปกาเกอะญอใช้ชีวิตในชนบท มีชุมชนขนาดเล็ก และทำมาหากินในลักษณะเพื่อการยังชีพ อาชีพส่วนใหญ่จึงเป็นการเกษตรทั้งปลูกพืช ปลูกข้าวไร่ และเลี้ยงสัตว์ เดิมชาวกระเหรี่ยงปลูกฝิ่นเช่นเดียวกับชาวเขาเผ่าอื่นๆ แต่ปัจจุบันได้หันมาปลูกพืชผักที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจ รวมทั้งพืชเมืองหนาว โดยได้รับการสนับสนุนและให้ความรู้จากโครงการพัฒนาชนบทจากหลายๆ หน่วยงาน เช่น โครงการหลวง ทำให้ความเป็นอยู่ของชาวกระเหรี่ยงในหลายชุมชนมีความผาสุก

ปกาเกอะญอได้ชื่อว่ารู้อักการใช้พื้นที่ทำกินแบบ "ไร่หมุนเวียน" นั่นคือ ทำครั้งหนึ่งแล้วพักไว้ 3-5 ปี จึงกลับไปทำใหม่ วนเวียนไปโดยตลอด เพื่อป้องกันดินเสื่อมคุณภาพ มิได้ทำอะไรเลื่อนลอยอันเป็นการตัดไม้ทำลายป่าอย่างที่เคยเข้าใจกัน ปะกาเกอะญอยังนิยมเลี้ยงสัตว์ เช่น โค กระบือ สุกร ไก่ โดยเฉพาะสุกรและไก่และสุกร ที่เลี้ยงไว้ได้ขุนบ้าน หรือใกล้บ้าน เพื่อใช้ในพิธีกรรม และบางชุมชนยังนิยมเลี้ยงช้าง ในอดีตเคยมีการใช้ช้างเพื่อทำนา และชักลากไม้ แต่ในปัจจุบันเหลืออยู่น้อยมาก และใช้เพียงเพื่อบริการนักท่องเที่ยว มากกว่าการใช้งานแบบอื่น

ภาพภาคผนวก 50 การประกอบอาชีพการเกษตรของชาวปะกาเกอะญอ

การค้าขายของชนเผ่าปกาเกอะญอ

การค้าขายในอดีต

การค้าขายของชนเผ่าปกาเกอะญอในอดีตจะไม่มีการใช้เงินตรา ส่วนใหญ่จะเป็นการแลกเปลี่ยนสินค้า คือ เมื่อล่าสัตว์หรือหาของป่าได้ ก็จะนำไปแลกเปลี่ยนกับสิ่งของเครื่องใช้ในเมือง หรือแลกเปลี่ยนกันเอง อยู่ด้วยความพอใจ และการตกลงกันระหว่างสองฝ่าย

การค้าขาย ปัจจุบัน

เมื่อเวลาผ่านยุคสมัยเปลี่ยนไป ทำให้มีการค้าขายโดยใช้เงินตราเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยน แทนที่จะเป็นสิ่งของเหมือนดังเช่นสมัยก่อน และในปัจจุบันจะพบว่า มีบางส่วนที่ทำการค้าขายขนาดย่อมภายในหมู่บ้านของตนเอง

การรับจ้างในอดีต

ไม่มีการรับจ้างแต่จะเป็นการช่วยเหลือกันมากกว่า โดยภาษา ปกาเกอะญอ เรียกว่า “มาเด๊ะมากะ” หมายความว่า การลงแขก ซึ่งลักษณะจะเป็นแบบการเวียนกันในบ้านแต่ละหลัง ซึ่งเมื่อบ้านหลังแรกทำงานบ้านอื่น ๆ ก็จะมาช่วยกัน และผลัดเปลี่ยนกันไปจนครบทุกบ้าน การตอบแทนก็จะเป็นข้าวอาหารที่นำมาเลี้ยงสุกกัน

การรับจ้างปัจจุบัน

ปัจจุบันนี้ชนชาวปกาเกอะญอ ได้มีการทำงานรับจ้างแบบขายแรงงาน คือ การทำงานจะต้องมีการจ้างวานกัน และได้รับค่าตอบแทนเป็นเงิน ตามกาลเวลาที่เปลี่ยนไป

การเลี้ยงสัตว์ของชนเผ่าปกาเกอะญอ

ภาพภาคผนวก 51 การเลี้ยงสัตว์
ของชาวปกาเกอะญอ

การเลี้ยงสัตว์ในอดีต

ปกาเกอะญอจะนิยมเลี้ยงสัตว์จำพวกเป็ด ไก่ สุกร เพื่อนำมาเป็นอาหารโค กระบือ นำมาใช้ไถนา และช้างนำมาใช้ในงานลากไม้ซุง นอกจากนั้นแล้วสัตว์ชนิดต่าง ๆ ยังถูกนำมาใช้ในงานพิธีต่าง ๆ ด้วย เช่น งานแต่งงาน ก็จะมีการฆ่าหมูเลี้ยงแขก เป็นต้น

การเลี้ยงสัตว์ ปัจจุบัน

แรงงานสัตว์ถูกนำมาใช้ในเชิงธุรกิจการท่องเที่ยวมากขึ้นเช่นช้าง ก็จะเป็นการนำมาใช้ในการทำทัวร์ตามป่าเขาโดยการนำนักท่องเที่ยวขึ้นหลังและเดินชมธรรมชาติ ชมวิว เป็ด ไก่ สุกร ก็มีการเลี้ยงเพื่อส่งเข้าโรงฆ่าสัตว์และนำเนื้อที่ได้มาขาย

การเกษตรของชนเผ่าปกาเกอะญอ การเกษตรในอดีต

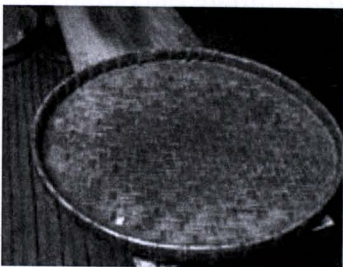
อาชีพการเกษตรเป็นอาชีพที่ชนเผ่าปกาเกอะญอจะยึดเป็นอาชีพหลัก เช่น การทำไร่ ทำนา สมัยก่อนจะชอบทำไร่เลื่อนลอย แต่ภายหลังหันมาทำนา โดยใช้ช้างเป็นเครื่องมือบุกเบิก นอกจากทำนา ทำไร่แล้ว ยังปลูกพืชผักสวนครัวเอาไว้กินเอง พืชที่นิยมปลูก เป็นจำพวก ถั่ว ข้าวโพด ขิง มะเขือ หัวหอม ผักประเภทต่าง ๆ นอกจากนี้ยังปลูกฝ้ายเอาไว้เองในครัวเรือน เพื่อถักทอเป็นเครื่องนุ่งห่ม บ้างก็ปลูกเพื่อส่งออกในตลาดเพื่อมาเป็นเงินจุนเจือครอบครัว

การเกษตรปัจจุบัน

อาชีพการเกษตรของชาวปกาเกอะญอ เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงจากอดีตที่เคยปลูกไว้กินไว้ใช้ แต่ภายหลังเริ่มมีการปลูกในปริมาณที่เพิ่มมากขึ้นเพื่อส่งออกในตลาดและนอกจากนี้ยังมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยีทางการเกษตรอย่างเห็นได้อย่างชัดว่า สมัยก่อนจะใช้ควายในการไถนาเป็นหลักแต่ปัจจุบันได้มีการใช้รถไถเดินตาม เข้ามาแทนที่ควายทำให้การเร่งที่จะเพิ่มผลผลิตต้องผ่านกระบวนการแข่งขันทางการตลาดเพิ่มมากขึ้นในสังคมของชาวปกาเกอะญอ

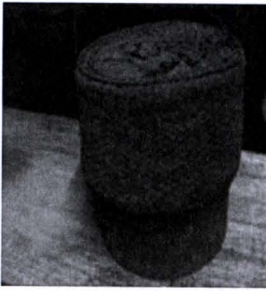
ของใช้ในชีวิตประจำวัน

ปกาเกอะญอมีอุปกรณ์เครื่องมือทำมาหากิน ที่ทำขึ้นเองมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ มีการคิดค้น และทำขึ้นมาจากวัสดุธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็น ช้อน ครกกระเดื่อง ไม้กวานข้าว ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วมาจากภูมิปัญญาของชาวปกาเกอะญอ ซึ่งนับได้ว่าเป็นความกลมกลืนกับธรรมชาติได้อย่างยิ่งนัก แต่ในสมัยนี้นับวันสิ่งของเหล่านี้ ก็เริ่มหายากขึ้นทุกที เนื่องจากปัจจุบันความทันสมัยเริ่มมาเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม คนเราก็เริ่มแสวงหาแต่สิ่งใหม่ของใช้ใหม่ๆ จนแทบจะไม่รู้จักของใช้ในอดีตเลยก็ว่าได้

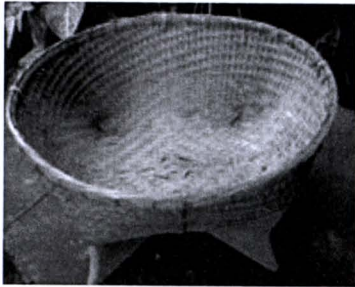
กระโด้ง(ก่อก่อ)ใช้ในเวลาที่จะนำข้าวไปหุง โดยตักข้าวสารเทลงในนี้ก่อนที่จะนำไปหุง เพื่อที่จะนำเอาสิ่งสกปรก เศษไม้หรือมอนข้าวออกก่อน วิธีการทำตัดไม้ไผ่นามาผ่าแล้วปอกให้บางแล้วนำมาจับสานให้เข้าดังในรูป

ภาพภาคผนวก 52 กระโด้ง(ก่อก่อ)

กล่องข้าวเหนียว(เมเดอ) ใช้สำหรับบรรจุข้าวเหนียว ทำมาจากไม้ไผ่ จับสานให้เข้ากัน เก็บความร้อนได้ดี ข้างในจะมีผ้าขาวบางรองเพื่อ กัน ความชื้นอยู่ พกพาง่าย สะดวก มีลักษณะเหมือนกระตักข้าว ของ ชาวอีสาน

ภาพภาคผนวก 53 กล่องข้าวเหนียว (เมเดอ)

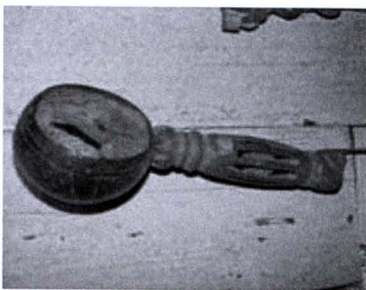
กระจาด(ต่าคา) เอาไว้เก็บของใช้ประเภท ด้าย หรือของใช้ พวกครัวเรือนเช่น จำพวกกระเทียม หอม พริก ผลไม้ต่างๆ สามารถใช้ประโยชน์ได้หลายอย่าง ทำมาจากไม้ไผ่จับสาน เช่นเดียวกับกับกระตักข้าว

ภาพภาคผนวก 54 กระจาด (ต่าคา)

ครก (โซโต) ใช้สำหรับตำเครื่องปรุงเวลาทำอาหาร ซึ่งทำมาจากไม้เจาะ ให้เป็นวงกลม ส่วนด้ามที่เรียกสากจะทำจาก ไม้เช่นเดียวกัน แต่ต้องเป็น ช่างฝีมือของหมู่บ้านถึงจะทำได้ เพราะต้องใช้ฝีมือและเวลาในการทำ มี ลักษณะเหมือนครกทั่วไปที่ใช้ในปัจจุบัน

ภาพภาคผนวก 55 ครก (โซโต)

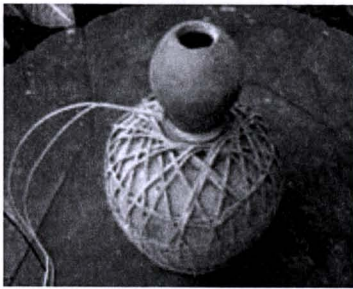
กระบวย (น่อ เบลอะ) กระบวย ทำมาจากกะลามะพร้าว ด้ามจะทำด้วยไม้ บางคนอาจจะมีลายที่แกะสลักเป็นลาย ศิลปะของกะเหรี่ยง ใช้ตักน้ำดื่ม

ภาพภาคผนวก 56 กระบวย (น่อ เบลอะ)

ไห นึ่งข้าวเหนียว (ปอเฮอ) ทำมาจากท่อนไม้ นำมาเจาะให้เป็นรูใช้มัด
แต่งให้เป็นรูปร่างลักษณะดังรูปภาพ เอาไว้สำหรับนึ่งข้าวเหนียวหรือนึ่ง
ขนม เช่น นึ่งขนมกล้วย หรือ ฟักทองนึ่งของปะกาเกอญอ เป็นต้น

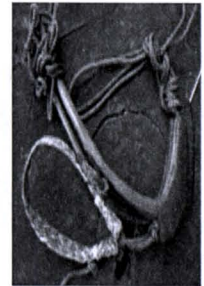
ภาพภาคผนวก 57 ไहनึ่งข้าวเหนียว(ปอเฮอ)

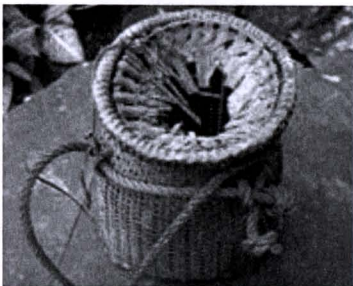
น้ำเต้า (ทีเคอ) เป็นอุปกรณ์เก็บน้ำชนิดหนึ่ง ที่ใช้ในการบรรจุ
น้ำในเวลาเดินทางไปไร่ไปสวน สะดวกในการพกพา ทำขึ้นมา
จากลูกน้ำเต้า คือนำมาเจาะรูเอาเมล็ดข้างในออกก็บรรจุน้ำได้
ทันที

ภาพภาคผนวก 58 น้ำเต้า (ที เคอ)

ไม้แบกข้าว (ก่อแช่) เป็นอุปกรณ์ที่ใช้ในการแบกข้าว และสะดวกในการแบก
ทำขึ้นมาจากไม้หวาย และใช้เชือกเป็นส่วนประกอบ เป็นอุปกรณ์ดั้งเดิมของ
ชาวปะกาเกอญอ แต่ในปัจจุบันแทบจะไม่หลงเหลืออยู่เลย

ภาพภาคผนวก 59 ไม้แบกข้าว (ก่อแช่)

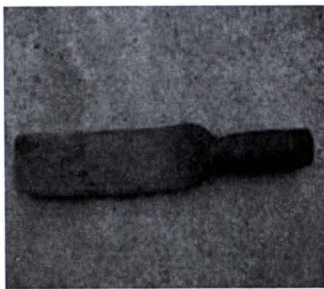
ตะค้อง (แม่ ชิ เคาะ) เป็นอุปกรณ์ที่ทำมาจากไม้ไผ่จับสาน
เวลาทีออกไปหาปลาจะใช้มัดติดกับลำตัวเมื่อจับปลา

ภาพภาคผนวก 60 ตะค้อง (แม่ ชิ เคาะ)

ภาพภาคผนวก 61 กระบุง(กือ) ได้ว่าเอนกประสงค์เลยทีเดียว

กระบุง (กือ) ทำมาจากไม้ไผ่ที่มีความแข็งแรงและหนา จับสานแบบละเอียดมีความคงทนสามารถใช้ได้นาน สมัยก่อนใช้เก็บเสื้อผ้า หรือเก็บเมล็ดข้าว, ข้าวโพด เพราะมีความถี่ไม่รั่วสามารถเก็บวัสดุต่างๆได้อีกหลายชนิด และเวลาไปไร่ไปสวนจะใช้แบกของพวกผักกลับบ้านหรืออาจจะเรียก

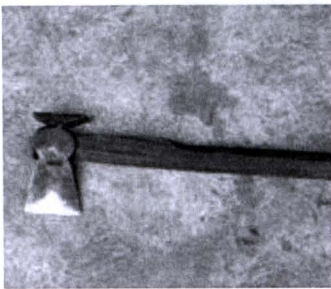
ภาพภาคผนวก 62 ไม้กวานข้าว (น่อโตคำว)

ไม้กวานข้าว (น่อโตคำว) ทำมาจากไม้ทั่วไป มีลักษณะโค้งและแบน ใช้สำหรับกวานข้าว ซึ่งปัจจุบันเริ่มเปลี่ยนมาใช้ซ็อนหรือทัพพีเป็นส่วนใหญ่

เซียง (คู) อุปกรณ์นี้ทำมาจากท่อนไม้ เหมือนเซียงทั่วไป ใช้สับเนื้อหรือผักเพื่อประกอบอาหาร

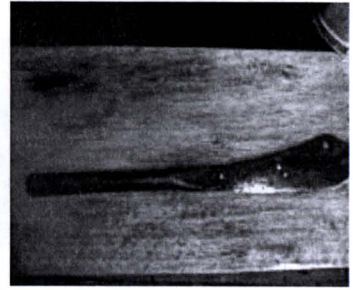
ภาพภาคผนวก 63 เซียง (คู)

ภาพภาคผนวก 64 ขวาน (กวีะ)

ขวาน (กวีะ) เป็นอุปกรณ์ที่สำคัญชนิดหนึ่ง ที่ทำมาจากเหล็กที่ดีให้เป็นรูปร่างของขวาน มีด้ามเป็นไม้ ซึ่งสามารถใช้งานได้หลายรูปแบบไม่ว่าจะผ่าฟืน, สับไม้ไผ่ ตัดไม้ทำบ้านเรือน

มีด (แคะ) เป็นอุปกรณ์ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตประจำวัน จะเริ่มตั้งแต่การทำอาหาร การสร้างบ้านเรือน การฟันไร่ก็ จำเป็นต้องใช้มีด สมัยก่อนมีการตีมีดขึ้นเอง โดยช่างฝีมือใน หมู่บ้าน แต่ในปัจจุบันสามารถหาซื้อได้ทั่วไปในท้องตลาด

ภาพภาคผนวก 65 มีด(แคะ)

ครกกระเดื่อง (โซโต)

เป็นเครื่องใช้ชนิดหนึ่งที่ชาวปะกาเกอะญอทำขึ้นมาจากท่อนไม้ หรือถ้าจะให้ดีต้องทำจากต้นสัก เพราะจะมีความคงทนมากกว่าต้นไม้อื่น วิธีทำคือ นำท่อนไม้มาเจาะให้เป็นรู โดยใช้ขวานตอกกับ เหล็กที่ใช้กับงานนี้โดยเฉพาะ เจาะจนเป็นรูใหญ่วงกลมพอที่จะนำสิ่งของลงไปได้ "โซโต" ใช้สำหรับการตำข้าวปึก" หรือตำข้าวเปลือก

ภาพภาคผนวก 66 ครกกระเดื่อง (โซโต)

ทรัพยากรทางวัฒนธรรมของชุมชนบ้านแม่สุนน้อย (คนไทยพื้นราบ)

วีระพล ทองมา และคณะ (2552:55-56) ได้กล่าวว่า “แม่สุน” เป็นชื่อของแม่น้ำสายหนึ่งมีแหล่งต้นกำเนิดจากภูเขาแดนลาว บริเวณติดต่อกับดอยอ่างขางไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของหมู่บ้านแม่สุนน้อยประมาณ 15 กิโลเมตร ไหลจากทิศตะวันตกไปทิศตะวันออกแล้วไหลวกลงไปทางทิศใต้ บริเวณป่าต้นน้ำและป่าไผ่ ๆ กับแม่น้ำมีต้นไม้นชนิดหนึ่ง ซึ่งราษฎรในท้องถิ่นเรียกว่า “ไม้สุน” มีลักษณะเป็นไม้ยืนต้นสูงใหญ่เปลือกหนา เพราะ ลักษณะของใบเล็กและหนาคายใบไม้หาคงส่วนดอกมีขนาดเล็กเป็นพวงมีสีเหลือง มีประโยชน์โดยนำเปลือกมาตำหรือบดให้ละเอียดใช้ทากระดูก

“แม่น้ำแม่สุนน้อย” เกิดจากลำห้วย (ลำธาร) หลายสายไหลมารวมกัน ประกอบด้วยน้ำซึมจากบริเวณน้ำใจห้วยปงตอง และห้วยห้วยบวกกว้าง (เล่าสืบต่อกันมาว่า เคยมีกวางมานอนอยู่ในลำห้วยแอ่งน้ำที่กวางนอน ภาษาในท้องถิ่นเรียกว่า บวก) ต่อมาได้มีเกษตรกร จากบ้านปางสักได้ไปขุดลำเหมืองจากแม่น้ำสุนบริเวณฝายหิน (อาคารแบ่งน้ำ) มาเชื่อมกับร่องน้ำซึมบริเวณน้ำใจ (สาเหตุที่เรียกว่าน้ำใจ เพราะลำเหมืองที่ขุดใหม่มีความสูงกว่าร่องน้ำเดิมระดับน้ำจึงมีความยาวประมาณ 1 กิโลเมตร ซึ่งภาษาทางภาคเหนือเรียกลักษณะการไหลของน้ำจากที่สูงลงมายังที่ต่ำว่า “น้ำใจ” และในเวลาต่อมาพอถึงช่วงฤดูฝนของทุกปีมีน้ำไหลหลากทำให้ลำเหมืองและลำห้วยขยายกว้างมากขึ้นตั้งแต่นั้นมา เรียกลำน้ำสายนี้ว่า “แม่น้ำแม่สุนน้อย” และเรียกแม่น้ำแม่สุนเป็น “แม่น้ำแม่สุนหลวง” มาตราบนานเท่าทุกวันนี้

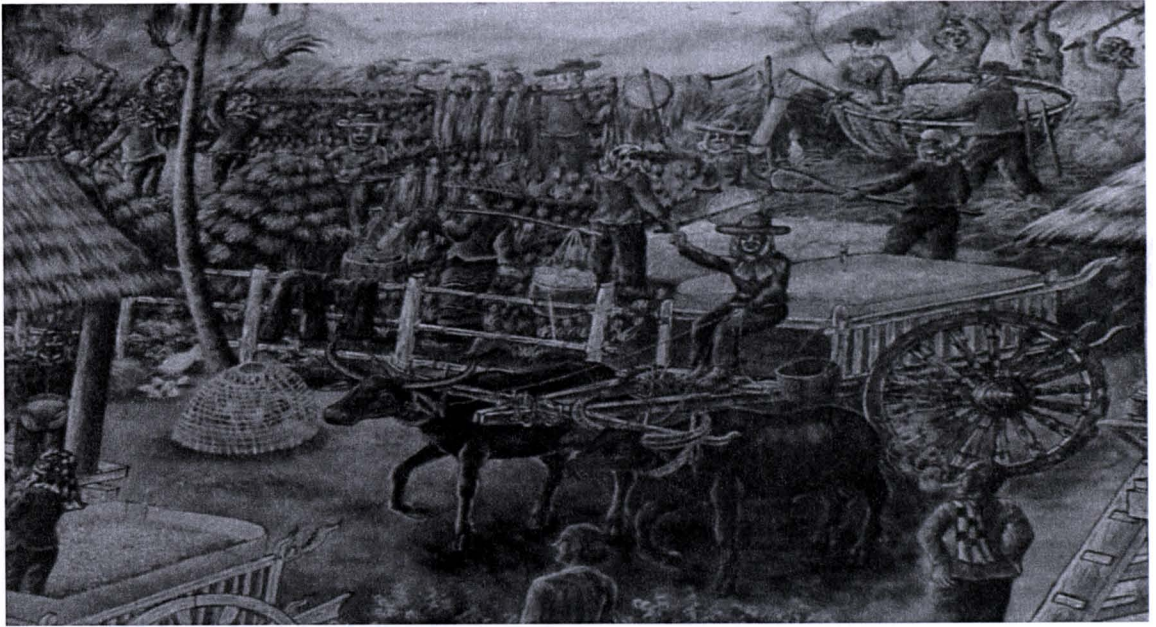
ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันแม่น้ำสองสายนี้มีความสำคัญอย่างยิ่งเปรียบเหมือนเส้นเลือดใหญ่ที่หล่อเลี้ยงร่างกายของเกษตรกรตำบลแม่สุน เพราะเป็นแหล่งน้ำที่ใช้ในการเกษตร แม่น้ำแม่สุนน้อยได้ไหลผ่านกลางหมู่บ้านแม่สุนน้อย ส่วนแม่น้ำแม่สุนหลวงได้ไหลไปทางทิศตะวันตกของหมู่บ้าน แม่สุนน้อยและแม่น้ำทั้ง 2 สายนี้ต่างก็ไหลไปรวมกับแม่น้ำฝางที่บริเวณบ้านแม่สุนหลวง

ข้อมูลทั่วไปของชุมชน ชาวไทยพื้นราบ

บรรพบุรุษตั้งรกรากถิ่นฐาน

การทำมาหากินในสมัยนั้น ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการเกษตรเป็นหลัก การทำนาก็ต้องใช้ระยะเวลาอย่างมาก เพราะไม่มีเครื่องมือดี ๆ เหมือนปัจจุบัน ต้องอาศัยแรงงานจากสัตว์ เช่น วัวควาย ในการไถนา และต้องทำการไถนาก่อนที่จะทำการหว่านต้นข้าวกล้านานเป็นเดือน ถ้าทำพร้อมกันก็จะทำให้ต้นข้าวกล้าแก่เสียก่อนที่จะทำการไถนาเสร็จ

“แม่สุนน้อย” เป็นชื่อเรียกของแม่น้ำสายเล็ก ๆ สายหนึ่งแล้วยังใช้เป็นชื่อเรียกหมู่บ้านในชนบทที่อยู่ท่ามกลางป่าเขา ซึ่งมีแม่น้ำแม่สุนน้อยไหลผ่านกลางหมู่บ้านอีกหมู่บ้านหนึ่ง เมื่อในอดีตร้อยละปี บริเวณแถบนี้ยังอุดมสมบูรณ์ไปด้วยป่าไม้หลายชนิด เช่น ไม้สัก, ไม้ประดู่, ไม้เต็ง, ไม้รัง, ไม้ยาง, ไม้แดง และอื่นๆ อีกมาก อีกทั้งยังเป็นแหล่งที่อยู่ของสัตว์ป่าหลากหลายชนิดด้วยกัน เช่น เก้ง, กวาง, เสือ, หมี, หมูป่า, เลียงผา, กระต่าย และสัตว์ป่าชนิดต่างๆ อีกมากมาย โดยได้ใช้ป่าบริเวณแถบนี้เป็นแหล่งหากิน

ภาพภาคผนวก 67 บรรพบุรุษตั้งรกรากถิ่นฐาน

ประวัติความเป็นมาของชุมชน

พระครูวิวัฒน์ ธรรมวิวัฒน์ (2548: ไม่ระบุหน้า) ได้กล่าวถึงประวัติของหมู่บ้านแม่สอน น้อยว่า ประมาณปี พ.ศ. 2432 ได้มีราษฎรซึ่งอพยพมาจากบ้านน้ำริน อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ และราษฎรจากบ้านโป่งแยง อำเภอมะแมร์ จังหวัดเชียงใหม่ รวมทั้งหมด 9 ครอบครัว ประกอบด้วย

1. พ่อหนานสุนันตะ และแม่ปิ่น ธาณินทร์
2. พ่อกองแก้ว และแม่สุข คำมูล
3. พ่ออี้ (ฮ่อ) และแม่เตี้ยง
4. พ่ออู๊ยะแฮด และแม่ต่อม
5. พ่ออาทิน และแม่แก้ววรรณ กินยา
6. พ่อท้าวชม
7. พ่อสำอาง และแม่เตียม
8. พ่อหนานสี และแม่เพย
9. พ่อตีปิ่น และแม่แดง

พ่อหนานสุนันตะ ธาณินทร์ เปรียบเหมือนหัวหน้ากลุ่มได้มาหาเสาะแสวงหาที่ทำมาหากินที่อุดมสมบูรณ์ พวกเขากันเดินทางด้วยเท้ารอนแรมเรื่อยมาใช้เวลาในการเดินทางประมาณ 7 วัน มาถึงบ้านแม่สุนหลวง และได้พากันข้ามแม่น้ำฝางไปทิศตะวันออก และพักอาศัยอยู่ตามห้วยไร่นา(ห้วย คือ กระจับปี่ ที่ใช้อาศัยเป็นครั้งคราว) ใกล้ๆ กับหมู่บ้านแม่คะ หาแหล่งที่ทำมาหากินอยู่หลายวันก็ยังไม่เป็นที่พอใจจึงได้พากันเดินทางข้ามแม่น้ำฝาง มาทิศตะวันตกกันอีกครั้ง ได้มาพักอาศัยทำมาหากินอยู่ที่บ้านปางสักด้วยการรับจ้างบ้าง หาของป่าไปขายบ้าง เนื่องจากที่มีอาชีพหาของป่า เพื่อนำไปขาย

และเป็นอาหารเพื่อประทังชีวิต จึงได้ผ่านมาบริเวณนี้บ่อยๆ จึงได้เห็นความอุดมสมบูรณ์ มีน้ำไหลตลอดปี เหมาะแก่การเพาะปลูกจึงได้พากันย้ายมาจากบ้านปางสัก มาตั้งถิ่นฐานอยู่ ณ ที่แห่งนี้ รวมระยะเวลาที่ได้อาศัยอยู่ที่บ้านปางสักนานประมาณ 6 เดือน หลังจากที่ได้มาอยู่ที่แห่งนี้แล้ว ก็ได้ยึดเอา 2 ฝั่งของแม่น้ำสุ่นน้อยเป็นที่ทำมาหากินและที่อยู่อาศัย การจับจองที่ทำกินในสมัยนั้นก็ลำบากพอสมควร เพราะเป็นป่าทึบต้องอาศัยการขึ้นต้นไม้ที่สูงใหญ่ แล้วชี้เอาว่าของใครถึงที่ไหนใช้ต้นไม้แต่ละต้นเป็นหลัก

ต่อมาก็ได้มีราษฎรจากท้องที่อื่นๆ ที่ทราบว่าเป็นบริเวณแถบนี้มีความอุดมสมบูรณ์ จึงได้พากันอพยพมาอยู่ร่วมกันมากขึ้นเรื่อยๆ และได้เรียกหมู่บ้านนี้ว่า “หมู่บ้านแม่สุ่นน้อย” เพื่อให้สอดคล้องกับชื่อของแม่น้ำที่ไหลผ่านกลางหมู่บ้านส่วนผู้ที่ไม่มีที่ทำนาก็จะหันไปทำไร่ข้าวแทน ไร่ข้าวในสมัยก่อนจะไม่ปลูกแต่ข้าวเพียงอย่างเดียว แต่จะปลูกพืชผักสวนครัวไว้รวมกับข้าวไร้ตลอด พืชที่ปลูกได้แก่ พริก, ผักกาด, มะเขือ, ถั่ว, งา, แดงชนิดต่างๆ ส่วนข้าวฟ่างและข้าวโพดสาลีก็จะปลูกไว้ตามแนวเขตแดน หลังจากที่ทำกรเก็บเกี่ยวข้าวเสร็จเรียบร้อยแล้วก็จะทำการปลูกหอม, กระเทียม, ถั่ว และยา การทำนาทำไร่ส่วนมากจะใช้วิธีการลงแขก (เอามือ) ให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกัน ถ้าหากว่าเป็นที่ไร่ที่นาของผู้นำหมู่บ้าน ชาวบ้านก็ต่างมีความยินดีที่จะเสียสละแรงงานของตนเองไปช่วยกันทำให้ฟรีๆ โดยไม่คิดค่าแรงงานอะไรทั้งสิ้น เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2497 นายคำ ไชยเทพ ก็ได้นำพันธุ์หอมหัวใหญ่มาทดลองปลูกในหมู่บ้านเป็นคนแรก ตั้งแต่นั้นมาก็ได้มีการปลูกเพิ่มมากขึ้น จนกลายเป็นพืชเศรษฐกิจของหมู่บ้านและอำเภอมาจนถึงทุกวันนี้

พอประมาณปี พ.ศ. 2515 ได้มีการนำพันธุ์ลิ้นจี่มาปลูกในหมู่บ้านเป็นครั้งแรก ลิ้นจี่เป็นผลไม้เมืองหนาว นำมาจากประเทศจีน มีหลายพันธุ์ด้วยกัน เช่น ฮวงฮวย , จักรพรรดิ , กิมเจง และโอเอียะ เริ่มผลิดอกในปลายเดือนมกราคมและเก็บผลผลิตในเดือนพฤษภาคม ไปจนถึงต้นเดือนมิถุนายน ปัจจุบันลิ้นจี่เป็นพืชหลักและเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ ที่ทำรายได้ให้กับเกษตรกรในหมู่บ้านและเกษตรกรทั่วไปในท้องถิ่นอำเภอฝางปีละมากๆ ลิ้นจี่เป็นพันธุ์ไม้ผลที่เหมาะกับสภาพดินฟ้าอากาศของอำเภอฝาง จึงทำให้ผลผลิตออกมามีคุณภาพดีและมีปริมาณสูงมีผลดกและรสหวานอร่อย และมีผิวสวย ทำให้เป็นที่นิยมชมชอบของผู้บริโภคทั่วไป

การเลี้ยงสัตว์ ก็จะเลี้ยงไว้เป็นอาหารและใช้งาน เช่น วัว ควาย มีประโยชน์ในการใช้ไถนาและลากเกวียน แล้วยังสามารถนำวัวไปต่างของโดยการเอาของมาต่างไว้บนหลังทำลักษณะเช่นเดียวกันเหมือนกับม้า เรียกว่า “วัวต่าง” หลังจากที่ว่างเว้นจากภารกิจการงานแล้ว ก็จะนำสัตว์เลี้ยงเหล่านี้ไปปล่อยให้หากินเอง พอประมาณ 4-5 วัน ก็จะตามไปดูเสียครั้งหนึ่ง

“แม่สุ่นน้อย” เป็นหมู่บ้านชนบทที่อยู่ท่ามกลางป่าเขาทางไกลความเจริญมาก การคมนาคมก็ไม่สะดวกถนนหนทางขรุขระ เป็นหลุมเป็นบ่อ มีน้ำขังเฉอะแฉะ ต้องช่วยกันเก็บก้อนหินตามลำน้ำแม่สุ่นน้อยมาถม ตลอดการเดินทางต้องเดินด้วยเท้าเป็นส่วนใหญ่ ครอบครัวใดที่มีฐานะดีหน่อยก็อาศัยล้อวัว ล้อควาย (เกวียน) และม้าเป็นพาหนะ จะไปติดต่อกับทางราชการแต่ละครั้งก็ลำบาก ผู้ใหญ่บ้านก็ไม่มี จะมีก็แต่ผู้นำหรือหัวหน้าหมู่บ้านที่ทางราชการในหมู่บ้านแต่งตั้งกันขึ้นมาเองเท่านั้น “พ่อหนานสุ่นน๊ะ ธาณินทร์” เป็นบุคคลแรกที่ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้นำจึงถือได้ว่าท่านเป็นผู้นำโดยธรรมชาติ เพราะว่าทางราชการไม่ได้เป็นผู้แต่งตั้ง ท่านเป็นผู้ริเริ่มพัฒนาทุกอย่าง ทั้งการก่อตั้งหมู่บ้าน การสร้างวัดและสุสาน เมื่อบ้านเมืองมีความเจริญขึ้นการเปลี่ยนแปลงก็เริ่มตามมา

จากการที่เคยเดินด้วยเท้า ขี่เกวียนและขี่ม้า ก็เปลี่ยนมาใช้จักรยาน รถจักรยานยนต์แทน เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2480 พ่ออุ้ยอ้าย พันธุพิน เป็นผู้ซื้อจักรยานมาซึ่งเป็นคนแรก และจากการที่นำข้าวเปลือกมาตำด้วย “ครกมอ” (ตำด้วยเท้า) และตำด้วย “มอแง” (ใช้แรงงานจากน้ำ) ก็เปลี่ยนมาใช้โรงสีข้าวแทน โดยมีพ่อหลวงสิงห์ วงศ์ร้อย เป็นผู้นำโรงสีข้าวมาติดตั้งเป็นคนแรก ซึ่งปี พ.ศ. 2525 ทางกรมไฟฟ้าส่วนภูมิภาคได้ทำการขยายเขตการใช้ไฟฟ้าเข้ามาสู่หมู่บ้านเป็นครั้งแรก และต่อมาในปี พ.ศ. 2530 หน่วยงาน รพช. ได้ตัดถนนเข้ามาสู่หมู่บ้านทำให้การคมนาคมสะดวกสบายมาจนทุกวันนี้

สำหรับการคมนาคมเข้าสู่บ้านแม่สุนน้อยนั้นห่างจากตัวอำเภอฝางเพียงระยะทาง 15 กิโลเมตร เส้นทางที่ใช้เดินทางไปสู่หมู่บ้านแม่สุนน้อยมีหลายเส้นทางด้วยกัน แต่ที่สะดวกสบายที่นิยมใช้มี 2 เส้นทางที่แยกจากถนนสายโชตนา เชียงใหม่ – ฝาง ดังรายละเอียด คือ

1. จุดปากทางข้างวันหนองยาว ระยะทางประมาณ 5 กิโลเมตร ถนนลาดยางแอสฟัลท์ตลอดเส้นทาง
2. จากปากทางหน้าวันแม่สุนหลวงถนนเทคอนกรีตเสริมไม้ไผ่ไปเชื่อมต่อกับถนนลาดยางแอสฟัลท์ ของหน่วยงาน รพช. รวมระยะทางทั้งหมด 6 กิโลเมตร

สถานที่ท่องเที่ยว

น้ำตกห้วยโป่งน้ำดัง

โป่งน้ำดังเป็นชื่อของลำน้ำสายหนึ่งที่เกิดจากลำห้วยหรือธารเล็กๆ หลายสาย คือ ห้วยแก้ว , ห้วยป่าคายาง , ห้วยเฮี้ย มีแหล่งกำเนิดจากภูเขาแดนลาวบริเวณดอยหลวง ซึ่งติดกับดอยอ่างขาง อยู่ทางทิศตะวันตกของหมู่บ้าน ไหลจากทิศตะวันตกมาทิศตะวันออกเกือบมาบรรจบกันกับลำน้ำแม่สุนหลวงแล้วไหลกลงไปทางทิศใต้ไปรวมกับแม่น้ำฝางที่ตำบลแม่งอน

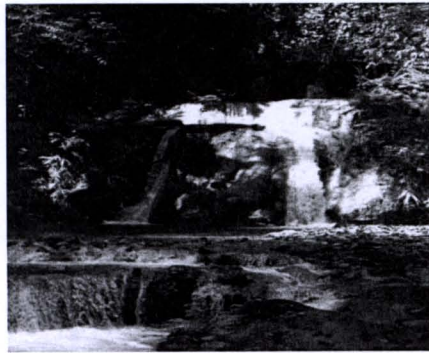
สาเหตุที่เรียกว่า “โป่งน้ำดัง” คือ พื้นดินที่บริเวณริมฝั่งของลำห้วยมีลักษณะเป็นดินโป่ง สมัยก่อนป่าไม้ยังมีความอุดมสมบูรณ์มาก ทำให้ดินบริเวณที่ติดกับริมห้วยมีน้ำไหลซึมออกมาพร้อมกับน้ำในลำห้วยตลอดเวลา ประกอบกับลำห้วยก็มีน้ำตกหลายชั้นสูงบ้างต่ำบ้างสลับกันไป การที่น้ำตกลงมาทำให้เกิดเสียงดัง เพราะมีน้ำเป็นจำนวนมาก เสียงดังไปไกลได้ยินถึงในหมู่บ้านอื่น ซึ่งอยู่ห่างไกลออกไปประมาณ 3 กิโลเมตร

ภาพภาคผนวก 68 สภาพน้ำตกห้วยโป่งน้ำดัง

ตาดปากกล้วย เป็นส่วนหนึ่งของน้ำตกห้วยโป่งน้ำดังเป็นน้ำตกสูง 3 ชั้นสวยงามที่สุดในบรรดาน้ำตกห้วยโป่งน้ำดังทั้งหมด

น้ำตกตาดใน อยู่เหนือจากน้ำตกตาดปากกล้วยหรือน้ำตกห้วยโป่งน้ำดัง ขึ้นไปประมาณ 1.5 กิโลเมตร ซึ่งไหลมาบรรจบกับลำห้วยโป่งน้ำดัง ในอดีตจนถึงปี พ.ศ. 2522 น้ำตกตาดในเป็นน้ำตกที่มีความสวยงามมากโดยมีน้ำไหลตลอดทั้งปี ซึ่งมีความสูงประมาณ 60 เมตร และมีจำนวน 4 ชั้น แต่ในปัจจุบันนี้จะมีน้ำตกให้เห็นเฉพาะฤดูฝนเท่านั้น พอถึงฤดูแล้งน้ำก็จะเหือดแห้งไป และบนน้ำตกตาดในขึ้นไปก็ยังมีน้ำตกอีกหลายชั้น โดยมีน้ำไหลเป็นบางช่วงน้ำตกบางชั้นก็มีน้ำ น้ำบางชั้นก็ไม่มีน้ำ สาเหตุเพราะบริเวณร่องน้ำได้เปลี่ยนการไหลของน้ำไปยังทิศทางอื่นนั่นเอง

ภาพภาคผนวก 69 สภาพน้ำตกตาดใน

พระธาตุทันใจ ดอยสันธาตุ

จากหมู่บ้านเข้าไปตามถนนสายห้วยน้ำตกโป่งน้ำดังระยะทางประมาณ 4 กิโลเมตร มีภูเขาสูงหนึ่งซึ่งตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของหมู่บ้านมีชื่อว่า “ดอยสันธาตุ” บนภูเขาแห่งนี้เป็นที่ประดิษฐานของพระธาตุ (เจดีย์) ที่เก่าแก่องค์หนึ่ง ซึ่งมีสภาพที่ชำรุดทรุดโทรมมากเหลือเพียงฐานของพระธาตุเท่านั้น สันนิษฐานว่าคงจะเป็นยุคเดียวกับวัดป่าไผ่ ซึ่งคนสมัยก่อนนิยมสร้างพระธาตุไว้บนยอดเขาสูง ไว้ให้คนสักการะบูชาห้ามคนบุกรุกเพราะถือว่าเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์

ภาพภาคผนวก 70 เจดีย์เก่าแก่มากกว่า 1,000 ปี ของพระธาตุทันใจ

สมศักดิ์ กองฉาย ได้เล่าว่า ตามคำบอกเล่าสืบต่อกันมา พระธาตุ (เจดีย์) องค์นี้มีความศักดิ์สิทธิ์มาก เวลากลางคืนมักจะมีคนเห็นแสงสว่าง เหมือนกับดวงดาวจากองค์พระธาตุลอยขึ้นสู่ท้องฟ้า และถ้าหากปีใดเกิดความแห้งแล้ง ราษฎรในหมู่บ้านมักจะทำการบวงสรวง เพื่อขอให้ฝนตกและฝนก็จะตกเป็นไปตามที่บวงสรวงไว้อย่างน่าอัศจรรย์ยิ่งจึงได้พร้อมกันตั้งชื่อของพระธาตุองค์นี้ว่า “พระธาตุทันใจ”(บทสัมภาษณ์ นายสมศักดิ์ กองฉาย วันที่ 9 สิงหาคม 2553)

ต่อมาเมื่อปี 2524 ได้มีการบูรณะพระธาตุทันใจขึ้นเป็นครั้งแรกจากการนำของสามเณรบุญมา (ไม่ทราบนามสกุล) หรือ “พระหน้อย” ที่ได้เดินทางมาเพื่อปฏิบัติธรรมในสถานที่แห่งนี้พร้อมกับราษฎรในหมู่บ้าน แต่ไม่สำเร็จเพราะสามเณรบุญมาได้เดินทางไปอื่น โดยไม่ทราบสาเหตุ ปัจจุบันทางหมู่บ้านได้ร่วมกันอนุรักษ์ไว้เป็นปูชนียสถานเพื่อกราบไหว้บูชาต่อไปทุกๆ ปีจะมีการสรงน้ำพระธาตุทันใจ เรียกว่า “ประเพณีสรงน้ำพระธาตุ” โดยเจ้าอาวาสจะเป็นผู้กำหนดวันที่จะสรงน้ำพระธาตุ

ภาพจิตรกรรมฝาผนังวัดวิเวกการาม

พระอธิการสุชาติ ได้ให้สัมภาษณ์และเล่าเรื่องราวของภาพจิตรกรรมฝาผนังของวัดวิเวกการาม ประมาณปี พ.ศ. 2433 พ่อหนานสุนันตะ ธาณินทร์ พร้อมด้วยราษฎรในหมู่บ้านได้พร้อมใจกันก่อตั้งวัด (อาราม) ขึ้นเป็นครั้งแรกที่บริเวณติดกับลำน้ำห้วยโป่งน้ำดัง ซึ่งตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของสะพานข้ามน้ำแม่สุนน้อยไปประมาณ 120 เมตร ได้สร้างศาลาไว้ใช้ในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา พร้อมทั้งเป็นที่อาศัยของพระภิกษุสงฆ์สามเณรด้วย ศาลาทำด้วยไม้ไผ่ หลังคามุงด้วยหญ้าคา สถานที่แห่งนี้ปัจจุบัน เรียกว่า “อาราม” (บทสัมภาษณ์พระอธิการสุชาติ วันที่ 9 สิงหาคม 2553)

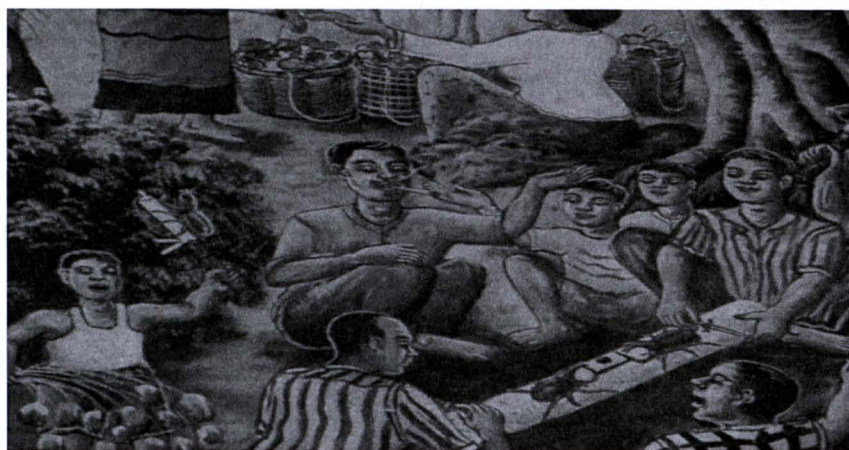
ต่อมาประมาณปี พ.ศ. 2450 พ่อหนานสุนันตะ ธาณินทร์ พร้อมด้วยราษฎรในหมู่บ้านก็ได้สร้างวัดขึ้นมาใหม่โดยได้ย้ายมาสร้างในสถานที่ของวัดในปัจจุบันนี้ ครั้งแรกได้สร้างศาลาชั่วคราวขึ้นทางทิศเหนือของวิหารหลังปัจจุบัน และได้ตั้งชื่อวัดที่สร้างใหม่นี้ว่า “วัดแม่สุนน้อย”

พอมาถึงปี พ.ศ. 2457 ก็ได้มีการก่อสร้างวิหารขึ้นเป็นครั้งแรกเป็นวิหารที่คงทนถาวร ทำมาจากไม้เนื้อแข็ง หลังคามุงด้วยไม้แป้นเกล็ดที่ทำจากไม้ยม (แป้นเกล็ด คือ ไม้กระดานที่ใช้มุงหลังคา มีขนาดความกว้างประมาณ 5 นิ้ว หนา 1 นิ้ว ยาว 30 เซนติเมตร มุงทับกัน 2 ชั้น) พร้อมทั้งยังได้นำช่างปั้นมาจากอำเภอพร้าว มาปั้นพระพุทธรูปพระประธานซึ่งมีพ่อหนานสุนันตะ ธาณินทร์เป็นผู้สร้างถวายพร้อมเครือญาติ

โดยพระพุทธรูปทั้ง 3 องค์ เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย ซึ่งมีลักษณะที่สวยงามมาก และได้สร้างกุฏิขึ้นอีก 1 หลัง เป็นกุฏิที่ทำด้วยไม้เนื้อแข็งพื้นสูงหลังคามุงด้วยดินขอ มีพระปัญญา ไม่ทราบฉายา รักษาการเจ้าอาวาส ต่อมาปี พ.ศ. 2483 ได้บูรณะซ่อมแซมหลังคาวิหาร โดยรื้อเอาไม้ที่มุงหลังคาออก แล้วเปลี่ยนเอาดินขอขึ้นมุงแทน

เมื่อปี พ.ศ. 2493 พระอาจารย์ณรงค์ ไม่ทราบฉายา เป็นพระอาคันตุกะและรักษาการเจ้าอาวาสได้ตั้งชื่อวัดขึ้นใหม่แทนชื่อวัดเดิม โดยเปลี่ยนจากชื่อ “วัดแม่สุนน้อย” มาเป็นชื่อ “วัดวิเวกการาม” เพื่อต้องการให้สอดคล้องกับภูมิประเทศและสิ่งแวดล้อมเพราะในสมัยนั้นบริเวณวัดยังร่มรื่นไปด้วยต้นไม้และมีฝูงนกกาหลายชนิดอยู่อาศัยและยังมีเสียงจ๊กจั่น เรไรร้องระงมตลอดทั้งวัน

ภายในวิหารของวัดวิเวกการาม มีจิตรกรรมฝาผนังที่เกี่ยวกับประวัติของหมู่บ้าน วิถีชีวิตของหมู่บ้านและประเพณีต่างๆ ของหมู่บ้านแม่สุนน้อย ซึ่งแตกต่างจากจิตรกรรมฝาผนังของวัดอื่นโดยทั่วไป

ภาพภาคผนวก 71 การแข่งขันชนกวางของชาวบ้านแม่สุนน้อย

อ่างเก็บน้ำแม่สุน

อ่างเก็บน้ำแม่สุนอยู่ไม่ไกลจากน้ำตกห้วยโป่งน้ำดัง อยู่ห่างจากอำเภอฝางประมาณ 17 กิโลเมตร และห่างจากหมู่บ้านแม่สุนน้อยประมาณ 6 กิโลเมตร ซึ่งอ่างเก็บน้ำแม่สุนนี้เป็นแหล่งน้ำที่ใช้ในการอุปโภคและบริโภคของหมู่บ้านแม่สุนน้อยและหมู่บ้านใกล้เคียงอีกด้วย

ภาพภาคผนวก 72 บริเวณอ่างเก็บน้ำแม่สุน

ความเชื่อและค่านิยม

กิจกรรมส่วนใหญ่ที่จัดขึ้น ณ บ้านแม่สุนน้อยส่วนใหญ่เป็นประเพณีที่จัดขึ้นเป็นประจำทุกปี เป็นประเพณีที่มีกันทั่วไปในล้านนา เนื่องจากชาวบ้านแม่สุนน้อยเป็นชาวต่างอำเภอในจังหวัดเชียงใหม่ที่อพยพมา ดังนั้นกิจกรรมจัดขึ้นเป็นกิจกรรมที่สามารถพบเห็นได้ทั่วไปในล้านนา

กิจกรรมต่างๆ จัดขึ้นในแต่ละเดือนประกอบด้วย (บทสัมภาษณ์นายสมชาติ ทาราช วันที่ 8 สิงหาคม 2553)

1. เดือนกุมภาพันธ์

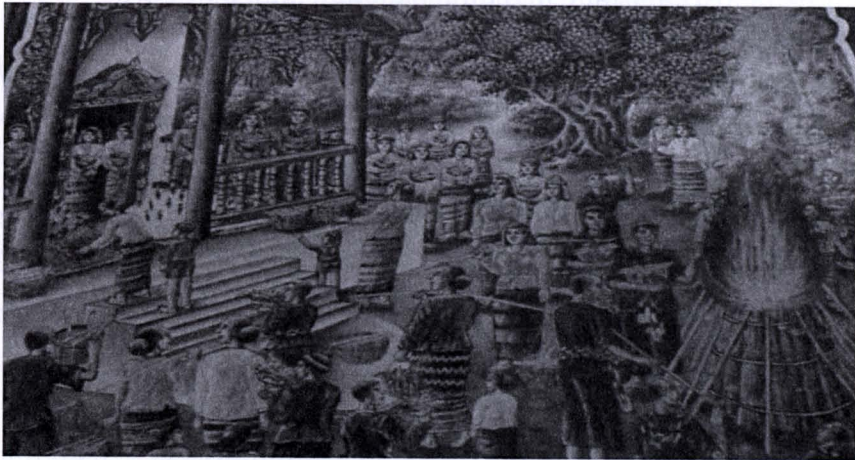
ประเพณีตานข้าวใหม่ เดือน 4 เป้ง เป็นประเพณีของชาวล้านนาที่สืบทอดต่อกันมาตั้งแต่โบราณ ตรงกับวันเพ็ญขึ้น 15 ค่ำ เดือน 2 หรือเดือนยี่ (เดือนสี่ เหนือ)

หลังจากที่ชาวนาได้เก็บเกี่ยวเสร็จเรียบร้อยแล้วก็นำข้าวเปลือกและข้าวสาร และข้าวหลาม (ข้าวที่ใส่ในกระบอกไม้ไผ่แล้วนำมาเผาจนสุก) มาทำบุญที่วัดเพื่อบูชาต่อพระรัตนตรัยทั้งยังเป็นการระลึกถึงพระคุณของข้าวและของสัตว์ที่ได้ใช้แรงงานทั้งยังเป็นการบูชาต่อเจ้าแม่โพสพหรือเทวดาอารักษ์ที่รักษาประจำท้องนาและยังเป็นการอุทิศส่วนกุศลให้กับสิ่งเหล่านี้ตลอดจนญาติพี่น้องที่ได้ล่วงลับไปแล้ว

กิจกรรมในวันตานข้าวใหม่ โดยชาวบ้านจะนำข้าวเปลือก ข้าวสาร ข้าวหลาม และอาหารคาวหวานต่างๆ ไปทำบุญที่วัด ส่วนประกอบที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งเป็นของคู่ประกอบกับการตานข้าวใหม่ก็คือ “การตานหัวหิงไฟพระเจ้า” (ถวายพื้นผิงไฟแด่พระพุทธเจ้า)

หัวหิงไฟพระเจ้า คือ การทำพื้นถวายพระพุทธเจ้า สมมติว่าพระพุทธเจ้าเสด็จมาผิงไฟแก้หนาว ไม้ที่ใช้ทำหัวหิงไฟพระเจ้าที่นิยมมากก็จะเป็นไม้จี่ หรือไม้ชิงซี่ ซึ่งมีลักษณะเป็นเถาว์มีหนามใบเล็ก นำมาปอกเปลือกออกเอาเฉพาะเนื้อไปตากแดดให้แห้ง ส่วนไม้อีกชนิดหนึ่งที่นิยมใช้กันมากคือ

“ไม้ย่องแสง” เป็นพืชล้มลุกลำต้นโตขนาดเท่าลำแขน สูงประมาณ 4 เมตร ลักษณะคล้ายต้นดอกโสนและต้นแค มีดอกสีเหลืองมีอายุประมาณ 10 เดือนแล้วตายซึ่งสามารถสืบทอดพันธุ์ด้วยเมล็ด

ภาพภาคผนวก 73 กิจกรรมในงานหัวหิงไฟพระเจ้า

อดีตที่ผ่านมาก่อนที่จะมีการทำบุญตานข้าวใหม่และจุดไฟหัวหิงไฟพระเจ้าหนึ่งวัน ชาวนาจะนำหัวหิงไฟเจ้ามามัดรวมกันเป็นมัดใหญ่ บรรทุกเกวียนโดยใช้คนลากมาตกแต่งให้สวยงาม มีการแห่เป็นขบวน และร้องรำทำเพลงสร้างความสนุกสนานเป็นอย่างยิ่ง จากนั้นก็จะนำมา

สมรวมกันเป็นกองไว้หน้าวิหารแล้วนำไม้ไผ่ที่ตัดใหม่ๆ สอดแทรกไว้ในกองหลัว พอใกล้รุ่งประมาณตี 4 ของวันเดือนเพ็ญ พระภิกษุสามเณรในวัดก็จะทำพิธีจุดไฟเผา เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา ไม้ไผ่ที่ สอดแทรกอยู่ในกองหลัว เมื่อถูกเผาไหม้ก็จะแตกทำให้เกิดเสียงดัง ถือว่าเป็นสัญญาณในการบูชาพระ รัตนตรัย อีกทั้งยังเป็นการปลุกให้ชาวบ้านตื่นกันขึ้นมาเพื่อที่จะได้เตรียมตัวมาทำบุญตักบาตรที่วัด

2. เดือนมีนาคม

ประเพณีวันมาฆบูชา เป็นวันสำคัญอีกวันหนึ่งในพระพุทธศาสนา ตรงกับวันเพ็ญ เดือน 3 (เดือน 5 เหนือ) ในวันนี้ได้มีดวงจันทร์และดาวฤกษ์กลุ่มหนึ่งชื่อ “มฆะ” ได้โคจรมาพบกัน เรียกว่า “พระจันทร์เสวยมาฆะฤกษ์” ชาวบ้านในหมู่บ้านแม่สุรน้อยก็จะออกมาทำบุญกัน ณ วัดต่างๆ

3. เดือนเมษายน

ประเพณีสงกรานต์ หรือปีใหม่เมือง ตรงกับเดือน 7 เหนือ (เดือน 5 ใต้) ประเพณี สงกรานต์ หรือปีใหม่เมืองของชาวล้านนามีมาช้านาน มีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นเป็น อย่างมาก เพราะจะมีการเปลี่ยนแปลง มีปรับปรุงที่อยู่อาศัย และเป็นการเริ่มต้นวิถีชีวิตใหม่ของชาว ล้านนาไทย

สมัยก่อนชาวไทยได้ถือเอาจันทรคติและสุริยคติเป็นเครื่องกำหนดวัน เดือน ปี โดย ถือเอาจันทรคติกำหนดข้างขึ้น ข้างแรม ส่วนสุริยคติถือเอากลางเดือนเมษายนเป็นวันขึ้นต้นปีใหม่ พอ มาถึงปีพ.ศ. 2432 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เปลี่ยนวันขึ้นปีใหม่เป็นวันที่ 1 เมษายน จวบจนปี พ.ศ. 2482 สมัยของ จอมพล ป. พิบูลสงครามเป็นนายกรัฐมนตรีได้เปลี่ยนวันขึ้นปี ใหม่อีกครั้งเพื่อให้ตรงกับสากลนิยม โดยถือเอาวันที่ 1 มกราคม เป็นวันขึ้นต้นปีใหม่ ส่วนประเพณี สงกรานต์ หรือปีใหม่เมืองจะอยู่ในช่วงระหว่างวันที่ 13-17 เมษายนของแต่ละปี ซึ่งแต่ละวันมี ความสำคัญดังต่อไปนี้

วันสังขารล่อง ตรงกับวันที่ 13 เมษายน ตามความเข้าใจของชาวล้านนา คำว่า “วัน สังขารล่อง” หมายถึงวันเวลาและอายุร่างกายก็ล่วงเลยไปอีก 1 ปี ตอนเช้ามีดของวันนี้จะมีการยิงปืน จุดพลุประทัด ถือเป็นการขับไล่ตัวสังขาร เล่ากันว่าตัวสังขาร เป็นคนแก่ ผมเผ้ารุงรังมีตัวกัน 2 ตัว เป็นตัวผู้ และตัวเมีย ล่องมาตามแม่น้ำ มีหน้าที่รับเอาขยะมูลฝอยและเสนียดจัญไรที่คนสะเดาะทิ้ง วันนี้ถือว่าเป็นวันแห่งการทำความสะอาด หยุดการประกอบอาชีพทุกอย่าง จะตื่นแต่เช้า เพื่อทำความ สะอาด เช่น ตัดผม สระผม (ดำหัว) ตัดเล็บ ซักเสื้อผ้า ในการสระผมหรือการดำหัวนั้น ถือว่าเป็นการ ชำระล้างเสนียดจัญไรทั้งหมดให้ตกไปตามสังขารปีเก่า โดยการใช้น้ำส้มป่อยมาใช้ในการสระผม เพราะเชื่อว่าสามารถแก้เสนียดจัญไร และอาถรรพณ์ต่างๆ ได้ การดำหัวนั้นจะรู้ว่าปีนี้สังขารล่องตรงกับ วันอะไรและหันหน้าไปทางทิศไหน เพราะในแต่ละปีจะไม่เหมือนกัน

วันเนาหรือวันเนา ตรงกับวันที่ 14 เดือนเมษายน เดือน 7 เหนือเดือน 5 ใต้ วันนี้ ถือว่าเป็นวันแต่งดา จะมีการทำอาหารคาวหวานเพื่อนำไปทำบุญที่วัดในวันรุ่งขึ้น และเตรียมไว้เพื่อ ต้อนรับแขกหรือญาติที่มาเยือน อาหารที่นิยมทำได้แก่ แกงฮังเล ห่อหนึ่งไก่ (ห่อหมก) ส่วนขนมที่นิยม ทำกันได้แก่ ข้าวต้มมัด ข้าวต้มหัวหงอก ขนมเทียน (ขนมจ็อก) พอถึงตอนเย็นก็จะพากันไปขนทราย เข้าวัด ก่อเป็นกองเจดีย์ทราย โดยมีความเชื่อว่าเป็นปีหนึ่งๆ ที่ผ่านมาระหว่างเราได้เหยียบย่ำเอาเศษหินดิน ทรายที่อยู่ในวัด อาจจะติดเท้าเรามาโดยไม่รู้ตัว ถ้าไม่นำทรายไปคืนถือว่าเป็นคนบาป เมื่อตายไปแล้ว

จะไปเกิดเป็นเปรต ตามความเชื่อของคนล้านนา วันนี้ห้ามพูดหรือทำในสิ่งที่ไม่เป็นมงคล เช่น ห้ามแข่ง ห้ามด่า ห้ามทุบตีกัน เพราะจะทำให้ไม่เป็นมงคลต่อตนเองและผู้ที่ถูกแข่งถูกด่าจะชวยไปตลอดปี

วันพญาวัน ตรงกับวันที่ 15 เมษายน วันนี้เป็นวันเถลิงศกอยู่ระหว่าง 2 ราศี คือ ราศีมีนและราศีเมษ เป็นวันที่ดีที่สุดกว่าทุกๆ วัน เหมาะสำหรับพิธีมงคลต่างๆ ตอนเช้าไปทำบุญที่วัด พร้อมกับทานขันข้าว เพื่ออุทิศแก่กุศลไปให้แก่ญาติมิตรที่ได้เสียชีวิตไปแล้ว พอตอนสายหลังจากที่รับประทานอาหารเช้าเรียบร้อยแล้ว ก็จะพากันไปเที่ยววัดอีกครั้งหนึ่งเพื่อนำ “ตุง” หรือธงทิว ที่ทำด้วยกระดาษยาวเป็นรูปสัตว์ 12 ราศี ผูกกับกิ่งไม้ นำไปปักที่กองเจดีย์ทราย แล้วนำด้วยสายสิญจน์น้ำมัน ถวายทางเจดีย์ทรายและฟังเทศน์ฟังธรรมอันสงฆ์ใหม่ โดยมีเนื้อหาสาระเป็นการบอกการเดินทางของสังขารไปวันใด ชื่ออะไร ปีอะไร ไรดี อะไรไม่ดี ฟ้าฝนเป็นอย่างไร จะก่อให้เกิดความเสียหายอะไรบ้าง

การทำบุญในวันพญาวัน สิ่งที่เขาไม่ได้คือ การดำหัว ในวันนั้นจะมีการโปรดนํ้าดำหัว ผู้ที่มีพระคุณและผู้หลักผู้ใหญ่ ที่เราเคารพนับถือตลอดจนผู้สูงอายุ เป็นการแสดงความเคารพและขอขมาในสิ่งที่ได้ล่วงเกิน อีกทั้งยังเป็นการขอพรปีใหม่จากท่านทั้งหลาย สิ่งที่ต้องจัดเตรียมไปในการดำหัวก็คือ น้ำมันส้มป่อย ดอกไม้ธูปเทียน ข้าวตอกดอกไม้และเครื่องอุปโภคบริโภคต่างๆ เช่น เสื้อผ้า ผ้าขนหนู ผ้าม้วน (ผ้าขาวม้า) และอื่นๆ รวมถึงเงินทองด้วย ตอนเย็นก็จะไปสรงนํ้าพระที่วัดและสรงนํ้าพระพุทธรูปของตนเองที่บ้านด้วย

การรดน้ำ ตลอดเทศกาลสงกรานต์จะมีการเล่นรดน้ำตลอด แต่ที่นิยมรดน้ำกันมากที่สุดก็คือ วันพญาวัน การรดน้ำถือเป็นการอวยพรให้แก่กันและกัน น้ำที่ใช้รดมักจะเป็นน้ำธรรมดาที่สะอาดเจือด้วยน้ำหอมหรือน้ำส้มป่อยรดกันอย่างสุภาพพร้อมกับอวยพรให้แก่กัน

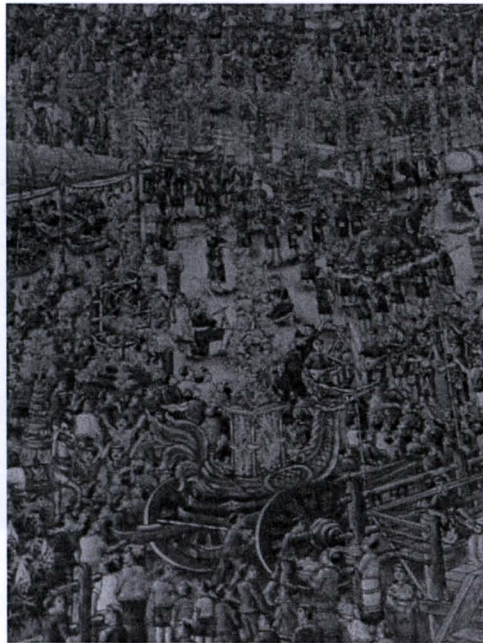
พิธีแปรงบ้าน (สงเคราะห์หมู่บ้าน) เป็นพิธีกรรมที่ทำขึ้นเป็นประจำทุกปี มักจะทำในวันที่ 16 เมษายน เพื่อเป็นการป้องกันและขจัดปัดเป่าสิ่งที่เลวร้ายที่อาจจะเกิดขึ้นกับคนในหมู่บ้าน ทำให้สิ่งเลวร้ายกลับกลายเป็นดี เป็นการเพิ่มขวัญกำลังใจให้กับทุกๆ คน ชาวบ้านมักจะพากันไปทำพิธีที่ใต้ต้นไม้ในบริเวณวัด เช่น ต้นโพธิ์ ต้นไทร โดยมีพระสงฆ์ เป็นผู้ทำพิธี อุปกรณ์ที่ใช้ในการประกอบพิธีประกอบด้วยเสตงที่ทำจากกาบกล้วยหักเป็น 4 เหลี่ยมบุด้วยใบตอง ข้างในใส่เครื่องสังเวยเป็นอาหารคาวหวาน และรูปปั้นสัตว์ 12 ราศี จำนวน 5 เสตง สำหรับทำพิธีขึ้นท้าวทั้ง 4 และควัก (เสตงเล็ก) ทำจากใบตองอีก 1 ควักข้างในใส่อาหารคาวหวานสำหรับแม่ธรณีและยังมีเสตงใหญ่อีก 4 เสตงทำจากไม้ไผ่ ใช้คนหาม ใส่อาหารคาวหวาน รูปปั้นสัตว์ 12 ราศี และรูปปั้นศาสตราวุธต่างๆ เช่น ดาบ หอก ธนู และตุง เสตงใหญ่นี้ในท้องถิ่นเรียกว่า “เตะ”

พิธีขึ้นท้าวทั้ง 4 เป็นพิธีกรรมที่ทำในวันที่ 16 เมษายน เช่นกัน โดยเป็นการเชิญท้าวจตุโลกบาลที่รักษาทิศทั้ง 4 ทิศ คือ ท้าวธตรฐ ท้าววิรุฬหก ท้าววิรูปักษ์ ท้าวเวสสุวรรณ พร้อมด้วยพระอินทร์ และแม่ธรณี มารับเครื่องสังเวยพร้อมกับขอการอารักขาจากท่านให้คุ้มครองคนในหมู่บ้านให้อยู่เย็นเป็นสุข มีความเจริญตลอดทั้งปี เสร็จแล้วก็นำเสตงใหญ่ไปไว้นอกหมู่บ้านทั้ง 4 ทิศ เพื่อนำเครื่องสังเวยไปสักการะแต่เทพเทวดาที่รักษาประจำทิศต่างๆ ทั้ง 4 ทิศ พร้อมกับขอพรจากท่านเพื่อช่วยคุ้มครองคนในหมู่บ้านให้มีความอยู่ดีกินดี พืชพันธุ์ธัญญาหาร น้ำท่า อุดมสมบูรณ์และรอดพ้นจากเพศภัยทุกอย่างหลังจากนั้นก็มีการไปดำหัวผู้เฒ่าผู้แก่ที่นับถือ และมีการรดน้ำปกติ

วันปากเดือน ตรงกับวันที่ 17 เมษายน วันนี้เป็นวันสำคัญวันหนึ่ง ชาวบ้านทั่วไป ยังมี การโปรดนํ้าดำหัวผู้เฒ่า ผู้นับถือ และเล่นรดน้ำกันตามปกติ

ประเพณีปอยหลวง ปอยหลวงเป็นประเพณีนิยมของชาวล้านนาที่จัดทำขึ้นเพื่อเป็นการทำบุญฉลองสมโภชสิ่งที่ก่อสร้างภายในวัด เช่น โบสถ์ วิหาร เจดีย์ กุฏิสงฆ์ ศาลา กำแพง เป็นต้น เป็นงานที่จัดทำขึ้นหลายวัน มีพุทธศาสนิกชนในหมู่บ้านและหัววัดต่างหมู่บ้านต่างตำบลและต่างอำเภอ ซึ่งทางวัดเจ้าภาพมีบัตรเชิญมาร่วมทำบุญฉลองด้วยกัน ปอยหลวงนิยมจัดทำขึ้นในเดือน 6-8 เหนือ (เดือน 4-6 ได้)

ก่อนมีการทำพิธีทำบุญปอยหลวง ก็จะมีการสร้างหออูปคุตไว้ภายในบริเวณวัด โดยมีความเชื่อว่า พระมหาอุปคุตสามารถป้องกันอุปสรรคและเพศภัยต่างๆ ได้ และในระหว่างนั้นชาวบ้านก็จะนำตุ้จโยย (ธงชัย) ซึ่งทำมาจากด้ายทอ และผ้ามีสีต่างๆ กว้างประมาณ 30 เซนติเมตร ยาว 2-3 เมตร นำมาถวายเป็นที่วัดเสร็จแล้วนำไปผูกโยงกับปลายไม้ไผ่ แล้วนำไปปักไว้ตั้งแต่หน้าวัดไปจนถึงถนนหนทางต่อไปตลอดแนว เพื่อเป็นสัญลักษณ์บ่งบอกถึงการทำบุญฉลองสิ่งก่อสร้างของวัดนั้นๆ ในระหว่างที่มีการทำบุญฉลองสมโภชก็จะมีการแห่ต้นครีวทาน (เครื่องไทยทาน) ของคณะศรัทธาภายในหมู่บ้านและหัววัดต่างหมู่บ้านมาถวายที่วัดตลอดงานทั้งกลางวันกลางคืน โดยกลางคืนก็จะมีฟ้อนรำต่างๆ เช่น ฟ้อนเล็บ ฟ้อนเทียน กลองสะบัดชัยฯ ที่มากับวัดจากหมู่บ้านอื่น ๆ ก็จะทำให้การฟ้อนรำน่าหน้าครีวทาน เพื่อเป็นการแสดงถึงความปิติยินดีที่ได้ทำบุญร่วมกันและในระหว่างที่มีงานปอยก็จะนำมหรสพต่างๆ มาเล่นในงาน

ภาพภาคผนวก 74 ประเพณีปอยหลวง

ประเพณีบวชลูกแก้ว เป็นประเพณีของชาวล้านนาที่สืบทอดกันมาหลายยุคสมัย เป็นประเพณีที่นิยมปฏิบัติกันมาตามธรรมเนียมของชาวล้านนา ซึ่งนิยมจัดขึ้นในเดือน 6, 8 เหนือ (เดือน 4, 6 ได้)

ก่อนที่จะทำการบวชนั้นจะต้องนำบุตรหรือหลานชายที่เยาว์วัยไปฝากเป็น “ชะโยม” หรือเด็กวัดเสียก่อนโดยได้มอบหมายให้เจ้าอาวาสหรือพระภิกษุในวัดนั้นรับไว้เพื่อดูแลอบรมสั่งสอน ให้ได้รับการศึกษาถึงข้อปฏิบัติ “เสขียวัตร” สามเณรศึกษาตลอดจนถึงท่องคำขอบวชบรรพชาให้ได้เสียก่อนจึงจะได้รับการบวชบรรพชา

ก่อนที่จะทำการบวชลูกแก้ว ในสมัยก่อนจะต้องมีการดำเนินงานจัดเตรียมล่วงหน้า อย่างน้อย 3 เดือนถึง 1 ปี พ่อแม่หรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับบวชลูกหลานจะต้องเตรียมอัฐบริวารหรือเครื่องบวชให้พร้อม ตลอดจนถึงจัดเตรียมงานปอยบวชและมีมหรสพที่จะขาดมิได้คือ “ซอพื้นเมือง” ซึ่งถือว่าเป็นของคู่กับปอยบวชมาตลอด พอถึงวันงาน ชาวบ้านและญาติมิตรที่ทราบข่าวก็จะพากันหยุดประกอบอาชีพทั้งหมดเพื่อมาช่วยในงานปอยบวชและแสดงความยินดีกับเจ้าภาพงานปอยบวชลูกแก้ว จะมีกำหนดระยะเวลาที่วันนั้นไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับความสามารถของเจ้าภาพ แต่ต้องไม่ต่ำกว่า 2 วัน คือ วันแตงดา และวันงานปอยที่จะทำพิธีบวช

วันแตงดา จะมีการจัดเตรียมอาหารสำหรับเลี้ยงดูผู้ที่มาร่วมงานและจะมีการนำผู้ที่บวชมาแต่งเครื่องทรงลูกแก้ว ตามความเชื่อของชาวไทยล้านนา ผู้ที่บวชเป็นลูกแก้วเป็นผู้บริสุทธิ์มีบุญญาธิการเปรียบเสมือนกับเทพหรือเทวดาองค์หนึ่ง จึงต้องมีการแต่งองค์ทรงเครื่องเหมือนกับเทวดา จะไปที่ไหนก็ต้องมีคนอุ้มหรือขี่คอไป จะเดินบนพื้นดินไม่ได้ อาหารที่รับประทานจะต้องจัดเป็น 3, 7, 9 อย่าง แล้วแต่จะกำหนดและจะต้องรับประทานให้ครบหมดทุกอย่างรวมทั้งรวมทั้งหมด 32 คำ เพื่อให้ครบตามจำนวนขวัญ 32 ขวัญ

ภาพภาคผนวก 75 ประเพณีปอยบวชลูกแก้ว

เมื่อแต่งตัวเป็นลูกแก้วแล้ว ก็จะนำลูกแก้วขึ้นขี่คอคนที่สมมติว่าเป็น “ม้าขี่” บางแห่งก็ใช้ม้าจริง โดยแห่ขบวนลูกแก้วพร้อมด้วยเครื่องอัฐบริวารบางส่วนไปตามถนนในหมู่บ้านเพื่อไปขอพรและผูกข้อมือจากผู้ที่นั่งถือและผู้เฒ่าผู้แก่ภายในหมู่บ้าน ขณะที่มีการแห่ลูกแก้วนั้นมีการโปรยข้าวตอกดอกไม้เป็นระยะเพื่อให้เกิดสิริมงคลแก่ลูกแก้ว และมีการร้องรำทำเพลงไปตามจังหวะเสียงกลองสร้างความสนุกสนานรื่นเริงเป็นอย่างมาก พอถึงวันที่จะมีการบรรพชาเรียกว่า “วันปอย” ก็จะมี

การแห่ลูกแก้วไปยังสถานที่ประกอบพิธีเพื่อ “เรียกขวัญลูกแก้ว” โดยผู้ที่เชี่ยวชาญในเรื่องการทำพิธีเรียกขวัญเป็นผู้กล่าวคำเรียกขวัญ

การ “เรียกขวัญ” หรือ “การฮ้องขวัญ” ชาวล้านนามีความเชื่อว่ามนุษย์เรานั้นแต่ละคนต้องมีขวัญประจำตัวอยู่คนละ 32 ขวัญ อาจจะเสลิดไปที่อื่นเมื่อได้รับความตกใจหรือเจ็บป่วยก็จะทำให้ขวัญอ่อนได้จะทำก็ต่อเมื่อป่วยไข้ จากบ้านไปนานๆ แล้วกลับมาถึงบ้านหรือคนที่กำลังจะจากบ้านไปทีื่อนานๆ และผู้ที่กำลังจะแต่งงาน ส่วนประกอบในการฮ้องขวัญ คือ บายศรี ข้าวหนึ่ง ไก่ต้มกล้วย ดอกไม้รูปเทียน ส่วนผูกข้อมือจะต้องผูกข้างซ้ายก่อน ถือว่า มัดมือซ้ายขวัญมามัดมือขวาขวัญอยู่ ถ้าเป็นคนธรรมดาก็ต้องผูกข้อมืออย่างน้อย 3 วัน ในการฮ้องขวัญลูกแก้ว คือ การเรียกขวัญทั้ง 32 ขวัญให้กลับคืนมา ที่สำคัญเป็นการปลุกเตือนจิตให้คิดถึงบุญคุณบิดามารดา ตามความเชื่อของล้านนาไทยมีความเชื่อว่า ถ้าได้บวชเป็นสามเณรสามารถทดแทนบุญคุณมารดาได้ และถ้าได้บวชเป็นพระภิกษุก็สามารถแทนพระคุณบิดาได้ ที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งก็คือ ทำให้จิตใจสงบตั้งมั่นพร้อมที่จะบวชเรียน ศึกษาและปฏิบัติธรรมวินัยเพื่อสืบสานพระพุทธศาสนาต่อไป

4. เดือนกันยายน

วันอาสาฬหบูชา ตรงกับวันเพ็ญเดือน 8 (เดือน 10 เหนือ) เป็นวันก่อนเข้าพรรษา 1 วัน ชาวบ้านจะนำอาหารคาวหวานที่ได้จัดเตรียมไว้พร้อมทั้งดอกไม้รูปเทียนไปทำบุญตักบาตรที่วัด พร้อมทั้งदानขันข้าวอุทิศส่วนกุศลไปให้กับญาติพี่น้องที่ได้เสียชีวิตไปแล้ว ตอนบ่ายฝั่งเทศน์ ฟังธรรมพอลงคิน ผู้เฒ่าผู้แก่ที่รับศีล 8 ก็จะนอนที่วัด ซึ่งในวันนี้ถือว่าการเข้าพรรษาของพุทธศาสนิกชนทั่วไป

วันเข้าพรรษา มีการหล่อเทียนในวันเข้าพรรษา ซึ่งเรียกว่าประเพณีหล่อเทียนเข้าพรรษา เป็นประเพณีที่สืบทอดกันมาตั้งแต่โบราณ ซึ่งยึดถือปฏิบัติกันมาเป็นประจำทุกปี ในระหว่างที่เข้าพรรษาพระภิกษุสามเณรจะต้องมีการสวดมนต์ ทำวัตรทุกเช้าค่ำ จึงจะต้องมีรูปเทียนบูชาด้วย หมู่บ้านแม่ม่อนน้อยมีการหล่อเทียนพรรษาแล้วก็นำเทียนแห่ไปตามถนนภายในหมู่บ้านสร้างความสนุกสนานให้กับคนในหมู่บ้าน ในขณะที่มีการแห่เทียนชาวบ้านก็จะช่วยกันบริจาคทรัพย์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา นับว่าเป็นการร่วมศรัทธากันอย่างพร้อมเพรียง

ประเพณีตานก๋วยสลาก (สลากภัต) เริ่มตั้งแต่เดือนกันยายนจนถึงเดือนตุลาคมของทุกๆ ปี ซึ่งในแต่ละวัดจะกำหนดประมาณ 2 วัน ของช่วงระยะเวลานี้ ซึ่งแต่ละหมู่บ้านจะกำหนดไม่ให้ตรงกัน วันแตงดา บ้านแต่ละหลังก็ได้จัดเตรียมกระชู่ (ก๋วย) หรือก๋วยหน้อย ข้างในใส่อาหารคาวหวานและผลไม้ เช่น ส้มโอ กล้วย อ้อย เสริ่งเรียบริ้วยแล้ว ก็ผูกปลายดอกของก๋วยเข้ารวมกัน เอาสวดยดอกไม้และปัจจัยเสียบไว้ตอนปลาย ส่วนก๋วยสลากหลวงซึ่งทำด้วยกระชู่ขนาดใหญ่ ปัจจุบันนี้นิยมใช้ถึงน้ำพลาสติกแทนผูกติดกับต้นหญ้าคาสำหรับปักดอกไม้ของใช้และยอดปัจจัย ข้างในใส่อาหารคาวหวานและผลไม้ต่างๆ ตลอดจนของใช้บางอย่างเป็นเครื่องอุปโภคบริโภค เหมาะสำหรับพระสงฆ์ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย เพื่อที่จะได้นำไปถวายแด่พระสงฆ์ในวันบอย และในวันแตงดานี้ก็จะมี การจัดเตรียมอาหารคาวหวานและเครื่องต้มเพื่อไว้ต้อนรับแขกที่มาร่วมทำบุญโดยการบริจาคปัจจัยนี้เรียกว่า “ การขอมสลาก ”

ภาพภาคผนวก 76 ประเพณีตานก๋วยสลาก

พอถึงวันปอยสลาก ชาวบ้านก็จะนำต้นก๋วยสลากไปตั้งตามหมายเลขของใครของมัน ที่ทางวัดได้จัดเตรียมไว้เพื่อรอถวายแก่พระภิกษุสงฆ์ ในวันเดียวกันนี้ก็จะมีการทำบุญต่างหมู่บ้านที่ได้เชิญมาร่วมงานในงานเรียกว่า “หัววัด” พร้อมด้วยพระภิกษุสามเณรและช่างฟ้อนนำขบวนหัววัดเข้ามา เช่น ฟ้อนเล็บ ฟ้อนดาบ ฟ้อนเจิง ฟ้อนสาวไหม ฟ้อนกลองสะบัดชัยฯ เสร็จแล้วก็นำต้นคร้าวทวนหัววัดไปถวาย หลังจากที่ทำพิธีสลากภัตเรียบร้อยแล้ว พระภิกษุสงฆ์ที่ได้รับการนิมนต์มาจากวัดต่างหมู่บ้านและจากวัดที่จัดงานปอย ก็จะทำการจับสลากเสร็จแล้วก็จะไปรับการถวายต้นก๋วยสลากตามหมายเลขที่จับได้ และให้ศีลให้พรเป็นเสร็จพิธี

5. เดือนพฤศจิกายน

ประเพณีเดือนยี่เป็ง เป็นประเพณีอันดีงามของชาวล้านนามีมาแต่โบราณ คำว่า “ยี่” แปลว่า สอง และคำว่า “เป็ง” แปลว่าพระจันทร์เต็มดวง คำว่า “ยี่เป็ง” แปลว่า วันเพ็ญเดือน 2 ซึ่งตรงกับวันเพ็ญขึ้น 15 ค่ำเดือน 12 (เดือน 2 เหนือ) เป็นวันเดียวกับวันลอยกระทง

พิธีกรรมในวันยี่เป็ง ตอนเช้าชาวบ้านจะนำดอกไม้ธูปเทียนอาหารคาวหวานไปทำบุญตักบาตรที่วัดหลังจากที่รับประทานอาหารเสร็จเรียบร้อยแล้วก็จะพากันไปที่วัดอีกครั้งเพื่อถวายสังฆทาน ฟังเทศน์ และฟังธรรม เพื่ออุทิศส่วนกุศลไปให้กับญาติพี่น้องที่ได้ล่วงลับไปแล้ว

ตามความเชื่อของชาวไทยล้านนา ระยะเวลาระหว่างวันเพ็ญเดือน 12 เหนือ ถึงเดือนยี่เป็ง (วันเพ็ญเดือน 10 ถึงวันเพ็ญเดือน 12 ไต่) เป็นช่วงระยะเวลาที่ยมโลก หรือเมืองนรกได้อนุญาตให้ดวงวิญญาณต่างๆ มารับเอาส่วนบุญ จะได้พ้นจากนรกแล้วไปเกิดในภพอื่น ส่วนดวงวิญญาณใดที่ไม่สามารถรับเอาส่วนบุญกุศลได้ ก็จะกลับไปยังภูมินรกดังเดิมเพื่อแสวงวิบากกรรมต่อไป โดยธรรมเนียมการเทศนาธรรมในวันเดือนยี่เป็งอาจจะมีการเทศน์พร้อมๆ กันเป็นจำนวนหลายๆ กัณฑ์ โดยไม่จำกัดจำนวนแล้วแต่คณะศรัทธาจะถวายเพราะมีเวลาค่อนข้างจำกัดจึงมุ่งเน้นเฉพาะในการอุทิศส่วนกุศล ซึ่งอาจจะมีแตกต่างไปจากท้องถิ่นอื่นๆ ในช่วงระยะเวลาเดียวกันนี้ ก็จะมีการนำว่าวหรือโคมลอยที่ทำด้วยกระดาษว่าวสีต่างๆ โดยใช้อากาศและแรงดันจากควันท่อไฟฟ้าให้ลอยขึ้นสู่ท้องฟ้าได้มีลักษณะคล้ายกับบอลลูนนำมาปล่อยเพื่อเป็นพุทธบูชาและเป็นการปล่อยเคราะห์ได้อีกด้วย สร้างความสนุกสนานเพลิดเพลินถือว่าการละเล่นอย่างหนึ่งของล้านนา

ภาพภาคผนวก 77 ประเพณีลอยกระทง

พอกกลางคืนก็จะพากันไปวัดอีกครั้งเพื่อนำดอกไม้ธูปเทียนและผางประทีปไปประกอบพิธีกรรมและฟังเทศน์ฟังธรรมอันสงฆ์ประทีป ขณะประกอบพิธีกรรมอยู่นั้นก็จะมีการจุดโคมไฟธูปเทียนและผางประทีปในบริเวณที่จัดเตรียมไว้ โดยนำไม้ไผ่ที่สานเป็นรั้วเรียกว่า “การขัดพระราชวัง” มีการทำซุ้มประตูแล้วนำเอาก้านมะพร้าว ต้นกล้วย ต้นอ้อย มาตกแต่ง โดยเรียกซุ้มประตูนี้ว่า “ซุ้มประตูมงคล” และยังได้นำโคมไฟผางประทีปไปจุด “เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา” มาตกแต่งด้วยทำให้มีความสวยงามมาก

อาชีพและวิถีชีวิตประจำวัน

ชาวบ้านแม่สุ่นน้อยส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ เกษตรกรรม อาทิเช่น ทำสวน ทำนา เลี้ยงสัตว์ แต่ปัจจุบันการทำนามีจำนวนที่ลดลงเนื่องจากสภาพทางภูมิอากาศที่เปลี่ยนแปลงทำให้มีการเปลี่ยนจากการทำนาเป็นการทำสวนมากขึ้น เช่น สวนลิ้นจี่ ในส่วนของสวนส้มที่เคยนิยมในอดีตก็มีจำนวนสวนส้มลดลงเนื่องจากการใช้สารเคมีในการดูแลรักษามากเกินไปจนทำให้ดินที่ปลูกมีคุณภาพที่ไม่ดี ซึ่งเป็นผลทำให้ผลผลิตของส้มไม่ดีไปด้วย จึงหันไปปลูกลิ้นจี่หรือผลไม้อื่นเพิ่มมากขึ้น

ภาพภาคผนวก 78 การท่องเที่ยวในสวนส้มของเกษตรกรบ้านแม่สุ่นน้อย

ภาพภาคผนวก 79 สวนลิ้นจี่ภายในพื้นที่ชุมชนบ้านแม่ต๋อนน้อย

ทรัพยากรทางวัฒนธรรมของชุมชนบ้านปางควาย (ชนเผ่าอัวเมี่ยน)

อัวเมี่ยน (เย้า) ได้รับการจัดให้อยู่ในเชื้อชาติ มองโกลอยด์ คืออยู่ในตระกูลจีนทิเบต ได้ปรากฏครั้งแรกในเอกสารบันทึกของจีน สมัยราชวงศ์ถัง โดยปรากฏในชื่อ ม่อ เย้า มีความหมายว่า ไม่อยู่ได้อำนาจของผู้ใด เล่ากันว่า เมื่อประมาณ 2000 กว่าปีมาแล้วบรรพชน ได้ตั้งถิ่นฐานอยู่ที่ราบรอบทะเลสาบตงติง แถบแม่น้ำแยงซี แต่ไม่ยินยอมอยู่ภายใต้การบังคับกดขี่ของรัฐ จึงได้ทำการอพยพเข้าไปในป่าลึกบนภูเขาสูง ได้ตั้งถิ่นฐานสร้างบ้านด้วยมือของตัวเอง เพื่อปกป้องเสรีภาพจึงถูกขนานนามว่า ม่อ เย้า ซึ่ง เหยา ซี เหลียน ได้บันทึกไว้ในเหลียงชูต่อมาในสมัยราชวงศ์ซ่ง คำเรียกนี้ถูกยกเลิกไปเหลือแต่คำว่าเย้าเท่านั้น

ต่อมาคำว่าเย้าเคยปรากฏในเอกสารจีน เมื่อประมาณศตวรรษที่ 5 ก่อนคริสตกักราช ซึ่งมีความหมายว่าป่าเถื่อนหรือคนป่ากล่าวกันว่าในประเทศจีนชนชาติเย้ามีคำเรียกขานชื่อของตนเองแตกต่างกันถึง 28 ชื่อ แต่คนเย้าในประเทศไทย เรียกตัวเองว่า เมี่ยน หรือ อัวเมี่ยน ซึ่งมีความหมายว่า มนุษย์ หรือ คนเหยา ชุ่น อัน กล่าวว่าชาวเย้าในประเทศจีนแยกออกเป็น 4 กลุ่มใหญ่ คือ เผ่าเปี่ยน เผ่าปู้ เผ่าฉั่น และเผ่าผิงตี้ ชาวเย้าเผ่าเปี่ยน มีประชากรมากที่สุดและเป็นกลุ่มที่ย้ายถิ่นฐานตลอดเวลาเป็นระยะทางที่ไกลที่สุด และกระจ่ายกันอยู่ในอาณาบริเวณที่กว้างขวางที่สุดด้วย

ประวัติการอพยพ

ประสิทธิ์ ลิปรีชาและคณะ (2547:3) ระบุว่าชาวอัวเมี่ยนเดินทางจากจีนสู่ประเทศไทย ซึ่งชาวอัวเมี่ยนเผ่าเดิมมี 12 สกูล เส้นทางอพยพของสกูลใหญ่ ๆ จะรู้เส้นทางชาวอัวเมี่ยนทั้งหมด ชนชาติอัวเมี่ยนแต่เดิมอาศัยอยู่ที่ตำบลจเหอเซียง อำเภอปกครองตนเอง ชนชาติเย้าเจียงหัวมณฑลฮุนาน จากตำนานพบว่าชาวอัวเมี่ยนบางเผ่าที่อาศัยอยู่ตอนใต้ของทะเลสาบตงติงหู ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน จำนวน 12 สกูล ได้อพยพเข้าสู่ภาคเหนือของประเทศเวียดนาม ผ่านประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทยประมาณ 100 ปีที่ผ่านมา

การปกครอง

สุรินทร์ จิระพงษ์ปริชา (บทสัมภาษณ์วันที่ 22 กันยายน 2553) อธิบายว่า การปกครองของอัวเมี่ยนนั้น บุรุษอัวเมี่ยนมีศักดิ์เหนือกว่าสตรีและผู้เยาว์ในครอบครัว จะสังเกตได้จากเวลารับประทานอาหาร จะจัดอาหารให้บรรดาผู้ชายก่อน จากนั้นสตรีและเด็กจึงจะรับประทานร่วมกันทีหลัง ภรรยาในฐานะเป็นรองสามี และจะต้องให้ความเคารพสามี เช่น "ตื่นก่อน นอนทีหลัง" ชาวอัวเมี่ยนจะถือว่า ผู้เฒ่าผู้แก่ คือ อาวุโสมีสิทธิพิเศษในฐานะที่ได้รู้เห็นโลกมานานกว่าจึงถือว่าเป็นอนุชนที่พึงเคารพและเชื่อฟัง

การปกครองโดยรวมแล้ว คือ เริ่มจากการปกครองโดยหัวหน้าครอบครัว ไม่ว่าจะเป็นเรื่อง หรือบางเรื่องอาจให้ภรรยาช่วยออกความคิดเห็น ชาวอัวเมี่ยนไม่นิยมแบ่งแยกย่อยครอบครัวออก เพราะอาจจะไปกระทบถึงผีบรรพบุรุษ ชาวอัวเมี่ยนเป็นเผ่าที่เห็นคุณค่า และให้ความสำคัญกับแรงงานมาก จึงนิยมการมีบุตรและอุปถัมภ์บุตรบุญธรรม เพื่อเพิ่มสมาชิกแก่ครอบครัวชุมชนอัวเมี่ยน

เป็นชุมชนที่พึ่งพาตัวเองค่อนข้างสูง จะมีตำแหน่งหรือฝ่ายต่าง ๆ ที่มีความสำคัญ และเอื้อต่อการจัดการในชุมชน

การจัดการของอัวเมียนจะแบ่งย่อยตามฝ่ายออกมา คือ

1. ผู้ปกครองหรือหัวหน้าหมู่บ้าน
2. ผู้อาวุโส
3. ผู้ประกอบพิธีกรรม
4. ช่างตีเหล็ก
5. ช่างเงิน
6. หมอยาสมุนไพร [เดียไซ] จะควบคู่กับการทำพิธีกรรม และรวมไปถึงเป็นทั้งหมอ

ตำแยประจำหมู่บ้านด้วย

การตัดสินใจตัดสินใจ

งานหลักของผู้ใหญ่บ้านอัวเมียน คือกำกับการทำพิธีเฉลิมฉลองต่าง ๆ ของหมู่บ้าน ซึ่งถ้าเป็นการประชุมจะเน้นหนักในด้านพิธีการมากกว่า และผู้ใหญ่บ้านยังต้องรับผิดชอบเกี่ยวกับสวัสดิการของลูกบ้าน และกระทำโดยรอบครอบ ซึ่งเมื่อมีกรณีพิพาทระหว่างหมู่บ้าน ผู้ใหญ่บ้านมักมีหน้าที่ไกล่เกลี่ยหาข้อตกลง ซึ่งทั้งสองฝ่ายสามารถยอมรับได้มากกว่า การที่จะไปพิพาทตัดสินว่าใครแพ้หรือชนะ ตัวอย่างเช่น เมื่อมีผู้กระทำผิดจะไปตัดสินกันที่บ้านผู้ใหญ่บ้าน โดยผู้กระทำผิดจะมาให้ทางผู้ใหญ่บ้านทราบล่วงหน้าก่อนว่า จะมาตัดสินคดีความกันเมื่อไร เมื่อถึงวันนัดหมายทางผู้ใหญ่บ้านจะเชิญอาจารย์ผู้ประกอบพิธีกรรม ผู้อาวุโส และคณะกรรมการในหมู่บ้านมาร่วมเป็นพยาน

คู่กรณีทั้งสองฝ่ายจะต้องเตรียมไก่มาฝ่ายละหนึ่งตัว สุรา และเงินตั้งแต่ 100 บาทขึ้นไป เมื่อทั้งสองฝ่ายมาถึงแล้ว ก็จะฆ่าไก่ และเตรียมประกอบอาหาร นำไปวางไว้บนโต๊ะพร้อมเงินและสุรา ทั้งสองฝ่ายจะเริ่มเล่าเรื่องราวความขัดแย้งให้แก่ผู้ตัดสินทราบ การตัดสินจะใช้เสียงส่วนใหญ่ เมื่อตัดสินได้แล้ว ทั้งสองฝ่ายสามารถยอมรับการตัดสินได้ อาจารย์ผู้ประกอบพิธีกรรมก็จะทำพิธีเชิญวิญญาณบรรพบุรุษลงมาช่วยดู และรับฟังร่วมเป็นพยานให้การตัดสินความในครั้งนี้ โดยให้คำมั่นสัญญาว่าต่อไปจะไม่มีการผิดกันอีก จากนั้นทุกคนจึงสามารถรับประทานอาหาร และดื่มสุรา ร่วมกันได้ ในกรณีที่ไม่สามารถตัดสินคดีความให้เสร็จภายในวันนั้น อาหารที่อยู่บนโต๊ะจะไม่สามารถรับประทานได้ จะต้องเททิ้งให้หมด และในวันรุ่งขึ้นก็มาตัดสินคดีความใหม่ จึงจะนำไก่มาประกอบอาหารใหม่ การตัดสินคดีความนี้ส่วนใหญ่จะแล้วแต่กฎ หรือจารีตที่หมู่บ้านตั้งกันขึ้นมา เช่น หนุ่มสาวเป็นแฟนกัน ซึ่งได้ร่วมหลับนอนกันโดยผู้ใหญ่ไม่รู้ จะมีการลงโทษ โดย ต้องให้ทั้งสองฝ่ายออกเงินค่าธรรมเนียมเท่า ๆ กัน และนำเงินนั้นไปทำพิธีกรรมชำระล้างร่างกายให้สะอาด แล้วค่อยจัดพิธีแต่งงานในขั้นต่อไป

โครงสร้างทางสังคม

ชุมชนของอัวเมียนในอดีตนั้นพึ่งตนเองค่อนข้างสูง ทั้งในด้านการดำรงชีวิต และการจัดการภายในชุมชน จะมีตำแหน่งฝ่ายต่าง ๆ ที่มีความสำคัญ และเอื้อต่อการจัดการในชุมชน ครอบครัวของอัวเมียนเป็นครอบครัวขยาย มีจำนวนสมาชิกในครอบครัวมาก เพราะถือว่าเป็นแรงงานสำคัญ โดยหัวหน้าครอบครัว คือ ผู้ชายอาวุโสสูงสุดอาจเป็นปู่หรือพ่อ และมีบุตรชายคนโตเป็นผู้สืบ

สกุลคนต่อไป เมื่อมีการแต่งงานฝ่ายชายจะเป็นฝ่ายเสียค่าสินสอดและค่าใช้จ่ายต่างๆ ผู้หญิงชาวอัวเมียนจะออกจากตระกูลเดิมของตน โดยเลิกใช้แซ่เดิม เปลี่ยนมานับถือผี และใช้แซ่ของสามี และไปอยู่บ้านสามีด้วย แต่มีข้อยกเว้นเช่นผู้ชายไม่มีทรัพย์มากพอที่จะจ่ายค่าสินสอด รวมทั้งค่าเลี้ยงแขก จึงยอมไปอยู่กับฝ่ายหญิงแทนอาจเป็นเวลา 15-20 ปี จึงจะนำภรรยาไปอยู่ด้วยได้ หรือในกรณีที่ฝ่ายหญิงต้องดูแลพ่อแม่ฝ่ายหญิง จะต้องจ่ายค่าสินสอดเป็นจำนวนมากแก่ฝ่ายชาย เพื่อที่จะให้ฝ่ายชายมาอยู่ร่วมครัวเรือน เพราะถือว่าเป็นแรงงานสำคัญในครอบครัวเพิ่มขึ้น และเมื่อมีลูกชาย ลูกชายจะต้องใช้สกุลของแม่ จากนั้นจะสามารถกลับสู่ระบบการสืบตระกูลของฝ่ายชายดั้งเดิมได้ในภายหลัง

ลักษณะบ้าน

ชาวอัวเมียนนิยมสร้างบ้านที่สูงกว่าระดับน้ำทะเล ประมาณ 1,000-1,500 เมตร ปัจจุบันชาว อัวเมียนบางกลุ่มอาศัยอยู่พื้นที่ราบ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสะดวกในการประกอบอาชีพ และการปกครองของทางราชการ บ้านของอัวเมียนมักหันหลังสู่เนินเขา หากอยู่พื้นที่ราบมักหันหน้าออกสู่ถนน ผังบ้านเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า มีห้องนอนแบ่งแยกย่อยเป็นหลายๆ ห้องภายในบ้าน พ่อแม่แยกห้องให้ลูกสาวเมื่อเห็นว่าลูกสาวเริ่มเป็นสาวแล้ว ทั้งนี้เพื่อความสะดวกในการเลือกคู่ของหญิงสาว มีห้องครัวแยกไปอีกห้องหนึ่ง และมีบริเวณห้องใหญ่เป็นที่โล่งมีแคร่ หรือเตียงไว้นั่งเล่น หรือสำหรับแขกมูมโดมมูมหนึ่งของห้อง ในบ้านไม่มีหน้าต่าง แต่มีประตูเข้าออกหลายทาง ประตูที่สำคัญที่สุด คือ ประตูผี หรือประตูใหญ่ เป็นประตูที่ใช้ติดต่อกับวิญญาณ หรือแสดงการเพิ่ม หรือลดสมาชิกของตระกูล เมื่อมีพิธีศพหรือแต่งงานจะต้องใช้ประตูนี้เป็นทางเข้าและออก ในเวลาปกติทุกคนสามารถเดินเข้าออกทางนี้ได้ ประตูจะตรงกันข้ามกับหิ้งผี หรือเมียนเตีย ก่อนสร้างบ้านต้องเอาปีเกิดของหัวหน้าครอบครัวไปดูว่าประตูนี้จะหันหน้า ไปทางทิศใด ก็จะตั้งบ้านตามทางที่สอดคล้องกับปีเกิดของผู้นำครอบครัว ครอบครัวส่วนใหญ่เป็นครอบครัวขยาย เมื่อผู้ชายอัวเมียนแต่งงานจะนิยมนำภรรยาของตนมาอยู่กับฝ่ายพ่อแม่ของตนเอง

ผู้อาวุโสฝ่ายชายจะเป็นผู้นำครอบครัวและมีอำนาจสูงสุดในบ้าน ยกเว้นเฉพาะในเรื่องงานครัว ซึ่งเป็นหน้าที่ของฝ่ายหญิง ส่วนในเรื่องอื่น ๆ แล้ว ผู้อาวุโสจะเป็นผู้ตัดสิน แต่ก่อนการตัดสินใจมักจะมีการปรึกษารือกับสมาชิกในบ้าน คือบุตรชายคนโต และภรรยา ก่อน ส่วนการรักษาพยาบาล ดูแลบุตร หรือเจ็บป่วยเล็กน้อยของสมาชิกนั้น สตรีอัวเมียนจะมีความรู้เกี่ยวกับสมุนไพรมากกว่าผู้ชาย และปลูกสมุนไพรไว้ใช้เอง ผู้หญิงอัวเมียนจะทำงานหนัก พอมีเวลาว่างก็ปักผ้าสำหรับใช้เอง หรือเป็นรายได้พิเศษ จึงมักจะไม่ค่อยเห็นผู้หญิงอัวเมียนว่างเลย จนเผ่าอัวเมียนให้ความสำคัญนับถือ และสืบเชื้อสายทางฝ่ายบิดาโดยใช้ชื่อสกุลตามบิดา และวิญญาณบรรพบุรุษของบิดาอัวเมียนนิยมที่จะแต่งงานกับคนในกลุ่มชาย และหญิงที่ใช้แซ่เดียวกัน แต่อยู่คนละกลุ่มเครือญาติย่อมสามารถแต่งงานได้

ความเชื่อและค่านิยม

ความเชื่อและค่านิยมตลอดจนพิธีกรรมต่าง ๆ ของชาวอัวเมียนมีมากมายแต่ที่สำคัญซึ่งร่อนนายก อบต. แม่่งอน ซึ่งเป็นชาวอัวเมียนได้อธิบายพอสรุปได้ดังนี้ (ประวัติ แสงเทียนหยด สัมภาษณ์วันที่ 22-23 กันยายน 2553)

ภาพวาดในพิธีศักดิ์สิทธิ์

อัวเมียนฝิง - ภาพวาดในพิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์ ภาพวาดในพิธีกรรม "เมียนฝิง" ของอัวเมียนเป็นภาพบนม้วนกระดาษตามแบบศาสนาพุทธ ลัทธิเต๋า ภาพนี้ใช้ในพิธีกรรมต่าง ๆ หลายอย่าง โดยอัวเมียนจะนำมาติดกับฝาบ้านในบริเวณที่ทำพิธี หรืออาจจะแขวนไว้นอกบ้านเฉพาะในบางพิธีกรรมก็ได้ ภาพเหล่านี้เป็นภาพวาดในลัทธิเต๋าแบบจีน ตามสำนักเต๋าที่อัวเมียนนับถือ ภาพวาดเหล่านี้ส่วนหนึ่งถูกวาดให้มีลักษณะที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมความเป็นอัวเมียน ภาพวาดของผีบรรพบุรุษ (เจียผิน) และหิ้งผีใหญ่ (ตัมหอยฟาน) จะมีคนอัวเมียนอยู่หลายจุด อีกภาพหนึ่งของอัวเมียนที่มีขนาดเล็กกว่าแสดงให้เห็น ฟานฮุง ซึ่งเป็นบรรพบุรุษของอัวเมียนเอง

ภาพวาดในพิธีกรรมทางศาสนาของอัวเมียนจะทำความเข้าใจได้ง่าย ถึงแม้ว่าภาพวาดของอัวเมียนจะแสดงลักษณะของเทพดาเหมือนกับลัทธิเต๋าแต่ภาพวาดของอัวเมียนเป็นไปตามกฎที่เข้มงวดซึ่งจะทำให้เข้าใจง่ายขึ้น ภาพวาด "เมียนฝิง" ของอัวเมียน ครบชุดจะต้องประกอบด้วยภาพวาดหลักจำนวน 17 ภาพ

ภาพวาดหลักเหล่านี้ จะเป็นไปตามลำดับของเทพดาที่กำหนดไว้อย่างชัดเจน และยังมีภาพ "ซานหยวน" หรือ "ซานครว" อีก 2 ภาพ ภาพวาดที่สมบูรณ์จะประกอบด้วยภาพเล็กอีก 47 ภาพ

- แบบแรก จะวาดบนกระดาษยาวจำลอง เป็นสะพานเพื่อให้วิญญาณข้ามสะพานนี้ เรียกว่า สะพานมังกร
- แบบที่ 2 เป็นหน้ากาก กระดาษรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส 4-5 แผ่น (ใช้ติดกับหน้าผาก)
- แบบที่ 3 เป็นมงกุฎกระ เป็นตัวแทนองค์ผู้บริสุทธิ์ทั้งสาม เกี่ยมกุย และมีภาพขนาดเล็กอีก 2 ภาพรวมอยู่ด้วย คือ แห้งเผย จูจ้ง และเกี่ยมเก็ง

ภาพเหล่านี้จะถูกห่อเก็บไว้ในห่อผ้าสีแดงหรือสีขาว เก็บไว้ในตระกร้าหวายกลม ที่ทำขึ้นมาเป็นพิเศษนั้นแล้วก็แขวนไว้ข้างหิ้งผี

พิธีผู่เยียนฟิวเมียน (พิธีส่งผีป่า)

ผู่เยียนฟิวเมียน หมายถึง การส่งผีป่า พิธีกรรมนี้เป็นพิธีกรรมของอัวเมียนที่มีมาแต่ดั้งเดิมแล้ว และได้สืบทอดมาจนถึงทุกวันนี้ อัวเมียนเชื่อว่าพิธีกรรมนี้เป็นอีกพิธีกรรมหนึ่งที่ช่วยในการที่คน ๆ หนึ่งไปทำผิดต่อผีป่าหรือลบลู่โดยไม่ตั้งใจ แล้วเมื่อผีป่าเกิดความโกรธจึงทำให้เกิดการเจ็บป่วยขึ้นมา และจะไม่สามารถรักษาได้ โดยทั่วไปจึงต้องทำพิธีเพื่อขอขมา การทำพิธีนี้จะเริ่มมาตั้งแต่การทำพิธีกรรมย่อย โดยเมื่อมีคนที่เกิดอาการเจ็บป่วยขึ้นมา ไม่สามารถรักษาให้หายได้โดยการกินยา คนในครอบครัวนั้นก็จะต้องไปทำพิธีถามหมอผี โดยการไปทำพิธี (โบ้วจู้ยชากว่า) ก่อน คือ ทำพิธีถามวิญญาณบรรพบุรุษว่าที่เกิดอาการป่วยนี้ เกิดจากสาเหตุใด เมื่อทำการถามเสร็จแล้ว หมอผีก็จะบอกคนป่วยว่าคนป่วยนั้นได้ทำผิดต่อผีป่า คนป่วยก็จะได้ว่าตนนั้นได้ทำผิดอย่างไรต่อผีป่า และทำผิดต่อสิ่งไหน จากนั้นหมอผีก็จะบอกให้กับคนป่วย และครอบครัวให้ไปทำพิธีส่งผีป่า โดยหมอผีจะบอกว่าจะต้องนำอะไรในการเซ่นไหว้เพื่อขอขมา หลังจากนั้นคนในครอบครัวก็จะหาวัน เพื่อที่จะไปทำพิธีส่งผีป่าต่อไป

การส่งผีป่านี้นี้จะต้องเตรียมอุปกรณ์ตั้งแต่อยู่บ้าน อุปกรณ์ก็จะมีสัตว์ที่ใช้เช่น ไหว้ กระดาษเงินกระดาษทอง (เจยก่อง) เอาไปเพื่อเป็นเงินทองที่จะเอาไปเผาส่งให้กับผีป่า และยังมี (จ้าว) เป็นอุปกรณ์ที่ใช้ถามความต้องการ เวลาส่งเงินทองให้กับผีป่าว่าเพียงพอหรือว่ายังไม่เพียงพอ จ้าวเป็นอุปกรณ์ที่ทำมาจากไม้ไผ่ ถ้าไม้ไผ่หางยั้ง 2 อัน ก็แสดงว่าผีป่าพอใจกับเงินทองที่คนป่วยส่งไปให้แล้ว ถ้าไม้ไผ่ไม่หางยั้งอย่างที่ต้องการทั้ง 2 อัน ก็ต้องทำการถามต่อไปเรื่อย ๆ จนกว่าผีป่าพอใจ การส่งวิญญาณผีป่านี้นี้ จะเริ่มทำตั้งแต่อยู่บ้าน ก่อนที่จะออกไปในป่าเพื่อที่จะทำพิธีส่งผีป่านั้น หมอผีก็จะสวดยันต์ป้องกันผีร้ายไว้ให้คนละอัน คนที่จะไปนั้นจะต้องได้รับยันต์ป้องกันผีป่าจากหมอผีคนละอัน โดยหมอผีจะทำการสวดคาถาก่อน เพื่อจะให้คุ้มครองคนที่จะไปด้วยในขณะเดินทาง ต้องเอาติดไว้กับเสื้อที่เราใส่อยู่ เพื่อเป็นการป้องกันสิ่งชั่วร้ายต่าง ๆ

เมื่อไปถึงในป่าที่จะทำพิธี ผู้ช่วยหมอผีก็จะทำการเตรียมพื้นที่ เครื่องเช่น ไหว้ แล้วก็ฆ่าไก่เพื่อจะทำพิธีต่อไป ไก่นั้นจะมีทั้งหมด 3 ตัว ตัวหนึ่งจะเป็นไก่ที่ฆ่าเพื่อเซ่นไหว้ให้กับผี เติย ซึ่งเป็นวิญญาณบรรพบุรุษของคนป่วย เพื่อให้วิญญาณบรรพบุรุษช่วยคุ้มครองคนป่วยและครอบครัวของคนป่วย อีก 2 ตัว เป็นไก่ที่ฆ่าเพื่อเซ่นไหว้ให้กับผีป่า ในการขอขมากับผีป่าที่ทำให้โกรธและไปลบหลู่ผีป่าโดยไม่รู้อิหรืตัวนั้นเอง จึงเป็นเหตุทำให้ไม่สบายและป่วยเกิดขึ้น จึงต้องทำการขอขมาให้ผีป่าไม่มาทำร้ายอีก ในขณะที่ทำพิธีอยู่นั้นก็จะมีด้ายเส้นหนึ่งที่ใช้ผูกไว้กับ สี่เจียน และผีป่าที่เราทำเป็นรูปจำลองขึ้นมา แล้วทำการสวดขอขมาผีป่าเพื่อปล่อยให้คนป่วยนั้นให้เป็นอิสระ เมื่อทำการสวดเสร็จก็จะตัดด้ายเส้นนั้นให้ขาด เพื่อไม่ให้ผีป่ามารบกวนคนป่วยอีก เมื่อตัดเสร็จแล้วก็จะทำการเผากระดาษเงินกระดาษทองให้กับผีป่าที่ต้องการจนหมด แล้วก็นำร่างจำลองของผีป่าไปทิ้งเพื่อให้กลับไปอยู่ในป่าเหมือนเดิม หลังจากนั้นก็จะเสร็จพิธีกรรม ผู้ช่วยหมอผีก็จะนำไก่มาประกอบอาหารแล้วทุกคนก็ร่วมรับประทานอาหารนั้น พิธีการส่งผีป่านี้นี้จะใช้เวลา 2 ชั่วโมงกว่า ๆ จึงเป็นอันเสร็จพิธี พอทานเสร็จตอนกลับบ้านจะห้ามนำอาหารที่เหลือกลับบ้าน และจะไม่แวะเข้าบ้านของชาวบ้าน เพราะถือว่าไม่เป็นมงคล และเมื่อกลับถึงบ้านก็ต้องล้างมือก่อนเข้าบ้าน

พิธีเรียกขวัญ

ชนชาวอีสานเป็นชนเผ่าที่มีความเชื่อเรื่องประเพณี พิธีกรรมมาก การเรียกขวัญก็เป็นอีกหนึ่งพิธีกรรมที่อีสานให้ความเคารพนับถือมาโดยตลอด ในระยะ 1 ปีของอีสานนั้นแต่ละคนต้องทำการเรียกขวัญอย่างน้อย 1 ครั้ง บางคนนั้นอาจจะเรียกขวัญปีละ 2-3 ครั้งก็มี เนื่องจากบุคคลนั้นเกิดอาการป่วยขึ้น หรือทำเมื่อตกใจเห็นอะไรที่ไม่ดี จะต้องเดินทางไกล จากบ้านไปนาน ชนเผ่าอีสานจึงทำการเรียกขวัญ เพื่อทำให้ขวัญกลับมาอยู่กับตัว อีสานเชื่อว่าการเรียกขวัญนั้นจะช่วยขจัดความทุกข์ทรมานได้ และเมื่อทำแล้ว วิญญาณบรรพบุรุษก็จะมาคุ้มครอง และดูแลผู้เรียกขวัญ เมื่อเรียกขวัญเสร็จก็จะทำให้คนที่สูญเสียขวัญนั้นสบายใจขึ้น

การเรียกขวัญของอีสานนั้นจะอยู่ช่วงระหว่างเทศกาลปีใหม่ของอีสาน เพราะช่วงนั้นพี่น้องในหลายๆ บ้านก็จะกลับบ้านมาพร้อมหน้าพร้อมตากัน พี่น้องที่อยู่ไกลเมื่อกลับมาถึงบ้าน พ่อแม่ก็จะหาหมอผีมาช่วยเรียกขวัญ เนื่องจากว่าคนที่อยู่ห่างไกลจากบ้านนั้นจะไม่มีเวลากลับบ้านบ่อยนัก จึงไม่ได้ผ่านพิธีเรียกขวัญมากนัก กว่าจะได้เรียกขวัญครั้งหนึ่งก็ต้องนานเป็นปี ดังนั้นช่วงเทศกาลปีใหม่นี้จึงเป็นช่วงที่เหมาะสมกับการเรียกขวัญให้กับคนในครอบครัว มากที่สุด

การเรียกขวัญนี้จะใช้เวลาไม่มากนัก และไม่ต้องใช้เครื่องเซ่นไหว้มากมาย ถ้าเรียกขวัญเด็กอายุ 1 - 12 ขวบ จะใช้ไก่และไข่ไก่ กระดาษเงินและเหล้า เป็นเครื่องเซ่นไหว้ โดยจัดไว้บนโต๊ะหน้าหิ้งบูชา (ซิบเมียนเมียน) การทำพิธีจะมีการท่องคาถา และเผากระดาษเงินให้วิญญาณบรรพบุรุษ เพื่อขอให้ช่วยดูแลรักษา ช่วงเวลาที่ไม่สบายเกิดขึ้น หรือเวลาที่ออกไกลบ้านไป และคุ้มครองขวัญให้อยู่กับตัวตลอด

การเรียกขวัญของผู้ใหญ่นั้นก็จะทำคล้ายกันกับของเด็ก เพียงแต่แค่เปลี่ยนเครื่องเซ่นไหว้ใช้หมูแทนไก่กับไข่ นอกจากนั้นก็จะเหมือนกับเด็กทุกขั้นตอน การเรียกขวัญจะใช้เวลาไม่นาน ประมาณ 2 ชั่วโมง เมื่อทำพิธีเสร็จก็จะรับประทานอาหารร่วมกับอาจารย์ผู้ประกอบพิธี อาจารย์ผู้ประกอบพิธีก็จะบอกว่าขวัญเรากลับมาหรือยัง เพื่อที่จะได้รู้ว่าเป็นอย่างไรบ้าง ดีหรือไม่ดี ตามประเพณี อาจารย์ผู้ประกอบพิธีก็จะบอกให้บุคคลในครอบครัวทราบ ถ้าหากว่าไม่ดีก็ต้องทำพิธีตามขั้นตอนที่อาจารย์ผู้ประกอบพิธี หรือคนในครอบครัวอาจหาหมอผีมาช่วยเรียกขวัญให้กับบุคคลนั้นก็ได้

พิธีสะพานเรียกขวัญหรือพิธีต่ออายุ

โดยการสร้างสะพานให้วิญญาณข้ามกลับมาหาร่าง เป็นพิธีที่ใช้ระยะเวลาหนึ่งวัน พิธีนี้มักจะประกอบพิธีกรรมนอกพื้นที่ชุมชน

อุปกรณ์

1. กระดาษผี(ใช้แทนเงิน)
2. ขนมห่อข้าวต้มมัดเป็นเครื่องเซ่น
3. กะละมังที่รองเลือดหมูเซ่น
4. สะพานไม้กระดานและเครื่องเซ่น
5. อ่างน้ำเพื่อเผาสารหรือกระดาษผี

การจัดพิธีโดยเริ่มจาก เตรียมไม้กระดาน ซึ่งฟุ้งเลื้อยจากต้นไม้สดๆให้มีปุ่มไม้ยื่นจากกระดานจำนวนเท่าครึ่งของพิธี ที่ทำมาแล้ว สำหรับคนๆนั้น เขาจะทอดกระดานแผ่นนี้ ข้ามลำธารหรือทอดบนพื้นดินให้ขนานกับทางเข้าหมู่บ้าน

ก่อนประกอบพิธีกรรม ผู้ประกอบพิธีจะเตรียมเขียนจดหมายหรือสารขึ้นมาหลายฉบับ โดยฉบับหนึ่งถึงบรรพชน ฉบับหนึ่งถึงเทพเจ้าญาติได้ และอีกฉบับถึงขวัญที่หลงทางหายไป แล้วประทับตราฆ่าเร็ว เพื่อให้สารนั้นไปถึงมือผู้รับโดยด่วน แล้วจึงลั่นลูกแบ่งหมูตัวนั้นเป็นห้าชิ้นแล้วประกอบเข้ากันเป็นหมูอย่างเดิม ตั้งไว้ที่ปลายสะพานด้านหมู่บ้าน ตั้งเครื่องเซ่นพระเจ้าญาติไว้ใกล้ๆตัวหมู ส่วนเครื่องเซ่นอีกชุดหนึ่งตั้งไว้บนโต๊ะเล็กที่ปลายสะพานอีกด้าน ผู้ประกอบพิธีจะทำการไหว้วิญญาณอุปชฌายจารย์ และเผาสารเป็นการส่งข้อความไปสู่ภูตภูมิ เมื่อเริ่มพิธีคนป่วยจะต้องนั่งขัดสมาธิอยู่ที่เชิงสะพานด้านหมู่บ้าน มีผ้าขาวคลี่วางพาดตก ผู้ประกอบพิธีจะสวดมนต์หลายจบแล้วขีดข้าวสารมาจากปลายสะพานอีกด้านหนึ่งมายังคนป่วย ซึ่งคนป่วยจะต้องพยายามรับให้ได้บ้างด้วยผ้าขาวเพื่อ จะนำข้าวสารที่ได้ไปถวายผู้ประกอบพิธี ผู้ประกอบพิธีจะมอบไก่ที่มีชีวิตหนึ่งตัวให้คนป่วยพร้อมกับท่อนไม้ ซึ่งเมื่อคนป่วยรับมาแล้วก็ต้องเดินข้ามสะพานแล้วกลับไปบ้านทันทีโดยไม่เหลียวหลัง แล้วผู้ประกอบพิธีจะเผากระดาษเงินหลังจากเสร็จพิธีกรรม หากทำทุกอย่างถูกต้องแล้ว

เชื่อกันว่าอีกระยะหนึ่งขวัญก็จะกลับเข้าร่าเป็นอันพื้นสู่สภาพในปัจจุบัน การทำพิธีนี้ถือได้ว่าเป็นพิธีที่นิยมทำพิธีกรรมหนึ่ง ซึ่งเป็นความเชื่อของคนสมัยก่อนถึงปัจจุบัน โดยคนส่วนใหญ่ จะเชื่อคล้ายๆกัน คือ ถ้าทำพิธีแล้วจะสบายใจ เพราะเชื่อว่า การทำพิธีนี้แล้ว จะเรียกขวัญคืนมา ต่ออายุแล้วยังลบล้างสิ่งที่ไม่ดีที่เข้ามาทำให้ไม่สบาย จึงมีพิธีนี้เกิดขึ้นตามความเชื่อ

วันขึ้นปีใหม่ (เจีย เชียง เหยียง)

พิธีฉลองปีใหม่ของอัวเมียนจะจัดเป็นประจำทุก ๆ ปี หลังจากปีเก่าได้ผ่านพ้นไปแล้ว เช่นเดียวกับชนเผ่ากลุ่มอื่น ๆ ทั่วไป แต่เนื่องจากเผ่าอัวเมียนใช้วิธีนับวัน เดือน ปี แบบจีน ดังนั้นวันฉลองปีใหม่จึงเริ่มพร้อมกันกับชาวจีน คือ วันตรุษจีน ภาษาอัวเมียนเรียกว่า เจียฮยัง ก่อนที่จะถึงพิธีเจียฮยัง นี้ ชาวบ้านแต่ละครัวเรือน จะต้องเตรียมสิ่งของเครื่องใช้ที่จำเป็นทั้งของใช้ส่วนตัว และของใช้ในครัวเรือนให้เรียบร้อยก่อน เพราะเมื่อถึงวันขึ้นปีใหม่แล้วจะมีกฎข้อห้ามหลายอย่างที่เผ่าอัวเมียนยึดถือและปฏิบัติกันต่อ ๆ กันมา

ชาวอัวเมียนจะมีสิ่งที่ต้องเตรียมก่อนวันปีใหม่ คือ

1. อาหารสัตว์ เช่น หยวกกล้วย หย้าสำหรับเลี้ยงหมูเลี้ยงวัว และอื่นๆ เพราะอัวเมียนเชื่อว่า ถ้าไปหาอาหารสัตว์ในวันขึ้นปีใหม่นี้เป็นสิ่งที่ไม่ดีเนื่องจากเมื่อถึงเวลาทำไร่ จะมีวัชพืชขึ้นมาก ทำให้ผลผลิตไม่ดีหรือไม่พอกิน
2. ฟืน สำหรับหุงต้ม อัวเมียนเชื่อว่าถ้าไปตัดฟืนในวันขึ้นปีใหม่ จะทำให้ในตัวบ้านมีแมลงบุงมาก
3. ขนม(ฉั่ว) ใช้สำหรับไหว้บรรพบุรุษ และใช้กินในวันขึ้นปีใหม่ ขนมที่ทำมี ข้าวปุก (ฉั่ว จซง) ข้าวต้มมัดดำ (ฉั่วเจียะ, ฉั่วจฉิว)
4. เนื้อ สัตว์ ส่วนมากจะฆ่ากันวันที่ 30 ซึ่งเป็นวันสุดท้ายของปีเก่า มีทั้งหมู และไก่ เพราะเมื่อถึงวันขึ้นปีใหม่ อัวเมียนจะไม่ฆ่าสัตว์ มีความเชื่อว่า ถ้าฆ่าสัตว์ในวันขึ้นปีใหม่นี้แล้ว จะทำให้การเลี้ยงสัตว์ไม่ดี และทำให้เกิดโรคต่าง ๆ แก่สัตว์ได้
5. เตรียมไข่ เพื่อนำมาชุบให้เป็นสีแดง สำหรับแจกให้เด็ก และญาติพี่น้องที่มาเที่ยวในวันขึ้นปีใหม่ ซึ่งถือว่าเป็นสิริมงคล และเป็นสิ่งที่ดีงาม
6. ของใช้ส่วนตัว เช่น เสื้อผ้าเครื่องประดับ และอื่น ๆ จะต้องเตรียมให้พร้อมก่อนวันขึ้นปีใหม่ เพราะในวันขึ้นปีใหม่ อัวเมียนห้ามใช้เงิน ถ้าใช้เงินในวันนี้เชื่อว่า เวลาจะมีเงินแล้ว จะไม่สามารถเก็บได้ ต้องจับจ่ายออกไปจะยากจน และไม่สามารถหาเงินทองได้
7. ประทัด ใช้จุดเพื่อเป็นสิริมงคลแก่ตนเอง และครอบครัว เป็นการแสดงความยินดีที่ปีเก่าได้ผ่านไปด้วยดี และต้อนรับปีใหม่ที่กำลังจะถึง

พิธีบวช (กว่าดั่ง)

คำว่า "กว่า ดั่ง" ในภาษาอัวเมียนมีความหมายว่าแขวนตะเกียง ซึ่งเป็นการทำบุญเพื่อให้เกิดความสว่างขึ้น และอัวเมียนเองก็จะถือว่าผู้ที่ผ่านพิธีนี้แล้ว จะมีตะเกียง 3 ดวง พิธีนี้ได้รับอิทธิพลมาจากลัทธิเต๋า เป็นพิธีที่ทำเฉพาะผู้ชายเท่านั้น ถือเป็นการสร้างบุญบารมีให้กับตนเอง ทำบุญ

อุทิศให้บรรพบุรุษ และเป็นผู้สืบสกุล ไม่มีหลักฐานปรากฏแน่ชัดว่าพิธีกรรมนี้มีประวัติความเป็นมาอย่างไร มีเพียงแต่คำบอกเล่าจากการสันนิษฐานของผู้อาวุโสว่า พิธีกว่าตัง นี้มีมานานมากแล้ว คงจะเป็น "ฟามชิงฮู่" เป็นผู้บัญญัติให้ชาวอ้วเมียนทำพิธีนี้ เมื่อประมาณ 2361 ปีมาแล้ว เพราะ ฟามชิงฮู่ เป็นผู้สร้างโลกวิญญานและโลกของคน ฟามชิงฮู่ จึงบอกให้ทำพิธีกว่าตัง เพื่อช่วยเหลือคนที่ตายไป ให้ได้ขึ้นสวรรค์ หรือไปอยู่กับบรรพบุรุษของตนเอง จะได้ไม่ตกลงไปในนรกที่ยากลำบาก พิธีนี้เป็นพิธีบวชพิธีแรกซึ่งจะทำให้กับผู้ชายชาวอ้วเมียน โดยไม่จำกัดอายุ ในประเพณีของอ้วเมียน โดยเฉพาะผู้ชายถ้าจะเป็นคนที่สมบูรณ์จะต้องผ่านพิธีบวชก่อน

พิธีกว่าตัง หมายถึงพิธีแขวนตะเกียง 3 ดวง เป็นพิธีที่สำคัญมาก เพราะถือว่าเป็นการสืบทอดตระกูล และเป็นการทำบุญให้บรรพบุรุษด้วย ในการประกอบพิธีกว่าตังนี้ จะต้องนำภาพเทพพระเจ้าทั้งหมดมาแขวน เพื่อเป็นสักขีพยานว่าบุคคลเหล่านี้ว่าได้ทำบุญแล้ว และจะได้ขึ้นสวรรค์ เมื่อเสียชีวิตไป จุดสำคัญของพิธีนี้คือ การถ่ายทอดอำนาจบุญบารมีของอาจารย์ผู้ประกอบพิธีกรรม ซึ่งในขณะที่ทำพิธีนี้จะมีฐานะเป็นอาจารย์ (ไซเตีย) ของผู้เข้าร่วมพิธีอีกฐานะหนึ่ง และผู้ผ่านพิธีนี้จะต้องเรียกผู้ที่ถ่ายทอดบุญบารมีนี้ว่า อาจารย์ตลอดไป ผู้เป็นอาจารย์ไม่จำเป็นต้องเป็นผู้ประกอบพิธีกรรมเสมอไป แต่ต้องผ่านการทำพิธีกว่าตัง หรือพิธีบวชขั้นสูงสุด"ไต้ ไช" ก่อน

เมื่อผ่านพิธีนี้แล้ว จะทำให้เขาเป็นผู้ชายที่สมบูรณ์ เขาจะได้รับชื่อใหม่ ชื่อนี้จะปรากฏรวมอยู่กับทำเนียบวิญญานของบรรพบุรุษของเขา ซึ่งเป็นการสืบทอดตระกูลมิให้หมดไป เมื่อเขาเสียชีวิตเขาสามารถไปอยู่กับบรรพบุรุษที่บนสวรรค์ (อย่าง เจียว ต่ง)โดยไม่หลงไปอยู่ในที่ต่ำซึ่งเป็นที่ไม่ดีหรือนรกได้

พอเวลาลูกหลานทำบุญส่งไปให้ก็จะไม่ได้รับ เพราะไม่มีชื่อ นอกจากนี้ผู้ผ่านพิธี บวช (กว่า ตัง) ยังจะได้รับตำแหน่งศักดิ์นาชั้นต่ำสุดของโลกวิญญาน จะได้รับบริวารทหารองครักษ์ 36 องค์ และทำให้ภรรยาเพิ่มเป็น 24 องค์ ดังนั้น ผู้ชายอ้วเมียนทุกคนต้องทำพิธีบวช (กว่า ตัง) ซึ่งจะใช้เวลาในการทำพิธี 3 วันเป็นพิธีถวายตัวแก่เทพเจ้าเต๋า เพื่อวิญญานจะไปอยู่ร่วมกับบรรพชนและมีเทพ (ฮู่ อิน) มาดูแลปกป้องรักษาเมื่อสิ้นชีวิตลง และจะทำให้เขาเป็นผู้ใหญ่เต็มตัวมีศักดิ์และสิทธิ์ที่จะเข้าร่วมพิธีต่างๆของเผ่าได้ทุกพิธี ช่วงที่ทำพิธีนี้ผู้เข้าร่วมจะต้องกินเจและถือพรหมจรรย์ ตามประเพณีแล้วผู้ชายอ้วเมียนทุกคนจะต้องเข้าพิธีกว่า ตัง ซึ่งจะไม่จำกัดอายุ จะน้อยหรือมากก็ได้ การผ่านพิธีกว่า ตัง ยังสามารถทำให้ประกอบพิธีกรรมหลายอย่างได้ด้วยตนเอง รวมทั้งการทำกิจกรรมงานอื่นๆ ก็จะได้รับ การเชื่อถือ

สำหรับชายที่แต่งงานแล้วเวลาทำพิธีบวช ภรรยาจะเข้าร่วมพิธีด้วย โดยจะอยู่ด้านหลังของสามี และการทำพิธีสามารถทำได้พร้อม ๆ กันหลาย ๆ คนก็ได้ แต่คนที่ทำนั้นจะต้องเป็นญาติพี่น้องกัน หรือนับถือบรรพบุรุษเดียวกัน ซึ่งชาวอ้วเมียนเรียกว่าจ่วง เมี้ยน หลังจากผ่านพิธีนี้แล้ว ผู้ทำพิธีจะได้รับชื่อผู้ใหญ่ และชื่อที่ใช้เวลาทำพิธีด้วยเรียกว่าฝะบัว

พิธีการบวชนั้น สามารถแบ่งออก 3 ระดับ คือ

1. กว่าฟามทอยตัง เป็นการบวชซึ่งถือว่าอยู่ในระดับต่ำที่สุด ใช้เวลาในการประกอบพิธี 3 วัน 3 คืน

2. กว่าเซียดฟิงตัง เป็นการบวชที่ถือว่าอยู่ในระดับกลาง มีพิธี 7 วัน 7 คืน

3. ไต้วไซ หรือ กว๋าด้าล่อตัง ถือว่าเป็นการบวชที่ใหญ่ที่สุด ใช้เวลาในการประกอบพิธี 7 วัน 7 คืน

การอยู่กรรม

การอยู่กรรม ซึ่งแปลเป็นภาษาอ๊วเมี่ยนว่า กิ่ง คือ วันที่ถูกกำหนดขึ้นมาตามความเชื่อของคนรุ่นก่อนหรือบรรพบุรุษ ซึ่งมีการยึดถือและปฏิบัติต่อ ๆ กันมา การอยู่กรรมจะเริ่มตั้งแต่วันขึ้นปีใหม่เป็นต้นไป การนับวัน เดือน ปีของอ๊วเมี่ยนนี้จะเหมือนกับปฏิทินจีน อาจจะแตกต่างจากการนับแบบของไทย หรือสากลทั่วไป เดือนแรกของอ๊วเมี่ยนนั้นจะเริ่มในวันขึ้นปีใหม่ ซึ่งจะตรงกับวันตรุษจีน (ราวเดือนมกราคม หรือเดือนกุมภาพันธ์ของไทย) เป็นวันที่ชาวอ๊วเมี่ยนทุกคนต้องหยุดทำงานในไร่ และอยู่ที่บ้านอย่างสงบไม่ส่งเสียงดัง ส่วนใหญ่ไม่นิยมฆ่าสัตว์ในวันนั้น และไม่ตากผ้าในที่สูง ถ้าใครในหมู่บ้านฝ่าฝืนจะมีผลร้ายต่อหมู่บ้าน และตัวของเขาเอง การอยู่กรรมนี้จะตรงกันทุกหมู่บ้าน เพราะยึดปฏิทินแบบจีนเป็นสำคัญ

- วันกรรมเลื่อนอน (กิ่ง คะ ม่าว ป่วย) เป็นวันกรรมที่เลื่อนอนหลับ คนไม่ควรเสียงดังรบกวน เพราะเชื่อว่า ถ้า ฝ่าฝืนจะมีผลเสียต่อสัตว์เลี้ยง และทรัพย์สิน จะมีการขอให้วิญญาณทั้งมวลตลอดจนวิญญาณบรรพบุรุษช่วย ดูแลเสือไม่ให้มารบกวนชีวิต และทรัพย์สินของชาวบ้าน

- วัน กรรมเสือเดิน (กิ่ง คะ ม่าว ย่าง เจ้า) เป็นวันถัดมาจากวันกรรมเลื่อนอน เพื่อขอให้เทพสิ่งศักดิ์สิทธิ์บันดาลให้ เสือเดินทางไปหากินที่อื่น

- วันกรรมมิด (กิ่ง หยุ) เป็นวันกรรมที่จะหยุดงานในไร่นา เพื่อให้มีความปลอดภัยจากมิดและชวาน

- วันกรรมพายู (กิ่ง จย่าว) เป็นวันกรรมที่ต้องอยู่กรรม เพื่อให้ลมพายูไม่พัดทำลายชีวิตและทรัพย์สิน

- วันกรรมนก (กิ่ง เหนาะ) เป็นวันกรรมที่ต้องอยู่กรรม เพื่อไม่ให้นกมาทำลายพืชผลต่าง ๆ ที่ปลูกไว้

- วันกรรมหนู (กิ่ง หนาว) เป็นวันกรรมที่ต้องอยู่กรรม เพื่อไม่ให้หนูมาทำลายข้าวและพืชที่ปลูกไว้

- วันกรรมงู (กิ่ง นาง) เป็นวันกรรมที่ต้องอยู่กรรม เพื่อไม่ให้งูต่าง ๆ เข้าบ้าน และไม่ให้งูกัดเวลาเดินทางในป่า

- วันกรรมแมลงบุง (กิ่ง แก้ง ปะเย) เป็นวันที่ต้องอยู่กรรม เพื่อไม่ให้ตัวบุงหรือตัวหนอนต่าง ๆ เข้าบ้าน หรือมารบกวน

- วันกรรมฟ้า (กิ่ง บะ อง) ถือว่าเป็นวันเกิดของเทพฟ้าผ่า อ๊วเมี่ยนจะไม่ไปไร่ หรือดำข้าว

- วันกรรมน้ำหลาก (กิ่ง โหล) เป็นวันกรรมที่ต้องอยู่กรรม เพื่อไม่ให้น้ำไหลเข้ามาทำความเสียหายแก่ชีวิต ทรัพย์สิน และพืชไร่

- วันกรรมเซ็งเม้ง (กิ่ง เฉ็ง เม้ง) เป็นวันเซ่นไหว้บรรพบุรุษ

- วันกรรมซุ่นปุน (กิ่ง ซุ่น ปุน) เป็นวันกรรมเพื่อรับฤดูใหม่ที่กำลังจะมาถึง เพื่อให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล ซึ่งจะทำให้การเพาะปลูกได้ผลดี

- วัน กรรมเลี้ยวท่า (กึ่ง เลี้ยว ท่า) เป็นวันผลัดเปลี่ยนฤดูกาลตามแบบจีน บางหมู่บ้านเชื่อว่า ระหว่างอยู่กรรม ห้ามผู้ชายนอนหลับในตอนกลางวัน เพราะถ้าหลับขวัญของเขาจะหายไป และจะไปอยู่ในที่ที่มีแต่ผู้หญิง ซึ่งชาวอัวเมียนเรียกว่า เยี้ยว เยียน กัว

- วันกรรม บัวซุน (กึ่ง บัว ซุน) เป็นวันที่มีการเซ่นไหว้วิญญาณบรรพบุรุษ และวิญญาณอื่น ๆ ให้ช่วยดูแลรักษา และช่วยไล่สัตว์ป่าไม่ให้มารบกวนผลิตผลทางการเกษตร

- วัน กรรมเลียบเซียว (กึ่ง เหลียบ เซียว) เป็นวันกรรมที่เซ่นไหว้ป่าเขา โดยทำเครื่องเซ่นที่มีรูปร่างคล้ายธง และทำให้เป็นรูปคล้ายเหรียญเงินเหรียญทอง เพื่อให้เจ้าป่าช่วยดูแลพืชผลต่าง ๆ ในไร่

- วันกรรม ข้าวตั้งท้อง (กึ่ง กู้ โต้ง จยด) เป็นวันที่ต้องอยู่กรรม เพื่อให้ข้าวตั้งท้องออกรวงตามปกติไม่ลีบฝ่อ

- วัน กรรมเจียบ หือม (กึ่ง เจียบ หือม) เป็นวันที่ต้องอยู่กรรม เพื่อไม่ให้บรรดาวิญญาณทั้งปวง รวมทั้งวิญญาณที่ถูกขังโดยเวทย์มนต์ได้ออกมาท่องเที่ยวอย่างอิสระ เป็นวิญญาณที่เป็นใหญ่ในรอบปี

- วันกรรม เมียนปุยบ๊วะ (กึ่ง เมียน ปุย บ๊วะ) เป็นวันกรรมที่มีวัตถุประสงค์ เพื่อนำรูปเทพสวามดาว ซึ่งถูกเก็บไว้อย่างมิดชิดออกมาผึ่งแดด ซึ่งชาวอัวเมียนกล่าวว่า เป็นการเปิดหูเปิดตาเทพสวามดาว

- พิธี เจี้ย ชุ่น ย่าง เป็นวันกรรมสำหรับการเปลี่ยนฤดูกาลเข้าสู่ฤดูหนาว บางหมู่บ้านกล่าวว่า พิธีนี้มีขึ้นเพื่อไม่ให้ฝนตกลงมา ทำความเสียหายแก่ต้นพืชระหว่างที่เก็บเกี่ยวเสียหาย

ในบางวันกรรมนั้น ชาวอัวเมียนจะจุดธูปปักไว้ที่ประตูเข้าบ้านและ ในวันนั้นจะใส่ชุดอัวเมียน หรือ ถ้าไม่ใส่ก็ควรที่จะแขวนไว้หน้าบ้าน เพราะชาวอัวเมียนมีความเชื่อว่า เพื่อจะให้วิญญาณบรรพบุรุษได้ปกป้องคุ้มครองลูกหลาน

อาหารและพืชสมุนไพร

อาหารและโภชนาการ

อลงกรณ์ พืชรอดเมธาวิ เลขาธิการชมรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอัวเมียน อ่างขวาง และเป็นผู้ดูแลเรื่องการจัดอาหารสำหรับนักท่องเที่ยวได้อธิบายรายละเอียดของการประกอบอาหารและพืชสมุนไพรสำคัญของชาวอัวเมียนไว้ดังนี้ แหล่งอาหารของอัวเมียนนั้นมักจะได้มาจากการหาмаาโดยตนเองเป็นส่วนใหญ่ซึ่งมาจากการเพาะปลูกหรือหาмаาจากธรรมชาติตามป่าเขา ได้แก่ (อลงกรณ์ พืชรอดเมธาวิ บทสัมภาษณ์วันที่ 22-23 กันยายน 2553)

1. แหล่งอาหารที่ผลิตเอง ส่วนมากเป็นอาหารมาจากการเพาะปลูก มักจะเป็นอาหารหลัก ข้าวและผักชนิดต่างๆ โดยจะปลูกผสมลงในไร่ เช่น ข้าว ข้าวโพด มันสำปะหลัง ทานตะวัน งาดำ จำขาว พริก มะเขือ มะเขือเทศ น้ำเต้า ฟักทอง ถั่วชนิดต่างๆ ผักกาด กระเทียม ผือก มันเทศ ขิง ข่า หอม แดงกวาต่างๆ ฯลฯ โปรตีนได้แก่ หมูป่า ไก่ป่า อีเก้ง นก กระต่าย เลน กระรอก เม่น ลัน ฯลฯ อาหารที่ได้จากแหล่งน้ำ ได้แก่ ปลาชนิดต่างๆ ปู หอย กุ้ง เต้า ผักกูด ผักบุ้ง กบ เขียด ลูกอ๊อด เป็นต้น

2. แหล่งอาหารจากภายในชุมชน ปัจจุบันในแต่ละหมู่บ้านส่วนใหญ่มีถนนตัดผ่าน การคมนาคมระหว่างชุมชนสะดวกสบาย วัฒนธรรมการบริโภคใหม่ ๆ เข้ามา มีการค้าขายระหว่างหมู่บ้านมากขึ้น ชนิดอาหารจากภายนอกได้เข้ามา เช่น อาหารประเภทปิ้งย่าง ได้แก่ น้ำปลา น้ำตาล กะปิ ผงชูรส เกลือ อาหารสำเร็จรูปต่างๆ ผักและเนื้อบางอย่างตามแต่ละชุมชนจะสะดวก

การประกอบอาหาร

1.การต้มหุง

โดยทั่วไปแล้วอ้าวเมียนจะหุงข้าวแบบเช็ดน้ำ ในแต่ละบ้านของอ้าวเมียนจะหุงข้าวครั้งละมากๆ เพราะนอกจากจะรับประทานเฉพาะมื้อแล้ว ยังสามารถห่อไปกินในไร่ และเหลือไว้ให้เด็กๆ กินตลอดทั้งวันด้วย การหุงข้าวของอ้าวเมียนนั้นเริ่มด้วยการเอาข้าวใส่หมอล้างน้ำ 1-2 รอบ แล้วนำไปตั้งกับไฟ ไม่นานน้ำก็จะเดือดทิ้งเอาไว้ระยะหนึ่ง เมื่อต้มมาบิวดูพอเห็นว่าสุก แล้วจะรินน้ำข้าวที่เหลือออกพอประมาณ แล้วนำหม้อข้าวมาวางบนไฟชั่วคราว แล้วยกลงมาวางไว้หน้าเตาไฟที่เกลี่ยถ่านร้อน ๆ ออกมาลาดไว้ก่อนนั้น ทั้งนี้เพื่อให้ข้าวสุกดี อาจใช้ไม้คนข้าวบ้าง ก็เป็นอันเสร็จ

2.การปรุงอาหาร

อาหารของอ้าวเมียนมักจะปรุงแบบง่ายๆ เริ่มจากการตั้งกระทะบนไฟ แล้วใส่น้ำมัน หมูพอสมควรตามความจำเป็น ตามอาหารแต่ละชนิด เมื่อร้อนได้ที่แล้วก็เติมน้ำลงไป ใส่เกลือ ตั้งไว้พักหนึ่ง 5-10 นาทีใส่ผัก หลังจากสุกก็ยกลงวางไว้บนหิ้งข้างฝา ซึ่งนิยมทำเป็นที่รองเป็นชดถล่ม ๆ ด้วยฟางข้าวบางที่ทากไว้บนเตา ผักที่ใช้ปรุงอาหารจะต้องได้การล้างก่อนนำมาลงกระทะ ใช้มือบิดให้ขาดเป็นท่อนๆ อ้าวเมียนจะไม่นิยมนำมีดมาหั่น ยกเว้นพืชผักบางชนิด เช่น มะเขือ แตงกวา พริกทอง มะระ ซึ่งเป็นพืชที่นิยมมาก นำมาหั่นจนฝอย แล้วผัดกับน้ำมัน อ้าวเมียนจะนิยมรับประทานอาหารที่สุกแล้วเป็นส่วนมาก ยกเว้นเพียงแต่อาหารประเภทลู่ ซึ่งจะประกอบด้วยเลือดสด ๆ ใช้เครื่องเทศต่างประกอบ ซึ่งจะหาได้จากในป่านำมาสับให้ละเอียด แล้วนำลงกวนกับเนื้อซึ่งสับแล้วในเลือด รอจนกว่าเลือดจับกันเป็นก้อน อาหารลู่จะนิยมทานเฉพาะผู้ชายอ้าวเมียนวัยกลางคนขึ้นไปเท่านั้น คนหนุ่มและเด็กไม่ค่อยนิยมกินลู่ที่มีเลือดเช่นนี้ เชื่อกันว่าจะสร้างเลือดที่ไม่ดีในร่างกาย

อาหารโดยทั่วไปของอ้าวเมียนมักจะมียีสเค็มเป็นส่วนมากเท่านั้น รสเปรี้ยว หวาน และเผ็ดนั้นมีส่วนน้อยมาก ถึงแม้ว่าอ้าวเมียนจะนิยมกินอาหารเผ็ด แต่ก็ไม่นิยมปรุงอาหารให้มีรสเผ็ด ไม่มีการแกงโดยใช้เครื่องแกงแบบพื้นราบ เครื่องปรุงต่าง ๆ นิยมซื้อจากตลาดในพื้นที่ราบ เช่น เกลือ อ้าวเมียนจะนิยมซื้อเกลือครั้งละมาก ๆ อาจจะเป็นกระสอบ นอกจากซื้อทีเดียวแล้วยังแบ่งปันกันได้ด้วย น้ำปลา น้ำตาลทราย ผงชูรส โดยปกติทั่วไป อ้าวเมียนยังไม่นิยมใช้น้ำปลาเท่าใดนัก อาหารที่ปรุงให้สุกใช้เกลือเพียงอย่างเดียว พวกนี้ถ้าจะมีก็ใช้เฉพาะทำน้ำจิ้มเท่านั้น

เตาทำอาหาร

โดยทั่วไปแล้วอาหารจะได้รับการเตรียมในครัว ส่วนใหญ่แล้วอ้าวเมียนจะมีเตาไฟอยู่ 2 ประเภท คือ เตาไฟแบบก่อด้วยดินเป็นแท่ง ภายในจะว่างมีประตู 2 ด้าน สำหรับใส่ฟืนด้านบนจะเป็นที่ตั้งหม้อซึ่งนิยมทำไว้ 2 ที่ ขนาดใหญ่และอย่างละที่ นอกจากเตาแบบนี้แล้ว บางบ้านอาจจะมีเตาสามขา คือใช้ก้อนหิน 3 ก้อนวางเป็น 3 มุม หรือใช้สามขาที่ทำด้วยเหล็ก และยังมีเตาไฟสำหรับ

ต้มอาหารเลี้ยงหมู ทำเป็นเตาขนาดใหญ่สำหรับวางกระทะใบใหญ่ มีลักษณะกลม นอกจากต้มอาหารให้หมูแล้ว ยังใช้สำหรับต้มน้ำ เพื่อใช้ในการลวกขนหมูออก หลังจากที่ฆ่าหมู หรือใช้ต้มน้ำเพื่อให้คนป่วยอาบ แล้วใช้นึ่งขนมด้วย โดยขนมชนิดนี้ชาวอัวเมียน เรียกว่า ยั่วเจียะ ยั่วด้าว ซึ่งเป็นขนมในงานพิธีกรรม นอกจากพวกนี้แล้ว ยังใช้ต้มกลั่นสุราได้ด้วย เตาอีกประเภทหนึ่งจะมีลักษณะยกพื้นสำหรับรับรองแขก (ฟ่าง) ความจริงลักษณะเป็นกองไฟมากกว่าเตาไฟ แต่บางบ้านใช้เตาสามขาววางครอบกองไฟนี้ด้วย เพื่อใช้ต้มน้ำร้อนหรือน้ำชาสำหรับดื่มอัวเมียนจะชอบนั่งล้อมรอบกองไฟนี้ แล้วแลกเปลี่ยนกันสูบบ้องยาน้ำ ตามภาษาของผู้เฒ่าผู้แก่และอัวเมียนเชื่อกันว่ามีวิญญาณตนหนึ่งอาศัยอยู่ที่เตาไฟด้วย การรตนน้ำลงบนเตาไฟถือเป็นข้อห้ามอย่างหนึ่งทางจารีตประเพณีของอัวเมียนเลยทีเดียว การนั่งหันเท้าไปสู่เตาไฟ และการนั่งผิงไฟโดยหันกันให้กับเตาไฟจะกระทำไม่ได้ เช่นเดียวกับผู้หญิงมีครรภ์ จะต้องไม่เดินผ่านปากเตาไฟในระยะใกล้ ๆ โดยอัวเมียนเชื่อว่า ข้อห้ามเหล่านี้ถ้าได้รับการละเมิด วิญญาณเตาไฟจะทำร้ายผู้อาศัย โดยจะทำให้เกิดมีบาดแผล หรือมีแผลพุพอง มีการเจ็บป่วยเหมือนถูกไฟไหม้

ข้าวซ้อมมือ

ข้าวที่อัวเมียนหุงรับประทานประจำวันเป็นข้าวซ้อมมือ การตำข้าวจะเป็นครกกระเดื่อง เกือบทุกหลังคาเรือนจะมีครกกระเดื่องภายในบ้าน และถือว่าเป็นสิ่งที่สำคัญต่อขวัญเด็กขวัญของเด็กทารกในครรภ์มารดาในช่วงเดือนที่สามและเก้า จะอยู่ที่ครกกระเดื่อง จึงมีข้อพึงสังวรในเรื่องการเอามิดฟันไม้ครกกระเดื่อง

โดยปกติเป็นงานของแม่บ้านหรือหญิงสาวในบ้านจะต้องเตรียมข้าวสารสำหรับหุงรับประทาน อัวเมียนจะไม่นิยมนำข้าวไว้รับประทานหลาย ๆ มื้อ จะตำเพื่อหุงเฉพาะมื้อเท่านั้น หลังจากเสร็จงานบ้านที่เกี่ยวกับการเตรียมอาหาร และบริการสมาชิกในครอบครัวแล้ว แม่บ้านหรือหญิงสาวในบ้านก็จะตำข้าวต่อ บางบ้านจะนิยมนำข้าวในตอนเช้าตรู่ คือ เมื่อก่อไฟตั้งหม้อข้าวแล้ว ผู้หญิงจะตำข้าวและเสียงตำข้าวนี้ก็จะช่วยปลุกให้ผู้อื่นตื่นด้วย

ข้าวซ้อมมือหรือข้าวตำด้วยครกกระเดื่อง จะเป็นที่นิยมเพราะว่ามีวิตามินสูง อร่อย การตำเช่นนี้จะทำให้สารอาหารยังคงอยู่ สารอาหารไม่ค่อยถูกขัดออกมาก อัวเมียนจึงชอบตำข้าวด้วยครกกระเดื่องนั่นเอง

อาหารสำหรับบุคคลในวัยต่างๆ

1.อาหารสำหรับสตรีมีครรภ์และหลังคลอด

อาหารสำหรับสตรีมีครรภ์โดยทั่วไปจะไม่มีรูปแบบพิเศษ จะเป็นแค่อาหารธรรมดาที่บริโภคทั่วไปในชีวิตประจำวัน อัวเมียนจะให้สตรีมีครรภ์บริโภค เนื้อไก่ เนื้อหมู ไข่ ฟริก และผักเขียวต่างๆ แต่มีข้อห้ามบางอย่างอยู่ คือ อัวเมียนจะห้ามบริโภคสัตว์ป่าต่างๆ และผลไม้ทุกชนิดที่เป็นเมล็ดติดกัน อัวเมียนจะให้ความสำคัญกับสตรีมีครรภ์หลังคลอดมาก จะต้องบริโภคข้าวหมากต้มไก่ใส่สมุนไพรเป็นอาหารหลัก จะไม่สามารถรับประทานอาหารจำพวกมะเขือต่างๆ ฟักทอง ยอดฟักทอง แตงกวา ฟักเขียว ปลีกล้วย กล้วยสุก มะละกอสุก กะหล่ำปลี ผรั่ง ปลา จำพวกนี้จะรับประทานไม่ได้โดยเด็ดขาดเลย

2.อาหารสำหรับเด็กทารกและเด็กเล็ก

อาหารสำคัญสำหรับเด็กแรกเกิดเด็กหรือวัยทารก คือนมแม่ เด็กทารกจะได้กินนมแม่อย่างเต็มที่ เพราะถูกเลี้ยงดูอย่างใกล้ชิดกับแม่ตลอดเวลา เด็กวัยทารกจะเริ่มได้รับอาหารเสริมที่ไม่ใช่นมแม่ตั้งแต่มีอายุประมาณ 3-5 เดือนเป็นต้นไป อาหารเสริมสำหรับเด็กทารก ได้แก่ กล้วยบด ไข่ต้ม ต้มจืด โจ๊กหมู โจ๊กไก่ ข้าวผสมน้ำคอก น้ำตาล หรือเกลือ ข้าวบดกับกล้วย นอกจากนี้แล้วยังมีข้อห้ามเรื่องอาหารสำหรับเด็กวัยทารก เช่น ห้ามบริโภคเนื้อ แมวป่า เหี่ยว และผัสดิบ เพราะเชื่อว่าถ้าให้เด็กบริโภคแล้วจะทำให้เด็กเล็กมีอาการชัก

3.อาหารสำหรับผู้สูงอายุหรือคนชรา

สำหรับผู้สูงอายุหรือคนชรานั้นจะบริโภคอาหารตามปกติที่มีอยู่ในชีวิตประจำวัน จะไม่มีรูปแบบอาหารพิเศษเฉพาะกลุ่ม จะเป็นอาหารธรรมดา เช่น ต้มจืดผักต่าง ๆ ต้มเนื้อ เป็นต้น โดยปกติแล้วผู้สูงอายุจะไม่บริโภคอาหารที่มีรสจัด ไม่เผ็ดมากเกินไป และควรเป็นอาหารที่ย่อยง่าย นุ่ม ไม่แข็งมาก และในจาริตประเพณีอีสานนั้นจะให้เกียรติผู้สูงอายุ จะต้องตักอาหารเสริฟให้ผู้สูงอายุก่อนคนอื่น ถ้าจำเป็นต้องรับประทานก่อนจะต้องตักแบ่งอาหารเก็บไว้ให้ผู้สูงอายุ

4.อาหารสำหรับกลุ่มผู้ป่วย

อาหารสำหรับกลุ่มผู้ป่วยนั้นมีหลักเกณฑ์พิจารณาว่า อาหารสำหรับผู้ป่วยควรย่อยง่าย ส่วนใหญ่จะเป็นอาหารที่มีรสจืด เช่น ต้มผัก ปิ้งเนื้อคอกเกลือ ไข่ลวกหรือไข่ต้ม ข้าวต้มปรุงรสด้วยเกลือ แกงเนื้อหมูต้มเปื่อย และจะมีข้อห้ามบางอย่าง เช่น ถ้าเป็นโรคเหน็บชา จะห้ามไม่ให้รับประทานอาหารประเภททอง ถ้าป่วยเป็นผื่นคันก็จะไม่รับประทานอาหารประเภทเนื้อ ถ้าเป็นหวัดจะไม่รับประทานอาหารประเภทที่มีรสหวาน ถ้าบาดเจ็บเป็นแผลแขนขาหักจะไม่รับประทานอาหารประเภท ไข่ ปลา กบ ปู เป็นต้น เพราะอาหารเหล่านี้จะทำให้หายช้า

5.อาหารสำหรับในงานโอกาสต่างๆ

อาหารสำหรับในงานพิธีหรือเทศกาลต่างๆ นั้น จะหรรหกว่าปกติ การเตรียมอาหารก็จะเป็นผู้หญิง อาหารที่ใช้ในพิธีกรรมหรืองานเทศกาลจะใช้หมู หรือไก่เป็นส่วนใหญ่ หลังจากที่ทำพิธีกรรมเสร็จ ก็จะนำมาประกอบอาหารใช้เลี้ยงแขก หรือเพื่อนบ้านที่มาร่วมงานนั่นเอง ในเทศกาลนี้อาจจะมีอาหารหลายอย่างจากข้างนอกก็ได้ เช่น ซื้ออาหารจากตลาดใหญ่ในเมืองมาเป็นเครื่องประกอบด้วย ตามแต่ละบ้านที่พร้อมและมีเงินนั่นเอง

การรักษาโรค

ชาวอีสานมีการรักษาโรคได้หลายแบบขึ้นอยู่กับอาการที่ ปรากฏว่ามากหรือน้อย เป็นอาการทางร่างกายหรือทางจิตใจ วิธีการรักษามีหลายแบบ เช่น การดิงหรือบีบบริเวณที่ปวด รักษาด้วยสมุนไพร และรักษาด้วยการเลี้ยงผี หรือหากมีอาการเจ็บป่วยมากก็จะอาศัยการรักษาแบบสมัยใหม่ด้วยการไปโรงพยาบาล และสิ่งหนึ่งที่อีสานนิยมใช้ควบคู่กับการรักษาพยาบาล คือ การทำพิธีกรรม

การรักษาโรคด้วยการดิงบีบหรือขุดตามร่างกาย

วิธีการรักษาของชาวอีสานที่รักษาอาการปวดเมื่อยอ่อนเพลียของร่างกาย วิธีการรักษาจะแบ่งเป็นหลายแบบ คือ

1. นิบซา คือ ใช้ด้านหลังของนิ้วชี้และนิ้วกลางจุ่มน้ำหีบเนื้อแล้วดึงหลาย ๆ ครั้ง บริเวณหน้าอกและไหล่ทั้ง 2 ข้างซ้ายขวา ซึ่งอกแต่ละข้างจะมีจุดที่ต้องดึงราว 3-7 จุด เมื่อนิบซาเสร็จเนื้อจะแดง ห้อเลือดผู้ที่ได้รับการรักษาจะสดชื่นขึ้น เพราะเลือดลมจะเดินสะดวกขึ้น แต่ถ้าในกรณีที่คนอ้วนมีเนื้อและไขมันมากไม่สามารถนิบซาได้ จึงใช้วิธี กว้าซา คือ ใช้เหรียญชุบบริเวณจุดนิบซาสำหรับการนิบซา ครั้งต่อไปจะดึงเนื้อที่จุดเดิม

2. แก๊าะซา รักษาอาการปวดเฉพาะจุด โดยใช้ใบมีดโกนกรีดผิวให้เลือดไหลซึม ๆ แล้วเผากระดาดาชนมี่คว้น แล้วใส่กระดาดานี้ลงไปในขวดปากกว้างแล้วครอบลงไป ตรงรอยกรีดรอยคว้นหมดจึงเอาออก เลือดบริเวณนั้นจึงเปลี่ยนสี

3. ไกว้ติดาน คือ รักษาอาการไข้เล็กน้อยและปวดหลัง โดยนำหัวขิงไปทุบแล้วชุปน้ำมันหมูทาบริเวณหลังผู้ป่วยที่ละน้อย จากนั้นก็ใช้ขามปากกว้างครอบลงไปแล้วขูดแผ่นหลังลงมาเป็นแนวยาว ถ้ามีพิษไข้ผิวหนังหลังจะเป็นสีแดงออกคล้ำ

4. ปุงซา คือ ใช้วิธีการเจาะเลือดที่ปลายนิ้วโดยจะใช้เชือกยาวประมาณ 1 เมตร ขั้นตอนแรก คือ ค่อย ๆ ลูบไล่เลือดจากลำตัวขึ้นมาแล้วมัดที่ต้นแขน แล้วค่อย ๆ ไล่พันลงมายังต้นแขน แล้วใช้เชือกอีกเส้นหนึ่งเล็กลงหน่อยแล้วพันที่ละนิ้ว พอถึงปลายนิ้วเลือดที่โดนบีบรัดจนสุดจะออกเป็นแดงดำ จากนั้นก็นำเข็มมาทิ่มลงไปทีละนิ้ว เลือดก็จะไหลเป็นสีออกดำ จากนั้นก็ไล่ทำเช่นนี้ทีละนิ้วแล้วก็ไล่ไปทำทั้งนิ้วมือและนิ้วเท้าทุกนิ้ว พอปล่อยเลือดเสร็จผู้ป่วยจะรู้สึกดีขึ้น เพราะได้ปล่อยเลือดเสียทิ้งไปแล้ว

การรักษาโรคด้วยสมุนไพร

คนโบราณมักกล่าวกับลูกหลานว่า ถ้าเดินเข้าไปในป่าต้นไม้มากชนิดหยิบต้นไหนก็เป็นยาทั้งสิ้น แต่ทั้งนี้ต้อง อาศัยผู้รู้ตำราว่าพืชชนิดใดสามารถรักษาโรคประเภทใดได้ และเวลาที่ถอนต้นสมุนไพรจะต้องกลั่นหายใจ เพราะเชื่อว่าจะทำให้ตัวยานั้นเข้มข้น และอาการของโรคจะได้หายเร็วกว่าการดื่งหลายครั้ง แต่หากตัวผู้รู้ยาไม่สบายเอง จะไปเก็บยามารักษาเองไม่ได้หรือหากคนนั้นไม่รู้จักยา ผู้ที่เจ็บป่วยสามารถไปซื้อได้ แต่เด็ดหรือถอนเองไม่ได้ตามคติที่ว่า "มีดคมไม่สร้างด้ามของตัวเอง" แม้เวลาจะเปลี่ยนไปชาวอ้วเมียนก็ยังคงจดจำตำรายาสมุนไพรหลายชนิดได้ ดังนั้นเมื่อเจ็บป่วยเล็กน้อยแต่ละครอบครัวมักรักษาด้วยสมุนไพรในเบื้องต้น

อาชีพและวิถีชีวิตประจำวัน

สำหรับในอาชีพและวิถีชีวิตประจำวันนั้นคณะผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากเอกสารจากนั้นนำข้อมูลดังกล่าวไปยืนยันข้อเท็จจริงกับกลุ่มของชุมชนอ้วเมียน โดยมีนายอิทธิพล อนุรักษพิทยา ซึ่งมีตำแหน่งเป็นประชาสัมพันธ์ชมรมการท่องเที่ยววัฒนธรรมชุมชนอ้วเมียนอ่างช้างซึ่งพอสรุปได้ดังนี้ (อิทธิพล อนุรักษพิทยา สัมภาษณ์วันที่ 22-23 กันยายน 2553)

อาชีพ

การดำรงชีวิตตามปกติของชาวอ้วเมียนแล้วอาชีพที่จะเป็นอาชีพหลัก คือ การประกอบอาชีพโดยส่วนใหญ่ในอดีตนั้น ชาวอ้วเมียนมักจะประกอบอาชีพทำไร่เลื่อนลอยแต่ปัจจุบันนั้นอาจมีอาชีพหลากหลายเข้ามา เช่น การทำเครื่องเงิน เพราะชาวอ้วเมียนนิยมเครื่องประดับที่ทำด้วยเงิน ใน

หมู่ชนชาวอัวเมียนมีช่างทำเครื่องประดับตามวัฒนธรรม และค่านิยมของชาวอัวเมียนเอง ซึ่งสภาพแวดล้อมทางสังคมอาจทำให้ชาวอัวเมียนเกิดอาชีพอื่นๆ ขึ้นมา แต่อาชีพหลักของชาวอัวเมียน คือ การทำการเกษตร ชาวอัวเมียนนิยมปลูกพืชต่างๆ แคพอยู่พอกินเท่านั้น ซึ่งถ้าเหลือคือนำไปเป็นการค้าต่อไป เมื่อได้ผลผลิตออกมาแล้ว ก็จะมีการเก็บรักษาเอาไว้เพื่อเก็บไว้กินในช่วงฤดูแล้ง การเพาะปลูกในระยะ 1 ปีแรกชาวอัวเมียนจะไม่นิยมเอาพืชไร่ออกไปขาย

1) การทำไร่ การทำไร่นั้นแทบจะนับได้ว่าเป็นอาชีพหลักของอัวเมียนเลยทีเดียว ในเวลา 1 ปีนั้นอัวเมียนจะทำไร่มากที่สุด เนื่องจากว่า อัวเมียนสามารถผลิธมาเก็บไว้ได้นาน อัวเมียนจะหมุนเวียนการทำไร่ไปในแต่ละปี เมื่อทำการปลูกพืชอย่างใดอย่างหนึ่งในพื้นที่ที่เตรียมมาแล้วนั้น ปีต่อไปจะไม่เอาพืชที่เคยปลูกมาแล้วมาปลูกซ้ำอีก โดยจะเอาพื้นที่นั้นไปปลูกพืชอย่างอื่นแทนไปก่อน อัวเมียนเชื่อว่าถ้าเอาพืชมาปลูกพื้นที่เดียวหลายๆ ครั้ง จะทำให้ดินนั้นไม่อุดมสมบูรณ์ อัวเมียนจะทำการหมุนเวียนอย่างนี้อยู่ประมาณ 2-3 ปี เมื่อดินเริ่มเสื่อมสภาพแล้ว อัวเมียนก็จะย้ายไปหาที่ทำกินแห่งใหม่ ในช่วงเวลาที่อัวเมียนปลูกพืชหลัก อย่างเช่น ข้าวหรือข้าวโพดอยู่นั้น อัวเมียนก็จะทำการปลูกพืชบางอย่างเล็กน้อยที่เป็นอาหารหลักประจำวัน เช่น ผักกาด หอม ผักชี ผักต่างๆ ฯลฯ ซึ่งการปลูกผักนั้นจะนิยมปลูกบริเวณรอยต่อระหว่างภูเขา เพราะเป็นที่ลุ่มและใกล้ร่องน้ำไหล ดินจะชุ่มชื้น และมีความอุดมสมบูรณ์มาก

วิธีการทำไร่ ชาวอัวเมียน ในอดีตจะทำไร่ในแต่ละพื้นที่ไม่นานนัก เมื่อทำไร่ผ่านมาประมาณ 2-3 ปีสภาพดินเริ่มเสื่อมลงแล้ว อัวเมียนก็จะย้ายไปหาที่เพาะปลูกแห่งใหม่ การหาที่ทำ การเพาะปลูกของอัวเมียนนั้น อัวเมียนจะใช้ทำเลในการเพาะปลูก โดยที่ไม่เป็นภูเขามากเกินไปและไม่ราบเกินไป หลังจากที่ทำไร่เสร็จแล้ว ก็จะมีการถางต้นไม้ให้ราบ แล้วรองน้มาแห้งแล้วจึงจะทำการเผา เมื่อเริ่มเข้าฤดูฝนอัวเมียนก็จะเริ่มทำการเพาะปลูกพืชต่างๆ ที่เตรียมไว้ เมื่อปลูกพืชไปได้ระยะหนึ่งแล้วก็จะเริ่มมาถางหญ้า เวลาผ่านไปนานพืชเดิมโตพอที่จะเก็บเกี่ยวแล้ว อัวเมียนก็จะเริ่มเก็บเกี่ยวแล้วก็นำเก็บไว้ในกระท่อมเล็กที่อัวเมียนทำขึ้นมา และค่อยขนกลับบ้านที่ละเล็กล็กน้อย โดยอาจจะใช้ม้าหรือสัตว์ในแต่ละครัวเรือนที่เลี้ยงอยู่ช่วยขนกลับ

อุปสรรคในการทำไร่ เนื่องจากในอดีตนั้นการขนส่งทางคมนาคมไม่สะดวก จึงทำให้เป็นปัญหาหลักของอัวเมียน ดังนั้นอัวเมียนจึงนำสัตว์มาเป็นเครื่องมือในการขนส่งแทน แต่การใช้สัตว์ในการขนส่งนั้นยังเป็นปัญหาอยู่ดี สัตว์ไม่สามารถที่จะขนครั้งละมากๆ ได้ การปลูกพืชที่ห่างจากบ้านนั้นยังทำให้เป็นปัญหาอีกอย่าง เพราะพืชจะเสียหายเป็นอย่างมากด้วย เพราะยังมีสัตว์ป่าที่ยังมาก่อความวุ่นวาย และสร้างความเสียหายให้กับผลผลิตตลอดเวลา แต่อัวเมียนก็แก้ปัญหาโดยการสร้างกระท่อมเล็กๆ ไว้ในที่ปลูกพืชไร่ แต่นั่นก็ช่วยได้ไม่มากเท่าไร เนื่องจากผลผลิตบางส่วนยังถูกสัตว์ป่าทำลายอยู่ดี

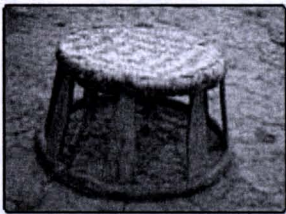
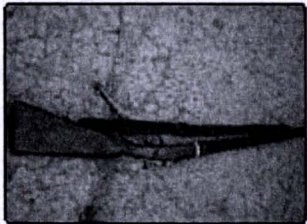
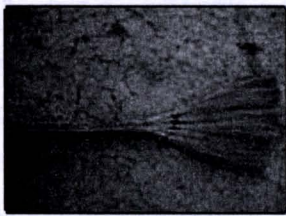
2) การเลี้ยงสัตว์ ในระหว่างที่เพาะปลูกอยู่นั้น อัวเมียนยังทำการเลี้ยงสัตว์ไปด้วย ซึ่งบางครอบครัวจะเลี้ยงสัตว์หลายชนิดขึ้นอยู่กับความสะดวก โดยที่ชาวอัวเมียนนิยมเลี้ยงหมูกับไก่ มากกว่าสัตว์ชนิดอื่น เพราะนอกจากจะนำมาประกอบอาหารแล้ว ยังนำหมูกับไก่นี้มาเป็นเครื่องเซ่นไหว้ในพิธีกรรมต่างๆ ด้วย ส่วนการเลี้ยงดูนั้น ในอดีตมีการเลี้ยงแบบปล่อยให้หากินเองตามธรรมชาติให้อาหารเพียงช่วงเช้ากับช่วงเย็น แต่ปัจจุบันมีการเลี้ยงโดยสร้างคอกหมูหรือเล้าไก่ เพื่อลดปัญหาสัตว์

เลี้ยงที่คุ้มเขียพืชผักเสียหาย ส่วนม้านั้นจะเลี้ยงไว้ใช้แรงงาน เพราะสมัยก่อนนั้น อ้าวเมียนนิยมใช้ม้าเป็นแรงงานในการขนส่ง สำหรับสุนัขนั้นเลี้ยงไว้เพื่อช่วยเฝ้าบ้าน และเอาเข้าป่าในยามที่ออกล่าสัตว์

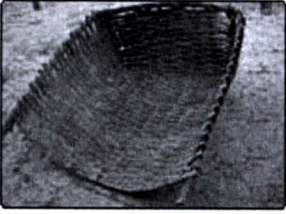
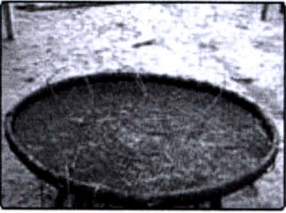
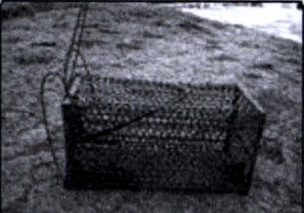
ของใช้ในชีวิตประจำวัน

การดำรงชีวิตของชนเผ่าต่างๆจะมีลักษณะที่ไม่แตกต่างกันมากนัก ซึ่งอุปกรณ์ข้าวของเครื่องใช้ในชีวิตประจำวันก็จะมีลักษณะที่คล้ายๆ กัน เพียงแต่มีชื่อเรียกเท่านั้นที่ต่างกันไปตามนั้น สามารถสรุปของใช้ในชีวิตประจำวันดังรายละเอียด ดังนี้

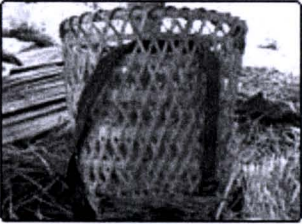
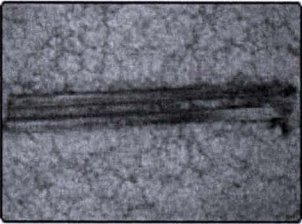
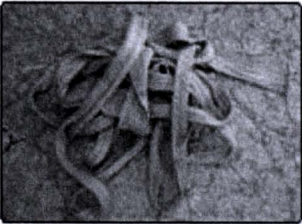
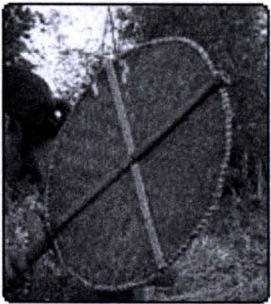
ตารางภาคผนวก 2 ลักษณะ ชื่อเรียก และประโยชน์ของใช้ในชีวิตประจำวันชนเผ่าอ้าวเมียน

ภาพ	ชื่อภาษาอ้าวเมียน	ชื่อภาษาไทย	ประโยชน์
	ตน	ม้านั่ง	- เป็นไม้สานที่ทำมาจากไม้ไผ่ที่มีความคงทนจักสานเป็นม้านั่งใช้สำหรับนั่ง
	โฝง	ปิ่นยาว	- ปิ่นซึ่งทำมาจากไม้ที่มีความคงทนเช่นไม้คู้ มีลักษณะยาวประมาณ หนึ่งวา และมีเชือกในการคล้องตัวเวลาไปในป่าพกพาได้สะดวก ใช้สำหรับล่าสัตว์
	ก้าน	ไม้กวาด	- ใช้กวาดบ้าน ทำมาจากดอกกก ไม้กก และเชือกซึ่งลักษณะบ้านของชาวอ้าวเมียนนั้นจะสร้างติดดิน จึงต้องจำเป็นอย่างยิ่งที่จะทำไม้กวาดที่แข็งแรงและมันคง

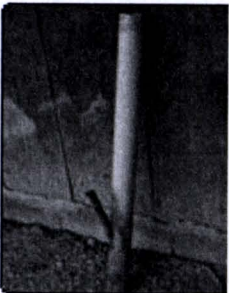
ตารางภาคผนวก 2 (ต่อ)

ภาพ	ชื่อภาษาอัวเมียน	ชื่อภาษาไทย	ประโยชน์
	เจ	ตะกร้า	- เป็นการจักสานจากไม้ไผ่ ซึ่งตะกร้าของอัวเมียนจะเป็นลักษณะที่เห็นดังรูป เป็นตะกร้าอเนกประสงค์ ซึ่งใช้เป็นที่ใส่สิ่งของทั่วไป หรือใช้ตากเมล็ดพันธุ์ รวมไปถึงบางบ้านใช้เป็นถังขยะ
	ซ่า	จาดเล็ก	- จะมีสองลักษณะ คือระยะห่างของการสาน แบบใหญ่จะสานชิดจนมืด (เมียนเรียกว่า เซอ์ยง) แต่จาดเล็กจะห่างออกหน่อย ซึ่งใช้สำหรับ ตากเมล็ดพันธุ์ต่างๆ และใช้ได้หลายแบบ ซึ่งก็เป็นจาดอเนกประสงค์เช่นกัน
	แหมะฉ่อ	ตัวบดข้าวโพด	- เป็นอุปกรณ์ที่ดัดแปลงมาใช้ประโยชน์ โดยทำมาจากแผ่นโลหะเจาะเป็นรู แล้วนำมาติดกับไม้ ใช้บดข้าวโพดสำหรับทำขนม
	จซุ	มีด	- เป็นอุปกรณ์ที่สำคัญชนิดหนึ่งของอัวเมียนในการดำรงชีพ เป็นอุปกรณ์ที่ใช้สำหรับตัด
	หน่าวหล่ง	ที่ดักสัตว์	- เป็นอุปกรณ์ที่ซื้อมาจากในเมือง ซึ่งนำมาใช้ในชีวิตประจำวันของชาวอัวเมียนในการใช้ดักสัตว์ต่างๆ โดยการเอาข้าวโพดหรืออาหารของสัตว์มาล่อ

ตารางภาคผนวก 2 (ต่อ)

ภาพ	ชื่อภาษาอิวเมียน	ชื่อภาษาไทย	ประโยชน์
	จุย	ตะกร้าแบกหลัง	- ตะกร้าแบกหลัง มีหลายเผ่าที่มีลักษณะเหมือนกัน แต่การนำไปใช้ไม่เหมือนกัน เช่น ชนเผ่าอาข่า วิธีการแบกจะใช้หัวในการพยุงน้ำหนัก แต่ชาวอิวเมียนจะใช้ไหล่ทั้งสองข้างในการพยุงน้ำหนัก ซึ่งใช้ใส่ภาชนะต่างๆ เช่น เวลาไปไร่ ใช้แบกหลังหรือใช้แทนตะกร้าอเนกประสงค์ก็ได้
	เปยียเปาะเปียว	ไม้ตีข้าว	- ไม้ตีข้าวลักษณะเป็นไม้คู่ ยาวประมาณครึ่งวา ซึ่งทำมาจากไม้ไผ่ มีเชือกมัดระหว่างไม้สองอัน ซึ่งวิธีใช้คือนำไม้ตีข้าวมาตีข้าวที่เป็นมัดๆ แล้วตีลงบนไม้รอง ข้าวก็จะกระจายออกเป็นเม็ดๆ
	ฮกลาง	เชือก	- เป็นเชือกซึ่งทำมาจากผ้าที่มัดต่อกันเป็นเชือก ใช้แบกของต่างๆ เช่น แบกข้าว ซึ่งใช้แบกของเหมือนตะกร้าแบกหลัง
	แจโหล่ง	ที่ใส่ไก่	- เป็นภาชนะที่ทำมาจากไม้ไผ่สาน ใช้ใส่ไก่ เป็นทั้งรังไก่ตอนและให้ไก่ฟักไข่ หรือเวลาจะขนย้ายไก่ก็ใช้ ที่ใส่ไก่นี้ละในการขนย้าย
	เปยียป่วนเปียว	ใบพัด	- เป็นอุปกรณ์ที่ทำมาจากไม้ไผ่จักสานหลังตีข้าวเสร็จแล้ว ซึ่งจะใช้ใบพัดในการเอาข้าวที่ไม่ดีทิ้งไป หรือเป็นตัวแทนของลม

ตารางภาคผนวก 2 (ต่อ)

ภาพ	ชื่อภาษาอวี่เมียน	ชื่อภาษาไทย	ประโยชน์
	อินโด้ง	ปล้องสบูยา	- ทำมาจาก ปล้องไม้ไผ่ ยาว ประมาณครึ่งวา ใช้สบูบุหรีเป็นแบบ ของโบราณ ซึ่งยังใช้จนถึงปัจจุบัน ซึ่ง ปัจจุบันอาจดัดแปลงนำท่อน้ำมาทำ แทนไม้ไผ่

สำหรับวิถีชีวิตประจำวันในรอบหนึ่งปีของชนเผ่าอวี่เมียนนั้นมีความหลากหลายตาม
ฤดูกาลซึ่งพอสรุปได้ดังตารางดังต่อไปนี้

ตารางภาคผนวก 3 รายละเอียดวิถีชีวิตประจำวันของชนเผ่าอวี่เมียน

เดือน	วิถีชีวิต	วัฒนธรรม, ประเพณี, พิธีกรรม
มกราคม	ส่วนใหญ่จะอยู่ในช่วงรอยต่อระหว่าง ปลายปี จะเข้าปีใหม่ คือวันตรุษจีน วิถีชีวิต จะอยู่ใน ช่วงพักผ่อนจากงานไร่ นา เพื่อต้อนรับเข้าสู่ ปีใหม่ โดยจะหาพินหาของป่ามาเก็บไว้เพื่อ ตุนไว้ในช่วง ปีใหม่ตรุษจีน	- ประกอบพิธีเลี้ยงผีต่างๆที่ได้ดูแล ครอบครัวรวมถึงไร่นาตลอดทั้งปี เช่น พิธีเลี้ยงผีปู่ย่าตายายเลี้ยงผีป่าผีเขา เป็นต้น
กุมภาพันธ์	ต้นเดือนกุมภาพันธ์คือ วันตรุษจีนวันปี ใหม่ จะพักผ่อน และสังสรรค์กันในช่วงปี ใหม่	พิธีเปียดฟาด พิธีนี้จะประกอบในช่วง วันสำคัญเท่านั้น เช่นวันตรุษจีนหรือมี ในช่วงมีพิธีกรรมทำพิธีใหญ่เท่านั้น
มีนาคม	ช่วงฤดูของงักจะเก็บงักมาขายหรือทำไม้ กวาด และจะเตรียมอุปกรณ์ที่จะถางไร่ เช่น มีด ขวานและอื่นๆ	พิธีกรรมขอเจ้าที่ ขอพื้นที่เพื่อทำการ ถางไร่
เมษายน	ถางไร่เผาไร่เตรียมพื้นที่สำหรับการ เพาะปลูก และทำแนวกันไฟรอบๆ	พิธีขีบตะบุงเมี้ยน (เป็นพิธีที่ทำกันทั้ง หมู่บ้านหรือเรียกอีกประเภทหนึ่งว่า เลี้ยงผีประจำหมู่บ้าน) ให้คุ้มครอง

ตารางภาคผนวก 3 (ต่อ)

เดือน	วิถีชีวิต	วัฒนธรรม, ประเพณี, พิธีกรรม
พฤษภาคม	เริ่มการเพาะปลูก ซึ่งส่วนใหญ่จะปลูกข้าว ข้าวโพด ผักและอื่นๆ จะนำเมล็ดพืชลงดินทุกชนิด เพราะเริ่มเข้าสู่ฤดูฝน (ข้าวลงดินแล้วเจ็ดวัน ต้นข้าวก็จะเริ่มงอก)	พิธีบนบาน ถ้าเกิดข้าวเริ่มมีอาการไม่ดีหรืออยู่ๆ ก็เริ่มแห้งตาย ก็จะทำพิธีให้ผีป่าช่วยดูแลหรือมีการบนบานให้ผีป่าช่วยดูแลแล้ว ถ้าเกิดเก็บเกี่ยวเสร็จจะทำการเลี้ยงโดยฆ่าหมูหรืออะไรแล้วแต่จะบนบาน
มิถุนายน	ข้าวเริ่มงอกและหญ้าก็เริ่มขึ้น จะถอนหญ้าข้าว	
กรกฎาคม	หาของป่าซึ่งในช่วงนี้ของป่าจะงอกงามในช่วงนี้ เช่น หน่อไม้ เห็ด และอื่นๆ	อยู่ในช่วงปีใหม่ของเหล่าผีจะทำพิธีเจียน เจ็บ ผ่าย
สิงหาคม	ในช่วงนี้ อยู่ในช่วงฤดูฝน ข้าวออกรวงจะดูแลข้าวอย่างใกล้ชิด คอยถอนหญ้า คอยดูแลนาไร่ และพืชผักต่างๆ ที่ปลูกไว้ เช่น ผัก แตงกวาขาวดอย และอื่นๆ จะออกผล และจะเก็บในช่วงนี้ หาหน่อไม้ไผ่ ตักแด่และอื่นๆ	พิธีขีบทะปึงเมียน เป็นพิธีประจำหมู่บ้านจะทำพิธีนี้ปีละสองครั้ง คือเดือนหนึ่ง เดือนสามพิธีเลี้ยงผีปู่ย่าตายาย
กันยายน	มาเป็นอาหาร และ จากข้าวที่เป็นน้ำนมเริ่มกลายมาเป็นเมล็ดข้าวและพร้อมสำหรับการเก็บเกี่ยว	
ตุลาคม	เก็บเกี่ยวพืชผลจากไร่นา เช่น ข้าว ข้าวโพด และอื่นๆ	กินข้าวใหม่
พฤศจิกายน	เกี่ยวหญ้าคาเตรียมสร้างบ้าน	
ธันวาคม	สร้างบ้านซ่อมแซมบ้าน สำหรับผู้หญิงจะปักผ้าและตัดเย็บเสื้อผ้าเพื่อ ใส่ในวันปีใหม่	ถ้าคู่บ่าวสาวที่คอยมองหาคู่กันช่วงนี้จะเป็นช่วงที่นิยมจัดพิธีแต่งงานกันในช่วงนี้

ศิลปะและหัตถกรรม

ชุมชนชาวอัวเมียนจะมีอัตลักษณ์ในด้านศิลปะและหัตถกรรมที่ไม่เหมือนกับชนเผ่าอื่น ๆ สามารถสังเกตเห็นได้อย่างชัดเจนซึ่งสามารถสรุปได้ตามประเด็นดังต่อไปนี้ (<http://mien.hi/tribe.org/thail>)

การแต่งกายเสื้อผ้าจากตำนานที่บันทึกไว้ในหนังสือเดินทางข้ามเขตภูเขา[เกียเซ่นป็อง] ที่อัวเมียนได้คัดลอกกันต่อๆ มาจนถึงทุกวันนี้ ระบุให้ลูกหลานอัวเมียน ปกปิดร่างกายของผืนหู

(ผู้ให้กำเนิดอ้วเมียน) โดยใช้เสื่อลายห้าสีคลุมร่างเข็มขัดรัดเอวผ้าเช็ดหน้าลายดอกไม้ผูกที่หน้าผาก
กางเกงลายปิดกัน ผ้าลายสองผืนปิดที่ขา เชื่อกันว่าจากตำนานนี้เองทำให้ อ้วเมียนใช้เสื่อผ้าคาดเอว
ผ้าโพกศีรษะ และกางเกงที่ปักด้วยห้าสี

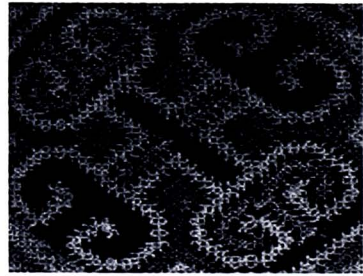
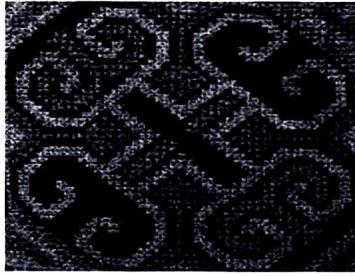
สมัยก่อนการคมนาคมการค้าขายยังไม่ถึงบนดอย ส่วนใหญ่ชาวอ้วเมียนนิยมใช้สี
ปักลาย เพียงห้าสีเท่านั้น คือสีแดง สีเหลือง สีน้ำเงิน สีเขียวและสีขาวในช่วงสองทศวรรษ ที่ผ่านมานี้
อ้วเมียนนิยม ปักลายผ้าเพิ่มมากขึ้นและใช้สีต่างๆ เพิ่มขึ้นมากอีกด้วยการปักลายและการใช้ สีสันใน
การปักลาย ในแต่ละท้องถิ่นจะแตกต่างกันบ้าง ตามความนิยมของแต่ละท้องถิ่น การปักลายเสื่อผ้า
ทุกวัน นีหึงอ้วเมียน ก็ยังคงแต่งกายตามแบบฉบับที่ระบุไว้ในตำนานได้อย่างเคร่งครัดผ้าที่อ้วเมียน
นำมา ปักลายเป็นผ้าห่มมือ กล่าวกันว่าอ้วเมียนเคยทอผ้าใช้เอง แต่เมื่ออพยพเข้ามาอยู่ในประเทศ
ไทย แล้วค้นพบว่าผ้าห่มมือของ ไทลื้อที่มีถิ่นฐานอยู่ในประเทศพม่า และประเทศไทยเหมาะ แก่การ
ปักลายจึงได้ซื้อผ้าห่มมือ ของไทลื้อมาย้อมและปักลายจนกลายเป็นความนิยมของอ้วเมียนไป

อ้วเมียนมีลักษณะการแต่งกาย การใช้สีสัน จะแตกต่างกันบ้างเพียงเล็กน้อย เมื่อ
แต่งกายตามจารีตประเพณีก็พอจะทราบได้ว่ามีถิ่นฐานอยู่ในท้องที่ใด หรืออยู่ในกลุ่มใด แต่มีบางพื้นที่
กลุ่มที่อาศัยอยู่ใกล้เคียงกันจะมีการลอกเลียนแบบซึ่งกันและกันบ้าง การปักลายผ้าของอ้วเมียนจะจับ
ผ้า และจับเข็มแตกต่างกับเผ่าอื่นๆ อ้วเมียนจะปักผ้าจากด้านหลังผ้าขึ้นมายังด้านหน้าของผ้าอ้วเมียน
จึงต้องจับผ้าให้ด้านหน้าคว่ำลง เมื่อปักเสร็จแต่ละแถวแล้วก็จะมีวน และใช้ผ้าห่อไว้อีกชั้นหนึ่งเพื่อ
ป้องกันสิ่งสกปรกต่าง ๆ การปักลายเสื่อผ้าเพื่อใช้ทำเป็นเครื่องแต่งกายและของใช้ตามจารีตประเพณี

อ้วเมียนมีวิธีการปักลาย สี แบบคือ การปักลายเส้น [ก๊ว ก๊ว] การปักลายขัด [โฉ่ง
เกียม] การปักลายแบบกากบาท [โฉ่ง ทิว] และการปักไขว้ [โฉ่ง ดับ ยับ] การเรียกชื่อลายปัก ในการ
ปักลายสตรีเมียนจะต้องจดจำชื่อ และวิธีการปักลายไปพร้อม ๆ กัน สำหรับการปักลายขัด [โฉ่ง
เกียม] และลายกากบาท [โฉ่ง ทิว] ส่วนใหญ่จะเป็นลายเก่าที่ชื่อเรียกเหมือนกัน แต่สำหรับลายไขว้
[โฉ่ง ดับ ยับ] นั้น อ้วเมียนอาจนำลักษณะเด่นของแต่ละลายปักเดิมมาปรับปรุง หรือปักเพิ่มเติมให้
ลายปักใหม่อีกลายหนึ่ง และให้สีสันสวยงามตามใจตนเองชอบ โดยอาจตั้งชื่อใหม่ก็ได้ นอกจากนี้สตรี
อ้วเมียนบางคนที่มีความเฉลียวฉลาดอาจประดิษฐ์ลายปักใหม่ ๆ ขึ้นมาโดยการนำส่วนประกอบของ
ลายต่าง ๆ มาประกอบเข้าด้วยกัน หรือดัดแปลงเป็นลายปักใหม่แล้วตั้งชื่อเรียกใหม่ แต่โดยทั่วไปแล้ว
จะเรียกชื่อที่คงลักษณะเด่นของลายเดิม เช่น ลายปักหมวกขององค์ผู้บริสุทธิ์ทั้งสาม [ฟามกุน] เป็น
ลายที่ปรับปรุงมาจากลายฟามซิง บางครั้งลายปักแบบปักไขว้แต่ละลายนี้มีลายละเอียดแตกต่างกันไป
บางหมู่บ้านที่มีขนาดใหญ่ แต่ละกลุ่มอาจเรียกชื่อที่แตกต่างกันด้วย และบ่อยครั้งพบว่า อ้วเมียน
เรียกชื่ออย่างเดียวกัน แต่เป็นลายปักแตกต่างกันก็มี แต่อย่างไรก็ตามชื่อลายปักที่อ้วเมียนเรียกกันจะ
มีความหมายที่สัมพันธ์ หรือเกี่ยวข้องกับสิ่งต่าง ๆ คือ ความเชื่อ วิธีการปักลาย และพืชผลทางการ
เกษตร

ถึงแม้อ้วเมียนจะปักลายตามความเชื่อนี้ แต่อ้วเมียนไม่ได้ถือว่าลายปักนั้น เป็น
เครื่องรางของขลังหรือเป็นของศักดิ์สิทธิ์ การปักลายจึงเน้น ที่ความสวยงามมากกว่าที่จะเป็น
เครื่องรางของขลัง นอกจากนี้อ้วเมียนยังเชื่อว่ากางเกงของผู้หญิง เป็นของต่ำไม่สมควรที่จะเป็นสื่
งศักดิ์สิทธิ์ แต่อาจเป็นไปได้ที่อ้วเมียนต้องการแสดงให้เห็นว่า อ้วเมียนเป็นกลุ่มที่มีความเชื่อในเรื่อง
เทพยดา

การปักผ้าของชาวอัวเมียนที่ผลิตแปลกจากเผ่าอื่นๆคือปักจากด้านหลังผ้าขึ้นมายังด้านหน้าของผ้า

ภาพภาคผนวก 80 แสดงลายปักด้านหน้าและด้านหลัง

ภาษา ศิลปะและดนตรี ในสังคมของชาวอัวเมียนบทเพลงเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งของอัวเมียน ซึ่งสัมพันธ์กับวิถีการดำเนินชีวิตและขนบธรรมเนียมประเพณีอย่างแน่นแฟ้น เพลงของอัวเมียนเป็นเพลงที่มีลักษณะเรียบง่าย ไม่ซับซ้อน การขับร้องจะเป็นการร้องเดี่ยวเพียงอย่างเดียว และจะไม่ใช้ดนตรีประกอบการร้องเพลง เว้นแต่การร้องเพลงบางชนิดที่อาจมีดนตรีรับเมื่อร้องจบ โอกาสการร้องเพลงร้องได้ตลอดเวลาทั้งกลางวัน และกลางคืน ทั้งร้องตามลำพัง และร้องให้คนอื่นฟัง ในเวลาทำงานจะร้องเพลงไปด้วย หรือหนุ่มสาวจะร้องเพลงโต้ตอบกันร้องเชิญชวนเพื่อสร้างความสนิทสนมกันก่อนการเลือกคู่คุยกันในเวลากลางคืน

กรณีที่หนุ่มหรือสาวจากต่างหมู่บ้านมาค้างคืน มักจะมีการทำท่ายประลองร้องเพลงโต้ตอบกัน การปฏิเสธไม่ร้องหรือร้องไม่ได้ของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งถือว่าเป็นเรื่องที่น่า อับอายมาก การร้องโต้ตอบเพื่อแลกเปลี่ยนกันเชิญชวนดื่มเหล้าจะผลักดันร้องทีละคนและต้องมีไหวพริบดี สามารถใช้คำร้องเปรียบเปรยที่เป็นโวหารกินใจจนอีกฝ่ายหนึ่งแพ้ไปก็ได้ ภาษาร้องกับคำพูดของอัวเมียน การพูดทั่วไปจะไม่เหมือนกัน ซึ่งเด็กสมัยปัจจุบันจะไม่สามารถร้องได้หรือแปลได้แล้ว

เครื่องดนตรี ของชาวอัวเมียนมีลักษณะเป็นการเล่นดนตรีแบบง่าย ๆ ไม่ซับซ้อน โอกาสในการเล่นดนตรีของอัวเมียนค่อนข้างจำกัด คือ ดนตรีของอัวเมียนจะมีโอกาสนำออกมาเล่นได้ก็เฉพาะ เพื่อใช้เป็นส่วนประกอบในการดำเนินพิธีกรรมใหญ่ ๆ หรือสำคัญ ๆ ตามตำราพิธีกรรมระบุไว้ว่า ต้องใช้เครื่องดนตรีประกอบเท่านั้น เช่น การแต่งงาน พิธีบวช พิธีงานศพ พิธีกรรมตั้งวิญญาณคนตายจากนรก (เซวตเหยว) เป็นต้น และในบางพิธีกรรมเหล่านี้ การใช้เครื่องดนตรีร่วมประกอบพิธีกรรมยังไม่อาจใช้เครื่องดนตรีครบทุกประเภท อีกด้วย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับชนิดของพิธีกรรม และคุณสมบัติของบุคคลที่เป็นเจ้าของพิธีกรรม เช่น ดนตรีประกอบพิธีกรรมแก่ผู้ตายที่ไม่เคยผ่านการบวชใหญ่ จะใช้ไม่ได้ หรือพิธีตั้งวิญญาณคนตายขึ้นจากนรก จะใช้เครื่องดนตรีเพียงแค่ฉาบและกลองเท่านั้น นอกจากกรณีเพื่อเป็นส่วนประกอบทางพิธีกรรมดังกล่าวแล้ว ดนตรีของอัวเมียนไม่มีโอกาสส่งเสียงสำเนียงให้ผู้อื่นได้ยินอีกแม้แต่การฝึกซ้อม

การเล่นดนตรีประกอบพิธีกรรม จังหวะและทำนองของดนตรีจะเปลี่ยนแปลงไปตามขั้นตอนของพิธีกรรม หรือเหตุการณ์ในพิธีกรรม เช่น การแต่งงาน ขั้นตอนพิธีกรรมที่เจ้าบ่าวเจ้าสาว

ทำพิธีไหว้วิญญาณบรรพบุรุษ ไหว้ฟ้าดิน คนตรีจะทำจังหวะและทำนองอย่างหนึ่ง การเชิญแขกเข้าโต๊ะรับประทานอาหาร หรือกำลังรับประทานอาหาร คนตรีก็จะทำจังหวะที่แตกต่างกันไป ผู้เข้าใจจังหวะและทำนองดนตรีจะสามารถรู้เหตุการณ์ หรือขั้นตอนที่กำลังดำเนินอยู่ในพิธีกรรมนั้นได้ แม้มิได้เห็นด้วยตาก็ตาม เครื่องดนตรีของอัวเมียนยังไม่สามารถที่จะเอาออกมาเล่นเหมือนกับชนเผ่าอื่นได้ ต้องใช้สำหรับในพิธีกรรมเท่านั้น ดังนั้นเมียนจึงไม่ค่อยจะมีการเล่นที่โดดเด่นเหมือนกับชนเผ่าอื่น

อุปกรณ์ที่เป็นเครื่องดนตรีของอัวเมียนมีเพียงสองประเภท คือ

1. ประเภทเป่า มีเพียงหนึ่งชนิด คือ ปี่ หรือภาษาอัวเมียนเรียกว่า “อจยัด” อัวเมียนมีปี่เพียงหนึ่งชนิด ทำด้วยทองแดง ทองเหลือง เจาะรูตามลักษณะของปี่โดยทั่ว ๆ ไป มีความยาวประมาณไม่น้อยกว่า 50 ซม.

2. ประเภทเครื่องตี มีสามชนิด คือ กลอง ฆ้อง ฉาบ

กลอง: ภาษาเมียนเรียกว่า “โฌย, ล่อโฌย” เป็นกลองสองหน้าหุ้มด้วยหนังโค มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางตั้งแต่ 30-60 ซม. ไม้ที่ใช้ทำกลองต้องเป็นไม้ (ตะจุงก) และจะมีไม้ที่มีขนาดเล็กเสียบอยู่รอบๆ กลองทั้งหมด 300 อัน

ฆ้อง: ภาษาเมียนเรียกว่า “มั่ง” ทำด้วยโลหะผสมทองแดง มีรูปร่างเหมือนฆ้องไทย โดยทั่ว ๆ ไป มีเส้นผ่านศูนย์กลางตั้งแต่ 15-25 ซม.

ฉาบ: ภาษาเมียนเรียกว่า “เฉาเจีย, ฉาว” ทำจากทองเหลือง (ต่งแปะ) มีลักษณะกลม เช่นเดียวกับฉาบของชาวไทย และมีสองอันใช้ตีประกบเข้าด้วยกัน

กลองที่ทำด้วยหนังโคและไม้ตะจุง

ฉาบซึ่งทำจากทองเหลือง

ฆ้องทำด้วยโลหะผสม

ภาพภาคผนวก 81 เครื่องดนตรีของชนเผ่าอัวเมียน

ทรัพยากรทางวัฒนธรรมของชุมชนบ้านปางควาย (ชนเผ่าไทใหญ่)

ปัจจุบันชาวไทใหญ่มีถิ่นฐานอยู่ในประเทศต่างๆ หลายประเทศ ได้แก่ ประเทศพม่า อยู่ในเขตรัฐไทใหญ่ (รัฐฉานหรือรัฐชาน) ในภาคเหนือของประเทศพม่า มีเมืองต่างๆ ที่เป็นเมืองของชาวไทใหญ่มาแต่โบราณอันได้แก่ เมืองแสนหวี สี่ป้อ น้ำคำ หมู่เจ เมืองนาย เมืองปิ่น เมืองยองห้วย เมืองตองจี เมืองกาเล เมืองยาง เมืองมิด และเมืองอื่นๆ อีกมากมาย ในประเทศจีนมีชาวไทใหญ่จำนวนมากอาศัยอยู่ในเขตภาคตะวันตกเฉียงใต้ของมณฑลยูนนานอันมีเมืองม่าว เมืองวัน เมืองหล้า เมืองตี เมืองซอน เจฝาง เมืองแลง เมืองฮิม เมืองยาง เมืองกึ่งม้า เมืองตัง เมืองแซงหรือเมืองแสง เมืองบ่อ หรือ เมืองเซียง หรือเมืองเซียงกู๋ เป็นต้น ประเทศอินเดีย ในรัฐอัสสัม มีชาวไทใหญ่ที่อพยพจากประเทศพม่าเข้าไปตั้งรกรากทำมาหากินเป็นระยะเวลามากกว่า ๖๐๐ ปีขึ้นไป และประเทศลาว ในภาคเหนือก็มีชาวไทใหญ่ที่เรียกตนเองว่าไทใหญ่เหนืออาศัยอยู่จำนวนหนึ่งด้วยเช่นเดียวกันจะเห็นได้ว่าปัจจุบันชาวไทใหญ่มีถิ่นที่อยู่อาศัยกระจายเป็นอาณาบริเวณกว้างขวางตั้งแต่บริเวณรัฐอัสสัมของอินเดียทางตอนเหนือของพม่า ทางตะวันตกเฉียงใต้ของจีน (ศูนย์ไทใหญ่ศึกษาคณะอนุกรรมการวัฒนธรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน, 2552: ระบบออนไลน์)

จากสภาพทางภูมิศาสตร์ ถิ่นที่อยู่ และความเชื่อประเพณี พิธีกรรมที่ได้รับอิทธิพลทางพุทธศาสนา และความเชื่อเรื่องผีนางฟ้า ทำให้ชีวิตของชาวไทใหญ่ดูไม่แตกต่างจากชาวไทใหญ่ลื้อ ไทใหญ่นลาว ไทใหญ่ดำ ไทใหญ่ขาว และไทใหญ่กลุ่มอื่นๆ มากนัก ถึงแม้จะมีภูเขาสูง แม่น้ำกว้างใหญ่ เช่น แม่น้ำอิรวดี แม่น้ำสาละวิน แม่น้ำโขง อันเป็นแม่น้ำใหญ่สามสายในเขตชุมชนชาวไทใหญ่ไม่ได้เป็นเครื่องกีดขวางการติดต่อไปมาหาสู่กันระหว่างชาวไทใหญ่และชาวไทใหญ่กลุ่มอื่นเช่นเดียวกันชาวไทใหญ่ก็ติดต่อกับกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มอื่นๆ ในบริเวณเดียวกันและในดินแดนที่ห่างออกไปด้วย ในเขตภูเขาสูงมักมีชนเผ่าคะฉิ่นที่ชาวไทใหญ่เรียกว่า “ชาว” อาศัยอยู่ในระดับพื้นที่ที่ไม่สูงมากนักมีพวกอาซาง เตออ้างและปะหล่อง ที่ชาวไทใหญ่เรียกว่า ไทใหญ่สา และ ไทใหญ่ดอย นอกจากนี้ยังมีชาวจีนฮั่นหรือชาวจีนที่อพยพมาอยู่ตามเชิงเขาทำไร่ทำนาบนภูเขา ชาวจีนกลุ่มนี้ไม่กล้าอาศัยอยู่บนพื้นที่ราบลุ่มหรือในทุ่งนาเหมือนชาวไทใหญ่ (อานันท์ กาญจนพันธุ์, 2552: ระบบออนไลน์)

ประวัติความเป็นมา

ประวัติศาสตร์อันยาวนานของชาวไทใหญ่นั้นพบว่ามี การติดต่อสัมพันธ์กับกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ มากมาย ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมในเชิงของการเป็นผู้ให้ และในขณะเดียวกันก็เป็นผู้รับด้วย วัฒนธรรมไทใหญ่แม้จะดูเหมือนว่าเป็นวัฒนธรรมของคนในหุบเขาท่ามกลาง และเสมือนว่าอยู่กันโดดเดี่ยว แต่แท้จริงแล้วได้ติดต่อสัมพันธ์กับชนต่างกลุ่มมาโดยตลอด ไม่ว่าจะเป็นชนกลุ่มใหญ่กลุ่มน้อยที่มีอำนาจรัฐและสร้างเป็นอาณาจักร เช่น ปยู (ผิ่ว หรือ ผิ่วยว) พม่า (ไทใหญ่ เรียกพม่าว่า ม่าน) ปาย หยี ฮั่น (ชาวไทใหญ่เรียกชาวจีนฮั่นว่า แซหรือแซ่) และการรับเอาวัฒนธรรมอินเดียและจีนผ่านอาณาจักรใหญ่ ตลอดจนการติดต่อสัมพันธ์กับชนกลุ่มน้อยอื่น ๆ ในรูปของการติดต่อแลกเปลี่ยนสินค้าเครื่องใช้จำเป็น อาหารการกินและอื่นๆ เป็นต้น ชาวไทใหญ่นับเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีจำนวนมากเป็นที่สองรองจากชาวพม่า เขตบริเวณที่อยู่อาศัยได้แก่ที่ราบสูงฉาน (Shan Plateau)

จากหลักฐานต่างๆ ที่นักประวัติศาสตร์ได้พบค้นพบ เชื่อว่าชาวไทใหญ่อพยพมาจากบริเวณตอนใต้ของประเทศจีนในปัจจุบันเมื่อประมาณศตวรรษที่ 7 โดยบางกลุ่ม ก็อาศัยอยู่ในบริเวณที่ราบร่วมกับชาวพม่าและชาวมอญ ในขณะที่บางพวกแยกตัวขึ้นไป อยู่ในบริเวณที่ราบสูงและได้แบ่งแยกดินแดนออกเป็น 33 แคว้น แต่ละแคว้นมีเจ้าฟ้า (Sawbwa) ปกครองโดยการสืบสันตติวงศ์ ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐฉานกับราชสำนักพม่าเป็นไปอย่างหลวมๆ บางยุคสมัยอาณาจักรไทใหญ่ก็จะแยกตัวเป็นอิสระ แต่ในบางยุคเมื่อพม่ามีความเข้มแข็งก็จะผนวกรัฐฉานเข้ามาอยู่ในอำนาจ แต่ราชสำนักก็จะปล่อยให้บรรดาเจ้าฟ้าปกครองแคว้นของตัวเอง และจะส่งข้าราชการชั้นผู้ใหญ่มาประจำราชสำนักของรัฐฉาน เพื่อทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษา พร้อมกับการส่งนายพลซึ่งควบคุมกองทัพทหารพม่าจำนวนหนึ่งมาประจำการที่ เมืองนาย (Mongnai) เพื่อทำหน้าที่ดูแลควบคุมความเป็นระเบียบเรียบร้อย และคอยปราบปรามเจ้าฟ้าที่ยังท้าทายอำนาจ (ศุภย์ไทใหญ่ศึกษาคณะอนุกรรมการวัฒนธรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน, 2552: ระบบออนไลน์)

ประเทศไทยมีชาวไทใหญ่อพยพเข้ามาทำมาหากินในจังหวัดแม่ฮ่องสอน เชียงราย และเชียงใหม่ ส่วนใหญ่เพิงอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานได้ไม่มากนัก ชาวไทใหญ่ หรือ ฉาน เป็นกลุ่มชนชาวไทใหญ่กลุ่มหนึ่งที่อยู่ในเขตพม่า ตอนใต้ของจีนและภาคเหนือของประเทศไทย คำว่า ฉาน คือที่มาของคำว่า สยาม ในพม่ามีรัฐใหญ่ของชาวไทใหญ่ ชื่อ รัฐฉาน (SHAN STATE) ชาวไทใหญ่ในพม่าบางกลุ่มต้องการอิสระจากการปกครองของรัฐบาลพม่า จึงจับอาวุธขึ้นต่อสู้ ด้วยความไม่สงบในพม่าทำให้ชาวไทใหญ่อพยพเข้ามาสู่ประเทศไทย โดยเฉพาะในระยะหลังเข้ามาทางอำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน และอำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ แต่รัฐยังไม่มียุทธศาสตร์ที่ชัดเจนกับประชากรเหล่านี้ คือไม่มีการกำหนดให้ไทใหญ่กลุ่มนี้เป็นชนกลุ่มน้อยกลุ่มหนึ่งในประเทศไทย และไม่ยอมรับให้คนกลุ่มนี้เป็นชาวไทใหญ่ รวมทั้งไม่ยอมรับว่ากลุ่มไทใหญ่เป็นผู้ลี้ภัยจากรัฐไทใหญ่ที่ต้องช่วยเหลือตามหลักมนุษยธรรม เพื่อรอการส่งกลับประเทศเมื่อในประเทศมีความปลอดภัย เมื่อรัฐไม่จัดพื้นที่พักพิงชั่วคราวไว้รองรับที่ชายแดน ทำให้ชาวไทใหญ่จำนวนมากทะลักเข้าสู่ตัวเมืองด้านใน คำว่า “ ไทใหญ่ “ เป็นชื่อที่ชาวไทใหญ่คุ้นเคยมานาน ควบคู่กับคำที่ชาวไทใหญ่มักขนานนามตนเองว่า “ไทใหญ่น้อย” (อานันท์ กาญจนพันธุ์, 2552: ระบบออนไลน์)

ความเชื่อและค่านิยม

ความเชื่อและค่านิยมของชนเผ่าไทใหญ่นั้นทำให้ชนเผ่านี้มีอัตลักษณ์ที่ไม่เหมือนชนเผ่าอื่นและเป็นสิ่งที่สืบทอดกันตั้งแต่บรรพบุรุษในอดีตจนถึงปัจจุบันซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้ (สุรพงษ์ กองจันทึก, 2552: ระบบออนไลน์)

ความเชื่อเกี่ยวตามคำสอนพุทธศาสนา

ชาวไทใหญ่ส่วนใหญ่มีความเชื่อตามคำสอนพุทธศาสนาอย่างเคร่งครัด จนมีคำพังเพย สุภาษิต คำสอนตกทอดมาถึงลูกหลานให้ยึดถือปฏิบัติตาม เช่นคำสอนที่ว่า ทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว ความเชื่อในเรื่องบาปบุญคุณโทษ เชื่อในอาณิสสรการทำบุญทำทาน เชื่อว่าเมื่อได้ทำบุญอย่างใดจะได้อาณิสสรอย่างนั้น ถ้าทำชั่วผิดกรรมเมื่อตายแล้วจะได้ไปสวดยทุกขเวทนาในอบายภูมิ มีเดรัจฉานเปรต อสุรกาย และนรก ตรงข้ามถ้าทำดี ทำบุญ ทำทาน เมื่อตายไปแล้วจะได้สวดยสุขในภพมนุษย์

สวรรค์ และถึงพระนิพพานในที่สุด ได้มีการนำหลักการทางศาสนามาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันเป็น คำสอนสืบทอดต่อๆ กันมาดังเช่นเรื่องความไม่ประมาท การทำความดี สอนให้ประพฤติดี ขยันหมั่นเพียร สอนให้รักงาน และสอนให้พูดแต่สิ่งดี ๆ

ความเชื่อเกี่ยวกับไสยศาสตร์

ไสยศาสตร์และพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของชาวชาวไทยใหญ่ ได้แก่ เรื่อง การทำบุญสะเดาะเคราะห์ การสืบชะตาอายุ ด้วยการบูชาข้าวพระพุทธรูปบูชา บูชาพาราโกสู (พระพุทธรูปเจ้าแก่งค้ำ) บูชาเตน (เทียน) บูชาธาตุทั้งสี่ เรียกว่า หลัธาตุเลปา ถวายสะพาน ถวายไม้ค้ำ โปธิ และค้ำไทร ซึ่งจะเกิดจากการดูดวงชะตาแต่ละปีและทำเพื่อเป็นการสืบชะตาอายุ “ให้ได้อยู่ดีกิน หวาน ” (ให้ได้อยู่ดีมีสุข ปราศจากเคราะห์กรรม) วิชาโหราศาสตร์ที่ใช้เรียกว่า “ลายกะลาชาวไทใหญ่” จะทำอะไร ไม่ว่าจะค้าขาย จะสร้างบ้าน จะแต่งงาน จะย้ายบ้าน จะเดินทางไกลก็จะมีการดู ฤกษ์ยามเสียก่อน ไปพักผ่อนกลางป่าจะต้องบอกเจ้าที่เจ้าทางเสียก่อน จะไปรบจะไปศาลหรือไป ทวงหนี้จะแพ้หรือชนะจะไปกู้เงินหรือไปทวงหนี้ได้หรือไม่ ให้ดูฤกษ์ยามแล้วไป ทุกปีจะไปหาหมอโหร ทำพิธีสะเดาะเคราะห์จุดเทียนยันต์ขึ้นภายในเดือนเมษายน โดยถือฤกษ์วันพญาวัน หลังวันซางยก่าน ตก คือวันสงกรานต์ล่วงไปแล้ว 1 – 2 วัน ซึ่งเป็นวันใหญ่และนิยมปล่อยนกปล่อยปลา ในวันขึ้นปีใหม่ ถือว่าเป็นการลอยเคราะห์ออกไปจากตัว

ความเชื่อเกี่ยวกับอาถรรพ์และอำนาจศักดิ์สิทธิ์จากสิ่งที่ไม่มองเห็น

ชาวไทใหญ่นับถือผีสาม นางไม้ เทวาอารักษ์ ตลอดจนธรรมชาติเจ้าที่ว่ามีอิทธิพลเหนือตน สามารถบันดาลให้มนุษย์มีอันเป็นไปต่างๆ ได้ จึงมีการไหว้วันบวงสรวงบูชา ปีหนึ่งจะต้องทำ พิธีกรรม เลี้ยงพระภูมิเจ้าที่ด้วย เป็ด ไก่ หมู สุรา เชื้อหมอมือ และเชื่อเกี่ยวกับอาถรรพ์ต่างๆ เช่น *เรื่องฮงไฮ (รุ่งกินน้ำ)* ถือว่าเป็นปีศาจร้ายถ้าใครดื่มน้ำในห้วยหนองคลองบึง ไม่เอามือดื่มน้ำก่อน ถ้า ดื่มแล้วจะทำให้ท้องโต ชาวไทใหญ่เรียกว่า “มานฮงมานไฮ” ทำให้ตายเร็วกว่าอายุที่กำหนดไว้ เรื่อง ท้องโตแพทย์ตรวจพบว่า มานโต หรืออาจเนื่องด้วยพยาธิปากขออยู่ในลำไส้ *ความเชื่อเรื่องการกินเนื้อ นกยูง หอย เป็ด เต่า เห็นที่มีดินและเตา (สำหรับน้ำจืด)* ถ้าเป็นมิตรสหายได้กินร่วมสลับกับจะ ทำให้เบื่อหน่ายหรือตายจากกัน หรือทำให้อาถรรพ์ทุกข์ยากลำบาก หรืออัปมงคลยากจน ไม่มี ทรัพย์สินเงินทองตลอดชีพ ดังนั้น เวลาไปแขกมาบ้านอาหารดังกล่าวจะไม่มีเลี้ยงสู่กันกินเป็นอันขาด *พิธีกรรมเลี้ยงผีขุนน้ำ* เพื่อรักษาป่าต้นน้ำลำธาร ชาวไทใหญ่และชาวเขาจะไม่ตัดต้นไม้ตามร่องน้ำบน ภูเขา เพราะเชื่อว่าตามร่องน้ำเหล่านั้นมีผีของเจ้าป่า มีการเลี้ยงผีบริเวณนั้นก่อนเพาะปลูกพืชทุกปี เพื่อให้ได้ผลผลิตที่ดี และ*การตัดต้นไม้ในวันพระ*ชาวไทใหญ่จะไม่ตัด เพราะเชื่อว่าวันพระช่วยในการ อนุรักษ์ต้นไม้

ความเชื่อเกี่ยวกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ชาวไทใหญ่ในอดีตจะสังเกตปรากฏการณ์จากสิ่งแวดล้อม และมีความเชื่อตามภูมิ ปัญญาท้องถิ่น เช่น *ฟังเสียงไก่ขันแทนนาฬิกา* คนสมัยก่อนเชื่อว่า “หน้าหลี่เมิง” (นาฬิกาบ้านเมือง) ปกติไก่จะขันเป็นระยะ ถ้าขันตอกตึกประมาทเที่ยงคืน เรียกว่า “ไก่ส่อโกนนอน” (ไก่ขันเตือนให้

นอน) ประมาณตี 2 - 3 ไก่จะขันครั้งแรก เรียกว่า “ไก่ขันป๊อก” ตี 4 - 5 จะขันติดๆ กัน เรียกว่า “ไก่ขันเครือ” ปลุกคนให้ตื่นนอน พอสายไก่จะลงคอนซึ่งถือว่าสายมากแล้ว หากไก่บางตัวร้องวิปริต ในเวลากลางคืนลักษณะเป็นเสียงโห่ถือว่าไม่เป็นมงคลมักจะถูกฆ่าตาย การดูว่าฝนจะตกหรือไม่ตก จากหิ่งห้อยบินด้วยความเร็ว มีแสงดับเป็นระยะๆ แสดงว่าฝนจะตก แต่ถ้าหิ่งห้อยบินไปช้าๆ แสงสว่าง สม่ำเสมอแสดงว่าจะไม่มีฝนตก *สังเกตขุ่ยปูในลำห้วย* ถ้าในลำห้วยมีขุ่ยปูมาก แสดงว่าน้ำจะไม่หลาก แล้ว แต่ถ้าขุ่ยปูไม่มีเลยทั้งๆ ที่ในลำห้วยนั้นมีปูมากแสดงว่า ฝนยังไม่หมด น้ำจะลากอยู่ *สังเกตขุ่ย จิ้งหรีด* บนหาดทรายในลำห้วย ถ้าหาดทรายในบริเวณลำห้วยมีขุ่ยจิ้งหรีดมาก แสดงว่าฝนหยุดจะไม่มี น้ำหลาก แต่ถ้าไม่มีขุ่ยจิ้งหรีดทั้งๆ ที่มีจิ้งหรีดมากบริเวณนั้น แสดงว่าฝนไม่หยุดจะมีน้ำหลาก *สังเกต การสร้างรังของมดแดง* ถ้าปีไหนมดแดงสร้างรังต่ำ ปีนั้นระวังลมจะแรง ถ้าปีนั้นรังมดแดงอยู่สูงลม พายุไม่แรง *สังเกตเมฆก้อนบนท้องฟ้า* ถ้าเมฆมากแสงแดดไม่ส่อง อากาศมืดครึ้ม เป็นช่วงๆ เรียกว่า “ไวต์เซียดแล้ว ” จะมีเซียดแล้วหรือกบฏเขาลง โดยเฉพาะในช่วงเดือนสี่ ถ้าเมฆบัง ดวงอาทิตย์ในช่วง เดือนสิบเอ็ดและสิบสอง มีดครึ้มแต่ฝนไม่ตกแสดงว่า เห็ดลมจะออก เรียกว่า “ไวต์เห็ดลม” *กว้างติดคอ* ให้นึกถึงความดีที่ตนได้นำกิ้งไม่ไปขวางทางออก หรือให้หมอมนต์เสกคาถาใส่น้ำให้ดื่ม และเรื่องการ ประสบอุบัติเหตุกระดูกหัก ให้หมอมนต์ หรือหมอกระดูกเสก และยังมีความเชื่ออีกหลายอย่าง ที่ เกี่ยวกับการนำธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมาใช้ในวิถีชีวิตประจำวัน (ศูนย์ไทใหญ่ศึกษา คณะอนุกรรมการวัฒนธรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน, 2552: ระบบออนไลน์)

อาหารและพืชสมุนไพร

ชาวไทใหญ่ดั้งเดิมนิยมรับประทานข้าวเจ้า ไม่นิยมรับประทานข้าวเหนียว เหมือน ชาวล้านนา เพราะข้าวเหนียวนั้นนิยมนำมาทำเป็นขนม ส่วนวิธีการปรุงอาหารนั้นไม่สลับซับซ้อน มี ประเภท แกง ยำ ทอด อบหรืออุบ อุบ คือการนำส่วนผสมมาใส่รวมกันแล้วตั้งไฟอบ หรืออุบไว้ เครื่องปรุงจะประกอบด้วยสิ่งที่ได้จากธรรมชาติ เช่น พริก เกลือ หัวหอม กระเทียม ข่า ตะไคร้ ฯลฯ และที่ขาดไม่ได้ คือถั่วเน่าแคป (ถั่วเหลืองแผ่น) ซึ่งใช้แทนกะปิ อาหารแบบง่ายที่สุดคือ น้ำพริกซึ่ง ปรุงด้วย พริก เกลือ ถั่วเน่า ปลาแห้ง โขลกรวมกัน จิ้มด้วยผักสดนานาชนิด (<http://www.taiyai.org>)

ภาพภาคผนวก 82 แกงขนุน (หมากกลางหูก)

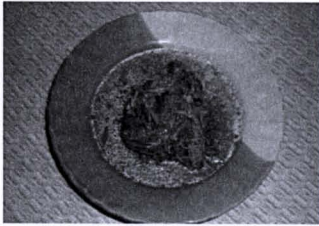
แกงขนุนช่วยบำรุงน้ำนม สمانแผลในกระเพาะและลำไส้ ทำ ให้ระบบย่อยอาหารทำงานได้ ดีขึ้น บำรุงกำลัง บำรุงร่างกายเป็น อาหารบำรุงธาตุดิน ส่วนมากจะรับประทานในฤดูร้อน มื้อที่ รับประทานคือกลางวัน และเย็น ผู้ที่ป่วยเป็นหัด อีสุกอีใส หรือไข้ ห้าม กินแกงขนุนเพราะจะทำให้อาการหนักยิ่งขึ้น สตรีคลอดบุตรใหม่บาง คนแพ้กินของหอม

ผักกูดจอส้ม (จอน้ำ) สรรพคุณทางยา คือ ใบ แก้ไข้ตัวร้อน แก้พิษ
อักเสบ บำรุงสายตา บำรุงโลหิต แก้โลหิตจาง ป้องกันเลือดออกตาม
ไรฟัน และขับปัสสาวะ

ภาพภาคผนวก 83 ผักกูดจอส้ม (จอน้ำ)

ผักบุงจอ สรรพคุณทางยา คือ ผักบุงรสน้ำมันสรรพคุณถอนพิษเบื่อเมา
รากผักบุงรสดิจเฝื่อนสรรพคุณถอนพิษผิดสำแดง

ภาพภาคผนวก 84 ผักบุงจอ

ยาใบบัวบก (ผักหนอกไก่) สรรพคุณทางยา คือ ช่วยสมานแผล
ปิดธาตุ แต่ถ้ากินมากเกินไปทำให้ท้องอืด ท้องผูก รสหวานซึมไป
ตามเนื้อทำให้ชุ่มชื้น บำรุงกำลัง ทานมากไปทำให้วังนอน เกียจ
คร้าน รส มันแก้เส้นเอ็นพิการ ปวดเสียว ชัดยอก กระตุก รสเค็ม
ซึมซับไปตามผิวหนัง ทานมากไปจะกระหายน้ำและร้อนใน

ภาพภาคผนวก 85

ยาใบบัวบก(ผักหนอกไก่)

ผักกูดไก่ สรรพคุณทางยา คือ ยับยั้งสารที่ก่อให้เกิดมะเร็ง
เหมือนกับใบยอ ย่านาง ตำลึง มะระ ผักแพว ผักแว่น และผักบุง
นอกจากนั้นยังเต็มไปด้วยวิตามิน เอ ซี อี และธาตุเหล็ก แก้ไข้ตัว
ร้อนแก้พิษอักเสบผักกูดนั้น คนโบราณเขาแนะนำให้คนธาตุไฟกิน
เยอะๆ

ภาพภาคผนวก 86

ผักกูดไก่

ภาพภาคผนวก 87 แกงฮังเล

แกงฮังเล เครื่องปรุงของแกงฮังเล ประกอบไปด้วยสมุนไพรที่มีสรรพคุณทางยา ดังนี้

1. ชিং รสหวานเผ็ดร้อน แก้ลมจุกเสียด แก้เสมหะ บำรุงธาตุ แก้คลื่นเหียนอาเจียน
2. สับปะรด รสเปรี้ยวเล็กน้อย ช่วยขับปัสสาวะ
3. กระเทียม รสเผ็ดร้อน ขับลมในลำไส้ แก้ไอ ขับเสมหะ ช่วยย่อยอาหาร แก้โรคผิวหนัง น้ำมัน กระเทียมมีฤทธิ์ยับยั้งการเจริญของเชื้อราแบคทีเรีย และไวรัส ลดน้ำตาลในเลือด ลดไขมันในหลอดเลือด
4. มะขามเปียก รสเปรี้ยว ขับเสมหะ แก้ท้องผูก แก้ไอ ลดความร้อนในร่างกาย
5. พริก รสเผ็ดร้อน ช่วยขับลม ช่วยย่อยอาหาร
6. ตะไคร้ แก้ปวดท้อง ขับปัสสาวะ บำรุงธาตุ ช่วยเจริญอาหาร และขับเหงื่อ
7. หอมแดง รสเผ็ดร้อน แก้ไข้เพื่อเสมหะ บำรุงธาตุ แก้ไข้หวัด

ภาพภาคผนวก 88 แกงบอน

แกงบอน สรรพคุณทางยา คือ ช่วยป้องกันท้องอืด กัดเมือกมันในลำไส้ ช่วยระบายท้อง เป็นอาหารบำรุงธาตุดินและธาตุน้ำ

ภาพภาคผนวก 89 ปูนปก

สำหรับพืชสมุนไพร นั้น ชาวไทใหญ่มีภูมิปัญญาด้านการใช้พืชสมุนไพรในการรักษาโรคหลากหลายชนิด เช่น ปูนปก สรรพคุณทางยา คือ ปูนปกนิยมนำลำต้น ใบ และกิ่งก้าน นำมาต้มอาบแก้อาการผื่นคัน ที่เกิดอาการแพ้ ช่วยขับลม ขับพิษในร่างกายที่เกิดจากอาการผื่นคันต่างๆ

ภาพภาคผนวก 90 เป้ใหญ่ (ไม้หางเยิง)

เป้ใหญ่ (ไม้หางเยิง) สรรพคุณทางยา คือ รักษาโรคผิวหนัง เปลือก ลดไข้ แก้ตับอักเสบ แก้ปวดข้อ ช่วยย่อยอาหาร ดอกขับพยาธิ ใบใช้รักษาโรคผิวหนัง แก้ลม จุก เสียด ส่วนเมล็ดใช้เป็นยาถ่าย

ภาพภาคผนวก 91 ยาตีตุ๋ต

ยาตีตุ๋ต สรรพคุณทางยา คือ ชาวไทใหญ่จะนำใบมาหั่น แล้วนำไปตำให้ละเอียด ทำเป็นยาประคบตามร่างกายที่มีรอยเขียวช้ำ เพื่อให้เลือดที่เกิดจากการช้ำกระจายได้ดีขึ้น

ภาพภาคผนวก 92 ต้นหนวด (ยาหลัง)

ต้นหนวด สรรพคุณทางยา คือ แก้ปวดเมื่อยตามร่างกาย ปวดข้อ ปวดเอ็น หรือหญิงที่คลอดลูกใหม่ นิยมนำมาต้มอาบ เพื่อให้เลือดไหลเวียนดี แก้เหน็บชาตามข้อมือข้อเท้าช่วยในการบำรุงเลือด บำรุงธาตุ

ภาพภาคผนวก 93 ยาเอ็นยัด

ยาเอ็นยัด สรรพคุณทางยา คือ ชาวไทใหญ่จะนำใบมาหั่นแล้วตำให้ละเอียดผสมกันหรือนำไปต้ม เพื่อนำมาทำเป็นยาประคบตามร่างกายให้รอยเขียวช้ำจางหาย หรือแก้การปวดเมื่อยตามร่างกาย การปวดข้อ และปวดเอ็น

ศิลปะและหัตถกรรม

ศูนย์ไทใหญ่ศึกษา คณะอนุกรรมการวัฒนธรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน (2553, ระบบออนไลน์) ได้สรุปลักษณะของศิลปะและหัตถกรรมของชาวไทใหญ่ไว้ดังนี้คือ

การแต่งกายของชายไทใหญ่

การแต่งกายของชายหนุ่มและชายสูงอายุนิยมสวมกางเกงขาก๊วย หรือ “ ก้นโต ” สวมเสื้อยืดคอกลมหรือเสื้อเชิ้ต แล้วสวมทับด้วยเสื้อนอกเรียกว่า “ เสื้อแตกปุง ” แบบลายเสื้อของชายชาวไทใหญ่มีทั้งหมดแปดลาย คือ ลายหอยมน ลายหอยแหลม ลายหัวแหลม ลายหางแหลม ลายเหลลีน ลายงอก ลายหอยสองทาบ และลายหอยป่นมน หรือลายหอยเป้ง ทรงผมของเพศชายจะเกล้ามวยไว้ด้านใดด้านหนึ่ง เครื่องประดับนิยมใช้ “ หน้าหลีโจ ” หรือนาฬิกาไขว่นหรือห้อยพกไว้ในกระเป๋าที่หน้าอก สำหรับกระดุม “ เสื้อแตกปุง ” ทำด้วยผ้าหรือกระดุมทองคำ สวมสร้อยคอล็อกเก็ตทองคำเส้นเล็ก ๆ แขนวนอกคอเสื้อ จะเจาะหูข้างเดียวเพื่อใส่ตุ้มหูหรือตีทองเป็นแผ่นแล้วม้วนคล้ายตะกรุดยัดไว้ในรูติงหู สะพายย่ามสะพายดาบ เมื่อไปร่วมงานต่าง ๆ จะพกศีรชะด้วยผ้าสีต่าง ๆ หากไปร่วมงานในตอนกลางวันที่มีแสงแดดจ้า จะสวมหมวกปีกใหญ่ทำจากกาบไม้ไผ่หรือไม้จักสานเรียกว่า “ กูป ” สวมรองเท้าแตะคิบหรือรองเท้าหนัง หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 การแต่งกายของชาวไทใหญ่ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยโดยจะสวมกางเกงทรงสากล สวมเสื้อเชิ้ต สวมหมวกสักหลาด สะพายย่าม แต่ไม่สะพายดาบ ทรงผมที่เคยเกล้ามวยถูกยกเลิกไป การใส่ตุ้มหูก็หมดความนิยมการแต่งกายแบบดั้งเดิมจริง ๆ นั้น ปัจจุบันจะพบเห็นได้ในงานเทศกาลหรืองานทำบุญต่างๆ หรือตามหมู่บ้านในชนบทเท่านั้น และมีรายละเอียดเกี่ยวกับการแต่งกายของผู้ชายชาวไทใหญ่ ตั้งแต่ทรงผม เสื้อผ้า และเครื่องประดับ ดังนี้

เสื้อแซค หมายถึง เสื้อคอกลม ผ้าหนา แขนยาว มีกระดุมติดตลอดแนว ซึ่งอาจจะเป็นกระดุมธรรมดา กระดุมขอด กระดุมเงิน และกระดุมทอง ก็ได้

เสื้อแตกปุง หมายถึง เสื้อผ้าหนา ลำตัวสั้น มีกระเป๋าด้านล่างทั้งสองข้างของชายเสื้อ มีไว้สำหรับใส่ นาฬิกา ส่วนกระดุมของเสื้อนั้นเป็นกระดุมผ้าขอดคล้ายกระดุมเสื้อของชาวจีนนิยมสวมทับไว้ด้านนอก

ก้นโต หมายถึง กางเกงขายาว ปลายกว้าง คล้ายกางเกงขาก๊วย ส่วนมากจะมีสีเข้มหรือสีคล้ำ

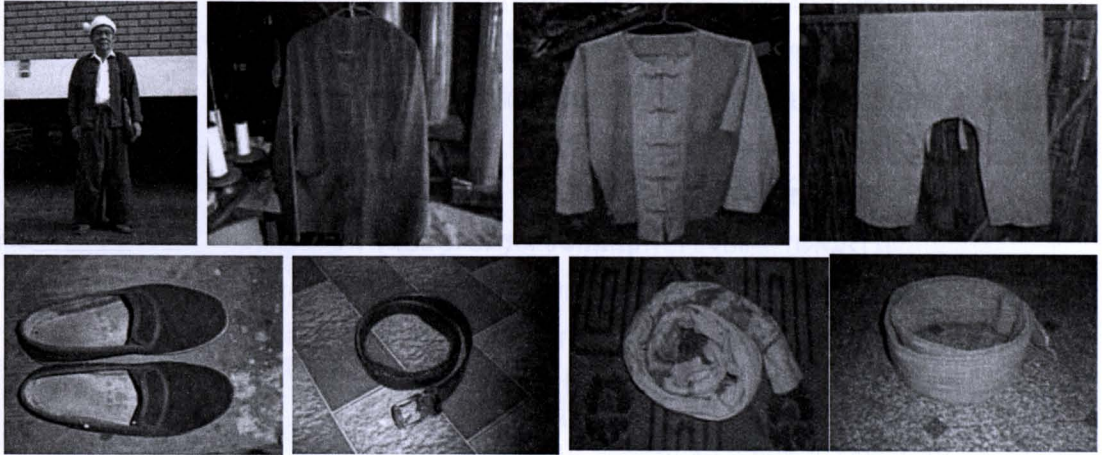
ซอกตัน หมายถึง รองเท้าหุ้มส้น ทั้งแบบผ้าใบและหนัง นิยมใช้เฉพาะผู้ชายเท่านั้น

สายแอ่ว หมายถึง เข็มขัดที่ทำด้วยหนังมีหัวเป็นทองเหลืองหรือทองคำสำหรับผู้ชาย

ช่วย หมายถึง ปลอกมิดที่ทำด้วยเงิน มักแขวนประดับไว้ที่เข็มขัด มิดซุย หมายถึง มิดสั้นทำด้วยเงินมักใช้เสียบประดับไว้ที่ข้างเอว และสามารถใช้งานได้

ผ้าเคนโ หมายถึง ผ้าสำหรับพกศีรชะ ผู้ชายจะใช้เมื่อมีอายุ 45 ปี ขึ้นไป

จามเคนโ หมายถึง ชายผ้าโพกศีรษะที่เหลือจากการโพกแล้วปล่อยยาวลงมา หรือคลี่เป็นแผ่นประดับไว้ข้างศีรษะ

ภาพภาคผนวก 94 การแต่งกายและเครื่องประดับของผู้ชายชาวไทใหญ่

การแต่งกายของผู้หญิงชาวไทใหญ่

การแต่งกายของผู้หญิงชาวไทใหญ่จะสวมชินหรือผ้าถุงส่วนหญิงสาวมักจะใส่สีสดใส แม่บ้านหรือคนแก่จะใส่สีเข้มสวมเสื้อที่เรียกว่า “เสื่อแซค” ซึ่งมีทั้งแขนสั้นและแขนยาวหลากสี สิบแปดปี๋ทาบไปทางด้านขวา ติดกระดุมผ้าหรือกระดุมเงินกระดุมทอง หญิงสาวเกล้าผมมวยตั้งมี “กูก” และไว้ “สตัดอก” (หญิงสาวจะไว้สตัดอก ถ้าแต่งงานแล้วจะไม่มีสตัดอก) แม่บ้านหรือคนแก่รวบผมเกล้ามวยเอียงไปทางด้านหลังมีมวยผม อาจจะมีเสียบดอกไม้ประดับตามฤดูกาล สวมรองเท้าแตะ คีบที่ทำด้วยยางหรือไม้ หุ้มกำมะหยี่ ในเทศกาลที่สำคัญต่างๆ จะสวมเครื่องประดับมากเป็นพิเศษเช่น “สร้อยแขน” หรือกำไลเงิน หรือกำไลทอง “เป๋หู” หรือตุ้มหูเงินตุ้มหูทองคำ สร้อยคอทองคำ และเข็มขัดเงินหรือทอง หรือนาค (แหวนโงยหลิม) หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 หญิงไทใหญ่หันมาแต่งตัวตามสมัยนิยมชุดไทใหญ่ดั้งเดิมพอจะพบเห็นได้ประปรายในผู้สูงอายุ หรือพบในผู้ร่วมงานเทศกาลที่สำคัญ และงานทำบุญต่างๆ (ศูนย์ไทใหญ่ศึกษา คณะอนุกรรมการวัฒนธรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน, 2552)

ภาพภาคผนวก 95 การแต่งกายของผู้หญิงชาวไทใหญ่

ด้านศิลปะการแสดง

กำแลว

กำแลวเป็นศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัวของชาวไทใหญ่เรียกว่า “ลาย” แปลว่า “ลีลา” หรือท่าทาง ซึ่งตรงกับคำล้านนาว่า “เชิง” (ออกเสียงเป็นเจิง) คำว่าลายในวัฒนธรรมของคนไทใหญ่มีหลายประเภท ดังนี้

1. ลายฟัน หรือ ลายแลว (ดาบ) หมายถึงการต่อสู้ป้องกันตัวที่ใช้ดาบเป็นอาวุธ
2. ลายมือ หรือ ลายแขน (มวย) หมายถึงการต่อสู้ป้องกันตัวที่ใช้มือเปล่าเป็นอาวุธ บางครั้ง เรียกว่า “ลายหัก ลายกำ” หมายถึงการใช้มือจับส่วนข้อต่อต่าง ๆ ของร่างกาย แล้วกดเอาไว้ไม่ให้ดิ้นหลุดได้

3. ลายค้อน (พลอง กระบอง) หมายถึงการต่อสู้ป้องกันตัวที่ใช้กระบองเป็นอาวุธ

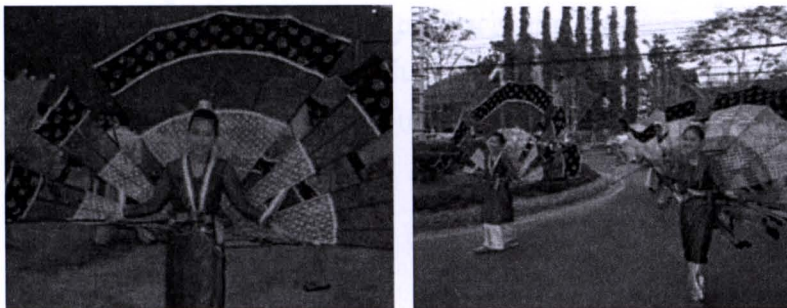
ช่วงเวลาในการเล่น ช่วงปอยเหลินสิบเอ็ด ฟ้อนไปตามขบวนจองพารา

ภาพภาคผนวก 96 การแสดงกำแลว

การรำนก (กะหล่ำ)

การแสดงรำนกนี้มักจะแสดงในงานเทศกาล หรืองานฉลองในโอกาสสำคัญ ๆ เช่นในการต้อนรับแขกบ้านแขกเมือง เทศกาลวันออกพรรษาและประเพณีต่าง ๆ

ภาพภาคผนวก 97 การรำนก (กะหล่ำ)

การรำไต

รำไตหรือการฟ้อนไทใหญ่ เป็นศิลปะการร่ายรำที่แสดงออกถึงความเป็นเอกลักษณ์ของชาวไทใหญ่ หรือชาวไตในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ที่แสดงออกถึงความอ่อนช้อย งดงามบ่งบอกถึงเอกลักษณ์ของชาวไทใหญ่ มีความสุภาพอ่อนน้อม ถวายความเคารพต่อผู้หลักผู้ใหญ่ ความพร้อมเพรียงในจังหวะการร่ายรำ ความละเอียดอ่อน ประณีตของท่วงท่าในการร่ายรำ ช่วงเวลาที่มีการแสดง มีการแสดงในงานเทศกาล หรือฉลองในโอกาสสำคัญ ต่างๆ เช่นในการต้อนรับแขกบ้านแขกเมือง เทศกาลวันออกพรรษาและประเพณีต่าง ๆ

ภาพภาคผนวก 98 การรำไต

อาชีพและวิถีชีวิตประจำวัน

ชาวไทใหญ่อาศัยอยู่ตามพื้นที่ราบลุ่มริมแม่น้ำ ตามหุบเขา แต่ละหุบเขามักจะตั้ง ชื่อเป็นชุมชนระดับหมู่บ้าน หากเป็นที่ราบในหุบเขาที่กว้างใหญ่อาจมีชุมชนขนาดใหญ่ที่ก่อตั้งเป็นเมืองหมู่บ้านหรือที่ชาวไทใหญ่เรียกว่า ม่าน หรือ ว่าน (บ้าน) มีขนาดตั้งแต่ 20 หลังคาเรือน และมีขนาดใหญ่จนถึงขนาด 700-1,000 หลังคาเรือน เมืองมักจะตั้งอยู่ในบริเวณที่มีหมู่บ้านหลายๆหมู่บ้านอยู่ใกล้ เคียงกันและด้านหลังของเมืองมักจะเป็นเชิงเขาหันหน้าเข้าสู่ทุ่งนา ชีวิตของไทใหญ่ ผูกพันอยู่กับทุ่งนา ปลูกข้าว ปลูกผัก ถั่ว ใบบัวสูบ แตงโมและพืชล้มลุกอื่นๆ ชีวิตถูกกำหนดด้วยฤดูกาล ที่จะเป็นตัวกำหนดวิถีชีวิตการทำงาน การประกอบ พิธีกรรม และประเพณีทางศาสนาต่างๆ ตลอดปี เมืองไทใหญ่แต่ละเมืองเดิมมานั้นมักจะมีต้นเสื่อเมือง อันเป็นต้นไม้ใหญ่ประจำเมืองอาจอยู่ห่างเมืองออกไปแต่ไม่ไกลนัก ทุกปีจะมีการไหว้เสื่อเมืองโดยมีเจ้าฟ้าขุนนางอำมาตย์ต่างๆ และ ปู่กั้ง ปู่เหง ปู่สิ่ง และปู่กาบ ของทุกเขตทุกกิ่งและทุกหมู่บ้านมาร่วมพิธีหมู่บ้าน ทุกแห่งจะมีเสื่อบ้านและหอเสื่อบ้านเพื่อให้ชาวบ้านทุกคนมาประกอบพิธีกรรมเพื่อความเป็นสิริมงคลของหมู่บ้าน และเพื่อความอยู่ดีกินดี พืชพันธุ์เจริญงอกงาม วัวควาย สัตว์เลี้ยงทั้งหลายเติบโต ปราศจากโรคภัย (โกศล ศรีมณี, 2552: ระบบออนไลน์)

ภาคผนวก ข.

ผลการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกของชุมชนเพื่อพัฒนาสู่
การเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ผลการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกชุมชนบ้านห้วยเตือ (ชนเผ่าลาหู่แดง)

ผลการวิเคราะห์ด้านความเชื่อและค่านิยม

ตารางภาคผนวก 4 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับจุดแข็งด้านความเชื่อและค่านิยมของชุมชนบ้านห้วยเตือในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่งอน เพื่อพัฒนาไปสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ประเด็นที่เป็นจุดแข็ง(+)	ค่าถ่วงน้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนนถ่วงน้ำหนัก
1.เป็นงานสำคัญใช้เวลานานโดยทุกคนมีส่วนร่วมทั้งชุมชนอื่นด้วย	0.29	3.00	0.87
2.มีรายละเอียดของพิธีกรรมที่เป็นเอกลักษณ์	0.25	3.00	0.75
3.ระยะเวลาการจัดงานอยู่ในฤดูกาลท่องเที่ยว	0.11	2.25	0.25
4. มีเอกลักษณ์แตกต่างจากที่อื่น	0.08	2.00	0.16
5. กิจกรรมที่นักท่องเที่ยวเข้าไปมีส่วนร่วมได้	0.09	1.75	0.16
6. มีความแตกต่างเรื่องกิจกรรม	0.09	1.75	0.16
7. คงความเป็นเอกลักษณ์ด้านวิถีชีวิต	0.06	1.25	0.08
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม			2.47

ตารางภาคผนวก 5 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับจุดอ่อนด้านความเชื่อและค่านิยมของชุมชนบ้านห้วยเตือในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่งอน เพื่อพัฒนาไปสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ประเด็นที่เป็นจุดอ่อน(-)	ค่าถ่วงน้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนนถ่วงน้ำหนัก
1.วันเวลาไม่แน่นอนในแต่ละปี	0.25	1.75	0.44
2.ช่วงระยะเวลาในการจัดกิจกรรมตรงกับสถานที่อื่นๆ	0.25	2.25	0.56
3.เกิดการเปลี่ยนตามกระแสสังคม	0.29	1.75	0.50
4. ไม่มีการบันทึกข้อมูลไว้	0.29	2.00	0.58
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม			2.08

ตารางภาคผนวก 6 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับโอกาสด้านมหภาคของชุมชนบ้านห้วยเตือ เช่น สภาพทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และเทคโนโลยี

ประเด็นที่เป็นโอกาส(+)	ค่าถ่วงน้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนนถ่วงน้ำหนัก
1.การส่งเสริมการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีมากขึ้น	0.35	2.75	0.96
2.แนวโน้มของการเติบโตด้านอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีมากขึ้น	0.25	2.00	0.50
3.นโยบายของรัฐบาลที่ส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวส่งเสริมให้มีการเดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศ	0.28	2.25	0.63
4. สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	0.12	1.75	0.21
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม			2.30

ตารางภาคผนวก 7 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับโอกาสด้านจุลภาคของชุมชนบ้านห้วยเตือ

ประเด็นที่เป็นโอกาส(+)	ค่าถ่วงน้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนนถ่วงน้ำหนัก
1.การสนับสนุนจากองค์กรภาครัฐในการสนับสนุนงบประมาณและการสำรวจวิจัย	0.45	3.00	1.35
2.อยู่ใกล้กับแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญอื่น ซึ่งจะสามารถเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายการท่องเที่ยว	0.34	2.50	0.85
3.สามารถพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ของชนเผ่าในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่	0.21	1.75	0.39
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม			2.59

ตารางภาคผนวก 8 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับโอกาสของสภาพแวดล้อมภายนอกโดยรวม ด้านความเชื่อและค่านิยม

ประเด็นที่เป็นโอกาส(+)	ค่าคะแนนถ่วงน้ำหนัก
1.โอกาสมหภาค	2.30
2.โอกาสจุลภาค	2.59
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม	2.45

ตารางภาคผนวก 9 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับอุปสรรคด้านมหภาคของชุมชนบ้านห้วยเตือ

ประเด็นที่เป็นอุปสรรค(-)	ค่าถ่วงน้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนนถ่วงน้ำหนัก
1.นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศตลอดจนผู้ประกอบการขาดความเชื่อมั่นทางด้านการเมืองภายในประเทศ	0.40	2.75	1.10
2.ปัญหาการแพร่ระบาดของโรคติดต่อ	0.34	2.25	0.76
3.สภาวะการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวมีเพิ่มมากขึ้น	0.26	1.75	0.46
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม			2.32

ตารางภาคผนวก 10 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับอุปสรรคด้านจุลภาค ของชุมชนบ้านห้วยเตือ

ประเด็นที่เป็นอุปสรรค(-)	ค่าถ่วงน้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนนถ่วงน้ำหนัก
1. การบริการด้านสาธารณูปโภคไม่สามารถบริการให้นักท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ	0.40	2.25	0.90
2.การรับวัฒนธรรมจากต่างถิ่นเข้าสู่พื้นที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชุมชน	0.41	2.25	0.92
3.สภาพภูมิอากาศ	0.19	2.00	0.38
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม			2.20

ตารางภาคผนวก 11 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับอุปสรรคของสภาพแวดล้อมภายนอกโดยรวมด้านความเชื่อและค่านิยม

ประเด็นที่เป็นอุปสรรค(-)	ค่าคะแนนถ่วงน้ำหนัก
1.อุปสรรคมหภาค	2.32
2.อุปสรรคจุลภาค	2.20
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม	2.26

ผลการวิเคราะห์ด้านอาหารและพืชสมุนไพร

ตารางภาคผนวก 12 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับจุดแข็งด้านอาหารและพืชสมุนไพร ของชุมชนบ้านห้วยเตือในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่จอน เพื่อพัฒนาไปสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ประเด็นที่เป็นจุดแข็ง(+)	ค่าถ่วงน้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนนถ่วงน้ำหนัก
1.คนในชุมชนรู้จักวิธีปรุงอาหารในท้องถิ่นของตนเอง	0.25	2.50	0.62
2.ต้นทุนในการผลิตอาหารต่ำ	0.17	2.75	0.47
3.มีประโยชน์ด้านสุขภาพ	0.19	3.00	0.57
4. มีความเป็นเอกลักษณ์	0.18	2.75	0.50
5. วิธีปรุงอาหารง่ายไม่ยุ่งยาก	0.10	2.00	0.20
6. วัตถุดิบในการปรุงอาหารมีอยู่ในท้องถิ่น	0.11	2.25	0.25
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม			2.61

ตารางภาคผนวก 13 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับจุดอ่อนด้านอาหารและพืชสมุนไพรของชุมชนบ้านห้วยเตือในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่จอน เพื่อพัฒนาไปสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ประเด็นที่เป็นจุดอ่อน(-)	ค่าถ่วงน้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนนถ่วงน้ำหนัก
1.รสชาติ, เฝื่อน เค็ม	0.38	3.00	1.14
2.ไม่เป็นที่รู้จัก	0.40	2.75	1.10
3. สถานที่/ อุปกรณ์ในการทำอาหาร	0.22	2.25	0.50
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม			2.74

ตารางภาคผนวก 14 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับโอกาส ด้านมหภาคของชุมชนบ้านห้วยเตือ

ประเด็นที่เป็นโอกาส(+)	ค่าถ่วงน้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนนถ่วงน้ำหนัก
1.มีการสนับสนุนจากหน่วยงานในระดับท้องถิ่น	0.35	2.75	0.96
2. มีคู่แข่งน้อย	0.35	2.75	0.96
3. แนวโน้มในการรับประทานอาหารเพื่อสุขภาพมีมากขึ้น	0.30	2.70	0.81
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม			2.73

ตารางภาคผนวก 15 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับอุปสรรคด้านคุณภาพของชุมชนบ้านห้วยเตือ

ประเด็นที่เป็นอุปสรรค(-)	ค่าถ่วงน้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนนถ่วงน้ำหนัก
1.ชุมชนยังไม่ตื่นตัวในการนำเสนอวัฒนธรรมอาหาร	0.38	2.75	1.05
2.ยังไม่เป็นจุดสนใจของนักท่องเที่ยว	0.31	2.56	0.78
3.ขาดความรู้ของคนในชุมชนด้านสุขอนามัย	0.31	2.25	0.70
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม			2.53

ผลการวิเคราะห์ด้านอาชีพและวิถีชีวิตประจำวัน

ตารางภาคผนวก 16 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับจุดแข็งด้านอาชีพและวิถีชีวิตประจำวัน ของชุมชนบ้านห้วยเตือในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่่งอน เพื่อพัฒนาไปสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ประเด็นที่เป็นจุดแข็ง(+)	ค่าถ่วงน้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนนถ่วงน้ำหนัก
1.สามารถสัมผัสวิถีชีวิตและความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนได้ เช่น ภาษา อาหาร การแต่งกาย บ้านที่อยู่อาศัย	0.23	3.00	0.68
2.มีแหล่งเรียนรู้วัฒนธรรมด้านการเกษตรตามฤดูกาล	0.21	2.50	0.53
3.มีแหล่งพื้นที่ธรรมชาติสามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งศึกษาเกษตรธรรมชาติ	0.20	2.25	0.45
4.คนในชุมชนมีอัธยาศัยไมตรีที่ดีต่อผู้มาเยือน	0.14	2.50	0.34
5.ชุมชนมีความเข้มแข็งในการร่วมมือกันในกิจกรรมของชุมชน	0.11	2.25	0.25
6.มีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดำรงชีวิต	0.11	2.00	0.23
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม			2.48

ตารางภาคผนวก 17 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับจุดอ่อนด้านอาชีพและวิถีชีวิตประจำวันของชุมชนบ้านห้วยเตือในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่จอน เพื่อพัฒนาไปสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ประเด็นที่เป็นจุดอ่อน(-)	ค่าถ่วงน้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนนถ่วงน้ำหนัก
1.คนรุ่นใหม่บางส่วนออกไปทำงานในเมือง ทำให้ขาดบุคลากรในการสืบทอดอาชีพเกษตรกรรม	0.21	2.75	0.58
2.การเดินทางเข้าสู่ชุมชนมีความยากลำบาก เนื่องจากไม่มีรถยนต์โดยสารประจำทางและสภาพพื้นผิวถนนชำรุดมาก	0.16	2.75	0.45
3.การติดต่อสื่อสารไม่สะดวก เนื่องจากไม่มีโทรศัพท์สาธารณะและสัญญาณโทรศัพท์เคลื่อนที่	0.13	2.75	0.34
4.สิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานไม่เพียงพอ	0.11	2.75	0.31
5.ประชาชนส่วนมากมีภาระหนี้สิน	0.12	2.50	0.31
6.ที่ตั้งของชุมชนห่างไกลจากสถานพยาบาล	0.10	2.75	0.28
7.มีการลงทุนในการกระบวนการผลิตสินค้าทางการเกษตรสูง	0.09	2.25	0.20
8.วิถีชีวิตแบบดั้งเดิมหายไปบางส่วน เช่น การแต่งกายแบบพื้นเมืองแต่งกายเฉพาะวันสำคัญ	0.08	2.00	0.15
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม			2.62

ตารางภาคผนวก 18 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับโอกาสด้านมหภาคของชุมชนบ้านห้วยเตือ

ประเด็นที่เป็นโอกาส(+)	ค่าถ่วงน้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนนถ่วงน้ำหนัก
1.คนทั่วโลกให้ความสำคัญกับการเดินทางท่องเที่ยวมากขึ้น	0.28	2.75	0.77
2.รัฐบาลให้การสนับสนุนเงินลงทุนในการประกอบอาชีพ	0.22	2.50	0.56
3.รัฐบาลสนับสนุนให้ประเทศไทยเป็นครัวไทยสู่ครัวโลก	0.13	2.25	0.30
4.รัฐบาลสนับสนุนการท่องเที่ยวโดยชุมชน (CBT)	0.19	2.75	0.51
5.องค์การท่องเที่ยวโลกกระตุ้นให้ประชาชนทั่วโลกมีการเดินทางท่องเที่ยว	0.18	2.25	0.39
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม			2.53

ตารางภาคผนวก 19 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับโอกาสด้านจุลภาคของชุมชน
บ้านห้วยเตือ

ประเด็นที่เป็นโอกาส(+)	ค่าถ่วง น้ำหนัก	ค่า คะแนน	ค่าคะแนน ถ่วงน้ำหนัก
1.การปกครองส่วนท้องถิ่น(อบต.)ให้การส่งเสริม การเกษตร	0.33	2.75	0.89
2.บริษัทเอกชนสนับสนุนเงินทุนในการประกอบอาชีพ การเกษตร	0.25	2.50	0.63
3.ผู้นำชุมชนมีบทบาทและให้ความสำคัญกับกิจกรรม ของชุมชน	0.21	2.75	0.58
4.สถาบันการศึกษาให้ความสำคัญและสนับสนุน ความรู้ทางด้านการเกษตร	0.21	2.25	0.48
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม			2.58

ตารางภาคผนวก 20 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับโอกาส สภาพแวดล้อมภายนอก
โดยรวม ด้านอาชีพและวิถีชีวิตประจำวัน

ประเด็นที่เป็นโอกาส(+)	ค่าคะแนน ถ่วงน้ำหนัก
1.โอกาสสหภาค	2.53
2.โอกาสจุลภาค	2.58
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม	2.55

ตารางภาคผนวก 21 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับอุปสรรคด้านมหภาคของชุมชน
บ้านห้วยเตือ

ประเด็นที่เป็นอุปสรรค(-)	ค่าถ่วง น้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนน ถ่วงน้ำหนัก
1.ปัญหาการเมืองทำให้แผนการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะในระดับชุมชนล่าช้า	0.26	3.00	0.79
2.การสนับสนุนด้านสาธารณูปโภคของภาครัฐไม่ เพียงพอต่อความต้องการของชุมชน	0.25	2.75	0.69
3.ภาวะเศรษฐกิจโลกผันผวนทำให้มีอิทธิพลต่อ รายได้ และวิถีชีวิตความเป็นอยู่	0.18	2.50	0.44
4.ภาวะโลกร้อนทำให้การประกอบอาชีพและวิถี ชีวิตเปลี่ยนแปลง	0.21	2.00	0.42
5.การแพร่กระจายของโรคติดต่อมีผลต่อการดำเนิน ชีวิตของชุมชน	0.10	1.50	0.15
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม			2.49

ตารางภาคผนวก 22 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับอุปสรรคด้านจุลภาคของชุมชน
บ้านห้วยเตือ

ประเด็นที่เป็นอุปสรรค(-)	ค่าถ่วง น้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนน ถ่วงน้ำหนัก
1.ค่าตอบแทนจากการทำงานในเมืองมีมูล ค่าสูง จึงทำให้มีการย้ายถิ่นของแรงงานใน ชุมชน	0.35	2.5	0.86
2.ฤดูกาลมีอิทธิพลต่อการประกอบอาชีพ เกษตรกรรม	0.32	2.25	0.73
3.พ่อค้าคนกลางมีอิทธิพลต่อการกำหนดราคา สินค้าทางการเกษตร	0.33	2.25	0.73
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม			2.32

ตารางภาคผนวก 23 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับอุปสรรคของสภาพแวดล้อมภายนอกโดยรวม ด้านอาชีพและวิถีชีวิตประจำวัน

ประเด็นที่เป็นอุปสรรค(-)	ค่าคะแนน ถ่วงน้ำหนัก
1.อุปสรรคมหภาค	2.49
2.อุปสรรคจุลภาค	2.32
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม	2.41

ผลการวิเคราะห์ด้านศิลปะและหัตถกรรม

ตารางภาคผนวก 24 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับจุดแข็งของศิลปะและหัตถกรรมด้านการแสดงของชุมชนบ้านห้วยเตือในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ฮ่อง เพื่อพัฒนาไปสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรม

ประเด็นที่เป็นจุดแข็ง(+)	ค่าถ่วง น้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนน ถ่วงน้ำหนัก
1.ยังเป็นการแสดงที่ทุกคนเต้นได้ทั้งเด็กและผู้ใหญ่	0.39	3.00	1.16
2.ยังเป็นการแสดงที่ได้อนุรักษ์จากอดีตถึงปัจจุบัน	0.28	2.75	0.76
3.ยังเป็นการแสดงที่มีเอกลักษณ์เฉพาะชนเผ่า	0.34	3.00	1.01
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม			2.93

ตารางภาคผนวก 25 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับจุดแข็งของศิลปะและหัตถกรรมด้านการแต่งกายของชุมชนบ้านห้วยเตือในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ฮ่อง เพื่อพัฒนาไปสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรม

ประเด็นที่เป็นจุดแข็ง(+)	ค่าถ่วง น้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนน ถ่วงน้ำหนัก
1.ทุกบ้านยังมีชุดแต่งกายประจำชนเผ่า	0.41	2.25	0.93
2.ลวดลายของเสื้อผ้ามีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น	0.59	2.75	1.62
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม			2.54

ตารางภาคผนวก 26 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับจุดแข็งของศิลปะและหัตถกรรม ด้านจักสานของชุมชนบ้านห้วยเตือในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ฮ่อง เพื่อพัฒนาไปสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยว วัฒนธรรม

ประเด็นที่เป็นจุดแข็ง(+)	ค่าถ่วง น้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนน ถ่วงน้ำหนัก
1.มีความเป็นเอกลักษณ์ทางด้านลักษณะ การสร้าง(จะมีความถี่ของลายตะกร้า)	0.51	2.25	1.15
2.สามารถหาวัตถุดิบได้ในท้องถิ่นและ ราคาไม่แพง	0.49	2.75	1.34
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม			2.49

ตารางภาคผนวก 27 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับจุดแข็งของศิลปะและหัตถกรรม เกี่ยวกับเครื่องเล่นของชุมชนบ้านห้วยเตือในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ฮ่อง เพื่อพัฒนาไปสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรม

ประเด็นที่เป็นจุดแข็ง(+)	ค่าถ่วง น้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนน ถ่วงน้ำหนัก
1.ยังมีเครื่องเล่นที่ยังคงมีเอกลักษณ์ของท้องถิ่น	0.46	2.50	1.16
2.เป็นเครื่องเล่นที่สามารถผลิตเองได้โดยคนใน ชุมชน	0.30	2.50	0.75
3.เป็นเครื่องเล่นที่ใช้วัสดุธรรมชาติ	0.24	2.50	0.59
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม			2.50

ตารางภาคผนวก 28 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับจุดแข็งของศิลปะและหัตถกรรม ทุกด้านของชุมชนบ้านห้วยเตือในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ฮ่อง เพื่อพัฒนาไปสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรม

ประเด็นที่เป็นจุดแข็ง(+)	ค่าคะแนน ถ่วงน้ำหนัก
1.ด้านการแสดง	2.93
2.ด้านการแต่งกาย	2.54
3.ด้านการจักสาน	2.49
4.ด้านเครื่องเล่น	2.50
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม	2.61

ตารางภาคผนวก 29 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับจุดอ่อนของศิลปะและหัตถกรรมด้านการแสดงของชุมชนบ้านห้วยเตือในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่งอน เพื่อพัฒนาไปสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรม

ประเด็นที่เป็นจุดอ่อน(-)	ค่าถ่วงน้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนนถ่วงน้ำหนัก
1.ไม่มีการประชาสัมพันธ์การแสดงให้แก่บุคคลภายนอก	0.29	1.75	0.50
2. ชุดที่ใช้ในการแสดงค่อนข้างมีราคาสูง	0.40	2.75	1.10
3. การเข้าชมการแสดงภายในหมู่บ้านมีความยากลำบากด้านคมนาคม	0.31	2.25	0.70
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม			2.31

ตารางภาคผนวก 30 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับจุดอ่อนของศิลปะและหัตถกรรมด้านการแต่งกายของชุมชนบ้านห้วยเตือในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่งอน เพื่อพัฒนาไปสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรม

ประเด็นที่เป็นจุดอ่อน(-)	ค่าถ่วงน้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนนถ่วงน้ำหนัก
1.เครื่องประดับเสื้อผ้าสร้างความเหลื่อมล้ำทางสังคม	0.29	2.25	0.65
2.มีการนำเครื่องจักรมาผลิตแทนมือและแทนเครื่องมือจากธรรมชาติในการทอผ้า	0.26	2.25	0.59
3.ปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านการแต่งกาย	0.45	2.75	1.24
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม			2.48

ตารางภาคผนวก 31 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับจุดอ่อนของศิลปะและหัตถกรรม ด้านเครื่องจักรสานของชุมชนบ้านห้วยเตือในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่งอน เพื่อพัฒนาไปสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรม

ประเด็นที่เป็นจุดอ่อน(-)	ค่าถ่วงน้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนนถ่วงน้ำหนัก
1. คนในชุมชนไม่นิยมนำออกไปใช้ด้านนอก	0.48	3.00	1.43
2. ไม่มีการนำมาพัฒนาเพื่อแปรรูปเป็นของที่ระลึกในชุมชน	0.53	2.50	1.31
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม			2.74

ตารางภาคผนวก 32 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับจุดอ่อนของศิลปะและหัตถกรรม ด้านเครื่องเล่นของชุมชนบ้านห้วยเตือในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่งอน เพื่อพัฒนาไปสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรม

ประเด็นที่เป็นจุดอ่อน(-)	ค่าถ่วงน้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนนถ่วงน้ำหนัก
1. ไม่เป็นที่นิยมของคนในรุ่นปัจจุบัน	0.46	2.75	1.27
2. พื้นที่ในปัจจุบันไม่เอื้ออำนวยต่อการเล่น	0.30	2.75	0.83
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม			2.10

ตารางภาคผนวก 33 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับจุดอ่อนของศิลปะและหัตถกรรมทุกด้านของชุมชนบ้านห้วยเตือในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่งอน เพื่อพัฒนาไปสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรม

ประเด็นที่เป็นจุดอ่อน(-)	ค่าคะแนนถ่วงน้ำหนัก
1. ด้านการแสดง	2.31
2. ด้านการแต่งกาย	2.48
3. ด้านการจักรสาน	2.74
4. ด้านเครื่องเล่น	2.10
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม	2.41

ตารางภาคผนวก 34 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับโอกาสด้านมหภาคของชุมชนบ้านห้วยเตือ

ประเด็นที่เป็นโอกาส(+)	ค่าถ่วงน้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนนถ่วงน้ำหนัก
1.ปัจจุบันนักท่องเที่ยวมีความนิยมเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชน	0.43	2.00	0.85
2.องค์การท่องเที่ยวโลก(WTO) มีการประชุมของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทั่วโลก	0.35	2.75	0.96
3.การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยมีการจัดมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน	0.23	2.00	0.45
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม			2.26

ตารางภาคผนวก 35 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับโอกาสด้านจุลภาคของชุมชนบ้านห้วยเตือ

ประเด็นที่เป็นโอกาส(+)	ค่าถ่วงน้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนนถ่วงน้ำหนัก
1.นักวิจัยให้ความสนใจในการทำวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนมากขึ้น	0.46	2.00	0.93
2.อบต.มีนโยบายในการพัฒนาชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่	0.54	2.50	1.34
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม			2.27

ตารางภาคผนวก 36 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับโอกาสของสภาพแวดล้อมภายนอกโดยรวม ด้านศิลปะและหัตถกรรม

ประเด็นที่เป็นโอกาส(+)	ค่าคะแนนถ่วงน้ำหนัก
1.โอกาสมหภาค	2.26
2.โอกาสจุลภาค	2.27
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม	2.27

ตารางภาคผนวก 37 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับอุปสรรคด้านมหภาคของชุมชนบ้านห้วยเตือ

ประเด็นที่เป็นอุปสรรค(-)	ค่าถ่วงน้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนนถ่วงน้ำหนัก
1.เศรษฐกิจของโลกมีการชะลอตัวและนักท่องเที่ยวต่างประเทศเริ่มมีการท่องเที่ยวในประเทศตนเองมากขึ้น	0.33	2.75	0.89
2.การเมืองในประเทศไม่มีความมั่นคงทำให้ผู้ประกอบการและนักท่องเที่ยวไม่มีความเชื่อมั่น	0.48	3.00	1.43
3.ฤดูกาลท่องเที่ยวมีระยะเวลาจำกัด	0.20	1.75	0.35
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม			2.67

ตารางภาคผนวก 38 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับอุปสรรคด้านจุลภาคของชุมชนบ้านห้วยเตือ

ประเด็นที่เป็นอุปสรรค(-)	ค่าถ่วงน้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนนถ่วงน้ำหนัก
1.ไม่มีการพัฒนาตัวผลิตภัณฑ์ให้เป็นที่ยี่ดึงดูดใจของนักท่องเที่ยว	0.23	2.25	0.51
2.อากาศร้อนขึ้นทำให้คนในท้องถิ่นไม่แต่งกายแบบเดิม	0.26	2.25	0.59
3.การถูกครอบงำทางวัฒนธรรมจากภายนอก	0.51	3.00	1.54
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม			2.63

ตารางภาคผนวก 39 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับอุปสรรคของสภาพแวดล้อมภายนอกโดยรวม ด้านศิลปะและหัตถกรรม

ประเด็นที่เป็นอุปสรรค(-)	ค่าคะแนนถ่วงน้ำหนัก
1.อุปสรรคมหภาค	2.67
2.อุปสรรคจุลภาค	2.63
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม	2.65

ผลการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกชุมชนบ้านต้นสำน (ชนเผ่าปกาเกอะญอ)

ผลการวิเคราะห์ด้านศิลปะและหัตถกรรม

ตารางภาคผนวก 40 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับจุดแข็งด้านศิลปะและหัตถกรรม
ของชุมชนบ้านต้นสำนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่จอน เพื่อพัฒนาไปสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรม

ประเด็นที่เป็นจุดแข็ง(+)	ค่าถ่วง น้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนน ถ่วงน้ำหนัก
1.มีการทอผ้าที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของชนเผ่า	0.38	3.00	1.14
2.มีการแสดงที่เป็นเอกลักษณ์ของชนเผ่า คือ การแสดงเก็บเมี่ยง	0.22	2.00	0.44
3.มีการทอผ้า ซึ่งเป็นรายได้เสริมให้แก่แต่ละ ครัวเรือน	0.17	2.67	0.45
4.มีการสืบทอดการทอผ้าให้แก่คนรุ่นใหม่	0.23	2.67	0.61
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม			2.64

ตารางภาคผนวก 41 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับจุดอ่อนด้านศิลปะและหัตถกรรม
ของชุมชนบ้านต้นสำนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่จอน เพื่อพัฒนาไปสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรม

ประเด็นที่เป็นจุดอ่อน(-)	ค่าถ่วง น้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนน ถ่วงน้ำหนัก
1.ไม่มีการสืบทอดด้านดนตรี (การเป่าเขาควาย)	0.17	2.33	0.40
2.ไม่มีการสืบทอดภาษาเขียน (ภาษาปะกาเก อญอ)	0.38	1.67	0.63
3.บ้านเรือนอาศัยไม่มีเอกลักษณ์โดดเด่นบ่งบอก ให้รู้ว่าเป็นที่อยู่อาศัยของชนเผ่า	0.17	2.33	0.40
4.ไม่มีการรวมกลุ่มทางด้านการอนุรักษ์ ศิลปหัตถกรรม	0.28	2.33	0.65
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม			2.08

ตารางภาคผนวก 42 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับโอกาสด้านมหภาคของชุมชน
บ้านต้นสำน

ประเด็นที่เป็นโอกาส(+)	ค่าถ่วงน้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนน ถ่วงน้ำหนัก
1.ปัจจุบันนักท่องเที่ยวมีความนิยมเที่ยวใน แหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชน	0.50	3.00	1.50
2.การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยมีการ สนับสนุนส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชน	0.50	2.67	1.33
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม			2.83

ตารางภาคผนวก 43 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับโอกาสด้านจุลภาคของชุมชน
บ้านต้นสำน

ประเด็นที่เป็นโอกาส(+)	ค่าถ่วงน้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนน ถ่วง น้ำหนัก
1.นักวิจัยให้ความสนใจในการทำวิจัยเกี่ยวกับ การพัฒนาชุมชนมากขึ้น	0.53	3.00	1.59
2.หน่วยงานภายนอกมีส่วนผลักดันในการ ประชาสัมพันธ์ชุมชน	0.25	3.00	0.75
3.อบต. สนับสนุนเงินลงทุน (ส่งเสริมอาชีพ)	0.22	2.00	0.66
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม			3.00

ตารางภาคผนวก 44 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับโอกาสของสภาพแวดล้อม
ภายนอกโดยรวม ด้านศิลปะและหัตถกรรม

ประเด็นที่เป็นโอกาส(+)	ค่าคะแนน ถ่วงน้ำหนัก
1.โอกาสมหภาค	2.83
2.โอกาสจุลภาค	3.00
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม	2.92

ตารางภาคผนวก 45 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับอุปสรรคด้านมหภาคของชุมชนบ้านต้นสำน

ประเด็นที่เป็นอุปสรรค(-)	ค่าถ่วงน้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนนถ่วงน้ำหนัก
1.สภาพเศรษฐกิจโลกชะลอตัวทำให้อัตราการเดินทางท่องเที่ยวลดลง	0.43	2.67	1.15
2.ความไม่มั่นคงทางการเมืองทำให้ผู้ประกอบการการท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยวขาดความเชื่อมั่น	0.32	2.00	0.64
3.ฤดูกาลท่องเที่ยวมีระยะเวลาจำกัด	0.25	2.00	0.50
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม			2.29

ตารางภาคผนวก 46 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับอุปสรรคด้านจุลภาคของชุมชนบ้านต้นสำน

ประเด็นที่เป็นอุปสรรค(-)	ค่าถ่วงน้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนนถ่วงน้ำหนัก
1.วัฒนธรรมของคนไทยพื้นราบเข้ามกลืนวัฒนธรรมของชนเผ่า	0.23	2.67	0.61
2.ไม่มีหน่วยงานของรัฐเข้ามาส่งเสริมสนับสนุนในเรื่องการประชาสัมพันธ์	0.35	2.33	0.81
3.ไม่มีหน่วยงานของรัฐเข้ามาช่วยในการอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรม	0.19	2.00	0.38
4.ความเจริญเข้ามาทำให้ศิลปหัตถกรรมดั้งเดิมหายไป	0.23	2.33	0.54
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม			2.34

ตารางภาคผนวก 47 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับอุปสรรคของสภาพแวดล้อมภายนอกโดยรวม ด้านศิลปะและหัตถกรรม

ประเด็นที่เป็นอุปสรรค(-)	ค่าคะแนนถ่วงน้ำหนัก
1.อุปสรรคมหภาค	2.29
2.อุปสรรคจุลภาค	2.34
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม	2.31

ผลการวิเคราะห์ด้านอาชีพและวิถีชีวิต

ตารางภาคผนวก 48 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับจุดแข็งด้านอาชีพและวิถีชีวิตของชุมชนบ้านต้นสำนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่จอน เพื่อพัฒนาไปสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรม

ประเด็นที่เป็นจุดแข็ง(+)	ค่าถ่วงน้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนนถ่วงน้ำหนัก
1. อาชีพหลักคือ เกษตรกรรม(สวนลิ้นจี่,สวนส้ม) มีผู้เชี่ยวชาญในการทำสวน	0.23	2.71	0.62
2.มีการถ่ายทอดความรู้ด้านอาชีพในชุมชน มีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในอาชีพ เช่น กลุ่มทอผ้า มีมา 5 ปี มีสมาชิก 22 คน	0.27	2.71	0.73
3.มีเอกลักษณ์ในวิถีชีวิตประจำวันของชุมชน (ภาษา:ปกากะญอ / อาหาร : ซอยเยว / การแต่งกาย : ตามประเพณี)	0.18	2.71	0.49
4.คนในชุมชนมีอัธยาศัยดี มีความพร้อมในการต้อนรับผู้มาเยือน	0.16	2.43	0.39
5.คนในชุมชนมีความสามัคคี เช่น มีการช่วยเหลือและมีส่วนร่วมกิจกรรมในชุมชน (ลงแขก) ผู้นำชุมชนเข้มแข็ง	0.16	2.71	0.43
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม			2.66

ตารางภาคผนวก 49 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับจุดอ่อนด้านอาชีพและวิถีชีวิตของชุมชนบ้านต้นสำนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่จอน เพื่อพัฒนาไปสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรม

ประเด็นที่เป็นจุดอ่อน(-)	ค่าถ่วงน้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนนถ่วงน้ำหนัก
1.การลงทุนด้านเกษตรกรรมมีต้นทุนสูง	0.20	3.00	0.63
2.อาชีพบางอย่างต้องซื้อวัตถุดิบมาจากข้างนอก เช่นอาชีพทอผ้า	0.18	2.43	0.44
3.อาชีพ ทำให้มีภาระหนี้สินระยะยาว	0.13	2.43	0.32
4.วิถีชีวิตดั้งเดิมบางส่วนหายไป เช่น เครื่องดนตรี	0.18	2.43	0.44
5.การแต่งกายของชาวปกากะญอจะมีเฉพาะประเพณีที่สำคัญ ๆ	0.18	2.43	0.44
6.สภาพบ้านเรือนดั้งเดิมในชุมชนเปลี่ยนไป	0.13	2.29	0.30
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม			2.54

ตารางภาคผนวก 50 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับโอกาสด้านมหภาคของชุมชน
บ้านต้นสำน

ประเด็นที่เป็นโอกาส(+)	ค่าถ่วงน้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนน ถ่วงน้ำหนัก
1. รัฐบาลมีนโยบายสนับสนุนด้านอาชีพ การ สร้างรายได้ให้กับชุมชน	0.38	2.89	1.09
2. รัฐบาลสนับสนุนการท่องเที่ยวโดยชุมชน	0.29	2.29	0.67
3. แนวโน้มการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพิ่มขึ้น	0.33	2.29	0.71
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม			2.52

ตารางภาคผนวก 51 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับโอกาสด้านจุลภาคของชุมชน
บ้านต้นสำน

ประเด็นที่เป็นโอกาส(+)	ค่าถ่วง น้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนน ถ่วงน้ำหนัก
1. หน่วยงานท้องถิ่นให้การสนับสนุนและ ส่งเสริมการเกษตร, การท่องเที่ยว	0.36	2.57	0.93
2. หน่วยงาน สถาบันการศึกษา สนับสนุนและ ส่งเสริม เช่น โครงการต้นกล้าอาชีพ	0.39	2.57	1.00
3. องค์การเอกชนสนับสนุนการเพาะปลูก	0.25	2.14	0.54
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม			2.47

ตารางภาคผนวก 52 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับโอกาสของสภาพแวดล้อม
ภายนอกโดยรวม ด้านอาชีพและวิถีชีวิต

ประเด็นที่เป็นโอกาส(+)	ค่าคะแนน ถ่วงน้ำหนัก
1. โอกาสมหภาค	2.52
2. โอกาสจุลภาค	2.47
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม	2.50

ตารางภาคผนวก 53 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับอุปสรรคด้านมหภาคของชุมชน
บ้านต้นสำน

ประเด็นที่เป็นอุปสรรค(-)	ค่าถ่วงน้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนน ถ่วงน้ำหนัก
1.ภาวะเศรษฐกิจมีอิทธิพลต่ออาชีพและวิถี ประจำวันของชุมชน	0.54	2.57	1.39
2.ภาวะโลกร้อน การเมือง ทำให้ลักษณะของ การท่องเที่ยวเปลี่ยนไป	0.46	2.43	1.12
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม			2.51

ตารางภาคผนวก 54 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับอุปสรรคด้านจุลภาคของชุมชน
บ้านต้นสำน

ประเด็นที่เป็นอุปสรรค(-)	ค่าถ่วง น้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนน ถ่วงน้ำหนัก
1. ผลผลิตการเกษตรต้องผ่านพ่อค้าคนกลาง	0.37	2.43	0.90
2.ฤดูกาลมีอิทธิพลต่ออาชีพเกษตรกรและการ ท่องเที่ยวในชุมชน	0.39	2.57	1.00
3.อาชีพทำให้คนในชุมชนต้องย้ายออกจากท้องถิ่น	0.24	2.00	0.48
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม			2.31

ตารางภาคผนวก 55 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับอุปสรรคของสภาพแวดล้อม
ภายนอกโดยรวม ด้านอาชีพและวิถีชีวิต

ประเด็นที่เป็นอุปสรรค(-)	ค่าคะแนน ถ่วงน้ำหนัก
1.อุปสรรคมหภาค	2.51
2.อุปสรรคจุลภาค	2.31
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม	2.41

ผลการวิเคราะห์ด้านความเชื่อและค่านิยม

ตารางภาคผนวก 56 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับจุดแข็งด้านความเชื่อและค่านิยม ของชุมชนบ้านต้นสำนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่จอน เพื่อพัฒนาไปสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรม

ประเด็นที่เป็นจุดแข็ง(+)	ค่าถ่วง น้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนน ถ่วงน้ำหนัก
1. มีอัตลักษณ์ความเป็นปกาเกอะญอ	0.24	2.75	0.66
2. มีกิจกรรมเชิงวัฒนธรรมหลากหลายตลอดปี เช่น ประเพณีมัดมือ ประเพณีปีใหม่เมือง พิธีกรรมทำนา พิธีบวชป่า	0.23	2.75	0.63
3. กิจกรรมสามารถใช้สื่อความหมายความเป็น วัฒนธรรมปกาเกอะญอ	0.19	2.25	0.43
4. กิจกรรมวัฒนธรรมชุมชนนำมาประยุกต์สร้าง ประสบการณ์ ให้นักท่องเที่ยวสามารถสัมผัส วัฒนธรรมของปกาเกอะญอ	0.19	2.50	0.48
5. ความเชื่อและประเพณีมีอิทธิพลต่อการสร้าง ความเข้มแข็งและความสามัคคีของคนในชุมชน	0.15	2.00	0.30
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม			2.50

ตารางภาคผนวก 57 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับจุดอ่อนด้านความเชื่อและค่านิยม ของชุมชนบ้านต้นสำนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่จอน เพื่อพัฒนาไปสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรม

ประเด็นที่เป็นจุดอ่อน(-)	ค่าถ่วง น้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนน ถ่วงน้ำหนัก
1. ขาดผู้สื่อความหมายทางการท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรม เช่น ไม่มีป้ายสื่อความหมาย	0.26	2.25	0.59
2. ขาดกระบวนการถ่ายทอดจากคนรุ่นเก่าสู่คน รุ่นใหม่	0.24	2.50	0.6
3. ขาดการจัดบันทึกเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมบางอย่าง	0.27	2.75	0.74
4. ขาดการฟื้นฟูและการอนุรักษ์วัฒนธรรมชาว ปะกาเกอะญอ	0.23	2.25	0.58
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม			2.51

**ตารางภาคผนวก 58 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับโอกาสด้านมหภาคของชุมชน
บ้านต้นสำน**

ประเด็นที่เป็นโอกาส(+)	ค่าถ่วง น้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนน ถ่วงน้ำหนัก
1.นโยบายรัฐบาลส่งเสริมการพัฒนาวัฒนธรรม ชุมชนด้วยการท่องเที่ยว	0.33	2.50	0.83
2.มีชนเผ่าปะกาเกอญอทั่วโลกที่ให้การสนับสนุน และการพัฒนา	0.18	2.00	0.36
3.กระแสนการท่องเที่ยวเริ่มกลับเข้าสู่ธรรมชาติและ วิถีชีวิตชุมชน	0.38	3.00	1.14
4.มีความหลากหลายของการคมนาคมใน ระดับประเทศ	0.11	1.50	0.17
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม			2.50

**ตารางภาคผนวก 59 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับโอกาสด้านจุลภาคของชุมชน
บ้านต้นสำน**

ประเด็นที่เป็นโอกาส(+)	ค่าถ่วง น้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนน ถ่วงน้ำหนัก
1.การปกครองส่วนท้องถิ่นพร้อมให้การสนับสนุนต่อ การท่องเที่ยวในชุมชน	0.21	2.50	0.53
2.พัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้วิถีชีวิตของชาว ปกาเกอญอ	0.24	2.50	0.54
3.ได้รับการสนับสนุนด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวจาก สถาบันการศึกษา	0.17	1.00	0.17
4.วัฒนธรรมจังหวัดให้การสนับสนุนและเผยแพร่ความรู้	0.15	2.00	0.3
5.พัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดย เชื่อมโยงกับชนเผ่าอื่นๆ และแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ ที่ใกล้เคียง	0.23	2.50	0.58
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม			2.12

ตารางภาคผนวก 60 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับโอกาสของสภาพแวดล้อมภายนอกโดยรวม ด้านความเชื่อและค่านิยม

ประเด็นที่เป็นโอกาส(+)	ค่าคะแนน ถ่วงน้ำหนัก
1.โอกาสสหภาค	2.50
2.โอกาสจุลภาค	2.12
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม	2.31

ตารางภาคผนวก 61 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับอุปสรรคด้านมหภาคของชุมชนบ้านต้นสำน

ประเด็นที่เป็นอุปสรรค(-)	ค่าถ่วง น้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนน ถ่วงน้ำหนัก
1.ความไม่มีเสถียรภาพของการเมืองของประเทศ	0.25	2.50	0.63
2.ความเปลี่ยนแปลงทางสภาวะของสิ่งแวดล้อมโลก	0.20	2.00	0.40
3.ความเปลี่ยนแปลงของสภาวะเศรษฐกิจโลก	0.21	2.00	0.42
4.ความเปลี่ยนแปลงของสังคมและวัฒนธรรมที่เกิดขึ้น ในปัจจุบัน	0.34	2.50	0.85
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม			2.30

ตารางภาคผนวก 62 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับอุปสรรคด้านจุลภาคของชุมชนบ้านต้นสำน

ประเด็นที่เป็นอุปสรรค(-)	ค่าถ่วง น้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนน ถ่วงน้ำหนัก
1.ปัญหาเศรษฐกิจท้องถิ่นทำให้คนในท้องถิ่นอพยพ เข้าเมืองมากขึ้น	0.45	2.25	1.04
2.สถาบันการศึกษาท้องถิ่นไม่มีการประยุกต์ วัฒนธรรมท้องถิ่นเข้าสู่การเรียนการสอนอย่างจริงจัง	0.55	2.50	0.14
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม			1.15

ตารางภาคผนวก 63 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับอุปสรรคของสภาพแวดล้อมภายนอกโดยรวม ด้านความเชื่อและค่านิยม

ประเด็นที่เป็นอุปสรรค(-)	ค่าคะแนนถ่วงน้ำหนัก
1.อุปสรรคมหภาค	2.30
2.อุปสรรคจุลภาค	1.15
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม	1.73

ผลการวิเคราะห์ด้านอาหารและพืชสมุนไพร

ตารางภาคผนวก 64 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับจุดแข็งด้านอาหารและพืชสมุนไพรของชุมชนบ้านต้นสำน ในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่จอน เพื่อพัฒนาไปสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรม

ประเด็นที่เป็นจุดแข็ง(+)	ค่าถ่วงน้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนนถ่วงน้ำหนัก
1.เป็นอาหารสมุนไพร เพื่อสุขภาพ	0.22	2.80	0.62
2.สามารถดัดแปลงส่วนผสมและส่วนประกอบตามความต้องการของผู้บริโภค	0.09	1.80	0.16
3.เป็นอาหารส่วนประกอบที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น	0.11	2.00	0.22
4.ใช้วัตถุดิบที่เป็นสมุนไพรในการปรุงอาหาร	0.14	2.00	0.28
5.เป็นผลิตภัณฑ์ที่สามารถเก็บไว้ได้นาน	0.08	1.80	0.14
6.ชื่อท้องถิ่นที่น่าสนใจคือ เมโดพิ แปลว่า ข้าวหนุกงา	0.10	2.00	0.20
7.วัตถุดิบที่ใช้มีทุกบ้านและหาง่ายภายในท้องถิ่น	0.17	2.40	0.40
8.ทุกวันนี้ยังใช้ในชีวิตประจำวัน	0.11	2.40	0.26
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม			2.28

ตารางภาคผนวก 65 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับจุดอ่อนด้านอาหารและพืชสมุนไพรของชุมชนบ้านต้นสำน ในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่งอน เพื่อพัฒนาไปสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรม

ประเด็นที่เป็นจุดอ่อน(-)	ค่าถ่วงน้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนนถ่วงน้ำหนัก
1.ยังไม่มีการตกแต่งและดัดแปร รูปลักษณะให้น้ำรับประทาน	0.17	2.20	0.37
2. ส่วนประกอบสำคัญต้องซื้อไม่สามารถผลิตเองได้	0.14	1.60	0.22
3.มีกลิ่นเฉพาะ นักท่องเที่ยวบางพื้นไม่ชินกับกลิ่นอาหารและส่วนประกอบ	0.18	2.60	0.47
4.ยังไม่มีการแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น	0.12	1.80	0.22
5.เป็นอาหารที่คล้ายคลึงกับอาหารของพื้นที่อื่น	0.14	2.20	0.31
6.ยังไม่มีการรับรองจากหน่วยงานทางการแพทย์อย่างเป็นทางการ	0.15	2.20	0.33
7. ยังไม่มีบุคลากรรู้จักผลิตภัณฑ์	0.10	1.80	0.18
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม			2.10

ตารางภาคผนวก 66 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับโอกาสด้านมหภาคของชุมชนบ้านต้นสำน

ประเด็นที่เป็นโอกาส(+)	ค่าถ่วงน้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนนถ่วงน้ำหนัก
1.นโยบายของสาธารณะสุขที่มีการส่งเสริมการใช้สมุนไพรในท้องถิ่น	0.22	2.60	0.57
2.หน่วยงาน สาธารณะสุขท้องถิ่นมีการสนับสนุนให้ประชาชนบริโภคสมุนไพรพื้นบ้าน	0.21	2.40	0.50
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม			1.07

ตารางภาคผนวก 67 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับโอกาสด้านจุลภาคของชุมชน
บ้านต้นสำน

ประเด็นที่เป็นโอกาส(+)	ค่าถ่วง น้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนน ถ่วงน้ำหนัก
1.โรงพยาบาลอยู่ใกล้จึงทำให้การใช้สมุนไพรยังมีอยู่ในชีวิตประจำวัน	0.19	2.40	0.46
2.ชาวบ้านมีการรวมกลุ่มสร้างแป้นสมุนไพรภายในชุมชน	0.19	2.00	0.38
3.ผลิตภัณฑ์สามารถนำไปพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ประจำชุมชน	0.18	2.00	0.36
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม			1.20

ตารางภาคผนวก 68 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับโอกาสของสภาพแวดล้อม
ภายนอกด้านอาหารและพืชสมุนไพร

ประเด็นที่เป็นโอกาส(+)	ค่าคะแนน ถ่วงน้ำหนัก
1.โอกาสสหภาค	1.07
2.โอกาสจุลภาค	1.20
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม	2.27

ตารางภาคผนวก 69 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับอุปสรรคด้านมหภาคของชุมชน
บ้านต้นสำน

ประเด็นที่เป็นอุปสรรค(-)	ค่าถ่วง น้ำหนัก	ค่า คะแนน	ค่าคะแนน ถ่วงน้ำหนัก
1.สภาวะการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวมีสูง	0.26	2.80	0.73
2.คนภายนอกมองว่ารสชาติไม่เป็นสากล	0.22	2.20	0.48
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม			1.21

ตารางภาคผนวก 70 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับอุปสรรคด้านจุลภาค ของชุมชน
บ้านต้นสำน

ประเด็นที่เป็นอุปสรรค(-)	ค่าถ่วง น้ำหนัก	ค่า คะแนน	ค่าคะแนน ถ่วงน้ำหนัก
1.ชาวบ้านยังไม่ได้รับการพัฒนาคความรู้เกี่ยวกับการ แปรรูปหรือพัฒนาผลิตภัณฑ์	0.26	2.60	0.68
2.การเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรมมีสูงจึงทำให้ อาหารไม่แตกต่างจากที่อื่น	0.24	2.80	0.47
3.การพัฒนาด้านเทคโนโลยีทำให้วิถีชีวิตเปลี่ยนแปลง ไป	0.20	2.00	0.40
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม			1.55

ตารางภาคผนวก 71 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับอุปสรรคของสภาพแวดล้อม
ภายนอกโดยรวม ด้านอาหารและพืชสมุนไพร

ประเด็นที่เป็นอุปสรรค(-)	ค่าคะแนน ถ่วงน้ำหนัก
1.อุปสรรคมหภาค	1.21
2.อุปสรรคจุลภาค	1.55
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม	2.76

ผลการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกชุมชนบ้านแม่สุ่น้อย(คนไทยพื้นราบ)

ผลการวิเคราะห์ด้านความเชื่อและค่านิยม

ตารางภาคผนวก 72 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับจุดแข็งด้านความเชื่อและค่านิยมของชุมชนบ้านแม่สุ่น้อยในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่จอน เพื่อพัฒนาไปสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ประเด็นที่เป็นจุดแข็ง(+)	ค่าถ่วงน้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนนถ่วงน้ำหนัก
1.ประเพณีหลายๆ ประเพณียังคงอยู่	0.23	2.80	0.64
2.ชาวบ้านนำลูกหลานเข้าร่วมประเพณี	0.17	3.00	0.51
3.มีวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน	0.16	2.60	0.42
4.วัดอุทิศที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรม	0.19	2.40	0.46
มาจากธรรมชาติไม่เสียเงิน			
5.คนในชุมชนมีความสามัคคี	0.25	3.00	0.75
ในการจัดงานพิธีกรรมต่างๆ			
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม			2.78

ตารางภาคผนวก 73 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับจุดอ่อนด้านความเชื่อและค่านิยมของชุมชนบ้านแม่สุ่น้อยในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่จอนเพื่อพัฒนาไปสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ประเด็นที่เป็นจุดอ่อน(-)	ค่าถ่วงน้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนนถ่วงน้ำหนัก
1.มีการเปลี่ยนแปลงช่วงเวลาจัดประเพณีต่างๆตามวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไป	0.28	2.60	0.73
2. บางประเพณีได้หายไป เช่น เรียกขวัญควาย	0.40	2.80	1.12
3. วัยรุ่นปัจจุบันออกไปทำงานต่างถิ่นทำให้พิธีกรรม ความเชื่อต่างๆ ลบเลือนไป	0.32	2.80	0.90
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม			2.75

ตารางภาคผนวก 74 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับโอกาสด้านมหภาคและจุลภาค
ของชุมชนบ้านสุนน้อย

ประเด็นที่เป็นโอกาส(+)	ค่าถ่วง น้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนน ถ่วงน้ำหนัก
1.ททท. มีการสนับสนุนจัดทำปฏิทิน ท่องเที่ยวกิจกรรมในท้องถิ่น	0.14	2.40	0.34
2.จังหวัดมีนโยบายสนับสนุนในการจัดประเพณี ท้องถิ่น	0.22	2.20	0.49
3.วัดส่งเสริมและสนับสนุนให้ชาวบ้านร่วมกัน อนุรักษ์ วัฒนธรรม ประเพณี	0.26	3.00	0.78
4.กลุ่มแม่บ้านมีส่วนร่วมในการกระตุ้นจิตสำนึกใน การอนุรักษ์	0.22	2.60	0.57
5.มีนักวิจัยเข้ามาศึกษาพัฒนาให้ความรู้กับคนใน ชุมชน	0.16	2.60	0.42
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม			2.60

ตารางภาคผนวก 75 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับอุปสรรคด้านมหภาคและ
จุลภาคของชุมชนบ้านสุนน้อย

ประเด็นที่เป็นอุปสรรค(-)	ค่าถ่วง น้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนน ถ่วงน้ำหนัก
1.วัยรุ่นทำงานนอกชุมชนทำให้สังคมพิธีกรรม และ ความเชื่อเปลี่ยนแปลง	0.25	2.60	0.65
2.การถ่ายทอดความรู้สู่ชนรุ่นหลังไม่ชัดเจนและถูก บิดเบือนจากเดิม	0.37	2.40	0.89
3.การพัฒนาทางเทคโนโลยีสมัยใหม่ ทำให้ความเชื่อดั้งเดิมเลือนหายไปเช่น ยาหม้อนี้	0.30	2.80	0.84
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม			2.38

ผลการวิเคราะห์ด้านอาหารและพืชสมุนไพร

ตารางภาคผนวก 76 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับจุดแข็งด้านอาหารและพืชสมุนไพรของชุมชนบ้านแม่สุ่น้อยในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่จอน เพื่อพัฒนาไปสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ประเด็นที่เป็นจุดแข็ง(+)	ค่าถ่วงน้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนนถ่วงน้ำหนัก
1. มีแหล่งสมุนไพรธรรมชาติขนาดใหญ่ที่สามารถ พัฒนาให้เป็นพื้นที่ศึกษาของนักท่องเที่ยวได้	0.27	2.00	0.54
2. มีแหล่งอาหาร และสมุนไพร ที่สามารถนำมารับประทานได้ตลอดทั้งปี	0.40	3.00	1.20
3. มีขนมพื้นบ้านที่มีเอกลักษณ์โดดเด่น คือ ข้าวต้มน้ำปาว	0.22	2.67	0.59
4. ชุมชนสามารถประยุกต์อาหารใหม่ ๆ ได้จากวัตถุดิบธรรมชาติที่มีอยู่	0.11	2.00	0.22
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม			2.55

ตารางภาคผนวก 77 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับจุดอ่อนด้านมหภาคและจุลภาคของชุมชนบ้านสุ่น้อย

ประเด็นที่เป็นจุดอ่อน(-)	ค่าถ่วงน้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนนถ่วงน้ำหนัก
1. คนในชุมชน (เด็ก และเยาวชน) ไม่นิยมรับประทานอาหารพื้นบ้าน และไม่สามารถประกอบอาหารพื้นบ้านได้	0.24	2.67	0.61
2. อาหารพื้นบ้านในชุมชน เช่น แกงหยวก ผักกาดจ้อ แกงฮังเล ไม่มีเอกลักษณ์ที่โดดเด่น จึงเหมือนกับท้องถิ่นอื่น	0.22	2.00	0.44
3. คนรุ่นใหม่ในชุมชนไม่ตระหนักถึงประโยชน์ของพืชสมุนไพร	0.28	1.67	0.47
4. วัตถุดิบในการปรุงอาหารประเภทโปรตีน ต้องออกไปซื้อนอกชุมชน	0.27	2.33	0.63
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม			2.15

ตารางภาคผนวก 78 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับโอกาสด้านมหภาคของชุมชนบ้านสุนน้อย

ประเด็นที่เป็นโอกาส(+)	ค่าถ่วงน้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนนถ่วงน้ำหนัก
1.หน่วยงานอบต.และสถาบันการศึกษาให้การสนับสนุนชุมชนด้านการท่องเที่ยว	0.24	2.33	0.56
2. ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวให้การสนับสนุนชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยว	0.23	3.00	0.69
3. มีหน่วยงาน “ต้นกล้าอาชีพ” ของรัฐบาลเข้ามาให้ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยว	0.26	2.33	0.61
4. ปัจจุบันคนให้ความสำคัญกับอาหารเพื่อสุขภาพมากขึ้น	0.13	2.67	0.34
5.รัฐบาลมีรัฐบาลมีนโยบายความสำคัญกับอาหารเพื่อสุขภาพมากขึ้น	0.14	3.00	0.42
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม			2.62

ตารางภาคผนวก 79 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับโอกาสด้านจุลภาคของชุมชนหมู่บ้านสุนน้อย

ประเด็นที่เป็นโอกาส(+)	ค่าถ่วงน้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนนถ่วงน้ำหนัก
1. ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวให้การสนับสนุนชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยว	0.47	3.00	1.41
2.หน่วยงานอบต.และสถาบันการศึกษาให้การสนับสนุนชุมชนด้านการท่องเที่ยว	0.53	2.34	1.24
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม			2.65

ตารางภาคผนวก 80 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับโอกาสของสภาพแวดล้อมภายนอกโดยรวม ด้านอาหารและพืชสมุนไพร

ประเด็นที่เป็นโอกาส(+)	ค่าคะแนนถ่วงน้ำหนัก
1.โอกาสมหภาค	2.62
2.โอกาสจุลภาค	2.65
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม	2.64

ตารางภาคผนวก 81 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับอุปสรรคด้านมหภาคของชุมชน
บ้านแม่สุนน้อย

ประเด็นที่เป็นอุปสรรค(-)	ค่าถ่วง น้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนน ถ่วงน้ำหนัก
1.การประกอบอาหารไม่ได้รับมาตรฐานจากอย.	0.47	2.00	0.94
2.ไม่มีหน่วยงานจากรัฐบาลเข้ามาแนะนำหรือให้ ความรู้ เกี่ยวกับสุขภาพอนามัยในเรื่องการประกอบ อาหาร	0.53	1.67	0.89
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม			1.83

ตารางภาคผนวก 82 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับอุปสรรคด้านจุลภาคของชุมชน
บ้านแม่สุนน้อย

ประเด็นที่เป็นอุปสรรค(-)	ค่าถ่วง น้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนน ถ่วงน้ำหนัก
1.กระแสนิยมของเยาวชนไม่ชอบรับประทาน อาหารประเภทพืช ผักต่าง ๆ	0.47	2.33	1.10
2.ขาดหน่วยงานที่ให้ความรู้เกี่ยวกับสมุนไพร	0.23	3.00	0.69
3.คนรุ่นใหม่นิยมรับประทานอาหารประเภทสำเร็จรูป มากขึ้น	0.30	2.33	0.69
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม			2.48

ตารางภาคผนวก 83 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับอุปสรรคของสภาพแวดล้อม
ภายนอกโดยรวมด้านอาหารและพืชสมุนไพร

ประเด็นที่เป็นอุปสรรค(-)	ค่าคะแนน ถ่วงน้ำหนัก
1.อุปสรรคมหภาค	1.83
2.อุปสรรคจุลภาค	2.48
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม	2.16

ผลการวิเคราะห์ด้านอาชีพและวิถีชีวิต

ตารางภาคผนวก 84 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับจุดแข็งด้านอาชีพและวิถีชีวิตของชุมชนบ้านแม่สุ่น้อย ในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่งอน เพื่อพัฒนาไปสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ประเด็นที่เป็นจุดแข็ง(+)	ค่าถ่วงน้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนนถ่วงน้ำหนัก
1.สวนส้ม	0.17	3.00	0.51
2.สวนลิ้นจี่	0.13	2.60	0.34
3.ข้าวเหนียว	0.07	2.00	0.14
4.มะม่วง	0.15	3.00	0.45
5.ลำไย	0.06	2.30	0.14
6.หอมหัวใหญ่	0.10	2.00	0.20
7.พริก	0.04	1.60	0.06
8.กระเทียม	0.04	2.00	0.08
9.นวดแผนไทย	0.05	2.00	0.10
10.เผ่าถ่าน	0.03	1.60	0.05
11.หัตถกรรมจากไม้	0.06	2.30	0.14
12.ผลิตภัณฑ์จากการถนอมอาหาร	0.06	2.30	0.14
13.หาของป่า	0.04	1.60	0.06
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม			2.41

ตารางภาคผนวก 85 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับจุดอ่อนด้านอาชีพและวิถีชีวิตของชุมชนบ้านแม่สุ่น้อย ในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่งอนเพื่อพัฒนาเพื่อนำไปสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ประเด็นที่เป็นจุดอ่อน(-)	ค่าถ่วงน้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนนถ่วงน้ำหนัก
1. ต้นทุนในการผลิตของผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรสูง	0.08	1.33	0.11
2. ถูกกดราคาจากพ่อค้าคนกลาง	0.06	1.33	0.08
3. คนในชุมชนเริ่มออกไปทำงานนอกพื้นที่มากขึ้น	0.20	2.67	0.53
4. บุคลากรบางคนยังไม่ได้รับการอบรมการวางแผนไทยที่ได้รับใบอนุญาต	0.17	2.33	0.40
5. ไม่มีกิจกรรมกลุ่มจัดตั้งเป็นชมรมนวดของหมู่บ้าน	0.12	1.67	0.20
6. ก่อให้เกิดมลพิษ ฝุ่นละอองขนาดเล็ก	0.17	2.33	0.40
7. วัตถุดิบที่ใช้ในการถนอมอาหารมีเฉพาะในบางฤดู	0.20	2.67	0.53
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม			2.25

ตารางภาคผนวก 86 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับโอกาสด้านมหภาคของชุมชนบ้านแม่สุ่น้อย

ประเด็นที่เป็นโอกาส(+)	ค่าถ่วงน้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนนถ่วงน้ำหนัก
1. มีนโยบายในการส่งเสริมการตลาดท่องเที่ยวเชิงเกษตร	0.43	2.64	1.14
2. ภาครัฐ มีนโยบายส่งเสริมให้ประเทศไทยเป็น “ครัวโลก”	0.27	2.33	0.63
3. ได้รับความร่วมมือ และการสนับสนุนขององค์กรภายนอกชุมชน	0.30	2.00	0.60
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม			2.37

ตารางภาคผนวก 87 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับโอกาสด้านจุลภาคของชุมชน
บ้านแม่สุนน้อย

ประเด็นที่เป็นโอกาส(+)	ค่าถ่วง น้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนน ถ่วงน้ำหนัก
1.เป็นพื้นที่เหมาะสมในการทำการเกษตร มีน้ำ ตลอดทั้งปี	0.40	2.67	1.07
2.เป็นพื้นที่ที่มีการเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวที่มี ชื่อเสียง สามารถจัดเป็นโปรแกรมการท่องเที่ยวได้	0.37	2.67	0.99
3.การร่วมตัวของกลุ่มเกษตรกรในด้านต่าง ๆ มีโอกาสใน การพัฒนาสู่การจัดตั้งรูปแบบการท่องเที่ยวอย่าง ยั่งยืน	0.23	2.33	0.56
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม			2.62

ตารางภาคผนวก 88 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับโอกาสของสภาพแวดล้อม
ภายนอกโดยรวม ด้านอาชีพและวิถีชีวิต

ประเด็นที่เป็นโอกาส(+)	ค่าคะแนน ถ่วงน้ำหนัก
1.โอกาสมหภาค	2.37
2.โอกาสจุลภาค	2.62
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม	2.50

ตารางภาคผนวก 89 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับอุปสรรคด้านมหภาค ของชุมชน
บ้านแม่สุนน้อย

ประเด็นที่เป็นอุปสรรค(-)	ค่าถ่วง น้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนน ถ่วงน้ำหนัก
1.ขาดการสนับสนุนงบประมาณจากภาครัฐ	0.30	2.00	0.60
2.ความมั่นคงทางการเมืองภายในประเทศ	0.28	2.00	0.56
3.ผลกระทบจากเศรษฐกิจโลก	0.17	1.33	0.23
4.สภาวะการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศโลก	0.25	1.67	0.42
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม			1.81

ตารางภาคผนวก 90 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับอุปสรรคด้านจุลภาค ของชุมชน
บ้านแม่สุนน้อย

ประเด็นที่เป็นอุปสรรค(-)	ค่าถ่วง น้ำหนัก	ค่า คะแนน	ค่าคะแนน ถ่วงน้ำหนัก
1.ขาดพี่เลี้ยงหรือบุคลากรที่เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ให้คำแนะนำ	0.70	3.00	2.10
2.มีคู่แข่งด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตรจากพื้นที่ ใกล้เคียง	0.30	1.00	0.30
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม			2.40

ตารางภาคผนวก 91 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับอุปสรรคของสภาพ
แวดล้อมภายนอกโดยรวมด้านอาชีพและวิถีชีวิต

ประเด็นที่เป็นอุปสรรค(-)	ค่าคะแนน ถ่วงน้ำหนัก
1.อุปสรรคมหาภาค	1.81
2.อุปสรรคจุลภาค	2.40
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม	2.11

ผลการวิเคราะห์ด้านศิลปะและหัตถกรรม

ตารางภาคผนวก 92 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับจุดแข็งด้านศิลปะและหัตถกรรมของชุมชนแม่สุน้อยในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่จอน เพื่อพัฒนาไปสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ประเด็นที่เป็นจุดแข็ง(+)	ค่าถ่วงน้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนนถ่วงน้ำหนัก
1. สินค้าหัตถกรรมมีความหลากหลาย	0.15	2.20	0.33
2. ใช้วัตถุดิบในท้องถิ่น	0.25	2.20	0.55
3. ราคาไม่แพง	0.17	2.20	0.37
4. มีผู้เชี่ยวชาญเฉพาะในแต่ละด้านอยู่ในท้องถิ่น	0.28	3.00	0.84
5. การผลิตไม่ยุ่งยาก	0.15	1.80	0.27
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม			2.36

ตารางภาคผนวก 93 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับจุดอ่อนด้านศิลปะและหัตถกรรมของชุมชนบ้านแม่สุน้อย ในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่จอน เพื่อพัฒนาไปสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ประเด็นที่เป็นจุดอ่อน(-)	ค่าถ่วงน้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนนถ่วงน้ำหนัก
1. สินค้าหัตถกรรมไม่มีความเป็นเอกลักษณ์	0.17	1.80	0.31
2. ไม่มีการจัดการด้านการตลาดเท่าที่ควรคือชาวบ้านยังขาดความเข้าใจในเรื่องนี้ เช่น ไม่มีการโฆษณา ประชาสัมพันธ์	0.24	2.40	0.58
3. ชาวบ้านไม่มีจุดวางขายสินค้า	0.18	2.60	0.47
4. ผู้มีความสามารถด้านศิลปะ หัตถกรรมแต่ละด้านมีน้อย	0.24	2.40	0.58
5. ไม่มีการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับงานด้านศิลปะ หัตถกรรมให้กับลูกหลาน หรือคนรุ่นต่อ ๆ ไป	0.17	2.00	0.34
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม			2.28

ตารางภาคผนวก 94 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับโอกาสด้านมหภาคของชุมชนบ้านแม่สุนน้อย

ประเด็นที่เป็นโอกาส(+)	ค่าถ่วงน้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนนถ่วงน้ำหนัก
1. รัฐบาลมีโครงการอบรมด้านศิลปะ และหัตถกรรม	0.27	1.80	0.49
2. บริเวณใกล้เคียงมีคู่แข่งน้อย	0.23	2.00	0.46
3. องค์กรท้องถิ่นมีการสนับสนุนให้มีการพัฒนา	0.25	2.00	0.50
4. ได้รับการสนับสนุนเงินทุนกู้ยืมเพื่อการพัฒนาจาก รัฐบาลหรือองค์กรท้องถิ่น เช่น เงินลงทุนจาก อบต.	0.25	1.60	0.40
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม			1.85

ตารางภาคผนวก 95 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับโอกาสด้านจุลภาคของชุมชนบ้านแม่สุนน้อย

ประเด็นที่เป็นโอกาส(+)	ค่าถ่วงน้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนนถ่วงน้ำหนัก
1. บริเวณใกล้เคียงมีคู่แข่งน้อย	0.23	2.00	0.46
2. องค์กรท้องถิ่นมีการสนับสนุนให้มีการพัฒนา	0.25	2.00	0.50
3. ได้รับการสนับสนุนเงินทุนกู้ยืมเพื่อการพัฒนาจาก รัฐบาลหรือองค์กรท้องถิ่น เช่น เงินลงทุนจาก อบต.	0.25	1.60	0.40
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม			1.36

ตารางภาคผนวก 96 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับโอกาสของสภาพแวดล้อมภายนอกโดยรวมของชุมชนบ้านแม่สุนน้อยด้านศิลปะและวัฒนธรรม

ประเด็นที่เป็นโอกาส(+)	ค่าคะแนนถ่วงน้ำหนัก
1.โอกาสสมหภาค	0.49
2.โอกาสจุลภาค	1.36
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม	1.85

ตารางภาคผนวก 97 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับอุปสรรคด้านมหภาคของชุมชน
บ้านแม่สุนน้อย

ประเด็นที่เป็นอุปสรรค(-)	ค่าถ่วง น้ำหนัก	ค่า คะแนน	ค่าคะแนน ถ่วงน้ำหนัก
1. นักท่องเที่ยวยังไม่รู้ว่ามีศิลปะหัตถกรรม ในตำบลนี้	0.54	2.20	1.19
2. ไม่มีสถาบันการเงินสนับสนุนผู้ประกอบการ	0.46	2.20	1.01
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม			2.20

ผลการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกของชุมชนบ้านปางควาย (ชนเผ่าอ้าวเมี่ยน)

ผลการวิเคราะห์ด้านศิลปะและหัตถกรรม

ตารางภาคผนวก 98 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับจุดแข็งด้านศิลปะและหัตถกรรมของชุมชนบ้านปางควาย (ชนเผ่าอ้าวเมี่ยน) เพื่อพัฒนาไปสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรม

ประเด็นที่เป็นจุดแข็ง(+)	ค่าถ่วงน้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนนถ่วงน้ำหนัก
1. สินค้าของที่ระลึก มีเอกลักษณ์คือการปักผ้าดอกลายเข้และชุดการแต่งกายแบบชาวเมี่ยน เพื่อเป็นรายได้เสริม	0.23	3.00	0.68
2. สินค้าของที่ระลึกได้รับการดัดแปลงให้มีราคาและขนาดของสินค้าที่หลากหลาย ซึ่งเป็นการเพิ่มรูปแบบผลิตภัณฑ์ของสินค้าต่างๆ สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยว โดยขึ้นอยู่กับความยากง่ายของลวดลาย	0.15	2.25	0.34
3. เอกลักษณ์ด้านการแสดงของชนเผ่าในพิธีกรรมต่างๆ เช่น การเต้นในเทศกาลตรุษจีน การเต้นในการต้อนรับแขก และในงานมโหรีสพอื่นๆ	0.11	2.25	0.25
4. เอกลักษณ์ด้านดนตรีและทำนองเพลงของชาวเมี่ยน ที่ใช้ประกอบในงานพิธีต่างๆเช่นการต้อนรับ งานแต่งงาน เป็นต้น	0.13	2.25	0.28
5. โรงเรียนร่วมกับชุมชนนำการปักผ้าลายดอกเข้ไปปรับใช้สอนในหลักสูตรเพื่อสืบทอดศิลปวัฒนธรรมของชาวเมี่ยน ให้กับเยาวชนในหมู่บ้าน	0.15	3.00	0.45
6. สินค้าหัตถกรรมชุมชนชาวเมี่ยน ในเชียงใหม่ มีเพียงแห่งเดียว คือที่บ้านปางควาย	0.24	3.00	0.71
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม			2.71

ตารางภาคผนวก 99 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับจุดอ่อนด้านศิลปะและ
หัตถกรรมของชุมชนบ้านปางควาย(ชนเผ่าอ้าวเมี่ยน) เพื่อพัฒนาไปสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรม

ประเด็นที่เป็นจุดอ่อน(-)	ค่าถ่วง น้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนน ถ่วงน้ำหนัก
1. ขาดการจัดตั้งกลุ่มด้านการอนุรักษ์ศิลปะและ หัตถกรรมอย่างจริงจัง ของชาวเมี่ยน	0.20	2.50	0.50
2. ไม่มีการจดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรด้าน ศิลปะและหัตถกรรม ทำให้เกิดความสูญหายทาง ศิลปะและวัฒนธรรม	0.15	2.25	0.34
3. ด้านดนตรีมีการร่วมกลุ่มของผู้เล่นดนตรี แต่ ขาดการสืบทอดสู่เยาวชนรุ่นใหม่	0.20	2.25	0.45
4. ปัจจุบันมีผู้สนใจด้านงานจิตรสายน้อยลง มี เพียงผู้สูงอายุเท่านั้นที่ยังคงทำงานจิตรสานบ้าง ตามที่มีคนสั่ง	0.14	2.25	0.31
5. การร้องเพลงประจำเผ่าขาดการอนุรักษ์ และ ไม่ได้รับการสืบทอดในปัจจุบัน	0.14	2.00	0.28
6. ขาดตราสัญลักษณ์สินค้าของที่ระลึกของ ชุมชนชาวเมี่ยนจังหวัดเชียงใหม่	0.18	2.75	0.48
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม			2.35

ตารางภาคผนวก 100 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับโอกาสด้านมหภาคของชุมชน
บ้านปางควาย(ชนเผ่าอ้าวเมี่ยน)

ประเด็นที่เป็นโอกาส(+)	ค่าถ่วง น้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนน ถ่วงน้ำหนัก
1.ปัจจุบันนักท่องเที่ยวมีความนิยมเที่ยวในแหล่ง ท่องเที่ยวภายในชุมชน	0.55	3.00	1.65
2.การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยมีการสนับสนุน ส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชน	0.45	3.00	1.35
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม			3.00

ตารางภาคผนวก 101 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับโอกาสด้านจุลภาคของชุมชนบ้านปางควาย(ชนเผ่าอ้าวเมี่ยน)

ประเด็นที่เป็นโอกาส(+)	ค่าถ่วงน้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนนถ่วงน้ำหนัก
1. นักวิจัยให้ความสนใจในการทำวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนมากขึ้น	0.19	2.75	0.52
2. หน่วยงานภายนอกมีส่วนผลักดันในการประชาสัมพันธ์ชุมชน	0.18	2.50	0.44
3. ชุมชนได้รับการสนับสนุนจากอบต. ด้านการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ชุมชนชาวเมี่ยน เพื่ออนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม	0.19	3.00	0.56
4. อบต. ให้การสนับสนุนด้านการจัดตั้งกลุ่มอาชีพที่เกี่ยวข้องกับศิลปหัตถกรรม แก่ชุมชนที่สนใจ	0.18	2.75	0.48
5. กิจกรรมด้านศิลปหัตถกรรมสามารถพัฒนาเป็นกิจกรรมสำหรับนักท่องเที่ยวได้ โดยได้รับการสนับสนุนจากชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	0.28	2.75	0.76
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม			2.75

ตารางภาคผนวก 102 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับโอกาสของสภาพแวดล้อมภายนอกโดยรวม ด้านศิลปะและหัตถกรรม

ประเด็นที่เป็นโอกาส(+)	ค่าคะแนนถ่วงน้ำหนัก
1.โอกาสมหภาค	3.00
2.โอกาสจุลภาค	2.75
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม	2.88

ตารางภาคผนวก 103 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับอุปสรรคด้านมหภาค ของชุมชนบ้านปางควาย(ชนเผ่าอ้าวเมี่ยน)

ประเด็นที่เป็นอุปสรรค(-)	ค่าถ่วงน้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนนถ่วงน้ำหนัก
1.สภาพเศรษฐกิจโลกชะลอตัวทำให้อัตราการเดินทางท่องเที่ยวลดลง	0.35	2.25	0.79
2.ความไม่มั่นคงทางการเมืองทำให้ผู้ประกอบการการท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยวขาดความเชื่อมั่น	0.28	1.75	0.48
3. นักท่องเที่ยวมีการกระจุกตัวในบางช่วงเวลา โดยเฉพาะช่วงเทศกาล	0.38	2.50	0.94
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม			2.21

ตารางภาคผนวก 104 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับอุปสรรคด้านจุลภาคของชุมชนบ้านปางควาย(ชนเผ่าอ้าวเมี่ยน)

ประเด็นที่เป็นอุปสรรค(-)	ค่าถ่วงน้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนนถ่วงน้ำหนัก
1. ขาดหน่วยงานของรัฐเข้ามาส่งเสริมสนับสนุนในเรื่องการประชาสัมพันธ์สินค้าหัตถกรรม ของชุมชน	0.42	2.25	0.96
2. กระแสวัฒนธรรมสมัยใหม่เข้ามาทำให้ความสนใจในศิลปหัตถกรรมดั้งเดิมหายไป	0.58	2.50	1.44
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม			2.39

ตารางภาคผนวก 105 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับอุปสรรคของสภาพแวดล้อมภายนอกโดยรวม ด้านศิลปะและหัตถกรรม

ประเด็นที่เป็นอุปสรรค(-)	ค่าคะแนนถ่วงน้ำหนัก
1.อุปสรรคมหภาค	2.21
2.อุปสรรคจุลภาค	2.39
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม	2.30

ผลการวิเคราะห์ด้านความเชื่อและค่านิยม

ตารางภาคผนวก 106 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับจุดแข็งด้านความเชื่อและค่านิยมของชุมชนบ้านปางควาย (ชนเผ่าอัวเมี่ยน) เพื่อพัฒนาไปสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรม

ประเด็นที่เป็นจุดแข็ง(+)	ค่าถ่วงน้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนนถ่วงน้ำหนัก
1. มีพิธีกรรมที่เกี่ยวกับความเชื่ออย่างหลากหลาย	0.19	3.00	0.57
2. นักท่องเที่ยวสามารถเข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวกับความเชื่อได้ เช่น พิธีเรียกขวัญ	0.18	2.00	0.36
3. ชุมชนมีความเข้มแข็งในการทำกิจกรรมเกี่ยวกับความเชื่อ	0.15	3.00	0.45
4. มีการสืบทอดเป็นลายลักษณ์อักษร (มีการเขียนหนังสือสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ)	0.08	2.00	0.16
5. มีพิธีกรรมที่เกี่ยวกับความเชื่อที่โดดเด่น น่าสนใจ เช่น พิธีลุยไฟ	0.08	2.75	0.22
6. มีกิจกรรมที่เกี่ยวกับความเชื่อตลอดทั้งปี สามารถนำมาเป็นกิจกรรมดึงดูดนักท่องเที่ยวได้	0.19	2.75	0.52
7. มีการผสมผสานของกิจกรรมทางความเชื่อ (จื๋นยูนาน อัวเมี่ยน และไทใหญ่)	0.13	2.75	0.36
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม			2.64

ตารางภาคผนวก 107 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับจุดอ่อนด้านความเชื่อและค่านิยมของชุมชนบ้านปางควาย(ชนเผ่าอ้าวเมียน) เพื่อพัฒนาไปสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรม

ประเด็นที่เป็นจุดอ่อน(-)	ค่าถ่วงน้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนนถ่วงน้ำหนัก
1. ขาดการสืบทอดพิธีกรรมความเชื่อให้คนรุ่นหลัง	0.13	2.00	0.26
2. คนในหมู่บ้านที่ศึกษาพิธีกรรมความเชื่อส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มคนที่มีอายุ 30 ปีขึ้นไป	0.12	2.25	0.27
3. ขาดคนที่เชี่ยวชาญในเรื่องพิธีกรรม	0.19	1.75	0.33
4. เด็กรุ่นใหม่ให้ความสนใจแต่ไม่มีวิธีการหรือช่องทางในการศึกษา (จำกัดในเรื่องภาษา)	0.10	2.75	0.28
5. มีกิจกรรมที่เกี่ยวกับความเชื่อบางกิจกรรม เช่น วันกำเสื่อ วันกำลม เป็นชนิดจำกัดในการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยว	0.15	2.00	0.30
6. ขาดบุคลากรที่มีความสามารถในการสื่อความหมายเป็นภาษาเมียนในพิธีกรรมต่างๆ	0.18	1.50	0.27
7. พิธีกรรมความเชื่อบางอย่างมีการสูญหาย	0.13	2.00	0.26
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม			1.97

ตารางภาคผนวก 108 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับโอกาสด้านมหภาคของชุมชนบ้านปางควาย(ชนเผ่าอ้าวเมียน)

ประเด็นที่เป็นโอกาส(+)	ค่าถ่วงน้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนนถ่วงน้ำหนัก
1. มีเว็บไซต์เผยแพร่ความเชื่อเกี่ยวกับชาวเมียนให้เป็นที่รู้จักแก่คนทั่วโลก	0.45	2.25	1.01
2. นักท่องเที่ยวทั่วโลกสนใจการท่องเที่ยวที่สัมผัสกับวิถีชีวิตชุมชน	0.55	2.75	1.51
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม			2.52

ตารางภาคผนวก 109 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับโอกาสด้านจุลภาคของชุมชนบ้านปางควม(ชนเผ่าอ้าวเมี่ยน)

ประเด็นที่เป็นโอกาส(+)	ค่าถ่วงน้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนนถ่วงน้ำหนัก
1. มีนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการสนับสนุนให้ปราชญ์ชาวบ้านสอนเกี่ยวกับความเชื่อ ค่านิยมของชุมชนชาวเมี่ยน	0.40	2.25	0.90
2. มีหน่วยงาน อบต. เข้ามาสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาชุมชน	0.25	2.25	0.56
3. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยมีนโยบายสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวโดยชุมชน	0.35	2.75	0.96
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม			2.42

ตารางภาคผนวก 110 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับโอกาสของสภาพแวดล้อมภายนอกโดยรวม ด้านความเชื่อและค่านิยม

ประเด็นที่เป็นโอกาส(+)	ค่าคะแนนถ่วงน้ำหนัก
1.โอกาสสหภาค	2.52
2.โอกาสจุลภาค	2.42
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม	2.47

ตารางภาคผนวก 111 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับอุปสรรคด้านมหภาคของชุมชนบ้านปางควาย (ชนเผ่าอ้าวเมี่ยน)

ประเด็นที่เป็นอุปสรรค(-)	ค่าถ่วงน้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนนถ่วงน้ำหนัก
1. ภาวะเศรษฐกิจโลกผันผวนส่งผลให้สภาพเศรษฐกิจของประเทศและชุมชนเกิดผลกระทบทำให้ไม่สามารถจัดพิธีกรรมบางอย่างได้	0.53	2.75	1.46
2. ประเทศชาติมีการพัฒนาด้านเทคโนโลยีส่งผลให้ความเชื่อและค่านิยมเปลี่ยนไป	0.47	2.00	0.94
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม			2.40

ตารางภาคผนวก 112 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับอุปสรรคด้านจุลภาคของชุมชนบ้านปางควาย (ชนเผ่าอ้าวเมี่ยน)

ประเด็นที่เป็นอุปสรรค(-)	ค่าถ่วงน้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนนถ่วงน้ำหนัก
1. หน่วยงานรัฐไม่มีการสนับสนุนบุคลากรด้านภาษาให้แก่ชุมชน	0.30	2.50	0.75
2. สมาคมอ้าวเมี่ยนแห่งประเทศไทยไม่มีการสนับสนุนประชาสัมพันธ์ ชุมชนเมี่ยนบ้านปางควาย	0.40	1.50	0.60
3. มีชุมชนเมี่ยนหลายชุมชนทั่วภาคเหนือที่มีความน่าสนใจและมีความหลากหลายเช่นกัน	0.30	1.75	0.52
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม			1.87

ตารางภาคผนวก 113 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับอุปสรรคของสภาพแวดล้อมภายนอกโดยรวม ด้านความเชื่อและค่านิยม

ประเด็นที่เป็นอุปสรรค(-)	ค่าคะแนนถ่วงน้ำหนัก
1.อุปสรรคมหภาค	2.40
2.อุปสรรคจุลภาค	1.87
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม	2.13

ผลการวิเคราะห์ด้านอาหารและพืชสมุนไพร

ตารางภาคผนวก 114 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับจุดแข็งด้านอาหารและพืชสมุนไพรของชุมชนบ้านปางควาย (ชนเผ่าอ้าวเมี่ยน) เพื่อพัฒนาไปสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรม

ประเด็นที่เป็นจุดแข็ง(+)	ค่าถ่วงน้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนนถ่วงน้ำหนัก
1.มีอัตลักษณ์ความเป็นวัฒนธรรมอาหารที่เป็นแบบท้องถิ่นของชาวเมี่ยน	0.20	2.75	0.55
2.รายการอาหารพื้นบ้านของเมี่ยนนำมาบริการกับนักท่องเที่ยวได้	0.10	3.00	0.30
3.วัตถุดิบที่นำมาประกอบอาหารหาได้จากท้องถิ่น	0.10	2.75	0.27
4.ความปลอดภัยจากสารพิษของวัตถุดิบที่นำมาประกอบอาหาร	0.20	2.00	0.40
5.รสชาติของอาหารพื้นบ้านสามารถสร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยว	0.15	2.50	0.37
6.สร้างกิจกรรมการเรียนรู้อาหารพื้นบ้าน	0.10	3.00	0.30
7.ชุมชนให้ความสำคัญต่ออาหารและพืชสมุนไพรเพื่อสุขภาพ	0.15	2.25	0.33
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม			2.54

ตารางภาคผนวก 115 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับจุดอ่อนด้านอาหารและพืชสมุนไพรของชุมชนบ้านปางควาย (ชนเผ่าอ้าวเมี่ยน) เพื่อพัฒนาไปสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรม

ประเด็นที่เป็นจุดอ่อน(-)	ค่าถ่วงน้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนนถ่วงน้ำหนัก
1.อาหารพื้นบ้านบางอย่างมีเฉพาะบางฤดูกาล	0.20	2.00	0.40
2.มาตรฐานของรสชาติพื้นบ้านขึ้นอยู่กับผู้ประกอบอาหาร	0.35	3.00	1.05
3.การรักษาสุขภาพด้วยพืชสมุนไพรบางชนิดอาจมีความเสี่ยงกับผู้ป่วยที่ไม่เคยใช้มาก่อน	0.30	2.25	0.67
4.การแปรรูปพืชสมุนไพรและอาหารไม่มีความหลากหลาย	0.15	2.25	0.34
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม			2.46

ตารางภาคผนวก 116 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับโอกาสด้านมหภาคของชุมชนบ้านปางควาย (ชนเผ่าอ้าวเมี่ยน)

ประเด็นที่เป็นโอกาส(+)	ค่าถ่วงน้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนนถ่วงน้ำหนัก
1.กระแสความนิยมของนักท่องเที่ยวปัจจุบันนิยมรับประทานอาหารเพื่อสุขภาพ	0.20	3.00	0.60
2.นโยบายของรัฐบาลมีการสนับสนุนครัวไทยสู่ครัวโลก	0.15	2.25	0.34
3.นักท่องเที่ยวนิยมมาเรียนรู้วัฒนธรรมการประกอบอาหารไทย	0.30	2.75	0.82
4.หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวสนับสนุนการท่องเที่ยวโดยชุมชน	0.20	2.25	0.45
5.สถาบันการศึกษาให้การสนับสนุนองค์ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมอาหารพื้นบ้าน	0.15	2.25	0.34
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม			2.55

ตารางภาคผนวก 117 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับโอกาสด้านจุลภาคของชุมชน
บ้านปางควาย(ชนเผ่าอัวเมี่ยน)

ประเด็นที่เป็นโอกาส(+)	ค่าถ่วง น้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนน ถ่วงน้ำหนัก
1.การปกครองส่วนท้องถิ่นสนับสนุนการพัฒนาชุมชน ด้วยการท่องเที่ยว	0.30	3.00	0.90
2.สถานศึกษาในชุมชนให้การสนับสนุนการเรียนรู้สืบ ทอดวัฒนธรรมอาหารท้องถิ่น	0.30	2.50	0.75
3.สถานีอนามัยส่งเสริมโภชนาการอาหารพื้นบ้าน	0.20	2.25	0.45
4.สถานีอนามัยส่งเสริมการใช้สมุนไพรเพื่อสุขภาพ	0.20	2.25	0.45
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม			2.55

ตารางภาคผนวก 118 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับโอกาสของสภาพแวดล้อม
ภายนอกโดยรวมด้านอาหารและพืชสมุนไพร

ประเด็นที่เป็นโอกาส(+)	ค่าคะแนน ถ่วงน้ำหนัก
1.โอกาสสหภาค	2.55
2.โอกาสจุลภาค	2.55
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม	2.55

ตารางภาคผนวก 119 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับอุปสรรคด้านมหภาคของชุมชน
บ้านปางควาย(ชนเผ่าอัวเมี่ยน)

ประเด็นที่เป็นอุปสรรค(-)	ค่าถ่วง น้ำหนัก	ค่า คะแนน	ค่าคะแนน ถ่วงน้ำหนัก
1.อิทธิพลของสภาพภูมิอากาศส่งผลกระทบต่อวัตถุดิบ ที่นำมาประกอบอาหาร	0.35	2.25	0.75
2.โรคระบาดและแมลงศัตรูพืชมีผลต่อวัตถุดิบที่นำมา ประกอบอาหารที่ไม่มีคุณภาพ	0.40	2.75	1.10
3.หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องมีการเผยแพร่ข้อมูล โภชนาการด้านอาหารของชุมชนน้อย	0.25	2.25	0.56
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม			2.45

ตารางภาคผนวก 120 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับอุปสรรคด้านจุลภาคของชุมชนบ้านปางควาย(ชนเผ่าอ้าวเมี่ยน)

ประเด็นที่เป็นอุปสรรค(-)	ค่าถ่วงน้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนนถ่วงน้ำหนัก
1.การปกครองส่วนท้องถิ่นไม่มีนโยบายสนับสนุนวัฒนธรรมการรับประทานอาหารพื้นบ้านอย่างจริงจังกับประชาชนทุกเพศทุกวัย	0.50	2.00	1.00
2.การสนับสนุนจากปกครองส่วนท้องถิ่นด้านการพัฒนาการแปรรูปอาหารและพืชสมุนไพรน้อย	0.50	2.25	1.13
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม			2.13

ตารางภาคผนวก 121 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับอุปสรรคของสภาพแวดล้อมภายนอกโดยรวม ด้านอาหารและพืชสมุนไพร

ประเด็นที่เป็นอุปสรรค(-)	ค่าคะแนนถ่วงน้ำหนัก
1.อุปสรรคมหภาค	2.45
2.อุปสรรคจุลภาค	2.13
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม	2.29

ผลการวิเคราะห์ด้านอาชีพและวิถีชีวิตประจำวัน

ตารางภาคผนวก 122 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับจุดแข็งด้านอาชีพและวิถีชีวิตประจำวันของชุมชนบ้านปางควาย(ชนเผ่าอ้าวเมี่ยน) เพื่อพัฒนาไปสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรม

ประเด็นที่เป็นจุดแข็ง(+)	ค่าถ่วงน้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนนถ่วงน้ำหนัก
1.มีการเพาะปลูกลิ้นจี่ ส้ม สมุนไพร กระชายดำ	0.24	2.75	0.66
2.ภาษาท้องถิ่นยังใช้ภาษาเหย้าได้ทุกครัวเรือน	0.17	2.75	0.47
3.มีภาษาจีนเป็นภาษาที่สามและสามารถพูดและอ่านได้ทุกคน	0.20	2.50	0.50
4.นิยมเลี้ยงไก่ตูกดำ	0.19	2.50	0.47
5.มีเสื้อผ้าที่คงไว้วัฒนธรรมดั้งเดิมและมีทุกบ้าน	0.16	2.75	0.44
6.สถานที่ทำกินอยู่ใกล้แหล่งคมนาคมและยังไปสู่แหล่งท่องเที่ยวอื่นได้	0.18	2.50	0.45
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม			2.99

ตารางภาคผนวก 123 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับจุดอ่อนด้านอาชีพและวิถีชีวิตประจำวันของชุมชนบ้านปางควาย(ชนเผ่าอ้าวเมี่ยน) เพื่อพัฒนาไปสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรม

ประเด็นที่เป็นจุดอ่อน(-)	ค่าถ่วงน้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนนถ่วงน้ำหนัก
1.เสื้อผ้าแบบดั้งเดิมไม่ได้ใส่ในชีวิตประจำวัน	0.10	2.00	0.20
2.ข้าวและอาหารบางชนิดต้องซื้อจากภายนอก	0.16	3.00	0.48
3.ที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยทั้งหมดยังไม่มีเอกสารสิทธิ์	0.23	2.75	0.63
4.อาชีพการทำกินในสมัยดั้งเดิมเช่นปลูก ขิง ถั่วแดง ข้าวโพดหวาน ได้เปลี่ยนแปลงไปตามเศรษฐกิจของประเทศ	0.14	2.75	0.39
5.คนในท้องถิ่นผู้ปฏิบัติไม่ได้มีส่วนร่วมในการจัดการหรือวางแผนงานด้านการเกษตรและอาชีพ การตลาด	0.18	2.50	0.45
6.ขาดองค์ความรู้ด้านการพัฒนาการเกษตรและการสร้างมูลค่าเพิ่มของสินค้าทางการเกษตร	0.10	2.75	0.28
7.วิถีชีวิตการเลี้ยงม้า การนำม้ามาใช้งานหายไป	0.10	2.00	0.20
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม			2.62

ตารางผนวก 124 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับโอกาสด้านมหภาคของชุมชนบ้านปางควาย(ชนเผ่าอ้าวเมี่ยน)

ประเด็นที่เป็นโอกาส(+)	ค่าถ่วงน้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนนถ่วงน้ำหนัก
1.บริษัทภาคเอกชนเข้ามาช่วยประกันผลิตผลเช่นข้าวโพดหวาน	0.40	1.00	0.40
2.มีสมาพันธ์กีฬาอ้าวเมี่ยนจัดงานกีฬาและวัฒนธรรมชนเผ่าประจำปีทุกปี	0.60	2.00	1.20
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม			1.60

ตารางภาคผนวก 125 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับโอกาสด้านจุลภาคของชุมชนบ้านปางควาย(ชนเผ่าอ้าวเมี่ยน)

ประเด็นที่เป็นโอกาส(+)	ค่าถ่วงน้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนนถ่วงน้ำหนัก
1.นโยบายด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชนของประเทศไทย	0.60	1.50	0.90
2.ต่างประเทศนิยมรับประทานผลไม้ไทย	0.40	1.75	0.70
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม			1.60

ตารางภาคผนวก 126 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับโอกาสของสภาพแวดล้อมภายนอกโดยรวม ด้านอาชีพและวิถีชีวิตประจำวัน

ประเด็นที่เป็นโอกาส(+)	ค่าคะแนนถ่วงน้ำหนัก
1.โอกาสสหภาค	1.60
2.โอกาสจุลภาค	1.60
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม	1.60

ตารางผนวก 127 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับอุปสรรคด้านมหภาคของชุมชนบ้านปางควาย(ชนเผ่าอ้าวเมี่ยน)

ประเด็นที่เป็นอุปสรรค(-)	ค่าถ่วงน้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนนถ่วงน้ำหนัก
1.อากาศร้อนเพิ่มขึ้นจึงไม่สามารถใส่เสื้อผ้าแบบเดิมได้	0.30	3.00	0.90
2.ภาครัฐที่เข้ามาจัดทำโครงการต่างๆ ไม่สามารถประเมินและติดตาม สร้างความต่อเนื่องสู่รูปธรรมขึ้นมาได้	0.25	3.00	0.75
3.ภาครัฐไม่เข้ามาสนับสนุนด้านราคาผลผลิตผลของชาวบ้านอย่างจริงจัง	0.45	3.00	1.35
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม			3.00

ตารางภาคผนวก 128 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับอุปสรรคด้านคุณภาพของชุมชนบ้านปางควาย(ชนเผ่าอ้าวเมี่ยน)

ประเด็นที่เป็นอุปสรรค(-)	ค่าถ่วงน้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนนถ่วงน้ำหนัก
1.พ่อค้าคนกลางเข้ามากดราคาผลผลิตทางการเกษตรค่อนข้างมาก	0.52	3.00	1.56
2.ฤดูร้อนไม่มีน้ำเพียงพอสำหรับการเกษตร	0.48	2.80	1.34
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม			2.90

ตารางภาคผนวก 129 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับอุปสรรคของสภาพแวดล้อมภายนอกโดยรวม ด้านอาชีพและวิถีชีวิตประจำวัน

ประเด็นที่เป็นอุปสรรค(-)	ค่าคะแนนถ่วงน้ำหนัก
1.อุปสรรคมหภาค	3.00
2.อุปสรรคจุลภาค	2.90
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม	2.95

ผลการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกชุมชนบ้านปางควาย (ชนเผ่าไทใหญ่)

ผลการวิเคราะห์ด้านอาชีพและวิถีชีวิต

ตารางภาคผนวก 130 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับ จุดแข็ง ด้านอาชีพและวิถีชีวิตของชุมชนบ้านปางควาย (ชนเผ่าไทใหญ่) เพื่อพัฒนาไปสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ประเด็นที่เป็นจุดแข็ง(+)	ค่าถ่วงน้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนนถ่วงน้ำหนัก
1. มีอาชีพรับจ้างเป็นอาชีพหลัก	0.22	2.00	0.44
2. มีเอกลักษณ์ด้านภาษาของชุมชน	0.30	2.40	0.72
3. นับถือศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชนเผ่าเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวและถ่ายทอดวัฒนธรรม	0.48	2.80	1.34
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม			2.50

ตารางภาคผนวก 131 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับจุดอ่อน ด้านอาชีพและวิถีชีวิต ของชุมชนบ้านปางควาย (ชนเผ่าไทใหญ่) เพื่อพัฒนาไปสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ประเด็นที่เป็นจุดอ่อน(-)	ค่าถ่วงน้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนน ถ่วงน้ำหนัก
1. มีอาชีพรับจ้างเป็นอาชีพหลัก เพียงอาชีพเดียวในชุมชน	0.28	2.00	0.56
2. ไม่มีการถ่ายทอดภาษาเขียน มีเพียงการใช้ภาษาพูดในการสื่อสาร	0.36	2.60	0.94
3. ไม่มีการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมไปยังรุ่นลูกหลาน	0.36	2.40	0.86
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม			2.36

ตารางภาคผนวก 132 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับโอกาสด้านมหภาคและจุลภาค ของชุมชนบ้านปางควาย (ชนเผ่าไทใหญ่)

ประเด็นที่เป็นโอกาส (+)	ค่าถ่วงน้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนน ถ่วงน้ำหนัก
1. มีหน่วยงานรัฐให้ความช่วยเหลือด้านการดำรงชีวิต	0.40	2.60	1.04
2. สามารถรับจ้างได้ตลอดทั้งปี	0.60	3.00	1.80
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม			2.84

ตารางภาคผนวก 133 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับอุปสรรคด้านมหภาคและจุลภาค ของชุมชนบ้านปางควาย (ชนเผ่าไทใหญ่)

ประเด็นที่เป็นอุปสรรค (-)	ค่าถ่วงน้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนน ถ่วงน้ำหนัก
1. ไม่ได้รับการฝึกอบรมด้านอาชีพจากหน่วยงานภาครัฐ	0.34	2.40	0.81
2. ยังไม่สามารถขอบัตรประชาชนได้	0.66	3	1.98
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม			2.79

ผลการวิเคราะห์ด้านศิลปะและหัตถกรรม

ตารางภาคผนวก 134 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับจุดแข็งด้านศิลปะและหัตถกรรม ของชุมชนปางควาย(ชนเผ่าไทยใหญ่) เพื่อพัฒนาไปสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ประเด็นที่เป็นจุดแข็ง(+)	ค่าถ่วงน้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนนถ่วงน้ำหนัก
1. ยังเป็นการแสดงที่ทุกคนเดินได้ทั้งเด็กและผู้ใหญ่	0.15	2.40	0.38
2.ยังเป็นการแสดงที่ได้อนุรักษ์จากอดีตถึงปัจจุบัน	0.10	2.00	0.20
3. ยังเป็นการแสดงที่มีเอกลักษณ์เฉพาะชนเผ่า	0.13	2.40	0.32
4. ทุกบ้านยังมีชุดแต่งกายประจำชนเผ่า	0.15	2.20	0.33
5. ยังคงเอกลักษณ์การแต่งกายอยู่	0.15	2.40	0.38
6. มีวัดที่เป็นเอกลักษณ์ของไทยใหญ่	0.16	2.60	0.40
7. ยังคงมีภาษาเขียนและพูดอยู่	0.15	2.2	0.33
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม			2.34

ตารางภาคผนวก 135 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับจุดอ่อนด้านศิลปะและหัตถกรรม ของชุมชนปางควาย (ชนเผ่าไทใหญ่) เพื่อพัฒนาไปสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ประเด็นที่เป็นจุดอ่อน(-)	ค่าถ่วงน้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนนถ่วงน้ำหนัก
1. ไม่มีการประชาสัมพันธ์การแสดงให้แก่บุคคลภายนอก	0.12	2.00	0.24
2. ชุดที่ใช้ในการแสดงค่อนข้างมีราคาสูง	0.11	2.00	0.23
3. การแสดงแต่ละชุดใช้ระยะเวลาการเตรียมพร้อมค่อนข้างนาน	0.11	2.20	0.26
4. เครื่องประดับเสื้อผ้าสร้างความเหลื่อมล้ำทางสังคม	0.12	1.50	0.18
5. มีการซื้อเสื้อผ้าจากภายนอกหมู่บ้านเข้ามาเพื่อสวมใส่กัน	0.14	2.20	0.31
6. ปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงทางการแต่งกาย	0.11	2.20	0.26
7. การก่อสร้างขาดงบประมาณในการก่อสร้างเลยทำให้ไม่สมบูรณ์	0.14	2.40	0.34
8. ไม่มีการสืบทอดทางด้านภาษาเขียนให้กับคนในชุมชน	0.15	2.60	0.41
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม			2.23

ตารางภาคผนวก 136 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับโอกาสด้านมหภาค ของ ชุมชน ปางควาย (ชนเผ่าไทใหญ่)

ประเด็นที่เป็นโอกาส(+)	ค่าถ่วงน้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนนถ่วงน้ำหนัก
1. ปัจจุบันนักท่องเที่ยวมีความนิยมเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชน	0.41	1.48	0.61
2. องค์การท่องเที่ยวโลก(WTO) มีการประชุมของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทั่วโลก	0.28	1.85	0.52
3. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยมีการจัดมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน	0.31	1.08	0.33
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม			1.46

ตารางภาคผนวก 137 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับโอกาสด้านจุลภาค ของชุมชน บ้านปางควาย (ชนเผ่าไทใหญ่)

ประเด็นที่เป็นโอกาส(+)	ค่าถ่วงน้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนนถ่วงน้ำหนัก
1. นักวิจัยให้ความสนใจในการทำวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนมากขึ้น	0.51	1.00	0.51
2. องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นมีนโยบายในการพัฒนาชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่	0.29	1.00	0.29
3. หากอนาคตหากมีการก่อสร้างวิหารเสร็จจะทำให้เกิดความโดดเด่นทางศิลปะ	0.20	1.30	0.26
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม			1.06

ตารางภาคผนวก 138 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับโอกาส ของสภาพแวดล้อม ภายนอกโดยรวม ด้านศิลปะและหัตถกรรม

ประเด็นที่เป็นโอกาส(+)	ค่าคะแนนถ่วงน้ำหนัก
1..โอกาสมหภาค	1.46
2.โอกาสจุลภาค	1.06
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม	2.52

ตารางภาคผนวก 139 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับอุปสรรคด้านมหภาคของชุมชนปางควาย (ชนเผ่าไทใหญ่)

ประเด็นที่เป็นอุปสรรค(-)	ค่าถ่วงน้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนนถ่วงน้ำหนัก
1. การที่ไม่มีบัตรประชาชนทำให้ไม่สามารถพัฒนาได้อย่างเต็มที่	0.48	1.00	0.48
2. รัฐบาลไม่ได้ให้การสนับสนุนอย่างเต็มที่	0.34	1.21	0.41
3. วัฒนธรรมในเมืองมีอิทธิพลมากจนทำให้กลืนวัฒนธรรมที่มีอยู่	0.18	1.00	0.18
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม			1.07

ตารางภาคผนวก 140 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับอุปสรรคด้านจุลภาค ของชุมชนปางควาย(ชนเผ่าไทใหญ่)

ประเด็นที่เป็นอุปสรรค(-)	ค่าถ่วงน้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนนถ่วงน้ำหนัก
1. การถูกรอรับทางวัฒนธรรมจากภายนอก	0.32	1.00	0.32
2. อากาศร้อนชื้นทำให้คนในท้องถิ่นไม่แต่งกายแบบเดิม	0.28	1.00	0.28
3. ฤดูกาลท่องเที่ยวมีระยะเวลาจำกัด	0.20	1.00	0.20
4. การเมืองในประเทศไม่มีความมั่นคงทำให้ผู้ประกอบการและนักท่องเที่ยวไม่มีความเชื่อมั่น	0.20	1.00	0.20
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม			1.00

ตารางผนวก 141 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับอุปสรรค ของสภาพแวดล้อมภายนอกโดยรวมด้านศิลปะและหัตถกรรม

ประเด็นที่เป็นอุปสรรค(-)	ค่าคะแนนถ่วงน้ำหนัก
1.อุปสรรคมหภาค	1.07
2.อุปสรรคจุลภาค	1.00
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม	2.07

ผลการวิเคราะห์ด้านอาหารและพืชสมุนไพร

ตารางภาคผนวก 142 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับจุดแข็ง ด้านอาหารและพืชสมุนไพร ของชุมชนปางควาย (ชนเผ่าไทใหญ่) เพื่อพัฒนาไปสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ประเด็นที่เป็นจุดแข็ง(+)	ค่าถ่วงน้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนนถ่วงน้ำหนัก
1. เป็นเพื่อสุขภาพเน้นพืชผักใบเขียว	0.26	2.60	0.67
2. สามารถดัดแปลงส่วนผสมและส่วนประกอบตามความต้องการของผู้บริโภค	0.27	2.40	0.65
3. เป็นอาหารส่วนประกอบที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น	0.27	2.20	0.60
4. ใช้วัตถุดิบในการปรุงอาหารที่เรียบง่าย	0.20	1.80	0.36
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม			2.28

ตารางภาคผนวก 143 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับจุดอ่อน ด้านอาหารและพืชสมุนไพร ของชุมชนปางควาย(ชนเผ่าไทใหญ่) เพื่อพัฒนาไปสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ประเด็นที่เป็นจุดอ่อน(-)	ค่าถ่วงน้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนนถ่วงน้ำหนัก
1. ยังไม่มีการตกแต่งและดัดแปร รูปลักษณ์ให้น่ารับประทาน	0.25	2.20	0.55
2. มีกลิ่นเฉพาะ นักท่องเที่ยวบางพื้นไม่ชินกับกลิ่นอาหารและส่วนประกอบ	0.24	2.20	0.53
3. ยังไม่มีการแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น	0.20	1.90	0.38
4. เป็นอาหารที่คล้ายคลึงกับอาหารของพื้นที่อื่น	0.31	2.40	0.72
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม			2.18

ตารางภาคผนวก 144 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับโอกาสด้านมหภาค ของชุมชนปางควาย (ชนเผ่าไทใหญ่)

ประเด็นที่เป็นโอกาสมหภาค(+)	ค่าถ่วงน้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนนถ่วงน้ำหนัก
1. นโยบายของสาธารณสุขที่มีการส่งเสริมการใช้สมุนไพรในท้องถิ่น	0.51	1.38	0.70
2. หน่วยงาน สาธารณสุขท้องถิ่นมีการสนับสนุนให้ประชาชนบริโภคสมุนไพรพื้นบ้าน	0.49	1.03	0.50
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม			1.20

ตารางภาคผนวก 145 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับโอกาสด้านจุลภาคของ ชุมชนปางควาย (ชนเผ่าไทใหญ่)

ประเด็นที่เป็นโอกาสจุลภาค(+)	ค่าถ่วงน้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนนถ่วงน้ำหนัก
1. การใช้สมุนไพรยังมีอยู่ในชีวิตประจำวัน	0.48	1.50	0.72
2. ชาวบ้านมีการรวมกลุ่มสมุนไพรภายในชุมชน	0.36	1.00	0.36
3. อาหารบางชนิด สามารถนำไปพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ประจำชุมชนได้	0.16	1.00	0.16
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม			1.24

ตารางภาคผนวก 146 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับโอกาสของสภาพแวดล้อมภายนอกโดยรวมด้านอาหารและพืชสมุนไพร

ประเด็นที่เป็นโอกาส(+)	ค่าคะแนนถ่วงน้ำหนัก
1.โอกาสสหภาค	1.20
2.โอกาสจุลภาค	1.24
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม	2.44

ตารางภาคผนวก 147 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับอุปสรรคด้านมหภาคของชุมชนปางควาย (ชนเผ่าไทใหญ่)

ประเด็นที่เป็นอุปสรรคมหภาค(-)	ค่าถ่วงน้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนนถ่วงน้ำหนัก
1. สถานะการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวมีสูง	0.56	1.08	0.60
2. คนภายนอกไม่นิยมรสชาติอาหาร	0.44	1.23	0.54
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม			1.14

ตารางภาคผนวก 148 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับอุปสรรคด้านจุลภาคของชุมชนปางควาย (ชนเผ่าไทใหญ่)

ประเด็นที่เป็นอุปสรรคจุลภาค(-)	ค่าถ่วงน้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนนถ่วงน้ำหนัก
1. ชาวบ้านยังไม่สนใจการพัฒนาความรู้เกี่ยวกับการแปรรูปหรือพัฒนาผลิตภัณฑ์	0.46	1.15	0.53
2. การเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรมมีสูงจึงทำให้อาหารไม่แตกต่างจากที่อื่น	0.31	1.08	0.33
3. การพัฒนาด้านเทคโนโลยีทำให้วิถีชีวิตเปลี่ยนแปลงไปอาหารอาจมีการเปลี่ยนแปลง	0.23	1.40	0.32
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม			1.18

ตารางภาคผนวก 149 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับอุปสรรคของสภาพแวดล้อมภายนอกโดยรวมด้านอาหารและพืชสมุนไพร

ประเด็นที่เป็นอุปสรรค(-)	ค่าคะแนนถ่วงน้ำหนัก
1.อุปสรรคมหภาค	1.14
2.อุปสรรคจุลภาค	1.18
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม	2.32

ผลการวิเคราะห์ด้านความเชื่อและค่านิยม

ตารางภาคผนวก 150 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับจุดแข็งด้านความเชื่อและค่านิยม ของชุมชนปางควาย (ชนเผ่าไทใหญ่) เพื่อพัฒนาไปสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ประเด็นที่เป็นจุดแข็ง(+)	ค่าถ่วงน้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนนถ่วงน้ำหนัก
1. ประเพณีหลายๆ ประเพณียังคงอยู่และมีเอกลักษณ์เป็นของชุมชน	0.19	2.16	0.41
2. มีวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน	0.24	2.50	0.60
3. ความเชื่อทางศาสนาพุทธเป็นที่ยึดเหนี่ยวในการรักษาวัฒนธรรมดั้งเดิมไว้ได้ดี	0.19	2.19	0.42
4. วัตถุที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรม ประเพณีต่าง ๆ หาได้ง่ายจากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และในชุมชนเอง	0.19	2.16	0.41
5. คนในชุมชนมีความสามัคคีในการจัดงานพิธีกรรมและประเพณีต่างๆ	0.19	2.16	0.41
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม			2.25

ตารางภาคผนวก 151 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับจุดอ่อนด้านความเชื่อและค่านิยม ของชุมชนบ้านปางควาย (ชนเผ่าไทใหญ่) เพื่อพัฒนาไปสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรม

ประเด็นที่เป็นจุดอ่อน(-)	ค่าถ่วงน้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนนถ่วงน้ำหนัก
1. การถ่ายทอดประเพณีไปสู่ลูกหลานมีน้อย	0.29	2.31	0.67
2. บางประเพณีได้หายไป	0.31	2.50	0.77
3. ลูกหลานออกไปทำงานต่างถิ่นทำให้พิธีกรรม ความเชื่อ ค่านิยม และประเพณีต่าง ๆ หายไป	0.40	2.67	1.06
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม			2.50

ตารางภาคผนวก 152 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับโอกาส ด้านมหภาค ของชุมชนปางควาย (ชนเผ่าไทใหญ่)

ประเด็นที่เป็นโอกาส(+)	ค่าถ่วงน้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนนถ่วงน้ำหนัก
1. นโยบายของ ททท. มีการสนับสนุนการท่องเที่ยวชุมชนเชิงวัฒนธรรม	0.49	1.10	0.54
2. จังหวัดมีนโยบายสนับสนุนในการจัดงานประเพณีต่าง ๆ ของชุมชน	0.51	1.18	0.60
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม			1.14

ตารางภาคผนวก 153 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับโอกาสด้านจุลภาค ของ ชุมชนปางควาย (ชนเผ่าไทใหญ่)

ประเด็นที่เป็นโอกาส(+)	ค่าถ่วงน้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนนถ่วงน้ำหนัก
1. นักวิจัยให้ความสนใจในการทำวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนโดยเฉพาะการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมากขึ้น	0.58	1.07	0.62
2. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีนโยบายในการพัฒนาชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแห่งใหม่	0.42	1.15	0.48
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม			1.10

ตารางภาคผนวก 154 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับโอกาส ของสภาพแวดล้อม ภายนอกโดยรวม ด้านความเชื่อและค่านิยม

ประเด็นที่เป็นโอกาส(+)	ค่าคะแนน ถ่วงน้ำหนัก
1.โอกาสมหภาค	1.14
2.โอกาสจุลภาค	1.10
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม	2.24

ตารางภาคผนวก 155 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับอุปสรรคด้านมหภาค ของชุมชนบ้านปางควาย (ชนเผ่าไทใหญ่)

ประเด็นที่เป็นอุปสรรค(-)	ค่าถ่วง น้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนน ถ่วงน้ำหนัก
1. นโยบายของรัฐและความเจริญทางด้าน สาธารณสุขทำให้ความเชื่อบางอย่างเลือนหายไป	0.49	1.05	0.51
2. พัฒนาการด้านสื่อสารและเทคโนโลยีฯ ทำให้ ความเชื่อ ค่านิยมและประเพณีบางอย่างลดลง	0.26	1.09	0.28
3. พัฒนาการด้านศึกษาทำให้บทบาทของความ เชื่อในชุมชนลดลง	0.25	1.00	0.25
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม			1.04

ตารางภาคผนวก 156 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับอุปสรรคด้านจุลภาค ของชุมชนบ้านปางควาย (ชนเผ่าไทใหญ่)

ประเด็นที่เป็นอุปสรรค(-)	ค่าถ่วง น้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนน ถ่วงน้ำหนัก
1. พัฒนาการด้านศึกษาและวิทยาศาสตร์ทำให้ ความเชื่อ ประเพณีและค่านิยมบางอย่างลดลง	0.51	1.00	0.51
2. ปัญหาถูกกลืนวัฒนธรรม	0.49	1.05	0.51
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม			1.02

ตารางภาคผนวก 157 ผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเกี่ยวกับอุปสรรค ของสภาพแวดล้อม ภายนอกโดยรวม ด้านความเชื่อและค่านิยม

ประเด็นที่เป็นอุปสรรค(-)	ค่าคะแนน ถ่วงน้ำหนัก
1.อุปสรรคมหภาค	1.04
2.อุปสรรคจุลภาค	1.02
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม	2.06

ภาคผนวก ค.
เครื่องมือสำหรับการวิจัย

โครงการวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่จอนภายใต้
เครือข่ายความร่วมมือโดย รศ. ดร. วีระพล ทองมา คณะพัฒนาการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยแม่โจ้
ได้รับการสนับสนุนงบประมาณวิจัยปี 2553 จากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.)

เครื่องมือ ชุดที่ 1

แบบสัมภาษณ์ข้อมูลเบื้องต้น
ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวภายในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่องอน อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่

โครงการวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่องอนภายใต้เครือข่ายความร่วมมือโดย รศ. ดร. วีระพล ทองมา คณะพัฒนาการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ได้รับการสนับสนุนงบประมาณวิจัยปี 2553 จากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.)

แบบสัมภาษณ์ข้อมูลเบื้องต้น
ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ และผู้อาวุโสภายในชุมชน
อบต.แม่่งอน อบต.แม่ข้า และ อบต.แม่สุ่น

เครื่องมือสำรวจข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนต่าง ๆ ในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่่งอน อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งประกอบไปด้วยผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ อบต.แม่่งอน อบต.แม่ข้า และอบต.แม่สุ่น รวมทั้งผู้อาวุโสภายในชุมชนและผู้นำชุมชน โดยเครื่องมือจำแนกออกเป็น 3 ส่วนดังนี้

ส่วนที่ 1	ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล
ส่วนที่ 2	ข้อมูลเกี่ยวกับทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชนภายในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่่งอน
ส่วนที่ 3	ปัญหาและข้อเสนอแนะในการที่จะพัฒนาชุมชนภายในตำบลให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล

1. เพศ ☐ ชาย ☐ หญิง
2. ปัจจุบันท่านอายุ ปี (เกิน 6 เดือนให้นับเป็น 1 ปี)
3. การศึกษา

☐ ประถมศึกษา	☐ อนุปริญญา หรือ เทียบเท่า
☐ มัธยมศึกษาตอนต้น	☐ ปริญญาตรี
☐ มัธยมศึกษาตอนปลาย	☐ ปริญญาโท
4. ปัจจุบันท่านดำรงตำแหน่ง (ทางสังคม)
5. ท่านอาศัยอยู่ในชุมชน ตำบล
6. ปัจจุบันท่านมีรายได้สุทธิเฉลี่ย บาทต่อเดือน (ปี 2553)

โครงการวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่่งอนภายใต้เครือข่ายความร่วมมือโดย รศ. ดร. วีระพล ทองมา คณะพัฒนาการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ได้รับการสนับสนุนงบประมาณวิจัยปี 2553 จากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.)

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชนภายในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่อง

1. ทรัพยากรการท่องเที่ยวด้านธรรมชาติ

1.1 แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่หน่วยงานของรัฐเป็นผู้ดูแลรับผิดชอบมีอะไรบ้าง และอยู่ในชุมชนใด

.....

.....

.....

1.2 แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่เป็นพื้นที่สาธารณประโยชน์ โดยอบต.เป็นผู้รับผิดชอบมีอะไรบ้าง และอยู่ในชุมชนใด

.....

.....

.....

1.3 แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่เอกชนเป็นผู้ดูแลรับผิดชอบมีอะไรบ้าง และอยู่ในชุมชนใด

.....

.....

.....

2. ทรัพยากรการท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรม

2.1 จุดเด่นหรือเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนภายในตำบลของท่านคืออะไร และอยู่ในชุมชนใด

.....

.....

.....

2.2 อาชีพและวิถีชีวิตของประชาชนภายในชุมชนที่ถือว่าเป็นจุดสนใจสำหรับเชิญชวนให้บุคคลอื่นศึกษาเรียนรู้มีอะไรบ้าง

.....

.....

.....

2.3 แหล่งโบราณสถานหรือโบราณวัตถุที่สำคัญในตำบลหรือชุมชนของท่านมีอะไรบ้าง และมีจุดเด่นเช่นไร

.....

.....

.....

โครงการวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่องภายใต้
เครือข่ายความร่วมมือโดย รศ. ดร. วีระพล ทองมา คณะพัฒนาการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยแม่โจ้
ได้รับการสนับสนุนงบประมาณวิจัยปี 2553 จากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.)

2.4 ความเชื่อ ศาสนา หรือพิธีกรรมที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชนคืออะไร มีพิธีกรรมและสำคัญ
เช่นไรต่อประชาชนภายในชุมชน

.....

.....

.....

2.5 ขนบธรรมเนียม ประเพณีที่สำคัญในรอบ 1 ปี ภายในชุมชนมีอะไรบ้าง และสามารถเปิด
ให้นักท่องเที่ยวได้เข้าชมได้หรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

2.6 หัตถกรรมท้องถิ่นที่ถือว่าเป็นเอกลักษณ์ที่สืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษมีอะไรบ้าง อธิบาย
ถึงความสำคัญและวิธีใช้ประโยชน์

.....

.....

.....

2.7 เครื่องดนตรีพื้นบ้านที่สามารถใช้แสดง ซึ่งสืบทอดมาตั้งแต่บรรพบุรุษมีอะไรบ้าง

.....

.....

.....

2.8 อาหารที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชนในท้องถิ่น และสามารถนำไปประกอบให้เป็นเมนูอาหาร
เพื่อสุขภาพสำหรับนักท่องเที่ยวภายในชุมชนคืออะไร และมีวิธีการประกอบอาหารเช่นไร

.....

.....

.....

.....

.....

โครงการวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ฮอนภายใต้
เครือข่ายความร่วมมือโดย รศ. ดร. วีระพล ทองมา คณะพัฒนาการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยแม่โจ้
ได้รับการสนับสนุนงบประมาณวิจัยปี 2553 จากสำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ (วช.)

เครื่องมือ ชุดที่ 2

แบบประเมิน

ศักยภาพการเป็นแหล่งการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชน
ในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่องอน อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่

โครงการวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่องอนภายใต้
เครือข่ายความร่วมมือโดย รศ. ดร. วีระพล ทองมา คณะพัฒนาการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยแม่โจ้
ได้รับการสนับสนุนงบประมาณวิจัยปี 2553 จากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.)

ส่วนที่ 1 ลักษณะส่วนบุคคล สังคม และเศรษฐกิจของผู้ให้ข้อมูล

1. เพศ (1) ชาย (2) หญิง
2. อายุ ปี (เกิน 6 เดือนให้นับเป็น 1 ปี)
3. การศึกษา

..... (1) ประถมศึกษา	 (2) มัธยมศึกษาตอนต้น
..... (3) มัธยมศึกษาตอนปลาย / ปวช	 (4) อนุปริญญา / ปวส
..... (5) ปริญญาตรี	 (6) ปริญญาโท
..... (7) อื่น ๆ โปรดระบุ	
4. อาชีพหลัก

..... (1) เกษตรกรรม	 (2) ข้าราชการการเมืองในท้องถิ่น
..... (3) รับจ้าง	 (4) ข้าราชการ
..... (5) ค้าขาย	 (6) ธุรกิจส่วนตัว

ส่วนที่ 2 แบบประเมินทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชน.....

ก. ศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว

1. ด้านคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม

1.1 ความเป็นเอกลักษณ์ด้านวิถีชีวิต ภูมิปัญญา และองค์ความรู้

- ☐ 1. มีเอกลักษณ์ระดับท้องถิ่น สามารถพบเห็นได้ทั่วไป
- ☐ 2. มีเอกลักษณ์ระดับจังหวัด
- ☐ 3. มีเอกลักษณ์ระดับภาค
- ☐ 4. มีเอกลักษณ์ระดับชาติ
- ☐ 5. มีเอกลักษณ์ระดับโลก สามารถพบเห็นได้เพียงแห่งเดียว

1.2 ความต่อเนื่องของการสืบสานวัฒนธรรมประเพณี

- ☐ 1. กิจกรรมที่จัดขึ้นเริ่มจัดได้เพียง 1 - 2 ครั้ง
- ☐ 2. มีการจัดกิจกรรม 2 - 3 ปี ต่อครั้ง แต่เริ่มจัดกิจกรรมมาไม่เกิน 10 ปี
- ☐ 3. มีการจัดกิจกรรม 1 ครั้ง ต่อปี แต่เริ่มจัดกิจกรรมมาไม่เกิน 10 ปี
- ☐ 4. มีการจัดกิจกรรม 1 ครั้ง ต่อปี และจัดต่อเนื่องกันทุกปี โดยจัดมาไม่ต่ำกว่า 10 ปี
- ☐ 5. มีการจัดกิจกรรมมากกว่า 1 ครั้งต่อปี และจัดต่อเนื่องกันทุกปี โดยจัดมาไม่ต่ำกว่า 10 ปี

โครงการวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ฮอนภายใต้
เครือข่ายความร่วมมือโดย รศ. ดร. วีระพล ทองมา คณะพัฒนาการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยแม่โจ้
ได้รับการสนับสนุนงบประมาณวิจัยปี 2553 จากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.)

1.3 ความงดงามทางศิลปวัฒนธรรม

- ☐ 1. มีความงดงาม ประทับใจ น้อยที่สุด
- ☐ 2. มีความงดงาม ประทับใจ น้อย
- ☐ 3. มีความงดงาม ประทับใจ ปานกลาง
- ☐ 4. มีความงดงาม ประทับใจ มาก
- ☐ 5. มีความงดงาม ประทับใจ มากที่สุด

1.4 ความสามารถในการสืบทอดภูมิปัญญาและองค์ความรู้อย่างต่อเนื่อง

- ☐ 1. เป็นภูมิปัญญาและองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นใหม่
- ☐ 2. เป็นภูมิปัญญาและองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นมาไม่ถึง 20 ปี
- ☐ 3. เป็นภูมิปัญญาและองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นระหว่าง 21 - 30 ปี
- ☐ 4. เป็นภูมิปัญญาและองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นระหว่าง 31 - 40 ปี
- ☐ 5. เป็นภูมิปัญญาและองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นนานกว่า 40 ปี

1.5 ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณีที่สืบทอดได้

- ☐ 1. เกิดขึ้นน้อยกว่า 20 ปี
- ☐ 2. เกิดขึ้นระหว่าง 20 - 30 ปี
- ☐ 3. เกิดขึ้นระหว่าง 31 - 40 ปี
- ☐ 4. เกิดขึ้นระหว่าง 41 - 50 ปี
- ☐ 5. เกิดขึ้นนานกว่า 50 ปี

1.6 ความผูกพันต่อท้องถิ่น

- ☐ 1. มีความสัมพันธ์กับชุมชนน้อยมาก โดยชุมชนไม่ค่อยให้ความสนใจในสิ่งดังกล่าว
- ☐ 2. มีความสัมพันธ์กับชุมชนน้อย มีเพียงบางส่วนให้ความสนใจ
- ☐ 3. มีความสัมพันธ์กับชุมชนปานกลาง โดยชุมชนมีการจัดงานหรือพิธีการต่าง ๆ เป็นประจำทุกปี
- ☐ 4. มีความสัมพันธ์กับชุมชนสูง โดยมีการจัดงานหรือพิธีการต่าง ๆ เป็นประจำทุกปี และมีชุมชนใกล้เคียงเข้าร่วมงานด้วย
- ☐ 5. มีความสัมพันธ์กับทางชุมชนสูงมาก โดยชุมชนมีการจัดงานหรือพิธีการเป็นประจำทุกปี และมีชื่อเสียงในระดับชาติ

1.7 ความเข้มแข็งในการรักษาเอกลักษณ์

- ☐ 1. มีการจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์วัฒนธรรมขนาดเล็ก 1 กลุ่มโดยชุมชน แต่การดำเนินงานยังไม่ชัดเจน
- ☐ 2. มีการจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์วัฒนธรรม 1 กลุ่มโดยชุมชน และมีการดำเนินงานที่ชัดเจน
- ☐ 3. มีการจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์วัฒนธรรม 2 - 3 กลุ่มโดยชุมชน และมีการดำเนินงานที่ชัดเจน
- ☐ 4. มีการจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์วัฒนธรรม 2 - 3 กลุ่มโดยชุมชน และมีการดำเนินงานที่ชัดเจน และมีการเชื่อมโยงเครือข่ายกันระหว่างกลุ่ม

โครงการวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่อนภายใต้
เครือข่ายความร่วมมือโดย รศ. ดร. วีระพล ทองมา คณะพัฒนาการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยแม่โจ้
ได้รับการสนับสนุนงบประมาณวิจัยปี 2553 จากสำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ (วช.)

- ☐ 5. มีการจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์วัฒนธรรม 2 - 3 กลุ่มโดยชุมชน และมีการดำเนินงานที่ชัดเจน และมีการเชื่อมโยงเครือข่ายกันระหว่างกลุ่ม และมีหน่วยงานภายนอกให้การสนับสนุน ด้านงบประมาณ บุคลากร และนโยบาย

2. ศักยภาพทางกายภาพและการจัดกิจกรรม

2.1 การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว

- ☐ 1. มีทางเข้าถึงได้แต่ไม่สะดวก
- ☐ 2. มีทางเข้าถึงได้สะดวก รถเดินได้ 2 ทาง แต่สามารถใช้ความเร็วได้ต่ำกว่า 30 กิโลเมตร/ชั่วโมง
- ☐ 3. มีทางเข้าถึงได้สะดวก รถเดินได้ 2 ทาง และสามารถใช้ความเร็วได้เกิน 30 กิโลเมตร/ชั่วโมง
- ☐ 4. มีทางเข้าถึงได้สะดวกด้วยรถยนต์นั่ง
- ☐ 5. มีทางเข้าถึงได้สะดวกด้วยรถยนต์ขนาดใหญ่ ได้แก่ รถโดยสารหรือรถทัศนจาร

2.2 ความปลอดภัยด้านการท่องเที่ยว

- ☐ 0. มีเหตุอันตรายบ่อยตลอดปี
- ☐ 1. มีเหตุอันตรายทุกปี แต่เกิดขึ้นในบางฤดูกาลหรือเพียงบางช่วงของปี
- ☐ 2. มีเหตุอันตราย 1 - 2 ครั้ง ต่อปี
- ☐ 3. มีเหตุอันตราย 1 - 2 ครั้ง ในรอบ 3 ปี
- ☐ 4. มีเหตุอันตราย 1 - 2 ครั้ง ในรอบ 5 ปี
- ☐ 5. มีเหตุอันตราย 1 - 2 ครั้ง ในรอบ 10 ปี หรือนานกว่า

2.3 ความหลากหลายของกิจกรรมการท่องเที่ยว

- ☐ 1. ไม่มีกิจกรรมอื่นนอกเหนือจากการเที่ยวชมแหล่งวัฒนธรรม
- ☐ 2. นอกเหนือจากการเที่ยวชมแหล่งวัฒนธรรม ยังมีกิจกรรมการท่องเที่ยวชนิดอื่นภายในแหล่งวัฒนธรรม 1 - 2 ประเภท
- ☐ 3. นอกเหนือจากการเที่ยวชมแหล่งวัฒนธรรม ยังมีกิจกรรมการท่องเที่ยวชนิดอื่นภายในแหล่งวัฒนธรรม 1 - 2 ประเภท และบริเวณใกล้เคียงมีแหล่งท่องเที่ยวประเภทอื่น
- ☐ 4. นอกเหนือจากการเที่ยวชมแหล่งวัฒนธรรม ยังมีกิจกรรมการท่องเที่ยวชนิดอื่นภายในแหล่งวัฒนธรรมมากกว่า 2 ประเภท
- ☐ 5. นอกเหนือจากการเที่ยวชมแหล่งวัฒนธรรม ยังมีกิจกรรมการท่องเที่ยวชนิดอื่นภายในแหล่งวัฒนธรรมมากกว่า 2 ประเภท และบริเวณใกล้เคียงมีแหล่งท่องเที่ยวประเภทอื่น

โครงการวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่องภายใต้เครือข่ายความร่วมมือโดย รศ. ดร. วีระพล ทองมา คณะพัฒนาการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ได้รับการสนับสนุนงบประมาณวิจัยปี 2553 จากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.)

ข. ศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว

1. ศักยภาพในการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน ได้แก่ น้ำ ไฟ ถนน ที่พัก ฯลฯ เพื่อการท่องเที่ยวในปัจจุบัน และข้อจำกัดในการพัฒนาต่อไปในอนาคต

- ☐ 1. ยังไม่มีการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน และมีข้อจำกัดสูงในการพัฒนาต่อไปในอนาคต
- ☐ 2. มีการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานซึ่งสามารถรองรับนักท่องเที่ยวในปัจจุบันได้เป็นบางช่วงเวลา และมีข้อจำกัดสูงในการพัฒนาต่อไปในอนาคต
- ☐ 3. มีการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานซึ่งสามารถรองรับนักท่องเที่ยวในปัจจุบันได้ปานกลาง แต่มีข้อจำกัดบางประการในการพัฒนาต่อไปในอนาคต
- ☐ 4. แหล่งท่องเที่ยวมีการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานซึ่งสามารถรองรับนักท่องเที่ยวในปัจจุบันได้ดี แต่มีข้อจำกัดบางประการในการพัฒนาต่อไปในอนาคต
- ☐ 5. แหล่งท่องเที่ยวมีการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานซึ่งสามารถรองรับนักท่องเที่ยวในปัจจุบันได้อย่างสะดวกสบาย และยังสามารถพัฒนาต่อไปได้อีก

2. ศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวจากปัจจัยภายนอก

- ☐ 1. มีการจัดตั้งกลุ่มโดยชุมชน เพื่อกำหนดนโยบาย วางแนวทางการจัดการการท่องเที่ยว แต่ยังไม่สัมฤทธิ์ผลที่ชัดเจน
- ☐ 2. มีกลุ่มองค์กรท้องถิ่นให้การสนับสนุนและจัดการด้านนโยบาย งบประมาณ และบุคลากรสำหรับพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว
- ☐ 3. มีหน่วยงาน กลุ่มองค์กรท้องถิ่น และภาคเอกชนให้การสนับสนุนและให้คำปรึกษาด้านนโยบาย งบประมาณ และบุคลากรสำหรับพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว
- ☐ 4. มีหน่วยงานภาครัฐให้การสนับสนุนและจัดการด้านนโยบาย งบประมาณ และบุคลากรในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว
- ☐ 5. มีหน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรท้องถิ่น ร่วมกันให้การสนับสนุนและจัดการด้านนโยบาย งบประมาณ และบุคลากรในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

ค. ศักยภาพด้านการบริหารจัดการ

1. การจัดการด้านการอนุรักษ์สถานที่ท่องเที่ยวภายในชุมชน

1.1 การจัดการด้านการรักษาสภาพและฟื้นฟูสถานที่ท่องเที่ยวภายในชุมชน

- ☐ 1. มีการดูแลรักษาน้อยมาก
- ☐ 2. มีการดูแลรักษาน้อย
- ☐ 3. มีการดูแลรักษาปานกลาง
- ☐ 4. มีการดูแลรักษาดี
- ☐ 5. มีการดูแลรักษาดีมาก

โครงการวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่องนภายได้
เครือข่ายความร่วมมือโดย รศ. ดร. วีระพล ทองมา คณะพัฒนาการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยแม่โจ้
ได้รับการสนับสนุนงบประมาณวิจัยปี 2553 จากสำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ (วช.)

1.2 การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ภายในชุมชน โดยพิจารณาจากดัชนี 3 ด้านคือ

ก. การกำหนดเขตการใช้ประโยชน์พื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว เช่น มีการแบ่งเขตพื้นที่ภายในชุมชน มีการตกแต่งและจัดภูมิทัศน์ภายในชุมชนเป็นต้น

ข. การกำหนดช่วงเวลาในการเข้าชมกิจกรรมของชุมชนตามช่วงเวลาของวัน และ/หรือ

ฤดูกาล

ค. การจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวให้พอเหมาะกับศักยภาพของชุมชนและการบริการ

- ☐ 0. ไม่มีการจัดการในข้อ ก ข และ ค
- ☐ 1. มีการจัดการในข้อ ก ข และ ค น้อยมากและไม่เป็นระบบ
- ☐ 2. มีการจัดการในข้อ ก ข และ ค โดยมีระเบียบการปฏิบัติเป็นหลักฐานอยู่บ้าง แต่การปฏิบัติมีข้อบกพร่อง
- ☐ 3. มีการจัดการเป็นระบบหรือได้มาตรฐาน 1 ข้อ
- ☐ 4. มีการจัดการเป็นระบบหรือได้มาตรฐาน 2 ข้อ
- ☐ 5. มีการจัดการเป็นระบบหรือได้มาตรฐานครบ 3 ข้อ

1.3 การจัดการด้านการติดตามและการประเมินการเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากการท่องเที่ยว

- ☐ 0. ไม่มีแผนการดำเนินงาน
- ☐ 1. มีแผนการดำเนินงาน แต่ไม่มีการติดตามวิเคราะห์ผล
- ☐ 2. มีแผนการดำเนินงาน และมีการเก็บข้อมูลการเปลี่ยนแปลงตามแผนการดำเนินงาน แต่ไม่มีการดำเนินการอื่น ๆ
- ☐ 3. มีแผนการดำเนินงาน มีการเก็บข้อมูลการเปลี่ยนแปลงของตามแผนการดำเนินงาน และมีการวิเคราะห์ประเมินผล
- ☐ 4. มีแผนการดำเนินงาน มีการเก็บข้อมูลการเปลี่ยนแปลงของตามแผนการดำเนินงาน มีการวิเคราะห์ประเมินผล และมีการปรับปรุงและแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการท่องเที่ยว
- ☐ 5. มีแผนการดำเนินงาน มีการเก็บข้อมูลการเปลี่ยนแปลงของตามแผนการดำเนินงาน มีการวิเคราะห์ประเมินผล และมีการปรับปรุงและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น และมีการปฏิบัติอย่างต่อเนื่องทุกปี

โครงการวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่จอนภายใต้เครือข่ายความร่วมมือโดย รศ. ดร. วีระพล ทองมา คณะพัฒนาการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ได้รับการสนับสนุนงบประมาณวิจัยปี 2553 จากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.)

2. การจัดการด้านการท่องเที่ยว

2.1 การจัดการด้านการบริหารและสาธารณูปโภคแก่นักท่องเที่ยว

ดัชนี	คุณสมบัติที่ปรากฏ		
	ไม่มี (0)	มี แต่ไม่มีประสิทธิภาพ (0.5)	ดี (1)
- มีจำนวนบุคลากรด้านการบริการเพียงพอต่อการให้บริการนักท่องเที่ยว - มีระบบเตือนภัย และระบบรักษาความปลอดภัยแก่ชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว - มีการจัดการด้านสิ่งก่อสร้างและสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานเพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว และต้องมีความเหมาะสมกลมกลืนกับสภาพพื้นที่ - มีการจัดการด้านอาหารและโภชนาการ ที่พอเพียงและถูกสุขลักษณะ - มีการจัดการด้านที่พักสำหรับนักท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม เช่น มีการออกแบบและใช้วัสดุก่อสร้างที่กลมกลืนกับสภาพแวดล้อม ประหยัดพลังงาน และมีระบบกำจัดของเสียที่ได้มาตรฐาน			

2.2 การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว

ดัชนี	คุณสมบัติที่ปรากฏ		
	ไม่มี (0)	มี แต่ไม่มีประสิทธิภาพ (0.5)	ดี (1)
- กิจกรรมการท่องเที่ยวไม่มีผลกระทบต่อพื้นที่สงวนและพื้นที่อนุรักษ์ของแหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ - กิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นที่ยอมรับของคนในท้องถิ่น ไม่รบกวนความสงบสุขของคนส่วนใหญ่ในพื้นที่ และไม่ขัดต่อกฎหมาย ศีลธรรมอันดี หรือวัฒนธรรมของชาติ - มีการศึกษา วิจัยสภาพแวดล้อมของพื้นที่ และนำข้อมูลที่ได้มาวางแผนทาง ที่ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อแหล่งวัฒนธรรม - มีการศึกษา วิจัยเกี่ยวกับวัฒนธรรมในท้องถิ่น และนำข้อมูลมาวางแผนทางการดำเนินการท่องเที่ยวที่ไม่เปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต ประเพณีของคนในท้องถิ่น - กิจกรรมการท่องเที่ยวไม่ส่งผลให้แหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์เกิดความเสื่อมโทรม เช่น ไม่ทำให้เกิดปริมาณขยะ และของเสียที่ขัดต่อทัศนียภาพ			

โครงการวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่องภายใต้
เครือข่ายความร่วมมือโดย รศ. ดร. วีระพล ทองมา คณะพัฒนาการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยแม่โจ้
ได้รับการสนับสนุนงบประมาณวิจัยปี 2553 จากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.)

2.3 การจัดการด้านการให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึก

ดัชนี	คุณสมบัติที่ปรากฏ		
	ไม่มี (0)	มี แต่ไม่มีประสิทธิภาพ (0.5)	ดี (1)
- มีศูนย์บริการหรือมีการกำหนดพื้นที่เพื่อเป็นศูนย์บริการอย่างชัดเจนและมีเจ้าหน้าที่ประจำ - มีบุคลากรที่มีความรู้เรื่องวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ให้บริการด้านความรู้แก่นักท่องเที่ยว และชุมชนโดยรอบ - มีการจัดเส้นทางศึกษาแหล่งวัฒนธรรม และป้ายสื่อความหมายบนเส้นทาง เพื่อให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว - มีการจัดอบรมเจ้าหน้าที่ ผู้ประกอบการ และชุมชนเกี่ยวกับคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวและการอนุรักษ์เป็นระยะ ๆ ตามความเหมาะสม - มีสื่อหลากหลายประเภทในการให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว เช่น แผ่นพับ โปสเตอร์ นิทรรศการ และภาษาที่ใช้สื่อมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ			

2.4 ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว

ดัชนี	คุณสมบัติที่ปรากฏ		
	ไม่มี (0)	มี แต่ไม่มีประสิทธิภาพ (0.5)	ดี (1)
- ชุมชนท้องถิ่นเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น การนำเที่ยว การให้บริการต่าง ๆ - ชุมชนได้รับข้อมูลข่าวสารและมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นต่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่นของตน - ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการวางแผนหรือบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว - ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการวางแผนหรือบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว - มีการก่อตั้งองค์กรหรือโครงการอนุรักษ์ต่าง ๆ ที่เกิดจากท้องถิ่น ซึ่งมีบทบาทหลักต่อการจัดการการท่องเที่ยว			

โครงการวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่องภายใต้เครือข่ายความร่วมมือโดย รศ. ดร. วีระพล ทองมา คณะพัฒนาการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ได้รับการสนับสนุนงบประมาณวิจัยปี 2553 จากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.)

2.5 ชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว

ดัชนี	คุณสมบัติที่ปรากฏ		
	ไม่มี (0)	มี แต่ไม่มีประสิทธิภาพ (0.5)	ดี (1)
● ชุมชนมีรายได้หรือเงินเดือนจากการถูกจ้างงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ● ชุมชนมีรายได้จากการนำเที่ยวและให้บริการในกิจกรรมการท่องเที่ยว ● ชุมชนมีรายได้จากการขายอาหารและสินค้าพื้นเมือง ● ชุมชนมีรายได้จากการให้บริการด้านที่พัก เช่น การจัดโฮมสเตย์ ● ชุมชนมีรายได้จากการแสดงศิลปะพื้นเมือง			

โครงการวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่อนภายใต้
 เครือข่ายความร่วมมือโดย รศ. ดร. วีระพล ทองมา คณะพัฒนาการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยแม่โจ้
 ได้รับการสนับสนุนงบประมาณวิจัยปี 2553 จากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.)

เครื่องมือ ชุดที่ 3

แบบวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอก (SWOT Analysis)
ของชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่จอน เพื่อพัฒนาไปสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิง
วัฒนธรรม

ส่วนที่ 1 ลักษณะส่วนบุคคล สังคม และเศรษฐกิจของผู้ให้ข้อมูล

1. เพศ (1) ชาย (2) หญิง

2. อายุ ปี (เกิน 6 เดือนให้นับเป็น 1 ปี)

3. การศึกษา

(1) ประถมศึกษา	(2) มัธยมศึกษาตอนต้น
(3) มัธยมศึกษาตอนปลาย / ปวช	(4) อนุปริญญา / ปวส
(5) ปริญญาตรี	(6) ปริญญาโท
(7) อื่น ๆ โปรดระบุ	

4. อาชีพหลัก

..... (1) เกษตรกรรม	 (2) ข้าราชการการเมืองในท้องถิ่น
..... (3) รับจ้าง	 (4) ข้าราชการ
..... (5) ค้าขาย	 (6) ธุรกิจส่วนตัว

โครงการวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่จอน
ภายใต้เครือข่ายความร่วมมือโดย รศ. ดร. วีระพล ทองมา คณะพัฒนาการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัย
แม่โจ้ ได้รับการสนับสนุนงบประมาณวิจัยปี 2553 จากสำนักงานคณะกรรมการวิจัย
แห่งชาติ (วช.)

ส่วนที่ 2 การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอก (SWOT Analysis) ของชุมชนเพื่อพัฒนาไปสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

แบบประเมินนี้ ใช้ประกอบการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอก (internal and external environmental analysis) ของชุมชน ในการที่จะพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วยสมาชิกในชุมชนตัวอย่างที่ผ่านการคัดเลือกจากการประเมินศักยภาพทรัพยากรการท่องเที่ยว โดยประกอบด้วย 4 ชุมชน (5 คนเผ่า) คือ 1) ชนเผ่าไทยใหญ่ 2) ชนเผ่าอัวเมี่ยน 3) ชนเผ่าปกาเกอะญอ 4) ชนเผ่าลาหู่แดง และ 5) คนไทยพื้นราบ ชุมชนละประมาณ 30 ราย โดยมีประเด็นของการวิเคราะห์ใน 4 ด้านตามแบบประเมิน คือ

ด้านวัฒนธรรมทางแนวคิด (ความเชื่อและค่านิยม)

การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน (internal environmental analysis)	จุดแข็ง (เด่น) ของชุมชน - - - - -	จุดอ่อน (ด้อย) ของชุมชน - - - - -
การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอก (external environmental analysis)	โอกาสในการพัฒนาของชุมชน - - - - -	อุปสรรคในการพัฒนาของชุมชน - - - - -

ด้านวัฒนธรรมบรรทัดฐาน (อาชีพและวิถีชีวิตประจำวัน)

การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน (internal environmental analysis)	จุดแข็ง (เด่น) ของชุมชน - - - - - -	จุดอ่อน (ด้อย) ของชุมชน - - - - - -
การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอก (external environmental analysis)	โอกาสในการพัฒนาของชุมชน - - - - - -	อุปสรรคในการพัฒนาของชุมชน - - - - - -

ด้านวัฒนธรรมบรรทัดฐาน (อาหารและพืชสมุนไพร)

การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน (internal environmental analysis)	จุดแข็ง (เด่น) ของชุมชน - - - - - -	จุดอ่อน (ด้อย) ของชุมชน - - - - - -
การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอก (external environmental analysis)	โอกาสในการพัฒนาของชุมชน - - - - - -	อุปสรรคในการพัฒนาของชุมชน - - - - - -

ด้านวัฒนธรรมทางวัตถุ (ศิลปะและหัตถกรรม)

การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน (internal environmental analysis)	จุดแข็ง (เด่น) ของชุมชน - - - - -	จุดอ่อน (ด้อย) ของชุมชน - - - - -
การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอก (external environmental analysis)	โอกาสในการพัฒนาของชุมชน - - - - -	อุปสรรคในการพัฒนาของชุมชน - - - - -

ส่วนที่ 3 รายละเอียดหรือจุดเด่นทางด้านวัฒนธรรมที่ชุมชนหรือชนเผ่าของท่านคิดว่าสามารถพัฒนาให้เป็นจุดขาย และดึงดูดใจนักท่องเที่ยวมีอะไรบ้าง (ผู้สัมภาษณ์พยายามค้นหาประเด็นหรือกิจกรรมทางด้านวัฒนธรรมทั้ง 4 ด้านที่กำหนดไว้ แล้วให้ประชาชนพิจารณาในกิจกรรมที่เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อย่างน้อย 3 ประเด็นต่อ 1 ด้าน)

1. ด้านวัฒนธรรมทางแนวคิด (ความเชื่อและค่านิยม)
 - 1.1
 - 1.2
 - 1.3
2. ด้านวัฒนธรรมบรรทัดฐาน (อาชีพและวิถีชีวิตประจำวัน)
 - 2.1
 - 2.2
 - 2.3

โครงการวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่แอน
ภายใต้เครือข่ายความร่วมมือโดย รศ. ดร. วีระพล ทองมา คณะพัฒนาการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัย
แม่โจ้ ได้รับการสนับสนุนงบประมาณวิจัยปี 2553 จากสำนักงานคณะกรรมการวิจัย
แห่งชาติ (วช.)

3. ด้านวัฒนธรรมบรรทัดฐาน (อาหารและพืชสมุนไพร)

3.1

3.2

3.3

4. ด้านวัฒนธรรมทางวัตถุ (ศิลปะและหัตถกรรม)

4.1

4.2

4.3

ส่วนที่ 4 การประเมินศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

4.1 ศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว

ด้านคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม

ด้านคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรมนั้น ประชาชนในชุมชน/ หรือชนเผ่าท่านคิดว่า วัฒนธรรมภายในชุมชนเป็นเช่นไรในประเด็นดังต่อไปนี้

1) ความเป็นเอกลักษณ์ด้านวิถีชีวิต ภูมิปัญญา หรือองค์ความรู้ในระดับใด.....

.....

2) ท่านคิดว่า วัฒนธรรมและประเพณีต่าง ๆ ภายในชุมชน ได้สืบสานกันมาในระยะเวลาประมาณ.....ปี

3) ท่านคิดว่า ประเพณี หรือวัฒนธรรมภายในชุมชน จะช่วยทำให้นักท่องเที่ยวประทับใจหรือไม่ อย่างไร.....

.....

4) ปัจจุบันนี้ ประเพณีและวัฒนธรรมภายในชุมชนช่วยสร้างความเป็นเอกลักษณ์ หรือตัวตนของชนเผ่าของท่านหรือไม่อย่างไร.....

.....

5) ชุมชนได้มีการจัดตั้งกลุ่มเพื่อการอนุรักษ์ หรือรักษาเอกลักษณ์ทางด้านวัฒนธรรมชนเผ่า หรือไม่ อย่างไร.....

.....

ด้านกายภาพและการจัดกิจกรรม

1) ท่านคิดว่า การเดินทางเข้าสู่ชุมชนที่เป็นชนเผ่าของท่านสะดวกและปลอดภัยกว่าชุมชนอื่นที่เป็นชนเผ่าเดียวกันหรือไม่ อย่างไร.....

.....

โครงการวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ฮ่องสอน
ภายใต้เครือข่ายความร่วมมือโดย รศ. ดร. วีระพล ทองมา คณะพัฒนาการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัย
แม่โจ้ ได้รับการสนับสนุนงบประมาณวิจัยปี 2553 จากสำนักงานคณะกรรมการวิจัย
แห่งชาติ (วช.)

2) ชุมชนท่านมีกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่สามารถพัฒนาให้เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่หลากหลายกว่าชุมชนอื่นในพื้นที่ใกล้เคียง เช่นไรบ้าง.....

4.2 ศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว

1) ปัจจุบัน สภาพของสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน ได้แก่ น้ำ ไฟ ถนน ที่พัก ฯลฯ ภายในชุมชน สำหรับบริการให้กับนักท่องเที่ยว เป็นเช่นไร.....

2)ชุมชนท่านมีกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่สามารถพัฒนาให้เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่หลากหลายกว่าชุมชนอื่นในพื้นที่ใกล้เคียง เช่นไรบ้าง.....

4.3 ศักยภาพด้านการบริหารจัดการ

ก. การจัดการด้านการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว

1) ท่านเห็นว่า ภายในชุมชนมีการรักษาสภาพและฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยว หรือไม่อย่างไร.....

2) ท่านเห็นว่า การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ภายในชุมชน เป็นเช่นไร โดยเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับการแบ่งเขตพื้นที่ การกำหนดระยะเวลาเข้าใช้พื้นที่หรือแม้แต่จำนวนผู้เข้าใช้ประโยชน์ในพื้นที่.....

3) ภายในชุมชนของท่าน มีการเตรียมการประเมินผลการเปลี่ยนแปลง ซึ่งอาจเนื่องมาจากกิจกรรมการท่องเที่ยวหรือไม่ อย่างไร.....

ข. การจัดการด้านการท่องเที่ยว

1) ชุมชนท่านมีการจัดการการบริหารและการสาธารณูปโภคสำหรับนักท่องเที่ยวในประเด็นต่อไปนี้ เช่นไร

1.1) จำนวนบุคลากรด้านการบริการมีเพียงพอหรือไม่ และมีคุณภาพเช่นไร.....

1.2) การเตือนภัย และระบบรักษาความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว.....

1.3) การจัดการด้านสิ่งก่อสร้าง และสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานเพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวเป็นเช่นไร มีความเหมาะสมและกลมกลืนกับสภาพพื้นที่ภายในชุมชนหรือไม่.....

1.4) การจัดการด้านอาหารและโภชนาการ เป็นเช่นไร.....

.....

1.5) การจัดการด้านที่พักสำหรับนักท่องเที่ยวเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร.....

.....

2) การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว

2.1) กิจกรรมการท่องเที่ยวมีผลกระทบต่อพื้นที่อนุรักษ์หรือวัฒนธรรมของชุมชนหรือไม่ อย่างไร.....

.....

2.2) คนส่วนใหญ่ภายในชุมชนเห็นด้วยหรือยอมรับกิจกรรมการท่องเที่ยวภายในชุมชนหรือไม่.....

.....

2.3) ก่อนที่จะมีการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในชุมชน ได้มีนักวิจัยหรือนักวิชาการมาสำรวจข้อมูล แล้วนำมาวางแผนเพื่อการรองรับนักท่องเที่ยวที่อาจจะได้ทำลายหรือมีผลกระทบต่อความเป็นอยู่และสิ่งแวดล้อมภายในชุมชนหรือไม่ อย่างไร.....

.....

2.4) กิจกรรมด้านการท่องเที่ยวนั้น ประชาชนภายในชุมชนได้ร่วมกันวางแผนในการจัดการขยะหรือสิ่งปฏิกูลต่าง ๆ ภายในชุมชนหรือไม่ อย่างไร.....

.....

3) การจัดการด้านการให้ความรู้ และการสร้างจิตสำนึก

3.1) ชุมชนได้มีการกำหนดพื้นที่ หรือสถานที่ให้เป็นศูนย์บริการ อย่างชัดเจนหรือไม่ อย่างไร.....

.....

3.2) ท่านเห็นว่า ภายในชุมชนมีบุคคลที่สามารถเข้าใจ และอธิบายเกี่ยวกับวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ของชุมชน/ ชนเผ่า หรือไม่.....

.....

3.3) ชุมชนมีแผนร่วมกันในการจัดทำป้ายสื่อความหมาย หรือแผนที่บอกเส้นทางภายในชุมชนหรือไม่.....

.....

โครงการวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ฮ่อง
ภายใต้เครือข่ายความร่วมมือโดย รศ. ดร. วีระพล ทองมา คณะพัฒนาการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัย
แม่โจ้ ได้รับการสนับสนุนงบประมาณวิจัยปี 2553 จากสำนักงานคณะกรรมการวิจัย
แห่งชาติ (วช.)

3.4) ชุมชนได้มีการฝึกอบรมประชาชนผู้ประกอบการ หรือแม้แต่เจ้าหน้าที่ทั้งภาครัฐและเอกชน หรือประชาชนเกี่ยวกับการมองเห็นคุณค่า และอนุรักษ์ทรัพยากรทางวัฒนธรรมของชุมชนหรือไม่.....

.....

3.5) ชุมชนได้มีแผนร่วมกันในการจัดทำสื่อเกี่ยวกับวัฒนธรรมชุมชนให้กับบุคคลทั่วไปได้เรียนรู้หรือไม่ อย่างไร.....

.....

4) การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว

4.1) ประชาชนภายในชุมชนของท่าน ได้มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างไร.....

.....

4.2) ประชาชนส่วนใหญ่ของชุมชน ได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นต่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวหรือไม่ อย่างไร.....

.....

4.3) ท่านคิดว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการวางแผน หรือบริหารจัดการชุมชน ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมหรือไม่.....

.....

4.4) ประชาชนส่วนใหญ่ภายในชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการวางแผนการท่องเที่ยว อย่างไร.....

.....

4.5) ชุมชนท่านได้มีการจัดตั้งกลุ่ม หรือชมรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมหรือไม่ อย่างไร.....

.....

5) การมีรายได้ของชุมชนจากกิจกรรมการท่องเที่ยว

5.1) ท่านเห็นว่า กิจกรรมการท่องเที่ยวจะช่วยให้ประชาชนมีรายได้หรือไม่ และมีรายได้อย่างไร.....

.....

5.2) กิจกรรมใดที่ท่านคิดว่าจะช่วยให้ประชาชนส่วนใหญ่มีรายได้จากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม.....

.....

เครื่องมือ ชุดที่ 4

การสร้างแผนกลยุทธ์ของชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบน
พื้นฐานแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล

1. เพศ (1) ชาย (2) หญิง

2. อายุ ปี (เกิน 6 เดือนให้นับเป็น 1 ปี)

3. การศึกษา

(1) ประถมศึกษา	(2) มัธยมศึกษาตอนต้น
(3) มัธยมศึกษาตอนปลาย / ปวช	(4) อนุปริญญา / ปวส
(5) ปริญญาตรี	(6) ปริญญาโท
(7) อื่น ๆ โปรดระบุ	

.....

4. อาชีพหลัก

(1) เกษตรกรรม	(2) ข้าราชการการเมืองในท้องถิ่น
(3) รับจ้าง	(4) ข้าราชการ
(5) ค้าขาย	(6) ธุรกิจส่วนตัว

โครงการวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่อน
ภายใต้เครือข่ายความร่วมมือโดย รศ. ดร. วีระพล ทองมา คณะพัฒนาการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัย
แม่โจ้ ได้รับการสนับสนุนงบประมาณวิจัยปี 2553 จากสำนักงานคณะกรรมการวิจัย
แห่งชาติ (วช.)

ส่วนที่ 2 การสร้างแผนกลยุทธ์ของชุมชนหรือชมรม

.....

การสร้างแผนกลยุทธ์ของชุมชนเป็นการเปิดโอกาสให้ชุมชนได้มองเห็นตัวตนอย่างแท้จริง โดยเฉพาะจากการกำหนดตำแหน่งทางกลยุทธ์ซึ่งได้จากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอก (SWOT Analysis) ผสมกับการนำเอาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้วยการพึ่งตนเองโดยอาศัยทุนต่าง ๆ ที่มีอยู่ภายในชุมชน ซึ่งประกอบด้วยทุนทางสังคม ทุนทางทรัพยากร สิ่งแวดล้อมและทุนทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญ รวมทั้งความพอประมาณความมีเหตุมีผล และมีภูมิคุ้มกันตลอดจนการคำนึงถึงหลักการของการเรียนรู้ที่ทันต่อการเปลี่ยนแปลง ซึ่งได้แก่การรอบรู้ คุณธรรมและการกระทำด้วยความ پاکเพียร เป็นต้น

วิสัยทัศน์ของชมรมการท่องเที่ยว

.....

.....

.....

.....

ภารกิจของชมรมการท่องเที่ยว

.....

.....

.....

.....

วัตถุประสงค์ของชมรมการท่องเที่ยว

.....

.....

.....

.....

.....

โครงสร้างของชมรมการท่องเที่ยว

.....

.....

.....

.....

โครงการวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ฮ่องสอน
ภายใต้เครือข่ายความร่วมมือโดย รศ. ดร. วีระพล ทองมา คณะพัฒนาการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัย
แม่โจ้ ได้รับการสนับสนุนงบประมาณวิจัยปี 2553 จากสำนักงานคณะกรรมการวิจัย
แห่งชาติ (วช.)

กฎระเบียบ / ข้อบังคับของชมรมการท่องเที่ยว

.....

.....

.....

กลยุทธ์ แผนงาน และโครงการของชมรมการท่องเที่ยว

.....

.....

.....

.....

โปรแกรมและกิจกรรมการท่องเที่ยวของชมรมการท่องเที่ยวในชุมชน

.....

.....

.....

.....

โครงการวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่เงน
ภายใต้เครือข่ายความร่วมมือโดย รศ. ดร. วีระพล ทองมา คณะพัฒนาการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัย
แม่โจ้ ได้รับการสนับสนุนงบประมาณวิจัยปี 2553 จากสำนักงานคณะกรรมการวิจัย
แห่งชาติ (วช.)

เครื่องมือ ชุดที่ 5

ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยว
ของชมรมการท่องเที่ยว
(ชุมชนบ้านห้วยเตี๋)

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล

1. เพศ (1) ชาย (2) หญิง

2. อายุ ปี (เกิน 6 เดือนให้นับเป็น 1 ปี)

3. การศึกษา

(1) ประถมศึกษา	(2) มัธยมศึกษาตอนต้น
(3) มัธยมศึกษาตอนปลาย / ปวช	(4) อนุปริญญา / ปวส
(5) ปริญญาตรี	(6) ปริญญาโท
(7) อื่น ๆ โปรดระบุ	

.....

4. อาชีพหลัก

(1) เกษตรกรรม	(2) ข้าราชการการเมืองในท้องถิ่น
(3) รับจ้าง	(4) ข้าราชการ
(5) ค้าขาย	(6) ธุรกิจส่วนตัว

โครงการวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่จอน
ภายใต้เครือข่ายความร่วมมือโดย รศ. ดร. วีระพล ทองมา คณะพัฒนาการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัย
แม่โจ้ ได้รับการสนับสนุนงบประมาณวิจัยปี 2553 จากสำนักงานคณะกรรมการวิจัย
แห่งชาติ (วช.)

ส่วนที่ 2 ความพึงพอใจต่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของชมรมการท่องเที่ยวภายในชุมชน

คำชี้แจง : โปรดใส่เครื่องหมาย ✓ ลงในตารางให้ตรงกับความเป็นจริงและความคิดเห็นของท่าน โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

พึงพอใจมาก	4	คะแนน
พึงพอใจน้อย	3	คะแนน
ไม่พึงพอใจน้อย	2	คะแนน
ไม่พึงพอใจมาก	1	คะแนน

การจัดกิจกรรมนันทนาการ เกณฑ์การประเมิน / ดัชนี	ระดับความคิดเห็น			
	พึง พอใจ มาก (4)	พึง พอใจ น้อย (3)	ไม่ พึงพอ ใจน้อย (2)	ไม่ พึงพอ ใจ มาก (1)
ก. กิจกรรมบ้านพักโฮมสเตย์				
1. ที่พัก				
1.1 โครงสร้างบ้านพักมีความมั่นคง				
1.2 บ้านพักมีอากาศถ่ายเทได้สะดวกและแสงสว่างส่องเข้าถึง ไม่มีกลิ่นอับ และมีหลังคาที่สามารถกันน้ำฝนได้				
1.3 มีที่นอนที่สบายตามสภาพชุมชนและเครื่องนอนที่สะอาด				
1.4 มีห้องอาบน้ำและส้วมที่สะอาด				
1.5 มีการเปลี่ยนผ้าปูที่นอนและอุปกรณ์สำหรับการนอนทุกครั้งเมื่อนักท่องเที่ยวเข้ามาพัก				
1.6 มีการกำจัดแมลงที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพอยู่เสมอโดยใช้ภูมิปัญญาชาวบ้าน				

โครงการวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่จอน
ภายใต้เครือข่ายความร่วมมือโดย รศ. ดร. วีระพล ทองมา คณะพัฒนาการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัย
แม่โจ้ ได้รับการสนับสนุนงบประมาณวิจัยปี 2553 จากสำนักงานคณะกรรมการวิจัย
แห่งชาติ (วช.)

การจัดกิจกรรมนันทนาการ เกณฑ์การประเมิน / ดัชนี	ระดับความคิดเห็น			
	พึง พอใจ มาก (4)	พึง พอใจ น้อย (3)	ไม่ พึงพอ ใจน้อย (2)	ไม่ พึงพอ ใจ มาก (1)
2. อาหารและโภชนาการ				
2.1 มีอาหารปรุงมาอย่างดี				
2.2 ภาชนะที่ใช้สะอาดและปลอดภัย				
2.3 ครวอยู่ในสภาพที่สะอาดและไม่มีกลิ่น				
2.4 อุปกรณ์ที่ใช้ในครัวสะอาดถูกสุขลักษณะ				
2.5 มีน้ำดื่มและน้ำใช้ที่สะอาด				
2.6 มีร้านอาหารในชุมชน				
3. ความปลอดภัย				
3.1 มีการจัดเวรยามดูแลความปลอดภัย				
3.2 มีเครื่องมือและวิธีการสื่อสารกับเจ้าหน้าที่เมื่อเกิดเหตุร้ายหรือกรณี นักท่องเที่ยวเจ็บป่วย				
3.3 มีการเตรียมพร้อมเกี่ยวกับการปฐมพยาบาลเบื้องต้น				
3.4 มีการตกแต่งนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการเก็บรักษาทรัพย์สินและเตรียม ความพร้อมเกี่ยวกับยาในกรณีที่นักท่องเที่ยวมีโรคประจำตัว				
4. การจัดการ				
4.1 มีการรวมกลุ่มของชาวบ้านจัดการในรูปของชมรมหรือสหกรณ์				
4.2 มีคณะกรรมการบริหารโครงการ				
4.3 มีระบบการจองล่วงหน้าและลงทะเบียนเพื่อทราบข้อมูลเกี่ยวกับ นักท่องเที่ยว				
4.4 มีรายละเอียดเกี่ยวกับค่าธรรมเนียมและบริการต่าง ๆ ให้นักท่องเที่ยว ทราบชัดเจน				
4.5 มีข้อมูลกิจกรรมท่องเที่ยวอย่างละเอียดให้นักท่องเที่ยวเลือก				

โครงการวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ฮอน
ภายใต้เครือข่ายความร่วมมือโดย รศ. ดร. วีระพล ทองมา คณะพัฒนาการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัย
แม่โจ้ ได้รับการสนับสนุนงบประมาณวิจัยปี 2553 จากสำนักงานคณะกรรมการวิจัย
แห่งชาติ (วช.)

การจัดกิจกรรมนันทนาการ เกณฑ์การประเมิน / ดัชนี	ระดับความคิดเห็น			
	พึง พอใจ มาก (4)	พึง พอใจ น้อย (3)	ไม่ พึงพอ ใจน้อย (2)	ไม่ พึงพอ ใจมาก (1)
5. กิจกรรมท่องเที่ยว				
5.1 มีกิจกรรมท่องเที่ยวต่าง ๆ ซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของคนในชุมชน				
5.2 มีกิจกรรมฝึกหัดศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านต่าง ๆ				
5.3 มีกิจกรรมต้อนรับตามประเพณีของท้องถิ่น				
6. สภาพแวดล้อม				
6.1 มีแหล่งท่องเที่ยวประเภทใดประเภทหนึ่งหรือหลายประเภทเช่นแหล่งโบราณคดี โบราณสถาน แหล่งท่องเที่ยวทางการเกษตร เป็นต้น				
6.2 มีการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมทั้งที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวและชุมชนอยู่เสมอ				
6.3 มีสถานพยาบาล ไพรชนีย์ ธนาคารอยู่ไม่ไกลเกินไป				
7. มูลค่าเพิ่ม				
7.1 มีร้านขายของที่ระลึก				
7.2 มีผลิตภัณฑ์โดยชาวบ้านและใช้วัตถุดิบในท้องถิ่นผลิต				
7.3 มีโอกาสได้เผยแพร่วัฒนธรรมของชุมชน				
8. การส่งเสริมการตลาด				
8.1 มีคู่มือหรือเอกสารเผยแพร่การท่องเที่ยวเป็นของตนเองและเป็นข้อมูลจริง โดยคู่มือหรือเอกสารดังกล่าวมีรายละเอียดต่าง ๆ ครบถ้วน เช่นรายการกิจกรรมแหล่งท่องเที่ยว แผนที่เดินทาง				
8.2 มีการเผยแพร่ข้อมูลประชาสัมพันธ์				
8.3 มีรายชื่ออยู่ในคู่มือการท่องเที่ยวโฮมสเตย์ของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา				
ข. กิจกรรมล่องแพและเดินป่า				
1. ความปลอดภัย				
1.1 ในระหว่างการล่องแพน้ำไม่ไหลเชี่ยว และลิกจนเกินไป				
1.2 มีอุปกรณ์ป้องกันภัย เช่น เสื้อชูชีพ				
1.3 เส้นทางเดินป่าไม่มีความอันตราย				

โครงการวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่จอน
ภายใต้เครือข่ายความร่วมมือโดย รศ. ดร. วีระพล ทองมา คณะพัฒนาการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัย
แม่โจ้ ได้รับการสนับสนุนงบประมาณวิจัยปี 2553 จากสำนักงานคณะกรรมการวิจัย
แห่งชาติ (วช.)

การจัดกิจกรรมนันทนาการ เกณฑ์การประเมิน / ดัชนี	ระดับความคิดเห็น			
	พึง พอใจ มาก (4)	พึง พอใจ น้อย (3)	ไม่ พึงพอ ใจน้อย (2)	ไม่ พึงพอ ใจ มาก (1)
2. บุคลากร				
2.1 มีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้และการบรรยาย				
2.2 บุคลากรมีความรู้ความสามารถและเชี่ยวชาญในการล่องแพ				
2.3 บุคลากรมีความรู้ความสามารถและเชี่ยวชาญเส้นทางในการเดินป่า				
3. วัสดุ / อุปกรณ์				
3.1 ใช้วัสดุ / อุปกรณ์ที่หาได้ง่ายภายในท้องถิ่น				
3.2 มีความปลอดภัยในการใช้วัสดุอุปกรณ์				
3.3 วัสดุ / อุปกรณ์ มีความคงทนไม่แตกหักง่าย				
ค. กิจกรรมการแสดงวัฒนธรรมชนเผ่า				
1. การแต่งกาย				
1.1 การแต่งกายมีเอกลักษณ์ของชนเผ่า				
2. การแสดง				
2.1 การแสดงเป็นการแสดงที่แสดงถึงวิถีชีวิตของชนเผ่าและแสดงถึงเอกลักษณ์ของชนเผ่า				
3. นักแสดง				
3.1 นักแสดงมีความเชี่ยวชาญในการแสดงแต่ละชุด				
3.2 นักแสดงมีความพร้อมเพรียงกัน				
3.3 นักแสดงมีความเต็มใจในการถ่ายทอดวิถีชีวิตของชนเผ่าในรูปแบบการแสดง				
4. เวลา				
4.1 การแสดงแต่ละชุดเวลา มีความเหมาะสมกับการแสดง				

เครื่องมือ ชุดที่ 5

ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยว
ของชมรมการท่องเที่ยว
(ชุมชนบ้านต้นล้าน)

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล

1. เพศ (1) ชาย (2) หญิง

2. อายุ ปี (เกิน 6 เดือนให้นับเป็น 1 ปี)

3. การศึกษา

(1) ประถมศึกษา	(2) มัธยมศึกษาตอนต้น
(3) มัธยมศึกษาตอนปลาย / ปวช	(4) อนุปริญญา / ปวส
(5) ปริญญาตรี	(6) ปริญญาโท
(7) อื่น ๆ โปรดระบุ	

4. อาชีพหลัก

(1) เกษตรกรรม	(2) ข้าราชการการเมืองในท้องถิ่น
(3) รับจ้าง	(4) ข้าราชการ
(5) ค้าขาย	(6) ธุรกิจส่วนตัว

โครงการวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่มอง
ภายใต้เครือข่ายความร่วมมือโดย รศ. ดร. วีระพล ทองมา คณะพัฒนาการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัย
แม่โจ้ ได้รับการสนับสนุนงบประมาณวิจัยปี 2553 จากสำนักงานคณะกรรมการวิจัย
แห่งชาติ (วช.)

ส่วนที่ 2 ความพึงพอใจต่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของชมรมการท่องเที่ยวภายในชุมชน

คำชี้แจง : โปรดใส่เครื่องหมาย ✓ ลงในตารางให้ตรงกับความเป็นจริงและความคิดเห็นของท่าน โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

พึงพอใจมาก	4	คะแนน
พึงพอใจน้อย	3	คะแนน
ไม่พึงพอใจน้อย	2	คะแนน
ไม่พึงพอใจมาก	1	คะแนน

การจัดกิจกรรมนันทนาการ เกณฑ์การประเมิน / ดัชนี	ระดับความคิดเห็น			
	พึง พอใจ มาก (4)	พึง พอใจ น้อย (3)	ไม่ พึงพอ ใจน้อย (2)	ไม่ พึงพอ ใจ มาก (1)
ก. กิจกรรมบ้านพักโฮมสเตย์				
1. ที่พัก				
1.1 โครงสร้างบ้านพักมีความมั่นคง				
1.2 บ้านพักมีอากาศถ่ายเทได้สะดวกและแสงสว่างส่องเข้าถึง ไม่มีกลิ่นอับและมีหลังคาที่สามารถกันน้ำฝนได้				
1.3 มีที่นอนที่สบายตามสภาพชุมชนและเครื่องนอนที่สะอาด				
1.4 มีห้องอาบน้ำและส้วมที่สะอาด				
1.5 มีการเปลี่ยนผ้าปูที่นอนและอุปกรณ์สำหรับการนอนทุกครั้ง เมื่อมีนักท่องเที่ยวเข้ามาพัก				
1.6 มีการกำจัดแมลงที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพอยู่เสมอโดยใช้ ภูมิปัญญาชาวบ้าน				

การจัดกิจกรรมนันทนาการ เกณฑ์การประเมิน / ดัชนี	ระดับความคิดเห็น			
	พึง พอใจ มาก (4)	พึง พอใจ น้อย (3)	ไม่ พึงพอ ใจน้อย (2)	ไม่ พึงพอ ใจ มาก (1)
2. อาหารและโภชนาการ				
2.1 มีอาหารปรุงมาอย่างดี				
2.2 ภาชนะที่ใช้สะอาดและปลอดภัย				
2.3 ครัวยูในสภาพที่สะอาดและไม่มีกลิ่น				
2.4 อุปกรณ์ที่ใช้ในครัวสะอาดถูกสุขลักษณะ				
2.5 มีน้ำดื่มและน้ำใช้ที่สะอาด				
2.6 มีร้านอาหารในชุมชน				
3. ความปลอดภัย				
3.1 มีการจัดเวรยามดูแลความปลอดภัย				
3.2 มีเครื่องมือและวิธีการสื่อสารกับเจ้าหน้าที่เมื่อเกิดเหตุร้ายหรือกรณี นักท่องเที่ยวเจ็บป่วย				
3.3 มีการเตรียมพร้อมเกี่ยวกับการปฐมพยาบาลเบื้องต้น				
3.4 มีการเตือนนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการเก็บรักษาทรัพย์สินและ เตรียมความพร้อมเกี่ยวกับยาในกรณีที่นักท่องเที่ยวมีโรคประจำตัว				
4. การจัดการ				
4.1 มีการรวมกลุ่มของชาวบ้านจัดการในรูปของชมรมหรือสหกรณ์				
4.2 มีคณะกรรมการบริหารโครงการ				
4.3 มีระบบการจองล่วงหน้าและลงทะเบียนเพื่อทราบข้อมูลเกี่ยวกับ นักท่องเที่ยว				
4.4 มีรายละเอียดเกี่ยวกับค่าธรรมเนียมและบริการต่าง ๆ ให้ นักท่องเที่ยวทราบชัดเจน				
4.5 มีข้อมูลกิจกรรมท่องเที่ยวอย่างละเอียดให้นักท่องเที่ยวเลือก				

โครงการวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่จอน
ภายใต้เครือข่ายความร่วมมือโดย รศ. ดร. วีระพล ทองมา คณะพัฒนาการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัย
แม่โจ้ ได้รับการสนับสนุนงบประมาณวิจัยปี 2553 จากสำนักงานคณะกรรมการวิจัย
แห่งชาติ (วช.)

การจัดกิจกรรมนันทนาการ เกณฑ์การประเมิน / ดัชนี	ระดับความคิดเห็น			
	พึง พอใจ มาก (4)	พึง พอใจ น้อย (3)	ไม่ พึงพอ ใจน้อย (2)	ไม่ พึงพอ ใจมาก (1)
5. กิจกรรมท่องเที่ยว				
5.1 มีกิจกรรมท่องเที่ยวต่าง ๆ ซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของคนในชุมชน				
5.2 มีกิจกรรมฝึกหัดศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านต่าง ๆ				
5.3 มีกิจกรรมต้อนรับตามประเพณีของท้องถิ่น				
6. สภาพแวดล้อม				
6.1 มีแหล่งท่องเที่ยวประเภทใดประเภทหนึ่งหรือหลายประเภทเช่น แหล่งโบราณคดี โบราณสถาน แหล่งท่องเที่ยวทางการเกษตรเป็น ต้น				
6.2 มีการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมทั้งที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวและชุมชนอยู่ เสมอ				
6.3 มีสถานพยาบาล ไปรษณีย์ ธนาคารอยู่ไม่ไกลเกินไป				
7. มูลค่าเพิ่ม				
7.1 มีร้านขายของที่ระลึก				
7.2 มีผลิตภัณฑ์โดยชาวบ้านและใช้วัตถุดิบในท้องถิ่นผลิต				
7.3 มีโอกาสได้เผยแพร่วัฒนธรรมของชุมชน				
8. การส่งเสริมการตลาด				
8.1 มีคู่มือหรือเอกสารเผยแพร่การท่องเที่ยวเป็นของตนเองและเป็น ข้อมูลจริงโดยคู่มือหรือเอกสารดังกล่าวมีรายละเอียดต่าง ๆ ครบถ้วน เช่นรายการกิจกรรมแหล่งท่องเที่ยว แผนที่เดินทาง				
8.2 มีการเผยแพร่ข้อมูลประชาสัมพันธ์				
8.3 มีรายชื่ออยู่ในคู่มือการท่องเที่ยวโฮมสเตย์ของกระทรวงการ ท่องเที่ยว และกีฬา				
ข. กิจกรรมผ้าทอพื้นเมือง				
1. ผลิตภัณฑ์				
1.1 ลวดลายมีความละเอียด ประณีต				
1.2 มีความเป็นเอกลักษณ์ของชนเผ่า				
1.3 มีมาตรฐาน มีคุณภาพ				

โครงการวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่จอน
ภายใต้เครือข่ายความร่วมมือโดย รศ. ดร. วีระพล ทองมา คณะพัฒนาการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัย
แม่โจ้ ได้รับการสนับสนุนงบประมาณวิจัยปี 2553 จากสำนักงานคณะกรรมการวิจัย
แห่งชาติ (วช.)

การจัดกิจกรรมนันทนาการ เกณฑ์การประเมิน / ดัชนี	ระดับความคิดเห็น			
	พึง พอใจ มาก (4)	พึง พอใจ น้อย (3)	ไม่ พึงพอ ใจน้อย (2)	ไม่ พึงพอ ใจ มาก (1)
2. บุคลากร				
2.1 มีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ในงานศิลปะ				
2.2 บุคลากรมีความรู้ความสามารถและเชี่ยวชาญการอธิบายแนะนำและการสาธิตวิธีในการผลิต				
2.3 บุคลากรมีความเต็มใจในการถ่ายทอดความรู้ในการสาธิต				
3. วัสดุ / อุปกรณ์				
3.1 ใช้วัสดุ / อุปกรณ์ที่หาได้ง่ายภายในท้องถิ่น				
3.2 มีความปลอดภัยในการใช้วัสดุอุปกรณ์				
3.3 วัสดุ / อุปกรณ์ มีความคงทนไม่แตกหักง่าย				
ค. กิจกรรมการแสดงวัฒนธรรมชนเผ่า				
1. การแต่งกาย				
1.1 การแต่งกายมีเอกลักษณ์ของชนเผ่า				
2. การแสดง				
2.1 การแสดงเป็นการแสดงที่แสดงถึงวิถีชีวิตของชนเผ่าและแสดงถึงเอกลักษณ์ของชนเผ่า				
3. นักแสดง				
3.1 นักแสดงมีความเชี่ยวชาญในการแสดงแต่ละชุด				
3.2 นักแสดงมีความพร้อมเพรียงกัน				
3.3 นักแสดงมีความเต็มใจในการถ่ายทอดวิถีชีวิตของชนเผ่าในรูปแบบการแสดง				
4. เวลา				
4.1 การแสดงแต่ละชุดเวลามีความเหมาะสมกับการแสดง				

โครงการวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่จอน
ภายใต้เครือข่ายความร่วมมือโดย รศ. ดร. วีระพล ทองมา คณะพัฒนาการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัย
แม่โจ้ ได้รับการสนับสนุนงบประมาณวิจัยปี 2553 จากสำนักงานคณะกรรมการวิจัย
แห่งชาติ (วช.)

เครื่องมือ ชุดที่ 5

ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยว
ของชมรมการท่องเที่ยว
(ชุมชนบ้านแม่สุ่นน้อย)

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล

1. เพศ (1) ชาย (2) หญิง

2. อายุ ปี (เกิน 6 เดือนให้นับเป็น 1 ปี)

3. การศึกษา

(1) ประถมศึกษา	(2) มัธยมศึกษาตอนต้น
(3) มัธยมศึกษาตอนปลาย / ปวช	(4) อนุปริญญา / ปวส
(5) ปริญญาตรี	(6) ปริญญาโท
(7) อื่น ๆ โปรดระบุ	

.....

4. อาชีพหลัก

(1) เกษตรกรรม	(2) ข้าราชการการเมืองในท้องถิ่น
(3) รับจ้าง	(4) ข้าราชการ
(5) ค้าขาย	(6) ธุรกิจส่วนตัว

โครงการวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่จอน
ภายใต้เครือข่ายความร่วมมือโดย รศ. ดร. วีระพล ทองมา คณะพัฒนาการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัย
แม่โจ้ ได้รับการสนับสนุนงบประมาณวิจัยปี 2553 จากสำนักงานคณะกรรมการวิจัย
แห่งชาติ (วช.)

ส่วนที่ 2 ความพึงพอใจต่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของชมรมการท่องเที่ยวภายในชุมชน

คำชี้แจง : โปรดใส่เครื่องหมาย ✓ ลงในตารางให้ตรงกับความเป็นจริงและความคิดเห็นของท่าน โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

พึงพอใจมาก	4	คะแนน
พึงพอใจน้อย	3	คะแนน
ไม่พึงพอใจน้อย	2	คะแนน
ไม่พึงพอใจมาก	1	คะแนน

การจัดกิจกรรมนันทนาการ เกณฑ์การประเมิน / ดัชนี	ระดับความคิดเห็น			
	พึง พอใจ มาก (4)	พึง พอใจ น้อย (3)	ไม่ พึงพอ ใจน้อย (2)	ไม่ พึงพอ ใจ มาก (1)
ก. กิจกรรมบ้านพักโฮมสเตย์				
1. ที่พัก				
1.1 โครงสร้างบ้านพักมีความมั่นคง				
1.2 บ้านพักมีอากาศถ่ายเทได้สะดวกและแสงสว่างส่องเข้าถึง ไม่มีกลิ่นอับและมีหลังคาที่สามารถกันน้ำฝนได้				
1.3 มีที่นอนที่สบายตามสภาพชุมชนและเครื่องนอนที่สะอาด				
1.4 มีห้องอาบน้ำและส้วมที่สะอาด				
1.5 มีการเปลี่ยนผ้าปูที่นอนและอุปกรณ์สำหรับการนอนทุกครั้งเมื่อนักท่องเที่ยวเข้ามาพัก				
1.6 มีการกำจัดแมลงที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพอยู่เสมอโดยใช้ภูมิปัญญาชาวบ้าน				
2. อาหารและโภชนาการ				
2.1 มีอาหารปรุงมาอย่างดี				
2.2 ภาชนะที่ใช้สะอาดและปลอดภัย				
2.3 ครัวย่อยในสภาพที่สะอาดและไม่มีการทิ้ง				

โครงการวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่จอน
ภายใต้เครือข่ายความร่วมมือโดย รศ. ดร. วีระพล ทองมา คณะพัฒนาการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัย
แม่โจ้ ได้รับการสนับสนุนงบประมาณวิจัยปี 2553 จากสำนักงานคณะกรรมการวิจัย
แห่งชาติ (วช.)

การจัดกิจกรรมนันทนาการ เกณฑ์การประเมิน / ดัชนี	ระดับความคิดเห็น			
	พึง พอใจ มาก (4)	พึง พอใจ น้อย (3)	ไม่ พึงพอ ใจน้อย (2)	ไม่ พึงพอ ใจ มาก (1)
2.4 อุปกรณ์ที่ใช้ในครัวสะอาดถูกสุขลักษณะ				
2.5 มีน้ำดื่มและน้ำใช้ที่สะอาด				
2.6 มีร้านอาหารในชุมชน				
3. ความปลอดภัย				
3.1 มีการจัดเวรยามดูแลความปลอดภัย				
3.2 มีเครื่องมือและวิธีการสื่อสารกับเจ้าหน้าที่เมื่อเกิดเหตุร้ายหรือ กรณีนักท่องเที่ยวเจ็บป่วย				
3.3 มีการเตรียมพร้อมเกี่ยวกับการปฐมพยาบาลเบื้องต้น				
3.4 มีการเตือนนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการเก็บรักษาทรัพย์สินและ เตรียมความพร้อมเกี่ยวกับยาในกรณีที่นักท่องเที่ยวมีโรค ประจำตัว				
4. การจัดการ				
4.1 มีการรวมกลุ่มของชาวบ้านจัดการในรูปของชมรมหรือสหกรณ์				
4.2 มีคณะกรรมการบริหารโครงการ				
4.3 มีระบบการจองล่วงหน้าและลงทะเบียนเพื่อทราบข้อมูลเกี่ยวกับ นักท่องเที่ยว				
4.4 มีรายละเอียดเกี่ยวกับค่าธรรมเนียมและบริการต่าง ๆ ให้ นักท่องเที่ยวทราบชัดเจน				
4.5 มีข้อมูลกิจกรรมท่องเที่ยวอย่างละเอียดให้นักท่องเที่ยวเลือก				
5. กิจกรรมท่องเที่ยว				
5.1 มีกิจกรรมท่องเที่ยวต่าง ๆ ซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของคนใน ชุมชน				
5.2 มีกิจกรรมฝึกหัดศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านต่าง ๆ				
5.3 มีกิจกรรมต้อนรับตามประเพณีของท้องถิ่น				

โครงการวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ฮอน
ภายใต้เครือข่ายความร่วมมือโดย รศ. ดร. วีระพล ทองมา คณะพัฒนาการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัย
แม่โจ้ ได้รับการสนับสนุนงบประมาณวิจัยปี 2553 จากสำนักงานคณะกรรมการวิจัย
แห่งชาติ (วช.)

การจัดกิจกรรมนันทนาการ เกณฑ์การประเมิน / ดัชนี	ระดับความคิดเห็น			
	พึง พอใจ มาก (4)	พึง พอใจ น้อย (3)	ไม่ พึงพอ ใจน้อย (2)	ไม่ พึงพอ ใจมาก (1)
6. สภาพแวดล้อม				
6.1 มีแหล่งท่องเที่ยวประเภทใดประเภทหนึ่งหรือหลายประเภทเช่น แหล่งโบราณคดี โบราณสถาน แหล่งท่องเที่ยวทางการเกษตร เป็นต้น				
6.2 มีการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมทั้งที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวและชุมชนอยู่ เสมอ				
6.3 มีสถานพยาบาล ไพรศณีย์ ธนาคารอยู่ไม่ไกลเกินไป				
7. มูลค่าเพิ่ม				
7.1 มีร้านขายของที่ระลึก				
7.2 มีผลิตภัณฑ์โดยชาวบ้านและใช้วัตถุดิบในท้องถิ่นผลิต				
7.3 มีโอกาสได้เผยแพร่วัฒนธรรมของชุมชน				
8. การส่งเสริมการตลาด				
8.1 มีคู่มือหรือเอกสารเผยแพร่การท่องเที่ยวเป็นของตนเองและเป็นข้อมูล จริงโดยคู่มือหรือเอกสารดังกล่าวมีรายละเอียดต่าง ๆ ครบถ้วน เช่น รายการกิจกรรมแหล่งท่องเที่ยว แผนที่เดินทาง				
8.2 มีการเผยแพร่ข้อมูลประชาสัมพันธ์				
8.3 มีรายชื่ออยู่ในคู่มือการท่องเที่ยวไฮมสเตอร์ยของกระทรวงการท่องเที่ยว และกีฬา				
ข. กิจกรรมท่องเที่ยวภายในชุมชน				
1. ความสวยงาม				
1.1 ความเป็นธรรมชาติของน้ำตก				
1.2 ความสะอาดและเป็นระเบียบเรียบร้อยภายในบริเวณน้ำตก				
1.3 การตกแต่งความสวยงามภายในบริเวณน้ำตก				
1.4 ความสวยงามเป็นเอกลักษณ์ของภาพวาดฝาผนัง				
1.5 การถ่ายทอดเรื่องราวประวัติความเป็นมาของชุมชนได้อย่างชัดเจน บนภาพวาดฝาผนัง				

โครงการวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ฮ่อง
ภายใต้เครือข่ายความร่วมมือโดย รศ. ดร. วีระพล ทองมา คณะพัฒนาการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัย
แม่โจ้ ได้รับการสนับสนุนงบประมาณวิจัยปี 2553 จากสำนักงานคณะกรรมการวิจัย
แห่งชาติ (วช.)

การจัดกิจกรรมนันทนาการ เกณฑ์การประเมิน / ดัชนี	ระดับความคิดเห็น			
	พึง พอใจ มาก (4)	พึง พอใจ น้อย (3)	ไม่ พึงพอ ใจน้อย (2)	ไม่ พึงพอ ใจ มาก (1)
2. บุคลากร				
2.1 มีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้และการบรรยาย เกี่ยวกับกิจกรรมภาพวาดผาผนัง				
2.2 บุคลากรมีความรู้ความสามารถและเชี่ยวชาญในเนื้อหาด้าน วัฒนธรรมและธรรมชาติ				
2.3 บุคลากรมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีในการให้บริการนักท่องเที่ยว				
3. วัสดุ / อุปกรณ์				
3.1 ใช้วัสดุ / อุปกรณ์ที่หาได้ง่ายภายในท้องถิ่น				
3.2 มีความปลอดภัยในการใช้วัสดุอุปกรณ์				
3.3 วัสดุ / อุปกรณ์ มีความคงทนไม่แตกหักง่าย				
ค. กิจกรรมการแสดงวัฒนธรรม				
1. การแต่งกาย				
1.1 การแต่งกายของนักแสดงมีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง				
1.2 ชุมชนเผ่าปกากะญอที่ได้ศึกษาดูงานมีการแต่งกายเหมาะสม				
2. การแสดง				
2.1 การแสดงเป็นการแสดงที่แสดงถึงวิถีชีวิตและเอกลักษณ์ของ ชุมชน				
3. นักแสดง				
3.1 นักแสดงมีความเชี่ยวชาญในการแสดงแต่ละชุด				
3.2 นักแสดงมีความพร้อมเพรียงกัน				
3.3 นักแสดงมีความเต็มใจในการถ่ายทอดวิถีชีวิตในรูปแบบการ แสดง				
4. เวลา				
4.1 การแสดงแต่ละชุดเวลา มีความเหมาะสมกับการแสดง				

เครื่องมือ ชุดที่ 5

ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยว
ของชมรมการท่องเที่ยว
(ชุมชนบ้านปางควาย)

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล

1. เพศ (1) ชาย (2) หญิง

2. อายุ ปี (เกิน 6 เดือนให้นับเป็น 1 ปี)

3. การศึกษา

(1) ประถมศึกษา	(2) มัธยมศึกษาตอนต้น
(3) มัธยมศึกษาตอนปลาย / ปวช	(4) อนุปริญญา / ปวส
(5)ปริญญาตรี	(6) ปริญญาโท
(7) อื่น ๆ โปรดระบุ	

.....

4. อาชีพหลัก

(1) เกษตรกรรม	(2) ข้าราชการการเมืองในท้องถิ่น
(3) รับจ้าง	(4) ข้าราชการ
(5) ค้าขาย	(6) ธุรกิจส่วนตัว

โครงการวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่จอน
ภายใต้เครือข่ายความร่วมมือโดย รศ. ดร. วีระพล ทองมา คณะพัฒนาการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัย
แม่โจ้ ได้รับการสนับสนุนงบประมาณวิจัยปี 2553 จากสำนักงานคณะกรรมการวิจัย
แห่งชาติ (วช.)

ส่วนที่ 2 ความพึงพอใจต่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของชมรมการท่องเที่ยวภายในชุมชน

คำชี้แจง : โปรดใส่เครื่องหมาย ✓ ลงในตารางให้ตรงกับความเป็นจริงและความคิดเห็นของท่าน โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

พึงพอใจมาก	4	คะแนน
พึงพอใจน้อย	3	คะแนน
ไม่พึงพอใจน้อย	2	คะแนน
ไม่พึงพอใจมาก	1	คะแนน

การจัดกิจกรรมนันทนาการ เกณฑ์การประเมิน / ดัชนี	ระดับความคิดเห็น			
	พึง พอใจ มาก (4)	พึง พอใจ น้อย (3)	ไม่ พึงพอ ใจน้อย (2)	ไม่ พึงพอ ใจ มาก (1)
ก. กิจกรรมบ้านพักโฮมสเตย์				
1. ที่พัก				
1.1 โครงสร้างบ้านพักมีความมั่นคง				
1.2 บ้านพักมีอากาศถ่ายเทได้สะดวกและแสงสว่างส่องเข้าถึง ไม่มี กลิ่นอับและมีหลังคาที่สามารถกันน้ำฝนได้				
1.3 มีที่นอนที่สบายตามสภาพชุมชนและเครื่องนอนที่สะอาด				
1.4 มีห้องอาบน้ำและส้วมที่สะอาด				
1.5 มีการเปลี่ยนผ้าปูที่นอนและอุปกรณ์สำหรับการนอนทุกครั้งเมื่อ มีนักท่องเที่ยวเข้ามาพัก				
1.6 มีการกำจัดแมลงที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพอยู่เสมอโดยใช้ภูมิ ปัญญาชาวบ้าน				
2. อาหารและโภชนาการ				
2.1 มีอาหารปรุงมาอย่างดี				
2.2 ภาชนะที่ใช้สะอาดและปลอดภัย				
2.3 ครัวยูอยู่ในสภาพที่สะอาดและไม่มีกลิ่น				
2.4 อุปกรณ์ที่ใช้ในครัวสะอาดถูกสุขลักษณะ				
2.5 มีน้ำดื่มและน้ำใช้ที่สะอาด				
2.6 มีร้านอาหารในชุมชน				

โครงการวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ฮอน
ภายใต้เครือข่ายความร่วมมือโดย รศ. ดร. วีระพล ทองมา คณะพัฒนาการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัย
แม่โจ้ ได้รับการสนับสนุนงบประมาณวิจัยปี 2553 จากสำนักงานคณะกรรมการวิจัย
แห่งชาติ (วช.)

การจัดกิจกรรมนันทนาการ เกณฑ์การประเมิน / ดัชนี	ระดับความคิดเห็น			
	พึง พอใจ มาก (4)	พึง พอใจ น้อย (3)	ไม่ พึงพอ ใจน้อย (2)	ไม่ พึงพอ ใจมาก (1)
3. ความปลอดภัย				
3.1 มีการจัดเวรยามดูแลความปลอดภัย				
3.2 มีเครื่องมือและวิธีการสื่อสารกับเจ้าหน้าที่เมื่อเกิดเหตุร้ายหรือ กรณีนักท่องเที่ยวเจ็บป่วย				
3.3 มีการเตรียมพร้อมเกี่ยวกับการปฐมพยาบาลเบื้องต้น				
3.4 มีการตักเตือนนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการเก็บรักษาทรัพย์สินและ เตรียมความพร้อมเกี่ยวกับยาในกรณีที่ยกนักท่องเที่ยวมีโรค ประจำตัว				
4. การจัดการ				
4.1 มีการรวมกลุ่มของชาวบ้านจัดการในรูปของชมรมหรือสหกรณ์				
4.2 มีคณะกรรมการบริหารโครงการ				
4.3 มีระบบการจองล่วงหน้าและลงทะเบียนเพื่อทราบข้อมูลเกี่ยวกับ นักท่องเที่ยว				
4.4 มีรายละเอียดเกี่ยวกับค่าธรรมเนียมและบริการต่าง ๆ ให้ นักท่องเที่ยวทราบชัดเจน				
4.5 มีข้อมูลกิจกรรมท่องเที่ยวอย่างละเอียดให้นักท่องเที่ยวเลือก				
5. กิจกรรมท่องเที่ยว				
5.1 มีกิจกรรมท่องเที่ยวต่าง ๆ ซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของคนใน ชุมชน				
5.2 มีกิจกรรมฝึกหัดศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านต่าง ๆ				
5.3 มีกิจกรรมต้อนรับตามประเพณีของท้องถิ่น				
6. สภาพแวดล้อม				
6.1 มีแหล่งท่องเที่ยวประเภทใดประเภทหนึ่งหรือหลายประเภทเช่น แหล่งโบราณคดี โบราณสถาน แหล่งท่องเที่ยวทางการเกษตร เป็นต้น				
6.2 มีการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมทั้งที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวและ ชุมชนอยู่เสมอ				
6.3 มีสถานพยาบาล ไพรชาณีย์ ธนาครอยู่ไม่ไกลเกินไป				

โครงการวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ฮ่อง
 ภายใต้เครือข่ายความร่วมมือโดย รศ. ดร. วีระพล ทองมา คณะพัฒนาการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัย
 แม่โจ้ ได้รับการสนับสนุนงบประมาณวิจัยปี 2553 จากสำนักงานคณะกรรมการวิจัย
 แห่งชาติ (วช.)

การจัดกิจกรรมนันทนาการ เกณฑ์การประเมิน / ดัชนี	ระดับความคิดเห็น			
	พึง พอใจ มาก (4)	พึง พอใจ น้อย (3)	ไม่ พึงพอ ใจน้อย (2)	ไม่ พึงพอ ใจมาก (1)
7. มูลค่าเพิ่ม				
7.1 มีร้านขายของที่ระลึก				
7.2 มีผลิตภัณฑ์โดยชาวบ้านและใช้วัตถุดิบในท้องถิ่นผลิต				
7.3 มีโอกาสได้เผยแพร่วัฒนธรรมของชุมชน				
8. การส่งเสริมการตลาด				
8.1 มีคู่มือหรือเอกสารเผยแพร่การท่องเที่ยวเป็นของตนเองและเป็น ข้อมูลจริงโดยคู่มือหรือเอกสารดังกล่าวมีรายละเอียดต่าง ๆ ครบถ้วน เช่นรายการกิจกรรมแหล่งท่องเที่ยว แผนที่เดินทาง				
8.2 มีการเผยแพร่ข้อมูลประชาสัมพันธ์				
8.3 มีรายชื่ออยู่ในคู่มือการท่องเที่ยวโสมสตร์ของกระทรวงการ ท่องเที่ยวและกีฬา				
ข. กิจกรรมท่องเที่ยวภายในชุมชน				
1. ความสวยงาม				
1.1 ความเป็นธรรมชาติของป่าชุมชน				
1.2 ความสะอาดและเป็นระเบียบเรียบร้อยบริเวณสถานที่ท่องเที่ยว				
1.3 ความงดงามของสถาปัตยกรรมภายในวัด/ ศาลเจ้า				
2. บุคลากร				
2.1 มีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้และการบรรยายเกี่ยวกับ ประวัติความเป็นมาและสถานที่ท่องเที่ยวภายในชุมชน				
2.2 บุคลากรมีความรู้ความสามารถและเชี่ยวชาญในเนื้อหาด้าน วัฒนธรรมและธรรมชาติ				
2.3 บุคลากรมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีในการให้บริการนักท่องเที่ยว				

การจัดกิจกรรมนันทนาการ เกณฑ์การประเมิน / ดังนี้	ระดับความคิดเห็น			
	พึง พอใจ มาก (4)	พึง พอใจ น้อย (3)	ไม่ พึงพอ ใจน้อย (2)	ไม่ พึงพอ ใจมาก (1)
ค. กิจกรรมผ้าปักพื้นเมืองและสินค้าหัตถกรรมในชุมชน				
1. ผลิตภัณฑ์				
1.1 ลวดลายมีความละเอียด ประณีต				
1.2 มีความเป็นเอกลักษณ์ของชนเผ่า				
1.3 มีมาตรฐาน มีคุณภาพ				
2. บุคลากร				
2.1 มีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ในงานศิลปะ				
2.2 บุคลากรมีความรู้ความสามารถและเชี่ยวชาญการอธิบายแนะนำและการสาธิตวิธีในการผลิต				
2.3 บุคลากรมีความเต็มใจในการถ่ายทอดความรู้ในการสาธิต				
3. วัสดุ / อุปกรณ์				
3.1 ใช้วัสดุ / อุปกรณ์ที่หาได้ง่ายภายในท้องถิ่น				
3.2 มีความปลอดภัยในการใช้วัสดุอุปกรณ์				
3.3 วัสดุ / อุปกรณ์ มีความคงทนไม่แตกหักง่าย				
ง. กิจกรรมการแสดงวัฒนธรรม				
1. การแต่งกาย				
1.1 การแต่งกายของนักแสดงมีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง				
1.2 คนในชุมชนยังคงรักษาเอกลักษณ์การแต่งกายไว้อย่างเหมาะสม				
2. การแสดง				
2.1 การแสดงเป็นการแสดงที่แสดงถึงวิถีชีวิตของชนเผ่าและแสดงถึงเอกลักษณ์ของแต่ละชนเผ่า				
3. นักแสดง				
3.1 นักแสดงมีความเชี่ยวชาญในการแสดงแต่ละชุด				
3.2 นักแสดงมีความพร้อมเพรียงกัน				
3.3 นักแสดงมีความเต็มใจในการถ่ายทอดวิถีชีวิตในรูปแบบการแสดง				
4. เวลา				
4.1 การแสดงแต่ละชุดเวลา มีความเหมาะสมกับการแสดง				

โครงการวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ฮอน
 ภายใต้เครือข่ายความร่วมมือโดย รศ. ดร. วีระพล ทองมา คณะพัฒนาการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัย
 แม่โจ้ ได้รับการสนับสนุนงบประมาณวิจัยปี 2553 จากสำนักงานคณะกรรมการวิจัย
 แห่งชาติ (วช.)

เครื่องมือ ชุดที่ 6

การสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำ
แม่ฮ่องสอน อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่

ส่วนที่ 1 ลักษณะทั่วไปของชุมชนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

1. ชื่อชุมชนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม.....
สถานที่ตั้ง.....
2. สมาชิกของชุมชนการท่องเที่ยว ปัจจุบันมีจำนวน..... โดยมีรายชื่อคณะกรรมการ
ประกอบด้วย
 1. ประธาน.....เบอร์โทรศัพท์.....
 2. รองประธาน.....เบอร์โทรศัพท์.....
 3. เลขานุการ.....เบอร์โทรศัพท์.....
 4. เภรณญิก.....เบอร์โทรศัพท์.....
 5. ปฎิคม.....เบอร์โทรศัพท์.....
 6. อื่น ๆเบอร์โทรศัพท์.....

3. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในชุมชนจัดตั้งขึ้นเมื่อใด และด้วยวัตถุประสงค์ใด

.....
.....

โครงการวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ฮ่องสอน
ภายใต้เครือข่ายความร่วมมือโดย รศ. ดร. วีระพล ทองมา คณะพัฒนาการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัย
แม่โจ้ ได้รับการสนับสนุนงบประมาณวิจัยปี 2553 จากสำนักงานคณะกรรมการวิจัย
แห่งชาติ (วช.)

4. ปัจจุบันชุมชนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีเงินทุนจำนวน.....บาท โดยเงินทุนของชุมชนได้มาจากแหล่งใดบ้าง.....

.....

5. กิจกรรมหรือโปรแกรมการท่องเที่ยวภายในชุมชนเป็นเช่นไร และคิดค่าใช้จ่ายอย่างไรบ้าง

.....

ส่วนที่ 2: แนวทางในการสร้างและพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ฮ่อง
อำเภอดอยหลวง จังหวัดเชียงใหม่

1. ท่านคิดว่าชุมชนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของพวกท่าน สามารถสร้างกิจกรรมร่วมกับชุมชนชนเผ่าอื่น อย่างไรบ้าง

.....

.....

2. ท่านคิดว่าการจัดโปรแกรมหรือกิจกรรมท่องเที่ยวเชื่อมโยงระหว่างชุมชนท่านกับชุมชนอื่น จะเอื้อประโยชน์ต่อการจัดการการท่องเที่ยว เช่นไร.....

.....

3. ใครควรจะเป็นผู้ประสานความร่วมมือระหว่างชุมชนการท่องเที่ยวภายในชุมชนของท่าน กับชุมชนการท่องเที่ยวอื่น.....

.....

4. การกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของเครือข่าย ระหว่างชุมชนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของท่านและชุมชนอื่น ควรเป็นเช่นไร.....

.....

โครงการวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ฮ่อง
ภายใต้เครือข่ายความร่วมมือโดย รศ. ดร. วีระพล ทองมา คณะพัฒนาการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัย
แม่โจ้ ได้รับการสนับสนุนงบประมาณวิจัยปี 2553 จากสำนักงานคณะกรรมการวิจัย
แห่งชาติ (วช.)

5. แผนปฏิบัติการหรือโปรแกรมพร้อมขายเชื่อมโยงเครือข่าย ระหว่างชุมชนท่านกับชุมชนอื่นเป็นเช่นไร โดยร่วมกันกำหนดรายละเอียดตามประเด็นต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

5.1 กิจกรรมที่จะช่วยให้ชุมชนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมท่าน ที่มีชื่อเสียงและเอกลักษณ์ของชาติพันธุ์ คือ อะไรบ้าง.....

.....

5.2 กิจกรรมด้านวัฒนธรรมที่มีคุณค่าและเอกลักษณ์ของชนเผ่าที่สามารถเชื่อมโยงระหว่างชุมชนในกรณีที่นักท่องเที่ยวมีความสนใจ มีอะไรบ้าง.....

.....

5.3 การแต่งตั้งคณะกรรมการ หรือผู้รับผิดชอบในการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวเชื่อมโยงระหว่างชุมชน หรือชนเผ่าควรประกอบด้วยตำแหน่งใดบ้าง

ชนเผ่าลาหู่แดง.....

ชนเผ่าปกาเกอะญอ.....

ชนเผ่าอ้าวเมียน.....

ชนเผ่าไทยใหญ่.....

คนไทยพื้นราบ.....

5.4 การเชื่อมโยงกิจกรรมการท่องเที่ยวในแต่ละฤดูกาลของรอบ 1 ปี (พ.ศ. 2554) ของเครือข่ายทุกชนเผ่าคืออะไรบ้าง แล้วจะเชื่อมโยงกิจกรรมกันอย่างไร.....

.....

5.5 การกำหนดราคากิจกรรมการท่องเที่ยวในแต่ละโปรแกรม ทั้งภายในชุมชนกับเครือข่ายการท่องเที่ยว เป็นเช่นไร.....

.....

โครงการวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่จอน
ภายใต้เครือข่ายความร่วมมือโดย รศ. ดร. วีระพล ทองมา คณะพัฒนาการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัย
แม่โจ้ ได้รับการสนับสนุนงบประมาณวิจัยปี 2553 จากสำนักงานคณะกรรมการวิจัย
แห่งชาติ (วช.)

ภาคผนวก ง
ผลการทดสอบเครื่องมือ

ตารางภาคผนวก 158 ผลการทดสอบค่าความเชื่อมั่น (reliability) ของแบบสอบถาม เกี่ยวกับการประเมินศักยภาพการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (เครื่องมือชุดที่ 2)

ศักยภาพการเป็นแหล่งการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชน	ค่าความเชื่อมั่น (๐๐)
ก. ศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว	
1. ศักยภาพด้านคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม	
1.1 ความเป็นเอกลักษณ์ด้านวิถีชีวิต ภูมิปัญญา และองค์ความรู้	0.823
1.2 ความต่อเนื่องของการสืบสานวัฒนธรรมประเพณี	0.822
1.3 ความงดงามทางศิลปวัฒนธรรม	0.817
1.4 ความสามารถในการสืบทอดภูมิปัญญาและองค์ความรู้อย่างต่อเนื่อง	0.834
1.5 ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณีที่สืบค้นได้	0.809
1.6 ความผูกพันต่อท้องถิ่น	0.746
1.7 ความเข้มแข็งในการรักษาเอกลักษณ์	0.800
2. ศักยภาพทางกายภาพและการจัดกิจกรรม	
2.1 การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว	0.789
2.2 ความปลอดภัยด้านการท่องเที่ยว	0.802
2.3 ความหลากหลายของกิจกรรมการท่องเที่ยว	0.780
ข. ศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว	
1. ศักยภาพในการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน ได้แก่ น้ำ ไฟ ถนน ที่พัก ฯลฯ เพื่อการท่องเที่ยวในปัจจุบัน และข้อจำกัดในการพัฒนาต่อไปในอนาคต	0.803
2. ศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวจากปัจจัยภายนอก	0.811
ค. ศักยภาพด้านการบริหารจัดการ	
1. การจัดการด้านการอนุรักษ์สถานที่ท่องเที่ยวภายในชุมชน	
1.1 การจัดการด้านการรักษาสภาพและฟื้นฟูสถานที่ท่องเที่ยวภายในชุมชน	0.857
1.2 การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ภายในชุมชน	0.880
1.3 การจัดการด้านการติดตามและการประเมินการเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากการท่องเที่ยว	0.832

ตารางภาคผนวก 158 (ต่อ)

ศักยภาพการเป็นแหล่งการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชน (ศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว)	ค่าความเชื่อมั่น (๐๐)
2. การจัดการด้านการท่องเที่ยว	
2.1 การจัดการด้านการบริหารและสาธารณูปโภคแก่นักท่องเที่ยว	
2.1.1 มีจำนวนบุคลากรด้านการบริการเพียงพอต่อการให้บริการนักท่องเที่ยว	0.832
2.1.2 มีระบบเตือนภัย และระบบรักษาความปลอดภัยแก่ชีวิตและทรัพย์สิน ของนักท่องเที่ยว	0.842
2.1.3 มีการจัดการด้านสิ่งก่อสร้างและสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานเพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว และต้องมีความเหมาะสมกลมกลืนกับสภาพ พื้นที่	0.894
2.1.4 มีการจัดการด้านอาหารและโภชนาการ ที่พอเพียงและถูกสุขลักษณะ	0.888
2.1.5 มีการจัดการด้านที่พักสำหรับนักท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม เช่น มีการ ออกแบบและใช้วัสดุก่อสร้างที่กลมกลืนกับสภาพแวดล้อม ประหยัดพลังงาน และมีระบบกำจัดของเสียที่ได้มาตรฐาน	0.851
2.2 การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว	
2.2.1 กิจกรรมการท่องเที่ยวไม่มีผลกระทบต่อพื้นที่สงวนและพื้นที่อนุรักษ์ ของแหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์	0.792
2.2.2 กิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นที่ยอมรับของคนในท้องถิ่น ไม่รบกวนความ สงบสุขของคนส่วนใหญ่ในพื้นที่ และไม่ขัดต่อกฎหมาย ศีลธรรมอันดี หรือ วัฒนธรรมของชาติ	0.811
2.2.3 มีการศึกษา วิจัยสภาพแวดล้อมของพื้นที่ และนำข้อมูลที่ได้มาวาง แนวทาง ที่ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อแหล่งวัฒนธรรม	0.821
2.2.4 มีการศึกษา วิจัยเกี่ยวกับวัฒนธรรมในท้องถิ่น และนำข้อมูลมาวาง แนวทางการดำเนินการท่องเที่ยวที่ไม่เปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต ประเพณีของคน ในท้องถิ่น	0.800
2.2.5 กิจกรรมการท่องเที่ยวไม่ส่งผลให้แหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ เกิดความเสื่อมโทรม เช่น ไม่ทำให้เกิดปริมาณขยะและของเสียที่ขัดต่อ ทัศนียภาพ	0.892

ตารางภาคผนวก 158 (ต่อ)

ศักยภาพการเป็นแหล่งการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชน (ศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว)	ค่าความเชื่อมั่น (๐๐)
2.3 การจัดการด้านการให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึก	
2.3.1 มีศูนย์บริการหรือมีการกำหนดพื้นที่เพื่อเป็นศูนย์บริการ อย่างชัดเจน และมีเจ้าหน้าที่ประจำ	0.901
2.3.2 มีบุคลากรที่มีความรู้เรื่องวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ให้บริการด้านความรู้แก่นักท่องเที่ยว และชุมชนโดยรอบ	0.860
2.3.3 มีการจัดเส้นทางศึกษาแหล่งวัฒนธรรม และป้ายสื่อความหมายบนเส้นทาง เพื่อให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว	0.843
2.3.4 มีการจัดอบรมเจ้าหน้าที่ ผู้ประกอบการ และชุมชน เกี่ยวกับคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวและการอนุรักษ์เป็นระยะ ๆ ตามความเหมาะสม	0.899
2.3.5 มีสื่อหลากหลายประเภทในการให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว เช่น แผ่นพับ โปสเตอร์ นิทรรศการ และภาษาที่ใช้สื่อมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ	0.861
2.4 ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว	
2.4.1 ชุมชนท้องถิ่นเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น การนำเที่ยว การให้บริการต่าง ๆ	0.878
2.4.2 ชุมชนได้รับข้อมูลข่าวสารและมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นต่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่นของตน	0.887
2.4.3 ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการวางแผนหรือบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว	0.901
2.4.4 ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการวางแผน หรือบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว	0.900
2.4.5 มีการก่อตั้งองค์กรหรือโครงการอนุรักษ์ต่าง ๆ ที่เกิดจากท้องถิ่น ซึ่งมีบทบาทหลักต่อการจัดการการท่องเที่ยว	0.809
2.5 ชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว	
2.5.1 ชุมชนมีรายได้หรือเงินเดือนจากการถูกจ้างงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว	0.820
2.5.2 ชุมชนมีรายได้จากการนำเที่ยวและให้บริการในกิจกรรมการท่องเที่ยว	0.821
2.5.3 ชุมชนมีรายได้จากการขายอาหารและสินค้าพื้นเมือง	0.811
2.5.4 ชุมชนมีรายได้จากการให้บริการด้านที่พัก เช่น การจัดโฮมสเตย์	0.872
2.5.5 ชุมชนมีรายได้จากการแสดงศิลปะพื้นเมือง	0.878
ค่าความเชื่อมั่นรวม	0.890

ตารางภาคผนวก 159 ผลการทดสอบค่าความเชื่อมั่น (reliability) ของแบบสอบถาม เกี่ยวกับความพึงพอใจต่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยว (เครื่องมือชุดที่ 5)

การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว	ค่าความเชื่อมั่น (๙)
ก. กิจกรรมบ้านพักโฮมสเตย์	
1. ที่พัก	
1.1 โครงสร้างบ้านพักมีความมั่นคง	0.792
1.2 บ้านพักมีอากาศถ่ายเทได้สะดวกและแสงสว่างส่องเข้าถึง ไม่มีกลิ่นอับ และมีหลังคาที่สามารถกันน้ำฝนได้	0.813
1.3 มีที่นอนที่สบายตามสภาพชุมชนและเครื่องนอนที่สะอาด	0.812
1.4 มีห้องอาบน้ำและส้วมที่สะอาด	0.817
1.5 มีการเปลี่ยนผ้าปูที่นอนและอุปกรณ์สำหรับการนอนทุกครั้งเมื่อนักท่องเที่ยวเข้ามาพัก	0.804
1.6 มีการกำจัดแมลงที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพอยู่เสมอโดยใช้ภูมิปัญญาชาวบ้าน	0.809
2. อาหารและโภชนาการ	
2.1 มีอาหารปรุงมาอย่างดี	0.801
2.2 ภาชนะที่ใช้สะอาดและปลอดภัย	0.799
2.3 ครว้อยู่ในสภาพที่สะอาดและไม่มีกลิ่น	0.804
2.4 อุปกรณ์ที่ใช้ในครัวสะอาดถูกสุขลักษณะ	0.802
2.5 มีน้ำดื่มและน้ำใช้ที่สะอาด	0.805
2.6 มีร้านอาหารในชุมชน	0.806
3. ความปลอดภัย	
3.1 มีการจัดเวรยามดูแลความปลอดภัย	0.789
3.2 มีเครื่องมือและวิธีการสื่อสารกับเจ้าหน้าที่เมื่อเกิดเหตุร้ายหรือกรณีนักท่องเที่ยวเจ็บป่วย	0.800
3.3 มีการเตรียมพร้อมเกี่ยวกับการปฐมพยาบาลเบื้องต้น	0.799
3.4 มีการเตือนนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการเก็บรักษาทรัพย์สินและเตรียมความพร้อมเกี่ยวกับยาในกรณีที่นักท่องเที่ยวมีโรคประจำตัว	0.790

ตารางภาคผนวก 159 (ต่อ)

การจัดกิจกรรมนันทนาการ เกณฑ์การประเมิน / ดัชนี	ค่าความเชื่อมั่น (๐๐)
4. การจัดการ	
4.1 มีการรวมกลุ่มของชาวบ้านจัดการในรูปของชมรมหรือสหกรณ์	0.798
4.2 มีคณะกรรมการบริหารโครงการ	0.802
4.3 มีระบบการจองล่วงหน้าและลงทะเบียนเพื่อทราบข้อมูลเกี่ยวกับนักท่องเที่ยว	0.817
4.4 มีรายละเอียดเกี่ยวกับค่าธรรมเนียมและบริการต่าง ๆ ให้นักท่องเที่ยวทราบชัดเจน	0.809
4.5 มีข้อมูลกิจกรรมท่องเที่ยวอย่างละเอียดให้นักท่องเที่ยวเลือก	0.806
5. กิจกรรมท่องเที่ยว	
5.1 มีกิจกรรมท่องเที่ยวต่าง ๆ ซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของคนในชุมชน	0.799
5.2 มีกิจกรรมฝึกหัดศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านต่าง ๆ	0.797
5.3 มีกิจกรรมต้อนรับตามประเพณีของท้องถิ่น	0.802
6. สภาพแวดล้อม	
6.1 มีแหล่งท่องเที่ยวประเภทใดประเภทหนึ่งหรือหลายประเภทเช่นแหล่งโบราณคดี โบราณสถาน แหล่งท่องเที่ยวทางการเกษตร เป็นต้น	0.795
6.2 มีการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมทั้งที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวและชุมชนอยู่เสมอ	0.806
6.3 มีสถานพยาบาล ไพรชาณีย ฌนาคารอยู่ไม่ไกลเกินไป	0.801
7. มูลค่าเพิ่ม	
7.1 มีร้านขายของที่ระลึก	0.801
7.2 มีผลิตภัณฑ์โดยชาวบ้านและใช้วัตถุดิบในท้องถิ่นผลิต	0.813
7.3 มีโอกาสได้เผยแพร่วัฒนธรรมของชุมชน	0.805
8. การส่งเสริมการตลาด	
8.1 มีคู่มือหรือเอกสารเผยแพร่การท่องเที่ยวเป็นของตนเองและเป็นข้อมูลจริงโดยคู่มือหรือเอกสารดังกล่าวมีรายละเอียดต่าง ๆ ครบถ้วน เช่น รายการกิจกรรมแหล่งท่องเที่ยว แผนที่เดินทาง	0.797
8.2 มีการเผยแพร่ข้อมูลประชาสัมพันธ์	0.807
8.3 มีรายชื่ออยู่ในคู่มือการท่องเที่ยวโฮมสเตย์ของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา	0.802

ตารางภาคผนวก 159 (ต่อ)

การจัดกิจกรรมนันทนาการ เกณฑ์การประเมิน / ดัชนี	ค่าความเชื่อมั่น (๐๐)
ข. กิจกรรมผ้าทอพื้นเมือง	
1. ผลลัพธ์	
1.1 ลวดลายมีความละเอียด ประณีต	0.801
1.2 มีความเป็นเอกลักษณ์ของชนเผ่า	0.801
1.3 มีมาตรฐาน มีคุณภาพ	0.804
2. บุคลากร	
2.1 มีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ในงานศิลปะ	0.794
2.2 บุคลากรมีความรู้ความสามารถและเชี่ยวชาญการอธิบายแนะนำและ การสาธิตวิธีในการผลิต	0.790
2.3 บุคลากรมีความเต็มใจในการถ่ายทอดความรู้ในการสาธิต	0.808
3. วัสดุ / อุปกรณ์	
3.1 ใช้วัสดุ / อุปกรณ์ที่หาได้ง่ายภายในท้องถิ่น	0.810
3.2 มีความปลอดภัยในการใช้วัสดุอุปกรณ์	0.805
3.3 วัสดุ / อุปกรณ์ มีความคงทนไม่แตกหักง่าย	0.790
ค. กิจกรรมการแสดงวัฒนธรรมชนเผ่าม้ง	
1. การแต่งกาย	
1.1 การแต่งกายมีเอกลักษณ์ของชนเผ่า	0.801
2. การแสดง	
2.1 การแสดงเป็นการแสดงที่แสดงถึงวิถีชีวิตของชนเผ่าและแสดงถึง เอกลักษณ์ของชนเผ่า	0.800
3. นักแสดง	
3.1 นักแสดงมีความเชี่ยวชาญในการแสดงแต่ละชุด	0.800
3.2 นักแสดงมีความพร้อมเพรียงกัน	0.802
3.3 นักแสดงมีความเต็มใจในการถ่ายทอดวิถีชีวิตของชนเผ่าในรูปแบบการ แสดง	0.796
4. เวลา	
4.1 การแสดงแต่ละชุดเวลามีความเหมาะสมกับการแสดง	0.817
ค่าความเชื่อมั่นรวม	0.806